

T.C.
EGE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**BİR HALK BİLİMCİ OLARAK PROF. DR. FİKRET TÜRKMEN:
BİLİMSEL ÇALIŞMALARININ ANALİTİK BİBLİYOGRAFYASI**

Yüksek Lisans Tezi

Yarkın YENİCE

Türk Halk Bilimi Anabilim Dalı

İZMİR

2023

T.C.
EGE ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

**BİR HALK BİLİMCİ OLARAK PROF. DR. FİKRET TÜRKMEN:
BİLİMSEL ÇALIŞMALARININ ANALİTİK BİBLİYOGRAFYASI**

Yüksek Lisans Tezi

Yarkın YENİCE

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Metin EKİCİ

Türk Halk Bilimi Anabilim Dalı

Türk Halk Bilimi Yüksek Lisans Programı

ETİK KURALLARA UYGUNLUK BEYANI

Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü M¼d¼rl¼ğ¼ne sunduğ¼m “Bir Halk Bilimci Olarak Prof. Dr. Fikret T¼rkmen: Bilimsel Çalışmalarının Analitik Bibliyografyası” adlı y¼ksek lisans tezinin tarafımdan bilimsel, ahlak ve normlara uygun bir şekilde hazırlandığ¼nı, tezimde yararlandığ¼m kaynakları bibliyografyada ve dipnotlarda gösterdiğimi onurumla doğrularım.

Yarkın YENİCE

ÖNSÖZ

Prof. Dr. Fikret Türkmen, Türk Halk Bilimi çalışmaları içinde akademik çalışmaları, yapmış olduğu idari görevler ve yetiştirdiği öğrenciler bakımından bu alandaki en değerli bilim insanlarından biri olmuştur. Prof. Dr. Fikret Türkmen'in bilimsel çalışmaları hem kendi dönemindeki hem de kendinden sonraki Türk Halk Bilimi çalışmalarında çok büyük bir etkiye sahip olmuş ve bazı çalışmaları bu alandaki kaynak çalışmalar haline gelmiştir.

Çalışmamız “Giriş”, “Fikret Türkmen'in Kitapları Hakkında Analitik İnceleme” adlı birinci bölüm, “Fikret Türkmen'in Makaleleri” adlı ikinci bölüm, “Fikret Türkmen'in Bildirileri” adlı üçüncü bölüm, “Sonuç”, “Kaynakça” ve “Fikret Türkmen Bibliyografyası” kısımlarından oluşmaktadır. Çalışmamızın “Giriş” kısmında konu olarak Prof. Dr. Fikret Türkmen'i neden seçtiğimizi, bu çalışmayla ne amaçladığımızı ve çalışmamızda hangi yöntem ile değerlendirmelerde bulunduğumuzu anlattık. Ayrıca Prof. Dr. Fikret Türkmen'in hayatı hakkında kısaca bilgi verdik.

Çalışmamızın “Fikret Türkmen'in Kitapları Hakkında Analitik İnceleme” adını taşıyan birinci bölümünde Prof. Dr. Fikret Türkmen'e ait kitap çalışmalarını öncelikle türlerine göre sınıflandırma yoluna gittik. Tür sınıflandırmasından sonra bu çalışmaları konuları bakımından ayrıca sınıflandırdık. Sınıflandırdığımız kitap çalışmalarını ayrıntılı bir okumaya tabii tuttuk ve bu çalışmaları içerik, çalışmada kullanılan kullanılan bilimsel yöntem ve Türk Halk Bilimi alanındaki etkisi üzerinden değerlendirdik.

Çalışmamızda “Fikret Türkmen'in Makaleleri” adını taşıyan ikinci bölümde öncelikle Prof. Dr. Fikret Türkmen'e ait tespit ettiğimiz makaleleri konu bakımından sınıflandırdık. Tespit ettiğimiz makalelerin konu bakımından 10 maddede sınıflandırılmasını uygun bulduk. Bu makale türündeki çalışmaları içerik ve halk bilimi alanındaki önemi bakımından değerlendirdik.

Çalışmamızın “Fikret Türkmen'in Bildirileri” adını taşıyan üçüncü ve son bölümünde Prof. Dr. Fikret Türkmen'in ulusal ve uluslararası toplantılarda sunmuş olduğu bildirileri konuları bakımından 9 maddede sınıflandırdık. Bu bölümde değerlendirdiğimiz bildirileri makaleler bölümünde olduğu gibi içerik ve halk bilimi çalışmaları alanındaki önemi bakımından değerlendirdik.

“Sonuç” kısmında ise Prof. Dr. Fikret Türkmen’e ait kitap, makale ve bildiri çalışmalarının Türk Halk Bilimi alanındaki önemi üzerinde durarak bu çalışmaların değerini göstermeye çalıştık.

Biz bu çalışmamızda alanında önemli çalışmalar yapan bilim insanlarının eserlerinin incelenmesinin o alandaki çalışmalara katkı sunacağını düşündük. Bu amaca yönelik olarak Türk Halk Bilimi alanında yaptığı bilimsel çalışmalar ve Türk kültürüne sunmuş olduğu katkılar ile son derece önemli bir yere sahip olan Prof. Dr. Fikret Türkmen ve çalışmalarını inceleme konusu yaptık. Türk Halk Bilimine katkılarıyla bu alanın önde gelen farklı isimleri hakkında çalışmalar yapılmasının özellikle genç kuşak halk bilimcilere son derece fayda sağlayacağını düşünmekteyiz.

İZMİR
29.05.2023

Yarkın YENİCE

ÖZET

Türk Halk Bilimi alanında birçok değerli çalışma yapmış bir bilim insanı olan Prof. Dr. Fikret Türkmen yapmış olduğu kitap çalışmaları, makale çalışmaları ve ülkemizde ve yurtdışında gerçekleştirilen kongre ve sempozyumlarda sunmuş olduğu bildirilerle Türk Halk Bilimi alanının önde gelen bilim insanlarından biri olmuştur. Akademik çalışmaları dışında birçok idari görevde bulunan Prof. Dr. Fikret Türkmen, Türkiye’de ve dünyada önemli bilim kuruluşlarının kurucu üyesi ve üyesi olmuştur. Prof. Dr. Fikret Türkmen’in bugüne kadar yapmış olduğu çalışmalara baktığımızda bu çalışmaların ağırlıklı olarak Türk Halk Bilimi ve Türk Dünyası konularında olduğu görülür.

Çalışmamızda Prof. Dr. Fikret Türkmen’in kitap çalışmalarını tür bakımından 4, makalelerini konu bakımından 10, bildirilerini ise konuları bakımından 9 başlık altında sınıflandırdık. Çalışmamızda Prof. Dr. Fikret Türkmen’in hayatı ile ilgili genel bilgi verip, kitaplarında, makalelerinde ve bildirilerinde odaklanmış olduğu halk bilgisi ürünlerini, çalışmalarında seçtiği sahaları, kullandığı kuramsal yaklaşımları ve yöntemleri, çalışmalarının Türk Halk Bilimi çalışmalarına etkisi ve de katkısı yönünden değerlendirmeye çalıştık. Bu değerlendirme sonucunda Türk Halk Bilimi alanında kullanılan kuramsal yaklaşımların, yöntemlerin yıllar içindeki değişimini ve bu değişim içerisinde Prof. Dr. Fikret Türkmen’in yaptığı bilimsel katkıyı inceledik.

Anahtar Kelimeler: *Fikret, Türkmen, Halk, Bilimi*

ABSTRACT

A scientist who has done many valuable studies in the field of Turkish Folklore, Prof. Dr. Fikret Türkmen has become one of the leading scientists in the field of Turkish Folklore with his books, articles and presentations at congresses and symposiums held in our country and abroad. In addition to his academic studies, Prof. Dr. Fikret Turkmen has been a founding member and member of important scientific organizations in Turkey and in the world. When we look at the studies that Prof.Dr. Fikret Türkmen has done so far, it is seen that these studies are mainly on Turkish Folklore and the Turkish World.

In our study, we have classified Prof. Dr. Fikret Türkmen's books under 4 titles according to their genres, his articles under 10 titles, and his papers under 9 titles according to their subjects. We presented general information about the life of Prof. Dr. Fikret Türkmen and tried to evaluate the folklore products he focused on in his books, articles and papers, the fields he chose in his studies, the theoretical approaches and methods he used, and the impact and contribution of his studies to Turkish Folklore studies. As a result of this evaluation, we examined the change in the theoretical approaches and methods used in the field of Turkish Folklore over the years and the scientific contribution of Fikret Türkmen to this change.

Key words: *Fikret, Türkmen, Folklore*

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	v
GİRİŞ	1
G.1. Konu	1
G.2. Amaç	2
G.3. Yöntem	2
G.4. Prof. Dr. Fikret Türkmen'in Hayatı	3
I. BÖLÜM: FİKRET TÜRKMEN'İN KİTAPLARI HAKKINDA ANALİTİK İNCELEME.....	5
I.1. Bilimsel İnceleme (Monografi) Kitapları	5
I.1.1. Halk Hikayeleri ile İlgili Kitapları	5
I.1.1.1. Âşık Garip Hikâyesi Üzerine Mukayeseli Bir İnceleme. Ankara: Baylan Matbaası, 1974.	7
I.1.1.2. Tahir ile Zühre Hikâyesi (İnceleme- Metin). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1983.	14
I.1.2. Fıkra- Mizah ile İlgili Kitapları.....	21
I.1.2.1. Nasreddin Hoca Latifelerinin Şerhi (Burhaniye Tercümesi). Ankara: Kültür Turizm Bakanlığı Yayınları, 1989.	24
I.1.3 Türk Halk Şiiri ile İlgili Kitapları.....	27
I.1.3.1 Türkmen Şiiri Antolojisi. Ankara: Türksoy Yayınları, 1995.....	27
I.2. Derleme Çalışmaları ile İlgili Kitapları	28
I.2.1. Sahada Folklor Derleme Teknikleri. İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1992.	30
I.2.2. Âşık Mevlüt İhsanî'den Derlenen Halk Hikayeleri. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2009.	31
I.2.3. Âşık Şevki Halıcı'dan Derlenen Halk Hikayeleri. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2009.	31
I.2.4. Âşık Lütüfî- Hayatı, Sanatı ve Hikayeleri. Kars: Kars Belediyesi Kültür Sanat Yayınları, 2011.	32
I.2.5. Âşık Şeref Taşhova'dan Derlenen Halk Hikâyeleri. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2020.	33

I.3. Çeviri ve Aktarma Kitapları	35
I.3.1. Destanlar Hakkında Çeviri ve Aktarma Kitapları.....	35
I.3.1.1. Manas Destanı Üzerine İncelemeler (Çeviriler- 1). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1995.	36
I.3.1.2. Manas Destanı. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 1995.	37
I.3.1.3 Türk Dünyasında Köroğlu Anlatımları. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2007.	37
I.3.1.4. Kırgız Destanları III-Kocacaş Destanı. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2007.	38
I.3.1.5. Kazak Destanları IV-Kırım'ın Kırk Batırı. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2007.	38
I.3.1.6. Kırgız Destanları VI-Manas Destanı. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2007.	39
I.3.1.7. Kazak Destanları VIII-Alpamis ve Kambar Batır. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. 2011.	40
I.3.1.8. Korkut Bitig-Dünyada Dede Korkut Araştırmaları. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2021.	41
I.3.2. Diğer Çeviri ve Aktarma Kitapları.....	42
I.3.2.1. Az i Ya. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, 1992.....	42
I.3.2.2. Halk Bilimi Yöntemi. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1996.	42
I.4. Makalelerden Oluşturulmuş Kitapları.....	43
I.4.1. Türk Halk Edebiyatının Ermeni Kültürüne Tesiri. İzmir: Akademi Kitabevi, 1992.	43
I.4.2. Karacaoğlan Araştırmaları. Ankara, 2009.	43
I.4.3. Türkmenistan Kültürü Araştırmaları. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2010.	44
II. BÖLÜM: FİKRET TÜRKMEN'İN MAKALELERİ	46
II.1. Mitoloji ile İlgili Yazılmış Makaleleri	46
II.1.1. Oğuzların İdari Yapı ve Boy Teşkilatlarında Dikotomik Özellik. Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, 2011.	47
II.2. Destanlar ile İlgili Yazılmış Makaleleri	47
II.2.1. Garaoğlu Destanı. Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, 1982.	48
II.2.2. Ermeni ve Gürcü Yazılı Kaynaklarında Köroğlu'na Ait Şiirler. Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, 1983.	48
II.2.3. Köroğlu'nun Orta Asya Arapları ve Tacikler Arasındaki Varyantları. Mehmet Kaplan'a Armağan, 1984.	48

II.2.4. Köroğlu Hikâyelerinin Yayılma Sahaları ve Menşe Meselesi. Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, 1985.....	49
II.2.5. Anadolu’da Türkmen Destanı Yusup-Ahmet’in Bir Varyantı. Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, 1989.	50
II.2.6. Türkmenistan ve Anadolu Arasında İki Destan. Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, 1989.....	50
II.2.7. Kazan’da Bulunan Yeni Bir Oğuznâme Nüshası Üzerine. Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, 1993.	51
II.2.8. Dede Korkut Hikâyelerinde Ara Sözler (Digressions). Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten, 1998.	51
II.2.9. Osmanlı Döneminde Anadolu’da Teşekkül Eden Destanlar. Osmanlı Devleti ve Bozok Sancağı, 2000.....	52
II.2.10. Tatar Destanı Çora Batır’ın Buryatlar Arasındaki Varyantları Üzerine (Altay Kavimleri Arasındaki Kültürel Etkileşim Üzerine Bir Deneme). Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi, 2004.	53
II.2.11. Er Töştük Destanındaki Stereotip Motiflerin Analizi. Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, 2005.	53
II.2.12. Firdevsî-i Rûmî’nin Süleymân-Name İsimli Eserinin Yazılışı ve Nüshaları. Edebiyat ve Dil Yazıları, 2007.....	54
II.2.13. Dede Korkut’ta Halk Hukuku Unsurları. Bilig: Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi, 2011.	54
II.3. Masallar ile İlgili Yazılmış Makaleleri.....	55
II.3.1. “Tilkinin Kâbe’ye Gidişi” Adlı Türkmen Masalının Çocuğa Görelik İlkesine Göre İncelemesi. Uluslararası Hakemli İnsan ve Sanat Araştırmaları Dergisi, 2021.	56
II.4. Halk Hikâyeleri ile İlgili Yazılmış Makaleleri.....	57
II.4.1. Azerbaycan’da Halk Hikâyeleri Çalışmaları Hakkında Notlar. Türk Kültürü, 1973.	57
II.4.2. Erzurum’da Halk Hikâyeciliği. Türk Edebiyatı Dergisi, 1974.	57
II.4.3. Ermeniler Arasında Türk Halk Hikâyeleri. Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Araştırma Dergisi, 1976.....	57
II.4.4. Ermeni Harfleri ile Basılmış Bir Meddah Hikâyesi Kapucubaşı. Türk Folklor Araştırmaları Yıllığı, 1977.	58
II.4.5. Türk-Ermeni Âşık Edebiyatı İlişkileri. Osmanlı Araştırmaları, 1982.....	59
II.4.6. Türkçe Söyleyen Ermeni Aşugları. Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, 1985.	59
II.4.7. Tahir ile Zühre Hikâyesinin Anadolu ve Özbek Varyantları. Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten, 1988.	59
II.5. Fıkra ve Mizah ile İlgili Yazılmış Makaleleri.....	60

II.5.1. Nasreddin Hoca Fıkralarının Yayılma Sahaları. Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, 1984.	60
II.5.2. Anadolu Mizahında Bazı İran ve Arap Kökenli Mizah Tipleri. Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, 1996.	61
II.5.3. Doğu ve Batı Dünyasında Mizah Anlayışları. Türk Kültürü Araştırmaları, 1996.	61
II.5.4. Kıbrıs Türk Edebiyatında Yer Alan Mizahi Şiirler Üzerine Bir Değerlendirme. Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, 2008.	62
II.5.5. Türkmenistan’da Mizah Tipleri. Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, 2009.	63
II.6. Halk Şiiri ve Şairleri ile İlgili Yazılmış Makaleleri	63
II.6.1. Halk Şiirinde Az Kullanılan Nazım Şekilleri ve Türleri. Türk Kültürü, 1985.	63
II.6.2. Günümüz Türkmen Şiirinin Önemli Temsilcilerinden Biri: “Berdinazar Hudaynazarov”. Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi, 1997.	64
II.6.3. Anadolu Halk Şâirlerinin Şiirlerinde Türkmenler. Türk Dili, 1997.	64
II.6.4. Halk Edebiyatında Ali Şir Nevayî ile İlgili Yaratmalar. Sosyal Bilimler Dergisi, 2002.	65
II.6.5. Osmanlı Dönemindeki Önemli Olayların Âşık Şiirindeki Akisleri. Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, 2005.	65
II.6.6. Türk Dünyasının Büyük Şairi-Bəxtiyar Vahabzadə. Yeni Azərbaycan, 2009.	66
II.6.7. Karacaoğlan’ın Sanat Evreni. Karacaoğlan Araştırmaları, 2009.	66
II.6.8. Ermeni Mezaliminin Anadolu Halk Şiirindeki Akisleri. Yeni Türkiye Dergisi.	67
II.7. Tekke-Tasavvuf Edebiyatı ile İlgili Yazılmış Makaleleri	67
II.7.1. Yunus Emre’nin Hümanizması. Palandöken, 1994.	68
II.7.2. Mahtumkulu ve Tasavvuf Anlayışı. Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, 1996.	68
II.7.3. Türkmen Edebi Geleneğinde Yunus Emre, Karacaoğlan ve Mahtumkulu Çizgisi. Milli Folklor, 2009.	69
II.7.4. Anadolu’daki Zühdi Halk Edebiyatının Ahmet Yesevî ile İlişkisi. Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, 2016.	69
II.7.5. Yunus’tan Azadı’ya veya Anadolu’dan Türkmenistan’a.	70
II.8. Halk İnanışları ve Uygulamaları ile İlgili Yazılmış Makaleleri	70
II.8.1. Erzurum’da Düğün Adetleri ve Düğün Türküleri. Türk Kültürü, 1977.	70
II.8.2. Ege’de Efe Hikâyeleri. Milli Kültür, 1987.	71
II.8.3. Anadolu’da Yaşayan Bazı Eski Türk İnançları ve Adetleri Üzerine. Türk Kültürü, 1987.	71
II.8.4. Anadolu Halk Kültüründe Devlet ve İktidar Anlayışı. Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, 1993.	72
II.8.5. Türk Düğünlerinde Saçı Geleneği. 1997.	72

II.8.6. Manisa’da Mesir Bayramı. Manisa Dergisi, 2004.....	73
II.8.7. Kazakistan’daki Bazı Önemli İnanç Merkezleri ve Bunların Yeniden Keşfedilmesi. Prof. Dr. Abdurrahman Güzel’e Armağan, 2004.	73
II.8.8. Azerbaycan’daki Koç Şekilli Mezar Taşlarının Folklorik Açından Değerlendirilmesi. Prof. Dr. Ahmet Bican Ercilasun Armağanı, 2008.	74
II.8.9. Türk Kültüründe Tarihi Gelişim İçinde Hayvan ve Bitkilerin “Ölçü Birimi” Olarak Kullanılması Hakkında. Milli Folklor, 2012.....	74
II.8.10. Türk Kültüründe “Ev” ve “Evlenmek” Fiili Üzerine.....	75
II.9. Türk Dünyasındaki Önemli Kişi ve Yerler ile İlgili Makaleleri.....	75
II.9.1 Prof. Dr. Harun Tolasa. Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, 1983.....	76
II.9.2. Sultan Galiev, Sırat Köprüsü ve Rinat Muhammedi. 1993.....	76
II.9.3. M. Emin Resulzâde’nin Özel Defterindeki Türk Şairlerinden Seçtiği Şiirler. Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi, 1996.	76
II.9.4. 75. Ölüm Yılı Dönümünde Türk Soylu İlk Türkolog Nikolay Feodoroviç Katanov. Türk Dili, 1997.	77
II.9.5. Mehmet Emin Resulzâde’nin Bilinmeyen Evrakı Arasında Bulunan “Hâkanî” Adlı Makalesi. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, 1998. 77	
II.9.6. “Ruhname”-Çağı Yakalamanın Aydınlik Yoludur. Yeni Avrasya Dergisi Stratejileri, 2001.....	77
II.9.7. Atatürk ve Milli Kültür. Türk Kültürü, 2001.	78
II.9.8. Azerbaycan’da Eğitim Sistemine “Milli Kimlik Kazandıran Şair Abdulla Şaik’te Halk Edebiyatı Geleneği. 21. Yüzyılda Türk Dünyası Jeopolitiği, 2003.	78
II.9.9. Türkmenbaşı, Türkmenistan ve Ruhnâme. Türk Dünyası Kültür ve Sanat Dergisi, 2007.	79
II.9.10. Mehmet Emin Efendi’nin Seyahatnamesine Göre Eski Bir Türk Şehri: Dehistan. Bilig, 2009.....	79
II.9.11. Sultan Sencer’den Türkmenbaşı’na (Türkmenistan’ın Devlet ve Hukuk Yapısı Hakkında Ruhnâme’de Yer Alan Görüşler). Türkmenistan Kültürü Araştırmaları, 2010.	79
II.9.12. Küçük Deniz’den Bir Büyük İsim: Anar.	80
II.9.13. Abdullah Tukay’ın (1886-1913) Yetiştigi Çevre ve Halk Kültürü. Milli Folklor, 2012.	80
II.10. Diğer Konulardaki Makaleleri ve Diğer Yazıları	81
II.10.1. Türk Ortak Yazı Dili Problemi. Avrasya Etüdleri, 1994.	81
II.10.2. Dil ve Milli Kültür. Palandöken Dergisi, 1996.	81
II.10.3. Yozgat’ın Kültür Tarihimizdeki Yeri. Sıla Dergisi, 1996.....	82

II.10.4. Doğulu Konuların Rus Edebiyatında İşlenmesi Meselesi. Türkoloji Araştırmaları, 2007.	82
II.10.5. Mukayeseli Edebiyat ve Mukayeseli Folklor Çalışmaları Üzerine Görüşler. Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, 2008.	83
II.10.6. Kök-Türk Âbidelerinde Millî Kimlik Hassasiyeti. Milli Folklor, 2013.....	83
II.10.7. Türkiye ile Rusya Federasyonundaki Türk Toplulukları Arasındaki Kültür Bağları.....	84
II.10.8. Altay Türklerinin Dil, Edebiyat ve Kültürleri Üzerinde Türkiye’de Yapılan Çalışmalar.....	84
II.10.9. Telefon Mesajlarında Folklorlaşma Kıbrıs Örneği	85
III. BÖLÜM: FİKRET TÜRKMEN’İN BİLDİRİLERİ	86
III.1. Mitoloji ile İlgili Bildirileri	86
III.1.1. Eski Türklerin İnançlarında Tabiat Kültü. 41.PIAC Kongresi, 1998.....	86
III.1.2. Türk Kültüründe ve Azerbaycan Mezar Taşlarında Su Kültü. KIBATEK Uluslararası Türk Kültüründe Deniz ve Deniz Edebiyatı Sempozyumu Bildirileri, 2008.	86
III.2. Destanlar ile İlgili Bildirileri	87
III.2.1. Köroğlu’nun Özbek ve Ermeni Varyantları. Köroğlu Semineri Bildirileri, 1983..	87
III.2.2. Les Variantes Anatoliennes et Turkmenes Des Recits de Köroğlu. 31.PIAC Kongresi, 1988.....	87
III.2.3. Dede Korkut Hikâyelerinin Anadolu ve Rumeli’nde Yaşayan Kolları. I. Sovyet-Türk Kolokiyumu, 1988.	88
III.2.4. Manas Destanı ve Anadolu Halk Hikâyeleri. International Symposium Epos Manas, 1995.....	88
III.2.5. Romanya Tatarları Arasında Yaşayan Ortak Destan ve Hikâyelerimiz. Tatarların Geçmişi, Şimdiki Durumu, Geleceği ve Türk Dünyasındaki Yeri, 1998.....	89
III.2.6. Türk Destanları ve Halk Hikâyelerinde Ölümünden Sonra Dirilişin İfade Ediliş Şekilleri. 43. PIAC Kongresi, 2000.	89
III.2.7. Karakalpakistan’da Destan Çalışmaları. Son Elli Yılda Türkiye Dışındaki Türk Halk Kültürü Çalışmaları Seksiyon Bildirileri, 2001.	90
III.2.8. Türk Destanlarında ve Halk Hikâyelerinde Şahıslara, Kabilelere ve Yerlere Ad Verilmesi. V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri, 2004.	90
III.3. Halk Hikâyeleri ile İlgili Bildirileri.....	91
III.3.1. Türk Halk Hikâyelerinde Gökyüzü ile İlgili Allegoriler. I. Uluslararası Türk Folklor Semineri, 1973.....	91
III.3.2. M. Yu. Lermontov ve Âşık Garip Hikâyesi. X. Uluslararası KIBATEK Türk Edebiyatı Şöleni Bildirileri, 2005.....	91
III.4. Fıkra ve Mizah ile İlgili Bildirileri.....	92

III.4.1. Söz Sanatlarına ve Kelime Oyunlarına Dayalı Nasreddin Hoca Fıkraları Üzerine. Uluslararası Türk Dili Kongresi, 1988.....	92
III.4.2. Nasreddin Hoca Fıkralarında Söz ve Hareket Komîği, Hoca'ya Ait Fıkraların Ayırdedilmesi İçin Bir Metod Denemesi. I. Milletlerarası Nasrettin Hoca Sempozyumu, 1989.	92
III.4.3. Fıkra Teorileri ve Nasreddin Hoca Fıkraları. Türk Halk Edebiyatı Bilgi Şöleni, 1995.	93
III.4.4. Modern Mizah Teorilerine Göre Nasreddin Hoca Fıkralarının Yorumu. Uluslararası Nasreddin Hoca Bilgi Şöleni (Sempozyumu), 1996.....	93
III.4.5. Mizahta Üstünlük Teorisi ve Nasrettin Hoca Fıkraları. V. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi, 1996.	93
III.4.6. Osmanlı Döneminde Türk Mizahı. Osmanlı Ansiklopedisi Kültür-Sanat, 1999....	94
III.4.7. Gülme Teorileri ve Bursa Yöresi Yörük Fıkralarının Analizi. I. Bursa Halk Kültürü Sempozyumu, 2002.	94
III.5. Halk Şiiri ve Şairleriyle İlgili Bildirileri.....	95
III.5.1. Türkiye Dışında Karacaoğlan. III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi, 1985. ...	95
III.5.2. Göktepe Savaşları ve Bunların Türkmenistan Halk Şiirindeki Akisleri. XII. Türk Tarih Kongresi, 1994.	95
III.5.3. Yazılı Kaynaklardaki (Cönklerdeki) Bektaşî Şairlerin Şiirlerinde Görülen Yeni Şekiller. I. Türk Kültürü ve Hacı Bektaşî Veli Sempozyumu, 1998.....	96
III.5.4. XIX. Yüzyıl Anadolu Halk Şiiri ve Âşık Kemalî. II. Kastamonu Kültür Sempozyumu Bildirileri, 2003.....	96
III.5.5. Balkanlarda Karacaoğlan ve Şiirlerinin Estetik Özellikleri. XVII. Uluslararası Balkan Sempozyumu, 2008.	97
III.6. Tekke-Tasavvuf Edebiyatı ile İlgili Bildirileri.....	97
III.6.1. Yunus Emre'nin Anadolu'nun İslamlaşmasındaki ve Türkleşmesindeki Rolü. IV. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri, 1991.....	98
III.6.2. Türk ve Dünya Edebiyatında Yunus Emre'nin Yeri. Uluslararası Yunus Emre Sempozyumu, 1991.	98
III.6.3. Ahmet Yesevî ve Anadolu Halk Edebiyatı. III. Uluslararası Türk Kültürü Kongresi, 1993.....	99
III.6.4. Şah İsmail Hataî'nin Anadolu Alevî Bektaşîliği ve Alevî Bektaşî Edebiyatı Üzerindeki Etkileri. I. Uluslararası Şah İsmail Hatayi Sempozyumu, 2003.....	99
III.6.5. Azîz Mahmud Hüdâyî ve Zühdî Halk Edebiyatı. Azîz Mahmud Hüdâyî Uluslararası Sempozyum Bildirileri, 2005.....	99
III.6.6. Necmüddin Kübrâ'nın “Zühd” ve “Tevekkül” Hakkındaki Görüşlerinin Türkmenistan ve Anadolu Tasavvufî Halk Edebiyatlarına Tesirleri. Necmüddin Kübrâ Sempozyumu, 2008.	100

III.7. Halk İnanışları ve Uygulamaları ile İlgili Bildirileri.....	100
III.7.1. Batı Anadolu’da Doğumdan Ölümüne Bazı İnanmalar Üzerine. 33. PIAC Kongresi, 1990.	100
III.7.2. Bursa Yöresinde Evlilikle İlgili Olarak Kullanılan Bazı Terim ve Kavramların Kültürel Analizi. II. Bursa Halk Kültürü Sempozyumu, 2005.....	101
III.7.3. Yörükler Arasındaki Bazı İnançlar Üzerine. I. Yörük Türkmen Kurultayı, 2005.	102
III.7.4. Türkmen ve Anadolu Hahlarındaki Ortak Motifler. I. Uluslararası Türk Dünyası Kurultayı, 2006.....	102
III.7.5. Comparasion of the Rituals from Child’s Birth to Beginning School in the Karaites and Anatolian Turks. 2007.....	103
III.7.6. Azerbaycan Mezar Kültüründe At. XIV. KIBATEK Edebiyat Sempozyumu, 2007.	103
III.8. Türk Dünyasındaki Önemli Kişi ve Eserleri ile İlgili Bildirileri.....	104
III.8.1. Türk Çocuk Edebiyatında Denizlili Bir Yazar: Hasan Kallimci. Uluslararası Denizli ve Çevresi Tarih ve Kültür Sempozyumu, 2006.....	104
III.8.2. Başkurt Asıllı Abdülkâdir İnan’ın Türk Folkloru ve Halk Edebiyatı ile İlgili Görüşleri ve Çalışmaları. Professor Dj. G. Kiekbayev i Problemi Sovremennoy Tyurkologii-Materialı Vserossiyskoy Hauçnoy Konferentsii, 2006.....	104
III.8.3. İki Dil Öğreticisi ve Folklor Derleyicisi Kaşgarlı Mahmut’un Yöntemi Hakkında. VI. Uluslararası Türk Dili Kurultayı, 2008.	105
III.9. Diğer Konulardaki Bildirileri ve Diğer Yazıları.....	105
III.9.1. Türk-Ermeni Halk Edebiyatı İlişkileri. IV. Milli Türkoloji Kongresi, 1981.	105
III.9.2. Tarih Boyunca Türk Ermeni Kültür İlişkileri. Türk Tarihinde Ermeniler Sempozyumu, 1983.	106
III.9.3. Ortak Yazı Dilinin Oluşmasında Yazarların Rolü. II. Türk Dünyası Yazarlar Kurultayı Bildirileri, 1994.....	107
III.9.4. Orta Asya ile Anadolu Arasındaki Kültürel İlişkiler ve Güneydeki Sözlü Kültür Yolu. İpek Yolu Uluslararası Halk Edebiyatı Sempozyumu, 1993.	107
III.9.5. Dil ve Geleneksel Kültür. Radyo ve Televizyon Yayınlarında Türk Dilinin Kullanımı Tebliğler, 1998.....	108
III.9.6. 1926, Bakü I. Türkoloji Kongresi ve Akisleri. III. Uluslararası Türk Dili Kurultayı, 1996.	108
III.9.7. Türkiye’deki Altayistik Çalışmaları Üzerine Bazı Görüşler. I. Ahi Evranı Velî ve Ahilik Araştırmaları Sempozyumu, 2002.	108
III.9.8. Şamanizmden Günümüze Temel Değerlerimiz ve Ahilik. I. Ahi Evran-ı Velî ve Ahilik Araştırmaları Sempozyumu, 2004.	109

III.9.9. Türkmen Edebiyatındaki Alevî Öğeler Üzerine Bir İnceleme. 2. Uluslararası Türk Kültür Evreninde Alevilik ve Bektaşilik Bilgi Şöleni Bildiri Kitabı, 2007.....	110
SONUÇ	111
KAYNAKÇA	119
FİKRET TÜRKMEN BİBLİYOGRAFYASI	121
TEŞEKKÜR	135

GİRİŞ

G.1. Konu

Türk Halk Bilimi ile ilgili çalışmaları çok eski tarihlere dayandırmak mümkün olsa da Türk Halk Bilimi ile ilgili bilimsel çalışmaların başlangıcını 20. yüzyıl olarak gösterebiliriz. Türkiye’de halk bilimi üzerine ilk yazıyı 1913 yılında Ziya Gökalp kaleme almıştır. Bu yazı “Halk Medeniyeti- I” adını taşımaktadır. Başlangıç Gökalp’in yazısından sonra Türk Halk Bilimi ile ilgili ikinci yazı Fuad Köprülü’ye aittir. Sözü edilen yazı 1914 yılında “Yeni Bir İlim: Halkiyat-Folklore” adıyla yayımlanmıştır. Bu yazılardan sonra yine 1914 yılında Rıza Tevfik’in “Folklor, Folklore” adlı yazısı yayımlanmıştır. 1940’lı yıllarda Türkiye’de ilk defa bir Türk Halk Bilimi Kürsüsü Ankara Üniversitesi Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi’nde kurulmuşsa da bu kürsü 1946’ da kapatılmış ve Türk Halk Bilimi çalışmalarının akademik kısmı 15 yıl kadar kesintiye uğramıştır. 1960 sonrası ikinci kuşak adıyla anılan halk bilimciler yetişmiştir. Mehmet Kaplan’ın Atatürk Üniversitesi’ne görevlendirilmesiyle ilk halk edebiyatı doktorları yetişmiş ve halk bilimi alanında ilk doktora tezleri hazırlanmıştır. Bu çerçevede Atatürk Üniversitesi’nde yetişen akademisyenlerin Türk Halk Bilimi alanında öncü bir yeri ve rolü vardır. Bu üniversiteden yetişen öncü akademisyenlerden biri de Prof. Dr. Fikret Türkmen’dir.

Avrupa ve Amerika’da akademik çalışmalarıyla bir alana yön veren bilim insanlarının eserleri hakkında inceleme çalışmaları sık sık yapılmaktadır. Ülkemizde ise bu tür çalışmalar nadir olarak görülmektedir. Herhangi bir alanın önde gelen isimlerinin eserlerinin incelenmesi o alana yapmış olduğu katkıları ve tesiri göstermesi bakımından son derece önemlidir.

Prof. Dr. Fikret Türkmen Türk Halk Bilimi alanında yaptığı çalışmalar, yönettiği tezler ve kurmuş olduğu Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü ile bu bilim dalının en önde gelen isimlerinden biri olmuştur. Kendisi hakkında bazı kısa çalışmalar yapılmışsa da Prof. Dr. Fikret Türkmen’in tüm eserlerini kapsayan bir çalışma bugüne kadar yapılmamıştır. Biz tezimizde 20. yüzyıl Türk Halk Bilimi çalışmalarına yön veren bilim insanı Prof. Dr. Fikret Türkmen’in eserlerini ele alıp inceleme konusu yaptık.

G.2. Amaç

Prof. Dr. Fikret Türkmen çalışmalarıyla Türk kültürüne ve Türk Halk Bilimine önemli bilimsel katkılar sunmuş bir bilim insanıdır. Eserleri ve eserlerinde kullandığı yöntemler halk bilimi çalışmalarına büyük bir yenilik getirerek bu alandaki öncü çalışmalardan olmuştur. Biz de tezimizde Prof. Dr. Fikret Türkmen'e ait eserleri ve eserlerinde kullandığı yöntemleri geniş bir şekilde ele alıp halk bilimi çalışmalarına katkı sunmayı amaçladık.

Prof. Dr. Fikret Türkmen'in çalışmalarının halk bilimi alanında etkilerinin ne olduğu, bu etkilerin neden ve nasıl olduğu bu incelemeyle açıklanmaya çalışılacaktır. Bu çalışmada, Prof. Dr. Fikret Türkmen'in çalışmalarının kuram ve yöntem olarak incelenmesi, bu yöntemlerin halk bilimi çalışmalarındaki yeri ve önemi, gelecekte kullanabilirliği, halk bilimi çalışmalarının bugüne ulaşmasındaki etkisi ve gelecekteki çalışmalara örnek olup olamayacağı sorularını cevaplamayı amaçladık.

Tezimizdeki bir diğer amaç ise Prof. Dr. Fikret Türkmen'e ait eserlerin ve eserlerinde kullanılan yöntemlerin incelenmesiyle Türk Halk Biliminin geçmişi, günümüzdeki durumu ve gelecekte nasıl bir hal alacağı hakkında bilgi sahibi olunmasını, Türk Halk Biliminde kullanılan yöntemlerin günümüzde geçerliliğinin ne olduğu, kullanılan yöntemlerin neden ve ne amaçla kullanıldığı gibi soruları cevaplamaktır. Yine tezimizde Türk Halk Bilimi kadroları içinde çok kıymetli bir akademisyen olan Prof. Dr. Fikret Türkmen'in Türk Halk Bilimi çalışmalarının bugüne ulaşmasındaki etkisi, gelecekteki çalışmalara örnek olup olamayacağı gibi soruları onun eserlerini esas alarak cevaplamaya çalıştık.

G.3. Yöntem

Türk Halk Bilimi çalışmaları genel olarak halk bilgisi yaratmalarının derlenmesi ve derlenmiş olan halk bilgisi yaratmalarına kuramların uygulanması şeklinde yapılmaktadır. Biz çalışmamızda Türk Halk Bilimi alanında pek çok eser vermiş bir bilim insanının yapmış olduğu çalışmaları önce içerik bakımından ayrı ayrı değerlendirip daha sonra sınıflandırarak kümeleme halinde bir değerlendirmeye tabi tuttuk.

Yöntem olarak öncelikle Prof. Dr. Fikret Türkmen'in hayatı ile ilgili bilgileri mevcut yazılı kaynaklardan elde ettik ve bunun yanında halen 78 yaşında olan bu bilim insanının kendisi ile görüşerek yazılı kaynaklara ek veriler sağlanmaya çalıştık. İkinci

olarak Prof. Dr. Fikret Türkmen'in yayınları hakkında hazırlanmış olan bibliyografyaları gözden geçirerek, Prof. Dr. Fikret Türkmen ile görüşüp bunlara ek çalışmalar varsa bunları da çalışmamıza ekleyerek yeni ve tam bir bibliyografya oluşturmaya çalıştık. Çalışmamızın üçüncü aşamasında, oluşturduğumuz bibliyografyayı "1. Kitaplar, 2. Makaleler, 3. Bildiriler başlıkları altında, yayın türlerine göre sınıflandırıp her bir eseri ayrıntılı bir okuma ve değerlendirmeye tabi tuttuk. Böylece bir bilim dalının çeşitli alt alanlarında bilimsel çalışmalar yapmış olan bir bilim insanının en etkin olduğu konu, kuram ve yöntemleri tespit edip, değerlendirdik.

G.4. Prof. Dr. Fikret Türkmen'in Hayatı

Prof. Dr. Fikret Türkmen, 4 Temmuz 1945 yılında Yozgat'a bağlı Boğazlıyan ilçesinde doğmuştur. Orta öğrenimini doğduğu Boğazlıyan ilçesinde, liseyi ise Bursa Işıklar Askeri Lisesi'nde okumuştur. 1961 yılından 1963 yılına kadar Kara Harp Okulu'nda öğrenim görmüştür. Buradaki eğitiminden sonra 1963'te Erzurum Atatürk Üniversitesi'ne bağlı Edebiyat Fakültesi'nin Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde eğitimine başlamıştır. Burada aldığı 4 senelik eğitimden sonra 1967 yılında Konya Erkek Lisesi'ne Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenini olarak atanmıştır ve 1968 yılına kadar burada öğretmenlik yapmıştır. Prof. Dr. Fikret Türkmen, yine 1968 yılında Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde halk edebiyatı asistanı olmuştur.

Fikret Türkmen, 1969 yılında doktora eğitimi için İstanbul Üniversitesi'ne gönderilmiştir. Burada başladığı "Âşık Garip Hikâyesi Üzerinde Mukayeseli Bir Araştırma" adlı çalışmasını 1972'de doktora tezi olarak savunmuş Türk halk edebiyatının ilk doktorlarından birisi olmuştur. Doktora eğitiminden sonra Atatürk Üniversitesi'ne geri dönmüştür.

1974 yılında Atatürk Üniversitesi'nden Paris Sorbonne Üniversitesi'ne giden Türkmen, burada Prof. Dr. Pertev Naili Boratav'dan çeşitli dersler almıştır. 1976 yılında Türkiye'ye dönmüş ve 1978'e kadar Atatürk Üniversitesi'nde çalışmalarına devam etmiştir. 1978 yılında Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ne öğretim üyesi olarak atanmıştır. 1980 yılında "Tahir ile Zühre Hikâyesi Üzerine Bir İnceleme" adlı çalışmasıyla doçent, 1986 yılında "Nasreddin Hoca Fıkraları (Letâif-i Nasreddin Hoca Şerhi)" adlı çalışmasıyla profesör olmaya hak kazanmıştır.

Prof. Dr. Fikret Türkmen, profesör unvanını aldığı 1986 yılında Ege Üniversitesi'ne bağlı Türkçe Öğretim Merkezi'ni kurmuştur. Bu merkezde günümüze kadar farklı ülkelerden gelen yaklaşık 10.000 öğrenci Türkçe öğrenmiştir. Bu merkez Ege Üniversitesi'nde "Türkçe Öğretim Birimi" adıyla faaliyetlerine devam etmektedir.

Fikret Türkmen 1992 yılında Ege Üniversitesi bünyesinde yer alan Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü'nü kurmuş ve emekli olana kadar bu kurumun kurucu müdürlüğünü yapmıştır. Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü kurulduğu günden günümüze kadar çalışmalarına devam eden, birçok lisansüstü öğrenci yetiştiren ve çok sayıda değerli bilim insanının çalışmalarını yürüttüğü bir kurumdur. Prof. Dr. Fikret Türkmen, bu kurumda Türk ve yabancı birçok öğrenci yetiştirmiş, 100'e yakın yüksek lisans ve doktora tezinde danışmanlık yapmıştır.

I. BÖLÜM: FİKRET TÜRKMEN’İN KİTAPLARI HAKKINDA ANALİTİK İNCELEME

Prof. Dr. Fikret Türkmen’in bilimsel olarak yayınlanan ilk kitabı 1974 yılında basımı yapılan “Âşık Garip Hikâyesi Üzerine Mukayeseli Bir Araştırma” adlı doktora tezidir. Prof. Dr. Fikret Türkmen 1974 yılından bugüne kadar 22 kitap, pek çok makale ve bildiri yayınlamış olup bu bölümde kitapları hakkında değerlendirme yapacağız.

Prof. Dr. Fikret Türkmen’in bu bölümde değerlendireceğimiz kitapları konuları bakımından ilgili oldukları türlere göre şu şekilde sınıflandırmak mümkündür:

1. “Halk Hikâyeleri”,
2. “Fıkra-Mizah”,
3. “Türk Halk Şiiri ve Şairleri”
4. “Halk Bilgisi Derleme Kitapları”,
5. “Destan Üzerine Çeviri-Aktarma Kitapları”,
6. Türk Dünyasındaki Türk Halk Edebiyatı Konularındaki Makalelerden Oluşturulmuş Kitaplar”.

Prof. Dr. Fikret Türkmen’in kitap çalışmalarında odaklandığı bilimsel konulara baktığımızda bu kitapların tek bir halk edebiyatı türü ve konusuna odaklanmadığı, ancak bunların ağırlıklı olarak sözlü anlatımlar üzerinde yoğunlaştığı görülür. Fikret Türkmen’in ilk akademik çalışmaları halk hikâyeleri üzerine olsa da yayınlamış olduğu kitapların önemli bir kısmı Türk destanları hakkındaki çalışmalarından oluşmaktadır. Başka bir ifadeyle söylemek gerekirse, 22 kitabından 8 kitabının farklı Türk boylarının destanları hakkındaki çalışmalar olduğu görülür.

Bu bölümde Prof. Dr. Fikret Türkmen’in monografik inceleme ve kitap biçimindeki diğer çalışmalarını önce türlerine göre sınıflandıracak ve her kitabını konusu, kuramsal yaklaşımı, yöntemi ve diğer özellikleri bakımından inceleyeceğiz. Her kitabın yayınlandığı dönemden itibaren ilk olarak ilgili olduğu alana etkisi ve de Türk Halk Bilimi çalışmalarına etkisi ve katkısını dikkate alarak değerlendireceğiz.

I.1. Bilimsel İnceleme (Monografi) Kitapları

I.1.1. Halk Hikâyeleri ile İlgili Kitapları

Halk hikâyeleri ortaya çıkışından itibaren halk bilgisi ürünleri arasında önemli bir yere sahip olmuştur. Burada öncelikle halk hikâyeleri hakkında yapılmış olan ilk derleme

alışmaları ve bilimsel çalışmalar hakkında kısa bilgi verip ardından iki değerli araştırmacının halk hikâyesi tanımlarına yer verecek ve daha sonra bu türün bir tanımını yapmaya ve Fikret Türkmen'in bu türle ilgili eserlerini değerlendirmeye çalışacağız.

İlk halk hikâyesi metinlerinin neşri hakkındaki bilgileri Prof. Dr. Ali Duymaz'ın çalışmalarından yararlanarak şu şekilde tanıtmak mümkündür:

“İlk halk hikâyesi metinleri I. Kunos tarafından önce müstakil makaleler halinde, daha sonra da kitap hacminde neşredilmiş, ilk inceleme de yine Kunos tarafından yapılmıştır. Rusya Bilimler Akademisi tarafından yayımlanan W. Radloff'un Proben adlı 10 ciltlik serisinin 8. Cildi, I. Kunos tarafından hazırlanan Osmanlı Türk halk edebiyatına ait metinleri içermektedir. Kunos'un bu eserde yayımladığı metinler arasında kahramanlık konulu “Meşhur Köroğlu'nun Hikâyesi” ve “şah İsmail” adlı halk hikâyeleri ile birlikte “Âşık Garip Türküleri” ve “Âşık Kerem Türküleri” yer almaktadır.” (Duymaz, 2014: 7)

Türk halk hikâyeleri ile ilgili yapılan bilimsel çalışmalar hakkında çeşitli kaynaklarda birçok bilgi bulunmaktadır. “Türk Halk Edebiyatı El Kitabı” adlı eserde Metin Ekici, A. Müge Yılmaz, Evrim Ölçer Özünel ve Pınar Fedakâr tarafından yazılan bölümde ise çalışmalar hakkında şu bilgiler bulunmaktadır:

“Türkiye'de M. Fuad Köprülü'nün Meddahlar (1925) ve 1930 yılında yayınlanan XVII. Asır Saz şairlerinden Kayıkçı Kul Mustafa ve Genç Osman Hikâyesi adlı eserleriyle halk hikâyesi konusundaki ilk akademik çalışmaların başladığı söylenebilir. Pertev Naili Boratav'ın Bey Böyreğ Hikâyesine Ait Metinler (1939) ve halk hikâyesi konusunda temel kaynaklardan biri olan Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği (1946), şükrü Elçin'in Kerem ile Aslı Hikâyesi (1949), İlhan Başęöz'ün Biyografik Türk Halk Hikâyeleri (1949) yılında yayımlanmış önemli çalışmalardır. İlhan Başęöz'ün halk edebiyatı yayınlarının ilk ve devamlı konusu, halk edebiyatı araştırmalarına da en büyük katkısı, Kars, Erzurum-Ardahan-Sivas çevresinde canlı bir gelenek olarak bulup gözlemlediğı halk hikâyeciliği anlatım geleneği olmuştur. Bu konuda İngilizce ilk yayını 1952'de halk şairlerinin hayat hikâyelerinde rastlanan anlatı öğeleriyle ilgili yazısıdır. 1960'lı yıllarda halk hikâyelerinde düş motifi, İran Azerbaycan'ında hikâye anlatım geleneği ve Türk halk şiirinde aşk konularında yazılar kaleme almıştır. The Structure of Turkish Romances (1975) ve The Tale Singer and His Audience: an Experiment to Determine the Effect of Different Audiences on a Hikâye Performance (1976) da ilk yayınları arasında yer alır. Bu yazıların bir kısmı Folklor Yazıları (1986) içinde yayınlanmıştır. (şaul 2010: 19-25). Muhan Bali'nin Ercişli Emrah ile Selvi Han Hikâyesi-Varyantların Tespiti ve Halk Hikâyeciliği Bakımından Önemi (1973) ve Fikret Türkmen'in Âşık Garip Hikâyesi Üzerine Mukayeseli Bir Araştırma (1974) ve Ensar Aslan'ın

Çıldırılı Âşık Şenlik: Hayatı, Şiirleri ve Hikâyeleri: İnceleme-Metin Sözlük (1975) adlı doktora çalışmaları halk edebiyatı alanında halk hikâyesi ile ilgili ilk doktora çalışmaları olması açısından önemlidir.” (Ekici, Yılmaz, Özünel, Fedakâr, 2020: 358)

Şükrü Elçin, “Halk Edebiyatına Giriş” adlı eserinde halk hikâyesini işlev, içerik ve aktarım yönlerinden değerlendirmiş ve şu şekilde tanımlamıştır:

“Arap dilinde başlangıçta kıssa ve rivayet olarak düşünülen, sonraları eğlenmek maksadı ile taklid manasında kullanılan hikâyeye deyimi, gerçek veya hayali birtakım vakaların, maceraların hususî bir üslupla, sözle nakil ve tekrarı demektir. Bu tarif, az bir farkla bugün anladığımız halk ve modern hikâyeye türü için de kabul edilebilir.” (Elçin, 2004: 444)

Ali Berat Alptekin ise “Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı” adlı eserinde halk hikâyelerini konu, aktarım ve şekil özellikleri bakımından değerlendirmiş ve şu şekilde tanımlamıştır:

“Göçebelikten yerleşik hayata geçişin ilk mahsullerinden olup; aşk, kahramanlık, vb. gibi konuları işleyen; kaynağı Türk, Arap-İslam ve Hint-İran olan, büyük ölçüde âşıklar ve meddahlar tarafından anlatılan nazım nesir karışımı anlatımlardır.” (Alptekin, 2016: 18)

Bu tanımlardan sonra halk hikâyelerini genel özellikleri bakımından şu şekilde tanımlamak mümkündür:

Âşıklar tarafından yaratılan halk hikâyeleri, manzum-mensur karışık olarak oluşturulan, destanlara kıyasla daha kısa olan, genellikle aşk ve kahramanlık konularını işleyen, aşkın ve sevginin gücünü edebi bir dille anlatma, eğlendirme ve hoşça vakit geçirme amacı taşıyan, sözlü ve yazılı olarak aktarılabilen bir anlatı türüdür.

I.1.1.1. Âşık Garip Hikâyesi Üzerine Mukayeseli Bir İnceleme. Ankara: Baylan Matbaası, 1974.

Prof. Dr. Fikret Türkmen 1972 yılında Atatürk Üniversitesi bünyesinde hazırladığı “Âşık Garip Hikâyesi Üzerinde Mukayeseli Bir Çalışma” adlı doktora tezini tamamlamıştır. Bu çalışma kendi döneminde halk hikâyesi türünü inceleme açısından birçok yenilik getiren öncü bir çalışma olmuştur. İlk baskısı 1974 yılında Ankara’da Baylan Matbaası tarafından yapılan eserin günümüze kadar 3 baskısı yapılmıştır. Burada

incelediğimiz baskı 2018 yılında Ankara, Akçağ Yayınları tarafından yapılan 3. baskıdır. Bugüne kadar yapılan 3 baskı içinde eserde herhangi bir değişiklik yapılmamıştır.

Âşık Garip Hikâyesi (İnceleme-Metin) adlı eser “Ön söz”, “Kısaltmalar”, “Giriş”, “Âşık Garip’le İlgili Problemler” adlı birinci bölüm, “Âşık Garip Hikâyesinin Yapı Bakımından Tahlili ve Varyantlarının Mukayesesi” adlı ikinci bölüm, “Âşık Garip Hikâyesindeki Şiirler” adlı üçüncü bölüm, “Âşık Garip Hikâyesinin Tesirleri” adlı dördüncü bölüm, “Metinler adlı beşinci bölüm, “Sözlük”, “Bibliyografya” ve “Dizin” kısımlarından oluşturulmuş ve toplam 335 sayfadan oluşmaktadır. Eserde altı adet yazma tespit edilmiş ancak bir tanesinin oldukça eksik olmasından dolayı beş adet yazma, sekiz adet sözlü varyant, iki adet Azerbaycan matbu varyantı ve bir Karaim matbu varyantı incelemeye dahil edilmiştir.

Prof. Dr. Fikret Türkmen, eserin “Giriş” (ss.11) kısmında ilk olarak halk hikayesi türünü tanımlamış ve bu noktada halk hikayesi türünün diğer türlerle ilişkisini dikkate almıştır. Halk hikâyelerinin destan ve masal ile ilişkisini inceleyen Türkmen, bu üç türdeki benzerliklerin ve farklılıkların neler olduğunu açıklamıştır. Bu üç türdeki benzerliklerin ve farklılıklarının belirlenmesinden sonra halk hikâyelerinin ortaya çıkışı ile ilgili farklı araştırmacıların değerlendirmelerine yer vermiştir. Eserin “Giriş” kısmında “Halk Hikâyeleri Hakkında Çalışmalar” adlı bir alt başlık açılmış ve bu başlık; “A. Metin Tespitleri”, “B. İlmî Tetkikler”, “C. Âşık Garip’le İlgili Çalışmalar” şeklinde üç alt kısma ayrılmıştır. Burada öncelikle halk hikâyelerinin genel olarak o güne kadar tespit edilen yazmaları, matbu varyantları ve sözlü an’anedan derlenmiş metinler incelenmiş, daha sonra ise halk hikâyeleri hakkındaki bilimsel çalışmalarla ilgili bilgi verilmiştir. Halk hikâyeleri hakkında verilen bilgiden sonra Âşık Garip Hikâyesinin neşredilen metinleri ve bu hikâye ile ilgili yapılmış bilimsel çalışmalar ayrıntılı olarak sunulmuştur. Yine bu kısımda; eserde kullanılan yazmalar ve sözlü varyantlar hakkında kısa açıklamalar verilmiş ve eserde kullanılan metot anlatılmıştır. Prof. Dr. Fikret Türkmen metot olarak öncelikle Âşık Garip ile ilgili problemleri ele almıştır. Daha sonra tespit edilen varyantlar arasında epizot karşılaştırması yapmış ve epizotlara bağlı olarak hikâyede geçen şiirleri incelemiştir. Ardından Âşık Garip hikâyesinin halk ve halk edebiyatı üzerinde bıraktığı tesirleri açıklamıştır.

Prof. Dr. Fikret Türkmen “Âşık Garip’le İlgili Problemler” (ss.35) adlı birinci bölümü “A. Konunun Mahiyeti” ve “B. Hikâyenin Teşekkülü” adlı iki alt başlıktan oluşturmuştur. “A. Konunun Mahiyeti” adlı alt başlıkta çeşitli araştırmacıların Âşık Garip Hikayesi’nin konusu hakkındaki fikirlerini tartışmış ve hikâyede yer alan destan ve masal motiflerini nasıl yorumlamak gerektiğini anlatmıştır. “B. Hikâyenin Teşekkülü” alt başlığında ise Âşık Garip Hikâyesinin nasıl oluştuğu hakkında çeşitli araştırmacıların görüşlerine yer vermiş ve bu görüşleri üç grupta toplamıştır. Konuyla ilgili çeşitli görüşlere yer verdikten sonra bu görüşleri değerlendirmiş ve bu değerlendirme sırasında destan ve diğer halk hikâyeleriyle bağlantılar kurmuştur. Bu kısım ile ilgili değerlendirmesinde sonuç olarak eskiden var olan bir konunun alınıp işlendiği şeklindeki görüşe katıldığını belirtmiştir. Bu fikrin oluşmasında Âşık Garip hikâyesindeki olayların diğer Türk halk bilgisi ürünleriyle benzerlik gösteren tarafları olmasıdır. Bu sonuç diğer görüşleri, yani biyografik bir hikâye ve bir aşığın şiirleri üzerine kurulmuş olma düşüncesini zayıflatmıştır. Yine bu kısımda yer alan “Hikâyenin Teşekkül Ettiği Yer ve Zaman” adlı kısımda çeşitli araştırmacıların hikâyenin oluştuğu yer ve zamanı ile ilgili görüşlerine ve bu görüşlerin hangi kanıtlara dayandırıldığı hakkında bilgi vermiştir. Hikâyenin mekânı olarak iki görüş olduğunu belirtmiş ve bu görüşleri savunanların sebeplerini değerlendirmiştir. Bu görüşlerden biri hikâyenin teşekkül ettiği yer olarak Azerbaycan’ı, diğeri ise Orta Asya’yı kabul etmektedir. Fikret Türkmen bu iki görüşü verdikten sonra, hikâyenin mekanının itibari olduğunu söylemiştir. Hikâyenin çekirdeğinin Altaylara kadar uzandığını ve bu çekirdeğin Azerbaycan bölgesine yerleştirilerek işlendiğini belirtmiştir. Prof. Dr. Fikret Türkmen hikâyenin mekânı hakkındaki görüşünü açıklarken eserde inceleme yöntemi olarak Tarihi-Coğrafi Fin Kuramını kullanmıştır. Ancak inceleme yöntemi olarak Fin Kuramını kullandığını belirtmemiştir.

Bu kısımda dikkat çeken bir konu ise Âşık Garip Hikâyesinin ne zaman teşekkül ettiğine dair tartışmalardır. Prof. Dr. Fikret Türkmen hikâyenin ne zaman teşekkül ettiğine dair çeşitli araştırmacıların görüşlerini sunmuş ve bu araştırmacıların hangi sebeplere dayanarak bu tarihleri verdiğini açıklamıştır. Prof. Dr. Fikret Türkmen, Safura Yakubova’nın fikrine katıldığını belirtmiş ve hikâyenin XVI. yüzyılın ikinci yarısında teşekkül ettiğini belirtmiştir. Ayrıca Safura Yakubova’nın kanıtlarına iki yeni kanıt daha

eklemiştir. Bu kanıtlardan biri Âşık Garib'in Halep'te Tebriz'in ahvalinden bahseden şiiri, diğeri ise Kerem ile Aslı Hikâyesinde Âşık Garib'e yapılan telmihlerdir. Şükrü Elçin'in tespitine göre Kerem ile Aslı Hikâyesi XVII. yüzyılda teşekkül etmiş bir hikâyedir. Bize göre XVII. yüzyılda teşekkül etmiş bir hikâyede Âşık Garip ile ilgili telmihlerin bulunması Âşık Garib'in daha önceki bir tarihte yazıldığını kanıtlıyor olsa bile hikâyenin teşekkül tarihi bu metinlerden hareket edilerek tespit edilemez.

Prof. Dr. Fikret Türkmen “Âşık Garip Hikâyesinin Yapı Bakımından Tahlili ve Varyantlarının Mukayesesi” (ss.47) adlı ikinci bölümde hikâyenin tüm varyantlarının 10 ayrı epizotta incelenebileceğini, bu incelemenin hikâyenin temel yapısını ortaya çıkarabileceğini söylemiştir. Bu bölümde yer verilen epizot tespiti çalışmanın ilk baskısından itibaren bir değişikliğe uğratılmamış, belirlenen tüm epizotlar bütün baskılarda aynı şekilde verilmiştir. Otto Spies'in 1929 yılında kaleme aldığı “Türkische Volksbücher” adlı eseri Türk halk hikâyelerinin yapısına dikkat çeken ilk çalışmadır. İncelediğimiz eser ise çeşitli varyantların kıyaslanmasıyla ortak bir epizot yapısı ortaya koyarak önemli bir metot kitabı haline gelmiştir. Prof. Dr. Fikret Türkmen'in eserinde adı geçen epizotlar şu şekildedir:

1. “Kahramanın Doğduğu Yer.
2. Kahramanın Ailesi.
3. Garib'in İş Araması.
4. Aşık Olma ve Saz Çalma Yeteneği Kazanması.
5. Sevgili ile İlk Karşılaşma.
6. Kahramanın Para Kazanmak İçin Gurbete Çıkması.
7. Sevgilinin Bir Başkası ile Evlendirilmek İstenmesi.
8. Âşık Garib'in Durumdan Haberdar Edilmesi.
9. Âşığın, Sevgilisinin Memleketine Dönüşü.
10. Düğün (Sonuç).”

Bu kısımda incelemeye dahil edilen sözlü varyantlar ve yazmalar yukarıda isimlerini verdiğimiz epizotlar çerçevesinde karşılaştırmalı olarak incelenmiş ve bu inceleme sonucunda ortak bir yapısal şema oluşturulmuştur. “*Yapısalcı kuram ve yöntemler belli bir bölge veya anlatı grubu üzerinde inceleme yapıp, ortaya çıkan yapıyı bir formül haline getirmekte ve ortaya çıkarılan bu yapısal formülün evrensel seviyede*

uygulanabilir olmasını beklemektedir” (Ekici, 2016: 119). Bu amaçla, Prof. Dr. Fikret Türkmen tarafından eserde incelemeye dahil edilen varyantlardan çıkarılan ortak yapı şeması şu şekildedir:

1. “Âşık Garip, rüyasında bâde içerek, âşık olur.
2. Şah Senem’in babası Garib’ten ödeyemeyeceği kadar bir başlık ister. Âşık Garip, bu parayı kazanmak için, yedi yıllık bir vâde alarak gurbete gider.
3. Garib’in bir rakibi vardır. Şah Senem’le evlenebilmek için Garib’in ölüm şâyiasını çıkarır. Garib’in annesinin ağlamaktan gözleri kör olur.
4. Şah Senem, Garib’i bulması için bir bezirgânı haberci olarak gönderir.
5. Garip, Halep’ten harikulâde şahısların yardımı ile döner. Kutsal atın ayağının altından alınan toprakla anasının gözleri açılır.
6. Garip, düğünün son gününde yetişir, âşık kıyafetiyle düğün salonuna girer,
7. Nihayet, bütün varyantlarda Âşık Garip, sevgilisine kavuşur. Şah Velet de Âşık Garib’in kız kardeşi ile evlenir.”

Eserin “Âşık Garip Hikâyesindeki Şiirler” (ss.63) adlı üçüncü bölümünde diğer monografik çalışmalardan farklı olarak hikâyenin içindeki şiirler epizotlarda yer aldıkları yere göre değerlendirilmiştir. Bu bölümde sözlü varyantlar ve yazmalarda yer alan şiirler yukarıda verilen epizotlar çerçevesinde incelenmiş, ancak ilk üç epizotta Garip daha âşık olmadığı için şiir bulunmamasından dolayı şiir incelemeleri dördüncü epizottan itibaren başlatılmıştır. Hikâyede geçen şiirlerin epizotlara bağlı olarak hangi metinlerde veya varyantlarda yer aldığı bir tablo halinde gösterilmiştir. Bu şekilde hikâyede yer alan şiirler açısından da ortak bir epizot yapısı ortaya koyulmuştur. Fikret Türkmen’in yapmış olduğu bu inceleme halk hikâyeleri hakkındaki çalışmalarda ilk kez yapılan bir inceleme yöntemidir. Buna göre hikâyedeki şiirler şu epizotlara göre sıralanmıştır:

1. “Garib’in âşık olması ile ilgili şiirler.
2. Garib’in sevgilisini araması ile ilgili şiirler.
3. Sevgili ile karşılaşma, sevgiliyi isteme ve engeller ile ilgili şiirler.
4. Garib’in para kazanmak için gurbete çıkması epizotuna bağlı şiirler.
5. Sevgilisinin bir başkası ile evlendirilmek istenmesi ve Garib’in bundan haberdar edilişi epizotuna bağlı şiirler.

6. Âşık Garib'in dönüş hazırlıkları ve yoldaki maceralarıyla ilgili şiirler.
7. Düğün (Sonuç) epizotuna bağlı şiirler”.

Sözlü varyantlar ve yazmalarda yer alan şiirler bu epizotlara göre şekil özellikleri ve muhtevaları açısından incelenmiştir. Bu incelemelerden sonra epizotlara göre sınıflandırılmış şiirlerin hangi varyantlarda yer aldığı, bu şiirlerin dörtlük sayıları, aynı veya benzer şiirlerin hangi varyantlarda yer aldığı, sadece bir varyantta bulunan şiirler, başka varyantlarda değişik epizotlarda bulunan şiirler özel simgeler kullanılarak bir tablo içerisinde gösterilmiştir. Ele alınan varyantlardaki epizotların şiir kısımlarındaki benzerlik net olarak görülmektedir. Ancak belli şiirlerin yeri ve şiirlerin dörtlük sayısındaki değişiklikler yazılı ve sözlü metinler arasında varyantlaşmanın nasıl oluştuğunu göstermesi bakımından değerlidir.

“Âşık Garip Hikâyesinin Tesirleri” (ss.127) adlı dördüncü bölümde Prof. Dr. Fikret Türkmen Âşık Garip'in etkilerini “Türkiye’de” ve “Türkiye Dışındaki Âşık Garip” şeklinde iki ayrı başlıkta incelemiştir. Türkiye’deki etkileri incelerken öncelikle halk arasındaki etkileri incelemiş, burada Âşık Garip hakkında anlatılan efsanelerden, halaylardan, ağıtlardan, atasözlerinden örnekler vermiştir. Âşık Garib'in önemli bir etkisini de halk hikayelerinde ve saz şairlerinin eserlerinde gören Türkmen, hikâyelerde ve saz şairlerinin eserlerinde geçen telmihleri, Âşık Garip Hikâyesindeki şiirlerin etkisiyle aynı ayakla söylenmiş şiirlerin örneklerini sunmuştur. Türkiye’de Âşık Garib'in bir başka etkisinin ise aydınlar arasında olduğunu belirten Prof. Dr. Fikret Türkmen, aydınların Âşık Garip Hikâyesini yeni birtakım unsurlarla birleştirip ya hikâyenin konusunu tamamen değiştirerek yepyeni bir eser ortaya çıkardıklarını ya da hikâyenin esas konusu değiştirmeden bir eser meydana getirdiklerini belirtmiş ve bu tür eserlere Âşık Garip Hikâyesinin iyi bir örnek olduğunu vurgulamıştır.

Türkiye Dışındaki Âşık Garip’te ise Türkistan, Rusya, Gürcistan, Ermenistan gibi ülkelerde Âşık Garib'in etkisiyle ortaya çıkmış opera, tiyatro gibi sanat türlerindeki örnekleri vermiştir. Burada verilen örnekler metinlerarasılık kuramıyla açıklanabilecek niteliktedir. Kubilay Aktulum metinlerarasılık kuramı hakkında şunları söylemektedir; *“Metinlerarası olgusu, yani her metnin ayrışık söylemlerin ya da başka metinlerin bir kesişme yeri olduğu, her yazının birçok seslilik niteliğiyle belirlediği, dolayısıyla ‘metinlerarası postmodern yazının temel özelliklerinden biridir’ saptaması eleştirmenler*

ve yazın kuramcıları arasında artık basmakalıplaşmış, bilinen bir anlayıştır. *Metinlerarası*, içerisinde yaşadığımız çağın düşünsel ve ekinel tarihine de bağlıdır. Çünkü günümüzde *metinlerarasılık* yalnızca romanda değil, genelde tüm sanat alanlarında -resim, yontu, sinema, mimari vb.- artık var olan bir olgudur” (Aktulum, 2000: 10). Bu şekilde bakıldığında Âşık Garip hikâyesi çeşitli ülkelerde ve farklı sanat dallarında bir tesir ortaya koymuştur. Bu özellikleri ve etkileri bakımından değerlendirildiğinde Âşık Garip Hikâyesinin evrensel çerçevede bir etkiye sahip olduğu söylenebilir. Bu etkinin altında yatan temel neden ise hikâyenin ana konusu ile ilgili olmasıdır.

Eserin beşinci ve son bölümü ise “Metinler” (ss.136) başlığını taşımaktadır. Bu bölümde beş yazma içinden iki tanesi, sekiz sözlü varyanttan üç tanesi *metin* olarak okuyucuya sunulmuştur. Yazmalar arasında en geniş ve zengin muhtevaya sahip olan “Destan-ı Hikâye-i Maksud (Y₂)” ve en eski tarihli yazma olan “Mısır Şehrinde Zuhur İden Âşık Garip (Y₅)” varyantları verilmiştir. Sözlü varyantlar arasından ise âşık-hikâyecilerden derlenen varyantların muhteva bakımından zengin olması dolayısıyla Erzurum’dan derlenen “Âşık Garip Hekâyesi (S₁)” ve “Âşık Garip (S₂)”, “İğdir”den derlenen Âşık Garip (S₅)” varyantları okuyucuya sunulmuştur. Okuyucuya sunulan *metinlerin* tam isimleri şu şekildedir:

1. Destan-ı Hikâye-i Maksud (Y₂)
2. Mısır Şehrinde Zuhur İden Âşık Garip (Y₅)
3. Âşık Garip Hekâyesi (S₁) (Anlatıcı: Behçet Mahir)
4. Âşık Garip (S₂) (Anlatıcı: İshak Kemali)
5. Âşık Garip (S₅) (Anlatıcı: Kanber Özcan).

Âşık Garip Hikâyesi birçok Türk boyu arasında bilinen ve anlatılan, içerik, şekil ve yapı bakımından belli değişikliklere uğramış olsa da çekirdeği değişmeyen bir halk hikâyesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu açıdan bakıldığında Âşık Garip Hikâyesi Türk kültürünün ortak kaynaklarından biri olup, bu kaynak Türk dünyasının ortak kültürel miraslarından biri olarak kullanılmalıdır.

İncelemesini yaptığımız eser Türk halk bilimi araştırmalarında kendi döneminde ve günümüzde çok kullanılan önemli bir Türk halk hikâyesi inceleme çalışması olarak yerini almıştır. Eserde özel olarak belirtilmemiş olsa da inceleme yöntemi olarak Tarihi-

Coğrafi (Fin) Kuramı temel inceleme yöntemi olarak kullanılmıştır. Tarihi-Coğrafi (Fin) Kuramı bir halk bilgisi ürününün çeşitli varyantlarını toplayıp ürünün ilk şeklini, ilk kez nerede, ne zaman, kim tarafından yaratıldığını bulma amacı taşımaktadır. Eserin yazıldığı döneme bakıldığında Tarihi-Coğrafi Fin Kuramının inceleme yöntemi olarak kullanılması gayet olağan bir durumdur. Günümüzde ise metin merkezli kuramlardan daha çok, bağlam merkezli kuramlar ön plana çıkmaktadır. Tarihi-Coğrafi (Fin) kuramı, metnin bağlamı ile ilgilenmeden metnin nasıl oluştuğunu açıklamaya çalışan bir halk bilimi kuramıdır. İncelediğimiz eserde de elde edilen sözlü varyantların üç tanesinin metinleri tam olarak verilmiş ancak bu varyantlar tanıtılırken bunların bağlamının ne olduğuna dair bir bilgi okuyucuya sunulmamıştır. Anlatıcıların bulunduğu mekân, zaman, dinleyicilerin kim olduğuna dair bir bilgi eserde bulunmamaktadır. Günümüzde anlatım mekânı, zamanı ve dinleyici gibi unsurların metnin oluşmasında, anlatıcının icrası üzerinde büyük bir etkisi olduğu ve bir metni incelerken bu hususların da dikkate alınması gerektiği benimsenmektedir. Yeni yapılacak çalışmaların metin merkezli kuramsal yaklaşımlar kadar, bağlamı dikkate alan çalışmalar ve incelemeler olması bu tür yaratmalarda değişme, farklılaşma, çeşitlenme olguları başta olmak üzere, metnin işlevi hakkında da yeni yorumlar üretebilecektir.

I.1.1.2. Tahir ile Zühre Hikâyesi (İnceleme- Metin). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1983.

Prof. Dr. Fikret Türkmen “Tahir ile Zühre Hikâyesi (İnceleme-Metin)” adlı çalışmasıyla 1980 yılında doçent unvanını almıştır. Eserin 1983 yılında Ankara’da Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları tarafından ilk baskısı yapılmıştır. Bizim burada incelediğimiz baskı Ankara Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı tarafından 2015 yılında yapılan 3. baskıdır.

“Tahir ile Zühre Hikâyesi (İnceleme- Metin)” adlı eser “Ön söz”, “Kısaltmalar”, “Giriş”, “Tahir ile Zühre Hikâyesinin Varyantları ve Yapı Bakımından Karşılaştırılması” adlı birinci bölüm, “Tahir ile Zühre Hikâyesindeki Şiirler” adlı ikinci bölüm, “Tahir ile Zühre Hikâyesi ile İlgili Problemler” adlı üçüncü bölüm, “Tahir ile Zühre Hikâyesindeki Motifler” adlı dördüncü bölüm, “Tahir ile Zühre Hikâyesinin Etkileri” adlı beşinci bölüm, “Sonuç”, “Metinler” adlı altıncı bölüm, “Bibliyografya” ve “Dizin” kısımlarına sahip olup eser 280 sayfadır. Tahir ile Zühre Hikâyesinde yer alan yirmi dört varyant halk bilimi

çalışmalarında ilk kez bu çalışmada değerlendirilmiştir. Bu açıdan bakıldığında bu eserin halk hikâyeleri çalışmaları açısından öncü bir çalışma olduğu görülmektedir. İncelenen yirmi dört varyantın biri yazma, dokuzu sözlü ve on dört tanesi matbudur.

Eserin “Giriş” (ss.9) kısmında Prof. Dr. Fikret Türkmen öncelikle halk hikâyelerini destan ve roman ile ilişkilendirerek ele almış ve halk hikâyelerinin destan ve roman arasındaki bir geçiş türü olduğunu belirtmiştir. Halk hikâyelerinin bu özelliğini ele aldıktan sonra Tahir ile Zühre hikâyesi hakkında yapılan yayınları değerlendirmiştir. Bu yayınları “Metin Derleme Çalışmaları” ve “Araştırmalar” şeklinde ikiye ayrılarak vermiştir. Eserde yer alan yirmi dört varyantın kaynakları okuyucuya sunulmuştur. Eserde yer alan dokuz sözlü varyantın alındığı kişilerin isimleri, doğum yerleri, yaşları gibi derleme bilgilerine de yer verilmiştir.

Eserin “Tahir ile Zühre Hikâyesinin Varyantları ve Yapı Bakımından Karşılaştırılması” (ss.29) adlı birinci bölümünde belirtilmemiş olsa da Prof. Dr. Fikret Türkmen Tarihi-Coğrafi Fin Yöntemini kullanmış ve incelediği yirmi dört varyantı on iki epizot şeklinde ele almıştır. Bu epizotlar şu şekildedir:

1. “Tahir ile Zühre’nin Aileleri.
2. Kahramanların Doğumu ve Aşık Olmaları.
3. Âşıkların Evlenmelerinin Engellenmesi.
4. Tahir’in İlk Sürgüne Gönderilmesi.
5. Tahir’in İlk Dönüşü.
6. Tahir’in İkinci Defa Sürülmesi.
7. Tahir’in İkinci Defa Dönüşü.
8. Zühre’nin Başkası ile Evlendirilmek İstenmesi.
9. Tahir’in Sonu.
10. Zühre’nin Akıbeti.
11. Rakibin Akıbeti.
12. Ölümünden Sonra Meydana Gelen Efsaneler”.

Prof. Dr. Fikret Türkmen epizotlara ayırarak hikâyenin temel yapısını tespit etme amacı gütmüştür. Bu kısımda tespit edilen bu epizotların yirmi dört varyantta yer alışı şeklini vermiş ve diğer halk hikâyeleriyle ilişkisini incelemiştir. Epizot karşılaştırmalarından sonra tıpkı “Âşık Garip Hikâyesi Üzerine Mukayeseli Bir

İnceleme” adlı çalışmasında olduğu gibi incelemeye dahil edilen varyantların on altı maddeden oluşan ortak bir yapı şemasını vermiştir. Bu şema şu şekildedir:

1. Varyantların büyük çoğunluğunda kahramanların (Tahir ve Zühre’nin aileleri ya siyasi bir iktidar sahibi (padişah, han; emir, vezir) ya da zengindir. Aileler arasında, akrabalık, dostluk veya iş bakımından ilişki vardır. Yani Tahir ile Zühre’nin aileleri birbirlerini tanımaktadır.
2. Bütün varyantlarda Tahir ile Zühre’nin babaları yaşlıdır. Doğum olağanüstü kişilerin yardımı ve mucizevî elma ile olur ve kahramanların doğmadan önce birbirleriyle evlendirileceklerine dair sözleşme vardır.
3. Çocuklar birlikte büyür ve birlikte eğitilirler.
4. Bütün varyantlarda Tahir ve Zühre, kardeş olmadıklarını anladıkları anda âşık olurlar ve birbirlerini sevmeye başlarlar.
5. Âşıkların evlenmelerinin engellenmesinde Zühre’nin annesi başrolü oynar. Tahir’i kızına layık görmediği için çeşitli entrikalar çevirir.
6. Tahir’in babası mutlaka ölür ve Tahir bütün güçlükleri tek başına karşılamak zorunda kalır.
7. Tahir, bütün varyantlarda Mardin’e sürgüne gönderilir.
8. Tahir’e, gurbette iken, hep iyi kalpli ve erkek evladı olmayan padişahlar, beyler yardım ederler. Bu padişah veya beylerin kızları vardır. Bu kızlardan en küçüğü mutlaka Tahir’e âşık olur.
9. Tahir, gurbette iken Zühre’yi unutmuş gibidir. Herhangi bir sebeple (haber gelmesi, bülbülün ölümü gibi) sevgilisini hatırlar.
10. Tahir, varyantların çoğunda, Hızır’ın yardımı ile ülkesine döner.
11. Tahir sürgüne genellikle sandığa konularak nehre veya deryaya atılarak gönderilir. Bu epizot bazı varyantlarda ilk, bazılarında ikinci sürgüne gönderilmesine bağlanmıştır.
12. Tahir, Zühre’nin düğününe yetişir. Zira Zühre bir başkasıyla evlenmek üzeredir.
13. Tahir kadın kıyafetine girerek düğün evine gider ve Zühre ile buluşur.
14. Tekrar yakalanarak kellesi kesilir.

Bu son iki durumda varyantlarda hemen hemen yarı yarıya iki değişik sonuç ortaya çıkmaktadır. Varyantların bir kısmında, Tahir, Zühre'nin babasını öldürür ve muradına erer. Bir kısmında ise yukarıdaki gibi trajik bir sonla hikâye biter.

15. Tahir'in ölümü üzerine Zühre yemeden içmeden kesilir ve hasta olur. Tedavisi için Tahir'in etini yemesi tavsiye edilir. Ancak Zühre durumu fark ederek eti veya etten yapılan köfteyi yemez. Sonunda, vuslat olmayan varyantlarda, Zühre de kendini öldürür.

16. Âşıkların mezarından gül (veya kavak ağacı) çıkar. Hainin mezarından da kara çalı ya da diken biterek, sevgililerin sarılmalarına engel olur. Yani hikâyenin bitiminden sonra mutlaka bir efsane ilave edilir.

Prof. Dr. Fikret Türkmen ortak bir yapısal şema üzerinden mevcut varyantları karşılaştırdıktan sonra hikayedeki olayların özgün olduğunu, hikâyenin ortak bir çekirdekten ortaya çıktığını ve varyantlarda yer alan bazı farkların çeşitli sosyal, kültürel ve coğrafi etkilerden kaynaklandığı kanaatine varır. Bizim kanaatimizce de halk bilgisi ürünleri arasında oluşan farklar dolayısıyla bunları farklı hikâyeler şeklinde değerlendiremeyiz. Hikâyelerin oluştuğu ilk çekirdek halinden itibaren anlatıldıkları dönemin kültürel yapısına göre ve o dönemin getirdiği gerekliliklere göre hikâyelerde çeşitli farklar oluşabilmektedir. Ancak bu farklar hikâyenin ortak bir çekirdekten ortaya çıkmadığını göstermez. Fikret Türkmen'in burada çeşitli varyantlardan ortak bir yapı şeması vermesi bize bu çekirdeği kanıtlamaktadır. Eserde yirmi dört varyant incelemeye alınmıştır. Ancak Tahir ile Zühre hikâyesi gibi çok büyük bir coğrafi alanda anlatılan hikâyenin tespit edilmiş veya edilememiş birçok varyantı olması muhtemeldir. Büyük bir coğrafi alanda anlatılan hikâyenin tespit edilemeyen varyantlarının varlığı da söz konusudur, bunlar ele alındığında ilk şeklinin tam olarak ne zaman ve nerede olduğunun, kim tarafında meydana getirildiğinin belirlenmesi muhtemeldir.

Eserde "Tahir ile Zühre Hikâyesindeki Şiirler" (ss.99) adını taşıyan ikinci bölümde incelemeye alınan varyantlarda yer alan şiirler, "Âşık Garip Hikâyesi Üzerine Mukayeseli Bir İnceleme" eserinde olduğu gibi, epizotlara ayrılarak incelenmiştir. Ancak bu inceleme sırasında ele alınan yirmi dört varyanttan Tobol, Tarançı, Arnavut ve Ermeni varyantları şiir özelliklerinin kaybolmasından dolayı bu bölümde incelenmemiştir. Hikâyede yer alan şiirler şu epizotlar içerisinde sınıflandırılmıştır:

1. Kahramanların Ailelerinin Durumu ve Yakınlıklarına Bağlı Şiirler.
2. Kahramanların Doğuşu ve Âşık Olmaları Epizotuna Bağlı Şiirler.
3. Engelleme Epizotuna Bağlı Şiirler.
4. Tahir'in İlk Sürgünü Epizotuna Bağlı Şiirler.
5. Tahir'in İlk Sürgünden Dönüşü Epizotuna Bağlı Şiirler.
6. Tahir'in İkinci Defa Sürülmesiyle İlgili Şiirler.
7. Tahir'in İkinci Dönüşü Epizotuna Bağlı Şiirler.
8. Zühre'nin Bir Başkası ile Evlendirilmek İstenmesi Epizotuna Bağlı Şiirler.
9. Tahir'in Sonu.
10. Zühre'nin Sonu Epizotuna Bağlı Şiirler.

Eserdeki şiirler bu epizotlara göre incelenmiş, Türkmen varyantı hariç tüm varyantlarda “Zühre'nin Sonu” epizotundan sonra başka şiir söylenmemiştir. Türkmen varyantında bu epizottan sonra başka şiirler de yer aldığı için bu şiirlerin özellikleri de verilmiştir. Epizotlara göre sınıflandırılan şiirlerin şekil özellikleri de verilmiştir. Bu bölümün sonunda şiirlerin dörtlük sayısını, türünü, hangi epizotta kaç şiir olduğunu ve varyantlarda toplam kaç şiir olduğunu gösteren bir tablo hazırlanmıştır. Bu tabloya bağlı olarak varyantlar arasında bir karşılaştırma yapılmış ve şiir bakımından zengin ve zayıf olan varyantlar belirlenmiştir. Bu karşılaştırmalar sonucunda Prof. Dr. Fikret Türkmen sözlü varyantların şiir bakımından fakir olmasının hikâyenin gittikçe kaybolmasıyla ilgili olduğu bilgisini vermiştir. Bu tespit, kitabın yazıldığı dönemde halk hikâyeciliği geleneğinin zayıfladığına dair bir uyarı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Eserin üçüncü bölümü “Tahir ile Zühre Hikâyesi ile İlgili Problemler” (ss.161) adını taşımaktadır. Prof. Dr. Fikret Türkmen bu bölümü iki alt başlığa ayırmış ve ilk olarak “Hikâyenin Kaynağı ve Hikâyenin Teşekkülü” konusunu değerlendirmiştir. Bu başlık altında Tahir ile Zühre hikâyesinin kaynağı ve teşekkülü ile ilgili görüşler vermiştir. Bu görüşleri dört madde halinde sınıflandırmış, bu görüşü savunanlar ve niçin bu görüşü savundukları hakkında kısa bilgiler vermiştir. Prof. Dr. Fikret Türkmen'in hikâyenin kaynağı ile ilgili dört maddede sınıflandırdığı görüşlerden ilki olan “Bir âşık-şairin hayatına ait dağınık bilgiler hikâyenin konusuna kaynak olmuştur” fikrine karşı çıkmıştır. M.H. Tehmasib'in, Aman Kekilov'dan aktarmayla verdiği bilgiye göre Tahir ile Zühre, Seyyadi'nin rüyasına girmiş ve hayatlarına dair bir eser yazmasını istemişlerdir. Seyyadi

halk arasında aşıklar hakkındaki rivayetleri toplayıp eserini meydana getirmiştir. Fikret Türkmen bu görüşün hikâyesinin kökenini açıklamadığını söylemiştir. Bizce de halk arasında farklı şekilde bulunan rivayetler hikâyesinin kökeninin bilinmesi için yeterli bir durum değildir. İkinci görüşe göre ise konu, “Kosi Korpeş ve Bayan Sülü” adlı destandan alınmıştır. Hatta bu destanın varyantıdır” görüşüdür. Fikret Türkmen bu görüşe “Kosi Korpeş ve Bayan Sülü” destanının Tahir ile Zühre hikâyesinin sadece Türkmen varyantıyla konu bakımından büyük benzerlik gösterdiği düşüncesiyle karşı çıkmıştır. Diğer varyantlarda bu benzerlikle karşılaşılmamıştır. Halkın ortak yaratma gücünden kaynaklanan bazı benzerlikler halk bilgisi ürünlerinde ortaya çıkabilmektedir. Ancak bu benzerlikler tür olarak aynı oldukları anlamına gelmemektedir. Üçüncü görüş ise “Eski astral tasavvurlar folklorlaşarak hikâyeye konu olmuştur” görüşüdür. Bu görüşe göre Tahir ile Zühre astral özellikler üzerine kurulmuş bir hikâyedir. Astral eserler gezegenlerin insan gibi düşünülmesi ve tasvir edilmeleri yolu ile oluşturulan alegorik anlatımlardır. Buna göre hikâyede yer alan kişiler ve mekanlar sembolik anlamlar taşımaktadır. Bu görüş M.H. Tehmasib’a aittir. Fikret Türkmen, Tahir ile Zühre hikâyesinin kaynağı olarak bu görüşe katılmaktadır. Bu konudaki son görüş ise “Arap ve Fars kaynaklı bir konudur” görüşüdür. Vambery, hikâyeyi herhangi bir gerekçe olmadan Arap kaynaklı olarak göstermiştir. G. Raquette bu fikre katılmış ve hikâyesinin Arap kökenli fikirler içerdiğini, hikâyede geçen bir sözün Araplar için belli bir anlama geldiğini söylemiştir. Fars etkisini ise bazı Farsça terkipler ve ölçü birimlerini göstererek açıklamıştır. Fikret Türkmen bu görüşle ilgili kendi fikrini belirtmemiştir. Sadece bu görüşlerin dikkat çekici olduğunu söylemiştir. Bize göre başka kültürlerin halk bilgisi yaratmalarına çeşitli şekilde tesiri olabilir. Ancak bu tesirler o kültürün hikâyesinin kaynağını oluşturduğuna dair bir kanıt ortaya koymaz. Bu açıdan bakıldığında hikâyesinin Arap ve Fars tesiri altında kalmış olabileceği ancak hikâyesinin kaynağının Arap ve Fars olmadığını düşünmekteyiz.

Bu bölümün ikinci alt başlığı ise “Tahir ile Zühre Hikâyesi’nin Teşekkül Tarihi ve Yeri”dir. Bu alt başlıkta hikâyesinin teşekkül tarihi ile ilgili İbrahim Gökbakar ve Pertev Naili Boratav’ın görüşleri verilmiştir. Bu görüşlerin ardından Prof. Dr. Fikret Türkmen hikâyede geçen şiirleri, şehir isimlerini ve kahramanın kişilik özelliklerini değerlendirerek Pertev Naili Boratav’ın görüşüne katılıp hikâyesinin 16. yüzyılda teşekkül

ettiğini söylemiştir. Prof. Dr. Fikret Türkmen'in kitapta da belirttiği gibi, hikâyenin teşekkül tarihinin tespiti üzerine çok fazla çalışma yapılmamıştır. Buna rağmen Fikret Türkmen hikâyenin 16. yüzyılda teşekkül ettiğine dair çeşitli kanıtlar ortaya koymuştur. Her ne kadar bizce bu kanıtlar hikâyenin teşekkül tarihini tam olarak kanıtlamasa da ortaya koyulan bilgiler bu konuda önemli bir ışık tutmaktadır. Hikâyenin teşekkül ettiği yer konusunda ise Fikret Türkmen daha önce üzerinde durulmamış bir konu üzerinde durmuş ve hikâyenin teşekkül yerini Azerbaycan olarak belirlemiştir. Bunu belirlerken varyantlarda ortak olarak kullanılan mekân isimleri, hikâyede geçen şiirlerin şekil özellikleri ve Azerbaycan'ın coğrafi konumunu baz alarak bu kanaate varmıştır.

“Tahir ile Zühre Hikâyesindeki Motifler” (ss.175) adlı dördüncü bölümde hikâyede geçen motifler yukarıda belirttiğimiz epizotlara bölünmüş şekilde verilmiştir. Eserde geçen motifler ele alınırken Türk destanları, efsaneleri ve diğer halk hikâyelerinde geçen motifler ile benzerlikleri belirtilmiştir. Hikâyede yer alan motiflerin Stith Thompson'ın “Motif Index of Folk-Literature” adlı eserindeki numaraları da bu bölümde verilmiştir. Bu bölümün sonunda Prof. Dr. Fikret Türkmen efsane, destan ve masallarda rastlanan motiflerin Tahir ile Zühre hikâyesinde yer almasının halk hikâyesi özelliğini kaybettirmeyeceğini belirtmiştir.

Kitabın beşinci bölümü “Tahir ile Zühre Hikâyesinin Etkileri” (ss.197) başlığını taşımaktadır. Prof. Dr. Fikret Türkmen bu bölümü iki alt başlık altında incelemiştir. Öncelikle “Halk Arasında Tahir ile Zühre Hikâyesi” alt başlığında Tahir ve Zühre hikâyesinin etkisiyle Anadolu'da yapılan mezar, mescit gibi yapılar, bu yapılara bağlı olarak ortaya çıkan efsaneler, hikâyede geçen türkülerden TRT repertuvarına geçmiş olanlar ve başka halk hikâyelerine etkisi okuyucuya sunulmuştur. İkinci alt başlık ise “Aydınlar Arasında Tahir ile Zühre Hikâyesi” adını taşımaktadır. Burada ise öncelikle aydın zümrenin halk edebiyatına karşı bakışı verilmiş ardından Tahir ile Zühre hikâyesinin etkisiyle yaratılan piyes, hikâye, film örnekleri verilmiştir. Ayrıca Rusya'da Tahir ile Zühre hikâyesinin şiir, roman ve opera olarak işlendiği bilgisi verilmiştir. Yukarıda “Âşık Garip Hikâyesi Üzerine Mukayeseli Bir İnceleme” adlı eserde yaptığımız incelemede olduğu gibi, “metinlerarasılık kuram” karşımıza çıkmaktadır. Daha önce bu kuram ile bilgi verdiğimiz için bu kısımda bu konuya değinmeyeceğiz.

“Metinler” (ss.207) adını taşıyan altıncı bölümde ise incelemede kullanılan yirmi dört varyanttan iki tanesi okuyucuya sunulmuştur. Yirmi dört varyant içinde tek yazma nüsha olan “Hikâye-i Tahir Zühre’den” ve Âşık Behçet Mahir’in anlattığı “Tahar Mirza ile Zöhre Banu” adlı sözlü varyantın metinleri bölümde yer almaktadır.

Prof. Dr. Fikret Türkmen tarafından yapılan bu çalışma, Tahir ile Zühre hikâyesine ait çok sayıda varyantın değerlendirilmesi, bu değerlendirmeler çerçevesinde ortak epizotların belirlenmesi ve ortak bir çekirdeğin ortaya çıkarılma çabası ve hikâyede yer alan şiirler üzerinde incelemeler yapılması açısından son derece önemlidir. Âşık Garip hikâyesinde kullanılan yöntemin Tahir ile Zühre hikâyesinde geliştirilerek kullanıldığını görmekteyiz. Kendi döneminde öncü bir çalışma olarak karşımıza çıkan bu eser kendisinden sonra Türk Halk Biliminde halk hikâyeleri çalışmaları üzerinde de etkili olmuş ve bu çalışmaların seyrini değiştirmiştir.

1.1.2. Fıkra- Mizah ile İlgili Kitapları

Bu kısımda ele alacağımız 1 eser bulunmaktadır. Prof. Dr. Fikret Türkmen’in yaptığı sınıflandırmada kitap olarak en az çalışması bu alanda bulunmaktadır. Prof. Dr. Fikret Türkmen’in Fıkra-Mizah bölümünde ele alacağımız eseri “Nasreddin Hoca Latifelerinin Şerhi (Burhaniye Tercümesi)” adını taşımaktadır. Eser incelemesine geçmeden önce fıkralar ile ilgili birkaç araştırmacının tanımlarına yer verip, bu türle ilgili yapılan çalışmalar hakkında bilgi ve bu konuyla ilgili kendi tanımımıza yer vereceğiz. Son olarak konumuzla ilgisinden dolayı mizah teorileri hakkında kısa bilgiler vereceğiz.

Bu kısımda öncelikle fıkra ile ilgili tanımını vermek istediğimiz araştırmacı Dursun Yıldırım’dır. Yıldırım fıkraları konu-içerik, yaratım-aktarım, şekil-yapı özellikleri bakımından şu şekilde tanımlamıştır:

“Fıkra, gerçek hayat ile bağı olan vak’aları, tam bir fikri, sosyal ve beşerî kusurları, günlük yaşantımızda karşılaştığımız çarpıklıkları, gülünç durumları, tezatları, eski/yeni çatışmalarını ince bir mizâh, hikemî bir söyleyiş, keskin bir istihza ve güçlü bir tenkit anlayışına sahip bir üslûp içinde, dramatik öğeleri ağır basan bir hikâye çatısı etrafında toplayarak, genellikle bir tip’e bağlı olarak anlatan, nesir diliyle yaratılmış küçük hacimli sözlü edebiyat kompozisyonlarından her birine verilen ad, diyebiliriz.” (Yıldırım, 1998: 222)

Fıkra türü ile ilgili yapılmış olan çalışmalar “Türk Halk Edebiyatı El Kitabı”nda ayrıntılı bir şekilde tanıtılmıştır. Bu kısımda tanıtılan bazı önemli kaynaklar hakkında şu bilgiler verilmiştir:

“İbrahim Altunel’in “Anadolu Mahalli Fıkra Tipleri Üzerinde Bir Araştırma (İnceleme ve Metinler)” (1990) adlı yayımlanmamış doktora tezi; fıkralar hakkında genel bilgi veren kısımlar ile metne bağlı fıkra tipleri üzerine yapılan incelemeden oluşmaktadır ve Anadolu’daki mahalli fıkra tiplerine ait fıkra metinlerine de yer verilmiştir. Pertev Naili Boratav’ın “Nasreddin Hoca” adlı kitabı 1996 yılında yayımlanmıştır. Dursun Yıldırım’ın “Türk Edebiyatında Bektaşî Fıkraları” (1999) adlı çalışması, Türk halk edebiyatında fıkra konusunda temel başvuru kaynağı niteliğindedir. Bu çalışma 1976 yılında doktora tezi olarak hazırlanmıştır. Yine bir temel kaynak olan Fikret Türkmen’in “Nasreddin Hoca Latifelerinin Şerhi” (1989) adlı çalışmasında Nasreddin Hoca fıkraları özgün bir bakış açısıyla incelenmiştir. Aynı yıl İlhan Başgöz’ün “Geçmişten Günümüze Nasreddin Hoca” adlı kitabı yayımlanmıştır. 2002 yılında Cengiz Gökşen’in “Temel Fıkraları Üzerine Bir Araştırma” adlı doktora tezi tamamlanmıştır. Bu doktora tezinde temel sorunlar tartışıldıktan sonra Temel tipine bağlı fıkralar incelenmiştir. 2005 yılında Saim Sakaoğlu’nun “Nasreddin Hoca Fıkralarından Seçmeler” kitabı, 2007 yılında ise Ebru Şenocak’ın “İronik Yaşamda Sonsuza Yürüyen Kahraman: Nasreddin Hoca” adlı çalışması yayımlanmıştır. Metin Ekici’nin “Gülme Teorileri ve Nasreddin Hoca Fıkraları” (2009) adlı bildirisinde mizah teorileri hakkında bilgi verilmiş ve Nasreddin Hoca fıkraları incelenmiştir. Gülin Ögüt Eker’in “İnsan Kültür Mizah” (2009) adlı kitabı, Türk halk bilimi alanında, mizah teorileri hakkında Türkiye’de yapılmış en kapsamlı çalışmadır. Bu çalışmada mizahla ilişkili bütün halk edebiyatı türleriyle birlikte fıkra hakkında bilgi verilmiş ve bu türün gülme ve mizah teorileriyle ilişkisi analiz edilmiştir. Saim Sakaoğlu ve Ali Berat Alptekin’in birlikte hazırladıkları “Nasreddin Hoca” adlı çalışma 2009 yılında yayımlanmıştır. (Ekici, Yılmaz, Özünel, Fedakâr, 2020: 368-369)

Müstakil olarak fıkra konusunda son yıllarda tamamlanmış doktora tezi sayısı oldukça az olup bu tezlerden birisi Erhan Solmaz’ın “Özbek Mizahında Nasreddin Hoca Tipi ve Fıkraları” (2016) adlı çalışmadır. Gülşah Yılmaz’ın “Gülme Kuramları Bağlamında Kazan Tatar Fıkraları” adlı doktora tezi ise 2019 yılında tamamlanmıştır. Fıkra konusunda yakın zamanda tamamlanan yüksek lisans tezi sayısı ise doktora göre daha fazladır: Zeynep İrem Deger “Mersin Fıkralarının Bağlam Merkezli Halkbilimi Kuramları Açısından İncelenmesi” (2015), Ayşe Leyla Ekim Okcu “Nasreddin Hoca

Fıkralarının Zaman Kavramı Açısından İncelenmesi” (2017), Nigar Dilşat Kanat “Mizah Teorileri Bağlamında Bektaşî Fıkraları” (2017).

Yukarıda verdiğimiz bilgiler ışığında fıkraları temel özellikleri bakımından şu şekilde tanımlamayı uygun buluyoruz:

Fıkralar, günlük konuşma dilinde ve nesir olarak anlatılan, masal, halk hikâyesi ve destanlara göre daha kısa olan, konusunu günlük yaşamdan alan, insanları güldürme ve güldürürken düşündürme amacı taşıyan, genellikle sözlü olsa da sözlü veya yazılı olarak aktarılabilen bir halk bilgisi ürünüdür.

Prof. Dr. Fikret Türkmen’in eserini incelemeye geçmeden önce bu kısımda mizah teorileri hakkında genel bazı bilgileri vermek istiyoruz. Mizah teorileri üç temel başlıkta sınıflandırılmaktadır. Bunlar:

1. Üstünlük Teorisi
2. Uyumsuzluk Teorisi
3. Rahatlama Teorisi

Üstünlük Teorisinin ortaya çıkışını ve ne olduğu konusunu ele alan John Morreal şu bilgileri vermektedir:

“En eski ve olasılıkla hâlâ en yaygın gülme kuramı, gülmenin bir kişinin diğer insanlar üzerindeki üstünlük duygularının bir ifadesi olduğudur. Bu kuram en azından Platon’a kadar geriye götürülebilir. Ona göre, gülmenin uygun nesnesi, insani şeytanlık ve budalalıktır. Platon için, bir kişiyi gülünç kılan şey, onun kendisini bilmemesidir. Gülünç kişi, kendisini gerçekte olduğundan daha varlıklı, daha hoş, daha erdemli ya da daha akıllı sanan kişidir. İşte biz böyle insanlara gülmekten zevk alırız, ancak bizim onlara gülmemiz belirli bir kötümeyi içerir ve kötümeye de zararlı bir şeydir.” (Morreall, 1997: 8)

Uyumsuzluk Teorisi zıtlık teorisi adıyla da anılmakta olup bu teori hakkında araştırmacılar şu bilgileri vermektedir:

“Uyumsuzluk teorisi, gülmenin daha çok bilişsel yanı ile ilgilidir. Teoriye göre, dünyadaki nesneler ve bu nesnelerin özellikleri, olaylar vb. arasında bazı kurallar (kalıplar) vardır ve bu kurallar sayesinde insanlar düzenli bir hayatta yaşamaktadırlar. İnsanların beklentilerine uymayan bir durumun varlığı gülmeye neden olur. Bu uyumsuzluklar, bazen bir unsurun eksilmesi, bazen sıranın değişmesi, beklenen şeylerin olmayışı şeklinde ortaya çıkabilir.” (Şahin, 2010: 261)

Araştırmacılar Rahatlama Teorisi hakkında şu bilgileri vermektedir:

“İnsanlar günlük hayatları içerisinde istemeden de olsa uymaları gereken toplumsal kurallar, yasal düzenlemeler vardır. Bu kuralların yanı sıra, bastırılmış cinsel dürtüler, yazılı veya yazılı olmayan, geleneksel olarak uygun görülmeyen, hoş karşılanmayan davranışlara karşı kişide bir baskı oluşur. Bu baskıların bir de dinî boyutu vardır. Allah inancı olmayan biri bunu kamuya açık bir alanda rahatlıkla ifade edememenin baskısını yaşar. Veya ait olduğu toplumun ağırlıklı dinine değil de başka bir dine veya mezhebe bağlı ise alacağı tepkilerden çekindiği için bunu toplum içinde ifşa edemez. Bu mecburiyetten kaynaklı baskılar, rahatlama teorisinin temelini oluşturur. İnsanlar, üzerlerindeki baskılara ciddiyetle direnip karşı çıkmakta zorlanırlar. Çünkü bunun getireceği sonuçlar yaşam standartlarını hatta yaşamlarını bile tehlikeye sokabilir. Ancak mizah yoluyla ironi, hiciv veya espri yöntemleri kullanılarak eleştirmek, bu baskılara şaka yollu karşı çıkmak bir çeşit rahatlama sağlayacaktır.” (Kanat, 2017: 72-73)

I.1.2.1. Nasreddin Hoca Latifelerinin Şerhi (Burhaniye Tercümesi). Ankara: Kültür Turizm Bakanlığı Yayınları, 1989.

Bu kısımda ele alacağımız eser “Nasreddin Hoca Fıkraları (Letâif-i Nasreddin Hoca Şerhi)” adıyla 1986 yılında profesörlük takdim tezi olarak hazırlanmış ve bu çalışma ile Prof. Dr. Fikret Türkmen profesörlük unvanını almıştır. Eserin birinci baskısı 1989 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları tarafından yapılmıştır. Eserin ikinci baskısı ve bizim burada inceleyeceğimiz baskı 2013 yılında Büyüyenay Yayınları tarafından yapılmıştır. Eser “Ön söz”, “Giriş”, “Letâif-i Nasreddin Hoca”, “Nasreddin Hoca Lâtifeleriyle Burhaniye Açıklamaları”, “Sözlük”, “Bibliyografya”, “Tıpkı Basım” bölümlerinden oluşmaktadır.

Eserin “Giriş” (ss.11) kısmı alt başlıklara ayrılmış ve bu başlıklarda Nasreddin Hoca fıkraları ile ilgili geniş bir inceleme yapılmıştır. Öncelikle kronolojik bir sıra takip edilerek yaklaşık XVII. yüzyıldan itibaren batı dünyasında Nasreddin Hoca ile ilgili olan eserlerin künyeleri aktarılmıştır. Nasreddin Hoca fıkralarının yer aldığı yazmalar “Türkiye’de” ve “Avrupa’da” şeklinde ikiye ayrılmış ve bir liste şeklinde verilmiştir. Burada, Türkiye’de bulunan 9 yazmanın, Avrupa’da bulunan 18 yazmanın künyesi ve katalog numaraları verilmiştir. Bu bilgilerden sonra Nasreddin Hoca fıkraları hakkında yayınlanmış eserler coğrafi sınıflandırma ile sunulmuştur. Coğrafi bir sınıflandırma ile eserlerin verilmesi Nasreddin Hoca fıkralarının ne kadar büyük bir alanda etkili olduğunu ispatlamak bakımından önemlidir.

“Nasreddin Hoca Fıkralarında Söz ve Hareket Komîği, Hoca’ya Ait Fıkraların Ayırdedilmesi İçin Bir Metod Denemesi” (ss.27) alt başlığında sırasıyla Üstünlük Teorisi, Çatışma (Zıtlık) Teorisi ve Rahatlama Teorileri hakkında bilgi verilmiştir. Bu teoriler ana hatlarıyla tanıtıldıktan sonra, bu teorilerin Nasreddin Hoca fıkralarının açıklamasında yarar sağlayacağı ancak asıl amacın Nasreddin Hoca fıkralarının Fowler’ın Mizah Tasnifi tablosu ile değerlendirilmesi olduğu vurgulanmıştır. Bu amaca yönelik olarak 250 adet Nasreddin Hoca fıkrası seçilmiş ve bu fıkraların 87 tanesindeki söz ve durum komîği ile hareket komîğine dayandığı, 150 fıkradan daha fazlasının kelime oyunla, zeka ve edebi sanatlarla bağlı olarak yapılan mizahi fıkralar olduğu, 5 tanesinin ise Hoca’nın benzer kelimeleri kullanarak yarattığı fıkralar olduğu tespit edilmiş ve bunlar örneklerle desteklenmiştir. Buradan çıkan sonuca göre Fowler’ın Mizah Tasnifi tablosunda Nasreddin Hoca fıkralarının ilk üç tür içinde aranması gerektiği sonucuna varılmıştır.

“Mizahta Üstünlük Teorisi ve Nasreddin Hoca Fıkraları” (ss.39) alt başlığında Prof. Dr. Fikret Türkmen öncelikle gülme ve mizah ilişkisini ele almış ve üstünlük teorisi hakkında bilgi vermiştir. Buradan hareketle Nasreddin Hoca fıkraları ve üstünlük teorisini ilişkilendirmiş ve Hoca’nın bazı fıkralarının üstünlük teorisi ile açıklanabileceği görüşüne yer vermiştir. Burada bu bilgileri vermekle kalmamış ayrıca Hoca’nın Üstünlük Teorisi ile ilişkili fıkralarından örnekler vermiştir.

Prof. Dr. Fikret Türkmen, “Modern Mizah Teorilerine Göre Nasreddin Hoca Fıkralarının Yorumu” (ss.50) alt başlığında ise “Uyumsuzluk Teorisi” ve “Rahatlama Teorisi” ile Nasreddin Hoca fıkralarını ele almıştır. Öncelikle Uyumsuzluk Teorisi ve bir önceki alt başlıkta ele alınan Üstünlük Teorisi ile ilgili farklara dikkat çekmiş ve daha sonra Uyumsuzluk Teorisi hakkında verdiği bilgiler ışığında Hoca’nın bu teori ile açıklanabilen fıkralarından örnekler sunmuştur. Rahatlama Teorisini de aynı şekilde ele almış ve teori hakkında verdiği bilgiler ışığında Nasreddin Hoca’nın bu teori ile açıklanabilecek fıkralarını örnek olarak vermiştir. Prof. Dr. Fikret Türkmen mizah teorilerini Nasreddin Hoca fıkralarına uyguladıktan sonra tek bir teorinin Hoca’nın fıkralarını açıklamaya yetmeyeceğini, tüm mizah teorilerinin Nasreddin Hoca fıkralarına uygulanmasının doğru olacağı sonucuna varmıştır.

“Hoca Nasreddin Lâtifesiyle Burhaniye Tercümesi” (ss.58) alt başlığında Seyyid Burhaneddin Çelebi’nin kaleme almış olduğu “Hace Nasreddin Latifesiyle Burhaniye

Tercümesi” adlı eser ve yazarı hakkında bilgiler yer almaktadır. Yazma ile ilgili genel bir değerlendirme yapılmıştır. Yine bu alt başlıkta yazmada yer alan 121 fıkrayı konuları bakımından sınıflandırmıştır.

“Letâif-i Nasreddin Hoca” (ss.75) bölümünde Seyyid Burhaneddin Çelebi’nin eseri verilmiştir. Eser “Hace Nasreddin Lâtifesiyle Burhaniye Tercümesi Dibacesi” başlığını taşımaktadır. Bu başlık altında Seyyid Burhaneddin eseri neden yazdığını açıklamaktadır. Bu başlıktan sonra 121 fıkra sırasıyla verilmektedir. Her fıkradan sonra tercüme kısmı yer almaktadır. Burada verilen fıkraların tasavvufî şerhi yapılmaktadır. Prof. Dr. Fikret Türkmen yapılan şerhlerin bazılarının açıkça doğru, bazılarının ise zorlama olduğu görüşündedir.

“Nasreddin Hoca Lâtifeleriyle Burhaniye Açıklamaları” (ss.147) bölümünde ise bir önceki bölümde yer alan giriş kısmı ve fıkraların tercüme kısımları günümüz Türkçesine çevrilerek sunulmuştur. Ardından Seyyid Burhaneddin Çelebi’nin yazmasında yer alan fıkralarda ve tercümelerdeki kelimeler hakkında bir sözlük oluşturulmuştur.

Seyyid Burhaneddin Çelebi eserinde Nasreddin Hoca’nın fıkralarına yeni bir bakış açısı getirmiş ve tasavvufî şerhini yapmıştır. Böyle bir bakış açısıyla Nasreddin Hoca’nın fıkralarını incelemek büyük bir fayda sağlamaktadır. Nasreddin Hoca’nın fıkralarının altında yatan anlamları ve değerleri bu şekilde kavrama olanağımız artmaktadır. Bu açıdan bakıldığında eserin keşfedilmesi ve tercümelerin günümüz Türkçesine aktarımıyla anlama olanağımızın artması önemlidir. Eser sadece Seyyid Burhaneddin Çelebi’nin yazmasının tercümesini değil, yukarıda açıkladığımız gibi, mizah teorileri açısından Nasreddin Hoca fıkralarına bakma olanağını da bize vermektedir. Eser Üstünlük Teorisi, Uyumsuzluk Teorisi, Rahatlama Teorisi çerçevelerinde Nasreddin Hoca fıkralarına bakış açısı sunmaktadır. Fowler’in Mizah Tasnifi tablosuna göre bir bakış açısı da geliştirebilmekteyiz. Fowler tablosuyla fıkraları inceleme yöntemi Türkiye’de bu konuda yapılan ilk yöntem denemesi olması bakımından son derece önemlidir.

Prof. Dr. Fikret Türkmen’in “Nasreddin Hoca Latifelerinin Şerhi (Burhaniye Tercümesi)” adlı eserinde dikkatimizi çeken bir karmaşa ise Nasreddin Hoca’nın fıkralarının mizah teorilerine göre incelenmesinde oluşan yapısal karışıklıktır.

“Nasreddin Hoca Fıkralarında Söz ve Hareket Komîği, Hoca’ya Ait Fıkraların Ayırdedilmesi İçin Bir Metod Denemesi” alt başlığında öncelikle mizah teorileri hakkında bilgi verilmiş ancak sonrasında “*Bu teorilerin her birinden Nasreddin Hoca fıkralarının açıklanması ve yayınlanmasında istifade edilebilir. Ancak bizim üzerinde durmak istediğimiz görüş mizahın edebi yönünü de dikkate alan Fowler’in yaptığı mizahla ilgili çizelgedir.*” cümleleriyle Fowler’in çizelgesi açısından inceleme yapılmıştır. Bu alt başlıktan sonra ise başka alt başlıklarda mizah teorileri açısından inceleme yapılmış, bu incelemede ise Üstünlük Teorisi ayrı tutulmuş, Uyumsuzluk ve Rahatlama Teorilerinden farklı bir alt başlıkta incelemeye alınmıştır.

Prof. Dr. Fikret Türkmen profesörlük unvanını aldığı bu çalışmadan hareketle birçok makale ve bildiri yayımlamıştır. Mizah teorileri ve Fowler’in mizah tablosu hakkında halk bilimi alanında öncül bir çalışma olarak karşımıza çıkan eser, bu alanda kendinden sonra gelen çalışmalar üzerinde büyük bir tesir göstermiştir.

1.1.3 Türk Halk Şiiri ile İlgili Kitapları

Bu kısımda Fikret Türkmen’in halk şiiri ile ilgili kitap olarak yazmış olduğu çalışmaları incelemeye çalışacağız. Bu kısımda Fikret Türkmen’e ait 1 kitap incelenecektir.

“Türk Halk Edebiyatı El Kitabı”nda halk şiiriyle ilgili şu bilgiler yer almaktadır:

“Halk şiirinin kollarından birisi olan ‘âşık şiiri’, Anadolu’da XV. ve XVI. yüzyıllardan itibaren ortaya çıkmış bir şiir geleneğidir. Köken itibarıyla kamlık ve ozanlık geleneğine yaslanan bu şiir tarzına, saz eşliğinde şiirler söyleyen âşıklardan hareketle ‘âşık şiiri’ dendiği gibi, ‘saz şairi’ adı da verilmiştir. Büyük oranda hece ölçüsüyle koşma tarzında şiirler söyleyen âşıklar, İslamiyet öncesindeki Türk şiirini, İslami dönemdeki yeni yaşam şartlarıyla bağdaştırarak ihya etmişlerdir. İcra açısından bakıldığında âşık şiiri, profesyonel bir etkinliktir. Âşık tarzı şiir söyleyenler, ancak ciddi bir eğitim sürecinin sonucunda şiir söyleme yeteneği kazanırlar. (Duymaz ve Şahin: 2020, 247)

1.1.3.1 Türkmen Şiiri Antolojisi. Ankara: Türksoy Yayınları, 1995.

Prof. Dr. Fikret Türkmen’in Türk Halk Şiiri çalışmaları içerisinde ilk olarak ele alacağımız eseri “Türkmen Şiiri Antolojisi” adını taşımaktadır. Kitap, Fikret Türkmen ve Gurbandurdı Geldiev tarafından hazırlanmıştır. Toplam 942 sayfadan oluşan eserin baskısı 1995 yılında Türksoy Yayınları tarafından yapılmıştır.

Eserin başında “Sunuş”, “Söz Başı” ve “Türkmen Edebiyatı” kısımları yer almaktadır. “Sunuş” (ss.IX) kısmı Türksoy Genel Müdürü ve Azerbaycan Kültür Bakanı Polad Bülbüloğlu ve Türksoy Genel Müdür Yardımcısı Ziya Yılmaz tarafından kaleme alınmış ve bu kısımda Türksoy’un kuruluş amacı hakkında bilgi verilmiştir. “Söz Başı” (ss. XII) kısmı Fikret Türkmen tarafından yazılmış ve burada böyle bir eser yazma ihtiyacının neden olduğu, eser yazılırken dikkat edilen hususların neler olduğu açıklanmıştır. Yine Fikret Türkmen tarafından yazılan “Türkmen Edebiyatı” (ss.XIII) kısmında Türkmenlerin tarih boyunca çektiği zorluklar, bu zorlukların edebiyata yansması ve Türkmen edebiyatı hakkında genel bilgi verilmiştir.

Yukarıda bahsettiğimiz kısımlardan sonra 21 Türkmen şairinin biyografileri, şiirleri hakkında bilgiler ve hem özgün hem de Türkiye Türkçesine aktarılmış şekilde şairlerin seçilmiş olan şiirlerinden örnekler verilmiştir. Ayrıca verilen şiir örneklerinden sonra ilgili şair hakkında yapılmış çalışmalar o bölümün sonunda okuyucuya sunulmuştur. Eser bu açıdan araştırmacılara yardımcı olma bakımından önemlidir. Eserde yer alan 21 Türkmen şairi şunlardır; Andalip, Azadî, Andilla Şabande, Mahtumkulu, Şeydayî, Mağrupî, Gayipnazar Gayibî, Mırat Talibî, Gurtoğlu, Kemine, Seyidnazar Seydi, Zelilî, Seydilla Seydî, Zinharî, Mollanefes, Âşıkî, Katîbî, Dosmemmet, Annagılıç Meteci, Misgingiliç, Dövmemmet Balgızıl.

Eser, Türkmen edebiyatını tanımak ve değerlendirmek bakımından önemlidir. Kitapta yer alan 21 şairi incelediğimizde bu isimlerin 18. ve 19. yüzyıllar arasındaki Türkmen şairleri olduğunu görmekteyiz. Bu açıdan bakıldığında kitabın isminin içeriğe göre çok genel kaldığı söylenebilir. Kitabın “Türkmen Edebiyatı” bölümünde Fikret Türkmen “Elbette Türkmen şairleri sadece bundan ibaret değildir” diyerek konuyu açıklamış ancak kitap ismi açısından sıkıntılı bir durum doğmuştur. 18. ve 19. Türkmen Şiiri Antolojisi gibi daha sınırlandırıcı bir ismin daha uygun olabileceğini düşünmekteyiz.

I.2. Derleme Çalışmaları ile İlgili Kitapları

Bu kısımda Prof. Dr. Fikret Türkmen tarafından hazırlanan derleme çalışmalarını incelemeye çalışacağız. Halk bilimi çalışmalarında derleme işi çok önemli bir yer tutmaktadır. Prof. Dr. Metin Ekici derleme nedir sorusunu şöyle cevaplamaktadır:

“Halk bilimciler tarafından çok sık olarak kullanılan derleme terimi; halk bilgisi yaratmalarının belli bir zamanda, belli bir yerde, belli bazı araç ve yöntemleri kullanan uzman

halk bilimci veya amatör olarak halk bilimine ilgi duyan kişi veya kişilerce, halk bilgisi ürünlerini yaratan, yeniden yaratan, taşıyan, nakleden, aktaran ve icrâ eden kişilerden sözlü, yazılı ve görsel olarak kaydedilmesi ve maddi ürünlerin toplanması işidir.” (Ekici, 2016: 25-26)

Fikret Türkmen’in bu kısımda inceleyeceğimiz 5 kitabı bulunmaktadır. Bu çalışmalara genel olarak baktığımızda 5 kitaptan 4 tanesinin âşıklık geleneğiyle ilgili olduğunu görmekteyiz. Bu açıdan bakıldığında Fikret Türkmen’in derleme çalışmalarını yaparken âşıklık geleneğine özel bir önemle eğildiğini söyleyebiliriz. Fikret Türkmen’in derleme çalışmalarına baktığımızda kitapların çoğunluğunda inceleme açısından büyük benzerlikler olduğunu söylemek mümkündür.

Bu kısımda değerlendirme konusu eserlere tek tek yer vermeden önce değinmek istediğimiz bir konu ise “Türk Dünyası Destanlarının Tespiti, Türkiye Türkçesine Aktarılması ve Yayınlanması” isimli projedir. Bu proje 1997’de Prof. Dr. Fikret Türkmen’in başkanlığında başlatılmış ve bu proje kapsamında Türk dünyası destanları ve halk hikâyeleriyle ilgili günümüze kadar 68 eser yayınlanmıştır. Proje; “Türk Dünyası Destanlarının Tespiti, Türkiye Türkçesine Aktarılması ve Yayınlanması” adını taşımaktadır ancak Türk Dünyası içinde halk hikâyelerinin de destan türü içinde görülmesinden dolayı proje kapsamına halk hikâyeciliği geleneği de dahil edilmiştir. Proje de çalışan bilim insanlarının listesini de paylaşmak istiyoruz:

Proje Yönetim Kurulu Başkanı:	Prof. Dr. Fikret Türkmen
Proje Yürütme Kurulu Üyeleri:	Prof. Dr. Nevzat Gözaydın
	Prof. Dr. Recep Toparlı
	Prof. Dr. Fatih Kirişçioğlu
Proje Çalışma-İzleme Grubu:	Prof. Dr. Mustafa Cemiloğlu
	Prof. Dr. Metin Ekici
	Doç. Dr. Alimcan İnayet
	Yrd. Doç. Dr. Metin Arıkan
	Yrd. Doç. Dr. Selami Fedakar
	Arş. Gör. Pınar Fedakar
	Arş. Gör. Ferah Türker
	Nail Tan
	Ali Ilgın

Projede görev alan bilim insanlarına baktığımızda çoğunluğunu Fikret Türkmen'in öğrencileri oluşturmaktadır. Proje kapsamında çıkmış ve Fikret Türkmen'in aktarıcısı veya hazırlayıcısı olduğu eserlerin sunuş bölümlerinden proje hakkında detaylı bilgiye ulaşılabilir. İncelemelerimizde bu proje kapsamında yayımlanmış, Prof. Dr. Fikret Türkmen'in derlemeci olduğu eserleri değerlendireceğiz.

I.2.1. Sahada Folklor Derleme Teknikleri. İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1992.

Bu kısımda ele alacağımız son kitap "Sahada Folklor Derleme Teknikleri" adını taşımaktadır. Ege Üniversitesi Edebiyatı Fakültesi Yayınları tarafından 1992 yılında yayınlanmıştır. Kitap 28 sayfadan oluşmaktadır ve daha çok ders notu şeklindedir.

Kitap, halk bilgisi ürünlerini derleyecek olan kişilere rehberlik etme amacını taşımaktadır. Öncelikle derleme yapacak kişilerin dikkat etmesi gereken hususlar belirtilmiştir. Daha sonra folklor ürünleri, "I. Halk Edebiyatı", "II. Adetler ve Törenler", "III. İnanışlar" ve "IV. Halk Gelenekleri" şeklinde sınıflandırılmıştır. Sınıflandırmadan sonra, "Halk Hikâyeleri", "Adlar-Lakaplar", "Dualar, Beddualar, Küfürler", "Atasözleri ve Deyimler", "Bilmeceler", "Tekerlemeler", "Masallar", "Efsaneler", "Maniler", "Türkü" "Halk Fıkraları", "Halk Şairleri" alt başlıkları açılmış, bu başlıklar altında tür hakkında kısa bilgiler verilmiş ve derleme yapılırken sorulacak soru örnekleri verilmiştir.

Kitapta derleyicilere yol göstermek amacıyla ele alınan diğer konu ise törenlerdir. Bu amaca yönelik olarak "Doğum Adetleri Derleme Soruları", "Sünnet Adetleri ile İlgili Sorular" ve "Evlenme Adetleri Derleme Soruları" başlıklarında konuyla ilgili derleme soruları okuyucuya sunulmuştur. Kitabın son bölümünde ise "Bir Köyde Yapılacak Folklor Araştırmalarında Tespit Edilmesi Gereken Bilgiler" başlığı açılmış ve derleme yapacak kişinin derleme yapacağı köy ile ilgili bilmesi gereken hususlar bir liste şeklinde verilmiştir.

Bu kitap derleme yapacak kişiler için bir kılavuz özelliği taşımaktadır. Kitapta yer alan bilgiler içerisinde günümüzde de kullanılabilir birçok bilgi yer almaktadır. Ancak kitabın yazıldığı 1992 senesinden günümüze teknolojik olarak birçok ilerleme kaydedildiğinden dolayı, kitapta yer alan derleme uygulamalarından bazıları günümüz çerçevesinde yeniden değerlendirilmelidir. Sahaya çıkacak bir derlemecinin işini kolaylaştıracak birçok bilgi kitapta yer almaktadır. Ancak kitapta derleme, derleme

sahası, derlemeci gibi terimlere terminolojik açıdan değinilmemiştir. Bu terimlerin terminolojik olarak bilinmesinin derleme boyutunda derlemeciler açısından daha faydalı olacağını düşünmekteyiz.

I.2.2. Âşık Mevlüt İhsanî'den Derlenen Halk Hikayeleri. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2009.

“Türk Dünyası Destanlarının Tespiti, Türkiye Türkçesine Aktarılması ve Yayınlanması” projesi kapsamında 2009 yılında Türk Dil Kurumu Yayınları’na baskısı yapılan bu eser Prof. Dr. Fikret Türkmen ve Prof. Dr. Mustafa Cemiloğlu tarafından derlenmiş ve yayınlanmıştır. Kitap “Sunuş”, “Âşık Mevlüt İhsanî’nin Hikâyeciliği” adlı birinci bölüm ve “Halk Hikâyesi Metinleri” adlı ikinci bölümden oluşmaktadır. Kitap 284 sayfadan oluşmaktadır.

“Âşık Mevlüt İhsanî’nin Hikâyeciliği” (ss.13) adlı bölümde “Giriş” alt başlığında aşığın kısa bir biyografisi verilmiştir. Devamında ise “Sanatı” alt başlığında Âşık Mevlüt İhsanî’nin hikâyeciliği belli özellikleri açısından ayrı başlıklarda kısaca değerlendirilmiştir. Bu başlıklar şunlardan oluşmaktadır; “Hikâye Repertuarı”, “Hikâye Tasnifçiliği”, “Hikâyelerinin Kaynakları”, “Canlandırmaya Dayalı Gösteri Sanatı Özellikleri”, “Arasözler”, “Formeller”, “Atasözleri”, “Hikâyelerde Modernleşme”. Âşık Mevlüt İhsanî’nin hikâyeciliği ile ilgili özellikleri bu başlıklar altında incelenmiş ve sonunda bir paragraflık sonuç bölümü eklenmiştir. Kitabın bu bölümü Prof. Dr. Mustafa Cemiloğlu tarafından yazılmıştır.

Kitabın “Halk Hikâyesi Metinleri” (ss.30) adlı ikinci bölümünde Mevlüt İhsanî’nin anlattığı 20 hikâye metni yer almaktadır.

I.2.3. Âşık Şevki Halıcı’dan Derlenen Halk Hikayeleri. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2009.

Prof. Dr. Fikret Türkmen’in derleme çalışmaları içerisinde yer alan bu eser 2009 yılında Türk Dil Kurumu Yayınları tarafından basılmıştır. Kitap 891 sayfadan oluşmaktadır. Eserin derlenmesi ve yayına hazırlanması Prof. Dr. Fikret Türkmen ve Prof. Dr. Mustafa Cemiloğlu tarafından yapılmıştır. “Türk Dünyası Destanlarının Tespiti, Türkiye Türkçesine Aktarılması ve Yayınlanması” projesi kapsamında hazırlanan bir kitaptır. Kitap “Sunuş”, “Âşık Şevki Halıcı: Hikâyeciliği” ve “Halk Hikâyesi Metinleri”

adlı iki bölümden oluşmaktadır. Eser bir önceki başlıkta ele aldığımız “Âşık Mevlüt İhsanî”den Derlenen Halk Hikayeleri” adlı eserle aynı şekilde incelemeye alınmıştır.

“Âşık Şevki Halıcı: Hikâyeciliği” (ss.13) adlı birinci bölümde öncelikle Şevki Halıcı’nın kısa bir biyografisi verilmiştir. Bu biyografiden sonra aşığın hikâyeciliği çeşitli yönlerden değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmelerde ayrı alt başlıklar oluşturulmuş ve bu alt başlıklarda aşığın çeşitli özellikleri üzerinde durulmuştur. Şevki Halıcı’nın sanatı değerlendirilirken incelenen özellikler şunlardır; “Hikâye Repertuarı”, “Hikâye Anlatıcılığı ve Âşığın Üslubu”, “Kelime ve Deyim Seçimi”, “Şive Farklılıkları”, “Canlandırmaya Dayalı Gösteri Sanatı Özellikleri”, “Arasözleri”, “Anlatım Kalıpları”, “Atasözleri”, “Varyantlaşma ya da Rivayetleşme”, “Hikâyelerde Modernleşme”, “Söz Söyleme Ustalığı ve Makam Ustalığı”. Bu alt başlıklar etrafında Şevki Halıcı’nın sanatı incelenmiş, bu incelemeler örnekler ile güçlendirilmiştir. Ayrı başlıklar altındaki incelemelerden sonra bu bölümün sonunda aşığın sanatı hakkında genel bir değerlendirme yapılmıştır.

“Halk Hikâyesi Metinleri” (ss.42) adını taşıyan ikinci bölümde ise Âşık Şevki Halıcı’nın anlattığı hikâyeler yer almaktadır. Bu bölümde Şevki Halıcı’dan kaydedilmiş 15 hikâye yer almaktadır.

I.2.4. Âşık Lütü- Hayatı, Sanatı ve Hikayeleri. Kars: Kars Belediyesi Kültür Sanat Yayınları, 2011.

Bu başlık altında ele alacağımız eser Fikret Türkmen’in aşıklarla ilgili diğer derleme çalışmalarına göre farklılık göstermektedir. Eserde Âşık Lütü’nin hikâyeciliği âşıklık geleneği ile ilgili diğer eserlerden farklı olarak dil özellikleri bakımından detaylı bir şekilde incelenmiştir. Kitap Fikret Türkmen, Metin Arıkan, Ekber Enveri, İbrahim Özkaya, Yaşar Kop, Kemal Alin, Serpil Ersöz ve Musa Aydın tarafından hazırlanmıştır. 2011 yılında Kars Belediyesi Kültür Sanat Yayınları tarafından yayımlanan kitap 436 sayfadan oluşmaktadır. Kitap “Takdim”, “Ön söz”, “Hayatı”, “Sanatı” ve Metin Hakkında” bölümlerinden oluşmaktadır.

Kitabın “Takdim” (ss.4) kısmı dönemin Kars Belediye Başkanı Nevzat Bozkuş tarafından yazılmıştır. İbrahim Özkaya tarafından kaleme alınan “Ön söz” (ss.9) bölümünde âşıklık geleneğinin oluşumu ile ilgili genel bilgi, Kars şehrinin âşıklık geleneğindeki yeri gibi konular üzerinde durulmuştur. “Giriş” (ss.11) kısmında Metin

Arıkan tarafından yazılmış, aşıklık geleneğinin oluşumuna dair bazı bilim insanlarının fikirleri verilmiş, Kars şehrinin âşıklık geleneğinde neden önemli bir yer tuttuğuna cevaplar aranmıştır. “Hayatı” (ss.19) kısmında Âşık Lütü Aydın’ın yaklaşık 1.5 sayfalık biyografisi sunulmuştur. “Sanatı” (ss.21) kısmında ilk önce âşığın şairliği ele alınmış ve bu kısımda âşığa ait şiirlerden örnekler sunulmuştur. Yine bu kısımda Âşık Lütü’nin hikâyeciliği üzerinde durulmuş ve bu kısımda âşığın hikâyelerde kullandığı dil özellikleri etraflıca incelenmiştir. Dil özelliklerinden sonra âşığın hikâye üslûbu ele alınmıştır. Burada âşığın hikâyelerde kullandığı anlatım şekilleri, ara sözleri, formelleri, atasözleri ve deyimleri, modernleşme ifadeleri incelenmiştir. “Metin Hakkında” (ss.64) kısmında ise âşığın icra ettiği 4 hikâye metnine yer verilmiştir. Kitabın sonunda Âşık Lütü ve ailesine ait fotoğraflar yer almaktadır.

1.2.5. Âşık Şeref Taşlıova’dan Derlenen Halk Hikâyeleri. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2020.

Bu kısımda ele alacağımız ilk eser olan bu derleme çalışmasının ilk baskısı 2008 yılında yapılmıştır. Ardından 2014, 2017 ve 2020 yıllarında olmak üzere toplam 4 baskısı yayımlanmıştır. Bizim burada ele aldığımız baskı 2020 yılında Türk Dil Kurumu Yayınları’na yapılan baskıdır. Eseri yayına Fikret Türkmen, M. Mete Taşlıova ve Nail Tan hazırlamıştır. Bu kitap “Türk Dünyası Destanlarının Tespiti, Türkiye Türkçesine Aktarılması ve Yayımlanması” projesi kapsamında üretilmiştir. Eser “Sunuş”, “Âşık Şeref Taşlıova: Hayatı, Şairliği, Hikâyeciliği”, “Âşık Şeref Taşlıova ile Görüşme (Mülakat)” ve “Taşlıova’nın Albümünden” başlıklarını taşıyan birinci bölüm, “Halk Hikayesi Metinleri” başlığını taşıyan ikinci bölüm ve “Hikâyelerde Geçen Bazı Mahallî Kelime ve Deyimler” kısmından oluşmaktadır.

Eserin “Sunuş” (ss.7) kısmını Prof. Dr. Fikret Türkmen yazmıştır. Bu kısımda öncelikle destanların toplumlar için oluşturduğu önem anlatılmıştır. Ardından dünyada yapılmış olan destan çalışmaları ve bu çalışmaların Batı dünyasına milli kimlik kazandırma rolü hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonra buradan hareketle başlatılan “Türk Dünyası Destanlarının Tespiti, Türkiye Türkçesine Aktarılması ve Yayımlanması” adlı projenin aşamaları hakkında bilgi verilmiştir. Bu kısmın sonunda kitabı yayına hazırlayan üç bilim insanının iş bölümü okuyucuya sunulmuştur. Proje içerisinde

hazırlanan tüm eserlerin “Sunuş” bölümleri aynı olduğu için diğer eser incelemelerimizde “Sunuş” kısmı hakkında bilgi vermemeyi uygun buluyoruz.

Eserin birinci bölümünün ilk başlığı olan “Âşık Şeref Taşlıova: Hayatı, Şairliği, Gençliği” (ss.13) kısmında ilk olarak Âşık Şeref Taşlıova’nın hayatı genel olarak özetlenmiştir. Ardından Şeref Taşlıova’nın başarıları, katıldığı etkinlikler ve aldığı ödüller hakkında bilgi verilmiştir. Yine bu bölümde ikinci olarak Şeref Taşlıova’nın şairliği ele alınmıştır. Bu kısımda aşkın şiirlerinde kullandığı ölçüler, karşılaştığı aşıklar, hikâyelerinde kullandığı temalar, yetiştirdiği çıraklar, hakkında yapılan tezler ve kendisinin sunduğu bildiriler hakkında bilgi verilmiştir. Ardından Şeref Taşlıova’nın hikâyeciliği değerlendirilmiştir. Bu kısımda öncelikle Taşlıova’nın halk hikâyesi öğrendiği usta aşıkların adları verilmiştir. Daha sonra aşkın bildiği hikâyeler bir liste halinde sunulmuştur. Bu liste “Usta malı hikâyeler”, “Kendi tasnifi hikâyeler”, “Usta malı serencamlar (Kısa hikâyeler)”, “Kendi tasnifi serencamlar” şeklinde sınıflandırılmıştır. Prof. Dr. M. Fahrettin Kırzioğlu’nun tespit ettiği halk hikâyesi ve türkülerinde kullanılan 157 makam bir liste halinde verilmiştir. Ardından Şeref Taşlıova’nın TDK derlemesi için hikâye anlatırken kullandığı makamlar ve sıklıkları verilmiştir. Yine hikâyeciliği kısmında Şeref Taşlıova’nın hikâyelerini anlatırken üslup olarak ne tür yöntemlere başvurduğu, hangi amaçla hangi ara sözleri kullandığı, hikâyelerinde kullandığı formeller, atasözleri ve deyimler, hikâyelerde tespit edilen modernleşme ifadeleri hakkında ayrıntılı bir bilgi verilmiştir. Kitabın birinci bölümünün ikinci başlığı “Âşık Şeref Taşlıova ile Görüşme (Mülakat)” (ss.35) adını taşımaktadır. Bu kısımda Nail Tan tarafından Şeref Taşlıova ile yapılan mülakat yer almaktadır. Bu bölümde Nail Tan tarafından Şeref Taşlıova’ya hayatı, ustaları, icra ortamları, âşıklık geleneği, hikâyeciliği gibi konularda sorular sorulmuş ve görüşme kağıdı şeklinde bu kısımda yer verilmiştir. Eserin birinci bölümünün üçüncü başlığı olan “Âşık Şeref Taşlıova’nın Albümünden” (ss.47) adlı kısımda Şeref Taşlıova’ya ait çeşitli fotoğraflar yer almaktadır.

Eserin II. Bölümü “Halk Hikâyesi Metinleri” (ss.61) adını taşımaktadır. Bu bölüm 3 alt başlıkta sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırma “A. Usta Malı Halk Hikâyeleri”, “B. Kendi Tasnifi Halk Hikâyeleri”, C. Serencam Tipinde Halk Hikâyesi” şeklindedir. “A. Usta Malı Halk Hikâyeleri” alt başlığında 6, “B. Kendi Tasnifi Halk Hikâyeleri” alt

başlığında 6, “C. Serencam Tipinde Halk Hikâyesi” alt başlığında ise 10 hikâye yer almaktadır.

I.3. Çeviri ve Aktarma Kitapları

I.3.1. Destanlar Hakkında Çeviri ve Aktarma Kitapları

Bu başlık altında Prof. Dr. Fikret Türkmen’in Türk destanlarıyla ilgili çeviri çalışmalarını incelemeye çalışacağız. Daha önce belirttiğimiz gibi destanlarla ilgili 8 kitabı bulunan Türkmen’in kitaplarının çoğunluğunu destan çalışmaları oluşturmaktadır. Fikret Türkmen’in bu kısımda inceleyeceğimiz kitaplarının çoğunluğu “Türk Dünyası Destanlarının Tespiti, Türkiye Türkçesine Aktarılması ve Yayınlanması” projesinden yayımlanmıştır. Yukarıda “Derleme Çalışmaları” kısmında bu konu hakkında bilgi verdiğimiz için projeye tekrar değinmeyeceğiz. Bu kısımda öncelikle 2 değerli araştırmacının destan türünü ele aldıkları tanımlarını verip ardından bu tanımlar ışığında bu türle ilgili kendi tanımımızı paylaşacağız.

M. Fuat Köprülü destanları ortaya çıkışı bakımından değerlendirmiş ve şu bilgileri vermiştir:

“Millî Destan’ın doğması için, bir kavmin medeniyet bakımından epey aşağı bir seviyede olması ve hayatının birtakım büyük sarsıntılara uğraması, çok büyük hâdiselerle karşılaşmış olması lâzımdır. O zaman o kavmin içinden yetişen halk şâirleri bu vak’aları ayrı ayrı “Parça Episode”ler halinde terennüm ederler. Göçlerden sonra meydana çıkan bazı hâdiseler, bütün mazisini şâirlerinin şifâhi rivayetlerinden öğrenen bu halk arasında yeni birtakım “Parçalar”ın daha meydana gelmesini yahud bu gibi muhtelif menkıbeleri bir “Kahraman” etrafında toplayan yeni “daire (cycle)”ler ortaya konulmasına sebep olur. Sonraları bu kavmin medenî seviyesi yükselerek, muhtelif âmiller tesiriyle, siyâsî ve içtimâî bir birlik ihtiyacı da meydana çıktığı zaman “Destanî” bir ruha malik olan bir halk şâiri bu dağınık parçaları “Dâire”ler halinde toplar; bu daireleri de birbirine bağlayarak umumî “Millî Destan”ı vücûde getirebilir.” (Köprülü, 1980: 41-42)

Pertev Naili Boratav “Köroğlu Destanı” adlı eserinde destanların sınıflandırılması üzerine eğilmiş ve Türk destanlarını tarihî ve kavmî dairelere ayırmıştır. Bu sınıflandırma şu şekildedir:

“İslâmiyetten Evvelki Mahsuller: 1) Kablettarihî devirleri izah eden esatirî yaradılış efsaneleri. 2) Eski Türk = Hun dairesi. 3) Gök Türk = Tukeyu dairesi. 4) Uygur=Hüvey-Hu dairesi.

5) Bunların talî şubeleri: Hun dairesine merbut Dede Korkut; Gök Türk dairesine merbut Köroğlu gibi.

İslamiyetten Sonraki Mahsuller: 1) Türkistan'da İslâmiyetin Türkler tarafından kabulü etrafında teşekkül etmiş Manas destanı ve Satuk Bugra menkıbeleri. 2) Anadolu'nun istilâsı destanları: Battal Gazi, Danişmendnâme. 3) Cengiz destanı (İslami unsurlardan azade) 4) Timur destanı ve devamları: İdige-Tohtamış, Can Bik, Çora Batır, Koblandı Batır. 5) Göçebeler (bilhassa Nogaylar) arasında muahhar tarihî vakıaların doğurduğu tarihî destanlar: Rus mücadeleleri, Türkmenlerde Kızılbaş mücadeleleri (Köroğlu'nun muahhar şekli ve Bozoğlan hikâyesi gibi).” (Boratav, 1984: 18)

Yukarıda verilen tanımlardan sonra destanları temel özellikleri bakımından şöyle tanımlamayı uygun buluyoruz:

Destanlar, manzum-mensur karışık inşa edilen, kahramanlık konusunu işleyen, profesyonel anlatıcıları olup sözlü ve yazılı olarak aktarılabilen, oluşturulduğu dönemdeki bireyi ve toplumu idealize etme amacı taşıyan bir halk bilgisi ürünüdür.

1.3.1.1. Manas Destanı Üzerine İncelemeler (Çeviriler- 1). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1995.

Bu kısımda ilk olarak ele alacağımız bu kitap Prof. Dr. Fikret Türkmen tarafından yayına hazırlanmıştır. Eserin baskısı 1995 yılında TDK Yayınları tarafından yapılmıştır. Kitap toplam 301 sayfadan oluşmakta ve içinde Türkçeye çevrilmiş 11 makale bulunmaktadır. Kitap çeviri makaleler dışında “Ön söz”, “Manas Destanı Hakkında” ve “Dizin” kısımlarından oluşturulmuştur.

Kitabın “Ön söz” kısmı Fikret Türkmen tarafından yazılmış ve bu kısımda Manas destanı ile ilgili Türkiye ve Batı dünyasında yapılan çalışmalara değinilmiş, eserde yer verilen makaleleri çeviren bilim insanlarının isimleri zikredilmiş ve eserin amacı belirtilmiştir. “Manas Destanı Hakkında” (ss.4) adlı bölüm de yine Türkmen tarafından yazılmış, burada Kırgızların kısa bir tarihçesi, Manas destanından Türkoloji dünyasının haberdar olma süreci, destan hakkında yapılan çalışmalar ve kitapta yer alan makaleler hakkında bilgiler verilmiştir.

Daha önce de belirttiğimiz gibi kitapta 11 makale bulunmaktadır. Bu makaleler çeşitli dillerden Türkçeye çevrilmiş olup, kitapta yer alan makaleler ve yazarlar şunlardır; “Manas’ın Evliliği, Ölümü ve Tekrar Hayata Dönüşü (Arthur T. Hatto)”, “Kahraman Manas’ın Oğlu Semetey ile Vedalaşması (Von Dr. G. Von Almasıy)”, “Doğu Türkistan

Kırgızları Arasında Manas (Hu Djen-Hu ve Remy Dor)”, “Semetey I (Arthur T. Hatto)”, “Semetey II (Arthur T. Hatto)”, “Köz-Kaman I (Arthur T. Hatto)”, “Köz-Kaman II (Arthur T. Hatto)”, “Yeni Bulunan Bir Kükotay Metni (Arthur T. Hatto)”, “Er-Töştük (P.N. Boratav-L. Bazin)”, “Er-Töştük ve Halk Masalı (P.N. Boratav)”, “Er-Töştük’te Toplum ve Kosmos (Caroline G. Sawyer)”.

Manas destanı Türk boyları içinde çok değerli bir yer tutmaktadır. Bu konu üzerinde yıllar boyunca çeşitli araştırmalar ve değerlendirmeler yapılmıştır. Bu kısımda değerlendirdiğimiz çalışmada farklı dillerdeki Manas çalışmalarının Türkçeye çevrilmesi ve bu konuyla ilgili kendinden sonraki çalışmalara kaynaklık etmesi bakımından önemlidir.

I.3.1.2. Manas Destanı. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 1995.

“Manas Destanı” adlı kitap 1995 yılında Atatürk Kültür Merkezi Yayınları tarafından basılmıştır. Keneş Yusupov tarafından yazılan metin Fikret Türkmen ve Alimcan İnayet tarafından Türkiye Türkçesine aktarılmıştır. Kitabın “Ön söz” kısmında Fikret Türkmen tarafından eserin yazımı ve aktarım süreciyle ilgili bilgiler verilmiştir. Kitap toplamda 274 sayfadan oluşmaktadır.

Bu kısımda hakkında bilgi verdiğimiz bu kitap Manas araştırmaları içinde yer alan önemli bir eserdir. Bu eserin Türkiye Türkçesine aktarılması ve bu aktarma yapılırken herkesin destanı anlayabileceği ve Kırgız söyleyiş tarzının bozulmamasına dikkat edilmesi eseri Türkiye sahasındaki Manas araştırmaları içinde önemli bir yere koymuştur.

I.3.1.3 Türk Dünyasında Köroğlu Anlatmaları. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2007.

B.A. Garriyev tarafından kaleme alınan eser Fikret Türkmen, Muvaffak Duranlı ve Feyzullah Rahmankul tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Eser, 2007 yılında “Türk Dünyası Destanlarının Tespiti, Türkiye Türkçesine Aktarılması ve Yayınlanması” projesine bağlı olarak Türk Dil Kurumu Yayınları’na yayınlanmıştır. Kitap 190 sayfadan oluşmaktadır. Eserde Köroğlu anlatmalarının farklı versiyonları incelenmiştir.

Kitapta yer alan “Baymuhammet Ataliyevîç Garriyev” (ss.15) adlı kısım Fikret Türkmen tarafından yazılmıştır. Burada Garriyev’in biyografisi ve akademik çalışmaları okuyucuya sunulmuştur. Ayrıca Garriyev’in önemli yayınları liste halinde verilmiştir.

I.3.1.4. Kırgız Destanları III-Kocacaş Destanı. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2007.

Kırgız destanları içerisinde yer alan Kocacaş Destanı 2007 yılında TDK Yayınları tarafından yayınlanmıştır. Eser “Türk Dünyası Destanlarının Tespiti, Türkiye Türkçesine Aktarılması ve Yayınlanması” projesi ile oluşturulmuştur. Bu kitabı Abdıldacan Akmataliyev ve Keneş Kırbaşev hazırlamış, Fikret Türkmen, Baki Bora Hança ve Gülsine Uzun Türkiye Türkçesine aktarmıştır. Kitap “Sunuş”, “Ön söz”, “Kocacaş Destanı”, “Sözlük” ve “Dizin” kısımlarından oluşmaktadır. Toplamda 302 sayfadır.

Kitabın “Ön söz” (ss.13) kısmı Keneş Kırbaşev ve Abdıldacan Akmataliyev tarafından yazılmıştır. Bu kısımda öncelikle halk bilgisi ürünlerinin oluşumu ve değişimi hakkında genel bir bilgi verilmiştir. Ardından Kocacaş Destanının nasıl ortaya çıkmış olabileceği hakkında bilgi verilmiş, destanın içeriği hakkında kısa bilgiler sunulmuş ve elde bulunan varyantlar üzerinden bir karşılaştırma yapılmıştır.

Kitabın “Kocacaş Destanı” (ss.23) bölümünde destan hem Kırgızca hem de Türkiye Türkçesine aktarılmış şekilde verilmiştir. Destan toplamda 6173 mısradan oluşmaktadır. Bu çalışma, Kocacaş Destanının ortaya çıkışı hakkında bilgi vermesi ve varyantlar üzerinden karşılaştırmalı olarak incelemesi bakımından önemlidir. Bu eserin Türkiye Türkçesine çevrilmesi ve özgün halinin de kitapta yer alması bu önemli eserin Türkiye sahası destan çalışmalarında da önemli bir yere sahip olmasını sağlamıştır.

I.3.1.5. Kazak Destanları IV-Kırım’ın Kırk Batırı. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2007.

Bu kitap Kazak destanları içerisinde yer alan ve Murın Jırav Sengirbayev’in icrasından yazıya geçirilmiş olan “Kırım’ın Kırk Batırı” adlı destandır. Kitabı Fikret Türkmen ve Metin Arıkan Türkiye Türkçesine aktarmıştır. Eserin baskısı 2007 yılında TDK Yayınları tarafından yapılmıştır. Bu kitap “Türk Dünyası Destanlarının Tespiti, Türkiye Türkçesine Aktarılması ve Yayınlanması” projesi çerçevesinde hazırlanmıştır. Kitap “Sunuş”, “Ön söz”, “Anşıbay Batır ve Onun Nesli” adlı birinci bölüm, “Karadön Batır ve Onun Nesli” adlı ikinci bölüm ve “Belli Başlı Kahramanlar Hakkındaki Destanlar” adlı üçüncü bölümden oluşmaktadır.

Kitabın “Ön söz” (ss.15) kısmında Kırım’ın Kırk Batırı adlı destanın anlatıcısı olan Murın Jırav Sengirbayev’in hayatı hakkında bilgiler verilmiştir. Bunun dışında

çalışmada aktarılan metnin nereden alındığı, aktarma yapılırken nelere dikkat edildiği konularında bilgi verilmiştir.

Destan üç koldan oluşmaktadır. Üç kolda toplam 29 kahraman hakkında destanlar yer almaktadır. “Anşıbay Batır ve Onun Nesli” (ss.22) adlı birinci bölümde destan Kazakça ve Türkiye Türkçesine aktarımı yapılmış halde sunulmuştur. Bu bölümde yer alan kahramanlar hakkındaki destanlar ve mısra sayıları şu şekildedir; “Anşıbay Batır” 1298 mısra, “Parpariya” 783 mısra, “Kuttıkıya” 229 mısra, “Edige” 909 mısra, “Nuradın” 995 mısra, “Musahan” 577 mısra, “Orak, Mamay” 728 mısra ve “Karasay, Kazı” 995 mısradır. “Karadön Batır ve Onun Nesli” (ss.346) adlı ikinci bölümdeki destanlar ve mısra sayıları şu şekildedir; “Karadön” 785 mısra, “Jubaniş” 896 mısra, “Süyiniş” 1155 mısra, “Er Begis” 660 mısra “Tegis, Kögis” 543 mısra, “Tama” 680 mısra, “Tana” 923 mısra, “Narik” 1125 mısra ve “Şora” 1654 mısradır. Kitabın son bölümü olan ve “Belli Başlı Kahramanlar Hakkındaki Destanlar” adını taşıyan üçüncü bölümde yer alan destanlar şunlardır; “Kıdırbay Oğlu Kobılandı” 1552 mısra, “Asankaygı, Togan, Abat” 898 mısra, “Kargaboylu, Kazıtuvgan” 1339 mısra, “Kökşe Batır” 412 mısra, “Kökşe Oğlu Er Kosay” 811 mısra, “Akjonas Oğlu Er Kenes” 922 mısradır.

1.3.1.6. Kırgız Destanları VI-Manas Destanı. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2007.

2007 yılında Türk Dil Kurumu tarafından basımı yapılan Manas Destanı “Türk Dünyası Destanlarının Tespiti, Türkiye Türkçesine Aktarılması ve Yayınlanması” projesi içinde yazılmış bir aktarma çalışmasıdır. Eserin icrası Sagımbay Orozbakoğlu, yayına hazırlanışı S. Musayev ve A.A. Akmataliyev, Türkiye Türkçesine aktarımı ise Fikret Türkmen ve Şurubu Uraimova yapmıştır. Kitap “Sunuş”, “Giriş”, “Manas Destanı”, “Sözlük”, “Kişi Adları”, “Halk, Soy ve Boy Adları”, Yer, Su, Şehir ve Ülke Adları” dizinlerinden meydana getirilmiş ve 528 sayfadır.

“Giriş” (ss.13) kısmında öncelikle “Metnin Daha Önce Yayınlanmış Örnekleri Hakkında Açıklama” başlığı altında destanın daha önce yayınlanmış metinleri hakkında kısa bilgi verilmiştir. Daha sonra “Manas Destanı Sagımbay Orozbakoğlu’nun Varyantı” başlığı altında Manas Destanı’nın konusu, dünyadaki önemi, anlatıcıları ve hakkında yapılmış bilimsel çalışmalar hakkında bilgi verilmiştir. Destan hakkında bu genel bilgiler verildikten sonra Manasçı Sagımbay Orozbakoğlu’nun hayatı, Sagımbay varyantını

yazıya geçirenler ve kitapta yararlanılan Sagımbay varyantı hakkında genel bilgiler sunulmuştur. Bu bölüm S. Musayev tarafından kaleme alınmıştır.

“Manas Destanı” (ss.23) adlı bölümde Manas Destanı özgün ve Türkiye Türkçesine aktarılmış biçimde karşılıklı sayfalar halinde verilmiştir. Kitapta yer alan destan 10932 mısradan oluşmaktadır.

I.3.1.7. Kazak Destanları VIII-Alpamış ve Kambar Batır. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. 2011.

Fikret Türkmen ve Metin Arıkan’ın birlikte hazırladığı eser 2011 yılında Türk Dil Kurumu Yayınları tarafından yayınlanmıştır. Bu kitap “Türk Dünyası Destanlarının Tespiti, Türkiye Türkçesine Aktarılması ve Yayınlanması” projesi kapsamında hazırlanmıştır. Eser “Sunuş”, “Ön söz”, “Giriş”, “Alpamış Batır” ve “Kambar Batır” kısımlarından oluşmaktadır.

Kitabın “Ön söz” (ss.13) kısmında Alpamış Destanı ve Kambar Batır Destanı hakkında genel bilgi verilmiş ve Alpamış Batır Destanı’nın Mayköt-Sultankul anlatması, Kambar Batır Destanı’nın ise Ebubekir Diyvaev tarafından yazıya geçirilen anlatmasının Türkiye Türkçesine çevrildiği belirtilmiştir.

“Giriş” (ss.15) kısmında öncelikle eserde yer alan nüshalar için “Kazak El Yazmalarının İlmî İncelemeleri” adlı eserden yararlanıldığı, bu eserde Alpamış Destanı’nın 10 el yazma nüshası, Kambar Batır’ın ise 19 el yazma nüshasının yer aldığı belirtilmiştir. Yine bu kısımda “Kazak Alpamış Destanı” adını taşıyan alt başlıkta Alpamış Destanı’nın Türk dünyasındaki ilk yayınları ve çalışmaları hakkında bilgi verilmiştir. “Türkiye’de Yapılan Çalışmalar” alt başlığında ise Abdülkadir İnan, Zeki Velidi Togan, Metin Ergun, Özkul Çobanoğlu, İsmail Görkem, Cabbar İşankul, Karl Reichl, Dinara Düysenbayeva, Metin Arıkan, Bibigül Ospanaliyeva ve Kemal Üçüncü’nün Alpamış Destanı üzerine yaptığı çalışmalar sunulmuştur. “Alpamış Destanı’nın Nüshaları” alt başlığında ise 10 el yazması nüsha hakkında önce kısa bilgi verilmiş ardından nüshanın kısa bir özeti eklenmiştir. “Kazak Kambar Batır” alt başlığında Kambar Batır Destanı’nın ilk yayınları, anlatıldığı coğrafya ve üzerine yapılan çalışmalar hakkında bilgi verilmiştir. 1957 yılından sonra Kambar Batır hakkında yapılan yayınlar ve içerisinde bilgi olan yayınlar 12 madde şeklinde verilmiştir. “Türkiye’de Yapılan Çalışmalar” alt başlığında Kambar Batır Destanı üzerine çalışma yapmış olan

Aziz Kılınç, Kamşat Şami, Dinara Düysenbayeva, Metin Arıkan, Naciye Yıldız ve Hasan Kallimci'nin çalışmalarından bahsedilmiştir. “Giriş” kısmının son alt başlığı ise “Kambar Batır Destanının Nüshaları” adını taşımaktadır. Bu alt başlıkta Kambar Batır Destanı'nın 19 el yazma nüshası hakkında kısa bilgi verilmiş ve nüshaların özeti sunulmuştur.

Kitabın “Alpamıs Batır” (ss.37) bölümünde Alpamıs Batır Destanı'nın “Mayköt-Sultankul” anlatması Kazakça ve Türkiye Türkçesine aktarılmış biçimde okuyucuya sunulmuştur. “Alpamıs Batır” 4267 mısradan oluşmaktadır. “Kambar Batır” (ss.175) bölümünde ise Kambar Batır destanının Ebubekir Divayev'in Sirderya derlemeleri sırasında yazıya geçirdiği anlatması hem özgün haliyle hem de Türkiye Türkçesine aktarılmış biçimde verilmiştir. “Kambar Batır” 1870 mısradır.

I.3.1.8. Korkut Bitig-Dünyada Dede Korkut Araştırmaları. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2021.

Prof. Dr. Fikret Türkmen ve Dr. Gürol Pehlivan tarafından hazırlanan bu kitap 2021 yılında Ötüken Neşriyat tarafından yayımlanmış olup 464 sayfadır. Kitap Fikret Türkmen'in hazırladığı en yeni çeviri, aktarma kitap çalışmasıdır. Kitap içerik olarak 1930-2017 yılları arasında çeşitli diller ve ülkelerde yayımlanmış Dede Korkut ile ilgili makalelerin çevirilerini kapsamaktadır. Kitabın içerisinde yer alan 20 makaleden 16'sının Türkçe olarak ilk defa yayınlanmış olması kitabı Türkiye'deki Dede Korkut çalışmaları açısından önemli bir yere taşımaktadır.

“Hazırlayanların Ön Sözü” (ss.9) adlı kısımda Fikret Türkmen ve Gürol Pehlivan yurt dışı kaynaklı makalelerin Türkçeye çevrilmesi konusunda büyük bir çaba olmadığını söyleyerek kitabın amacını belirtmektedir. Yine bu kısımda, kitapta yer alan makalelerin nasıl sıralandığı, içeriği, hangi sırayla okunması gerektiği gibi konularda bilgi sunulmuştur. Kitapta bulunan makaleler ve yazarlar şunlardır; “Türk Destanı ve Kafkaslar (V.V. Barthold)”, “Kitab-ı Dede Korkut'un Yeni Bir Elyazması (Ettore Rossi)”, “Dede Korkut Kitabı Üzerine Araştırma (Ettore Rossi)”, “Kitab-ı Dede Korkut'un Bir Edisyon Kritiği Hakkında İlk Mülahazalar (Ettore Rossi)”, “Kitab-ı Dede Korkut'ta Kur'an-ı Kerim ve Kitab-ı Mukkades'e İlişkin Motifler (Ettore Rossi)”, “Polyphemos ve Tepegöz (C.S. Mundy)”, “Ak-Köbök, Salur-Kazan ve Sosurga: Bir Oğuz Destan Motifi ve Anadolu'da, Kafkasya'da ve Orta Asya'da Yayılması (Pertev Naili Boratav)”, “‘Korkut’ İnsan Özel Adı Üzerinde Etimolojik Tartışma (Louis Bazin)”,

“Gürcüler, Türkmenler ve Trabzon: ‘Dede Korkut Kitabı’ Hakkında Notlar (Irene Melikoff)”, “Dede Korkut Kitabı’nın Coğrafi Anlatımı (Xavier De Planhol)”, “Kitab-ı Dede Korkut’ta Allah Kavramı (Jean-Paul Roux)”, “Oğuzların Epik Tarih ve Kültür Birleşimi: Dede Korkut Kitabı (Slavoljub Djindjic)”, “Dede Korkut’ta ‘İç’ ve ‘Dış’ Oğuz (Robert Dankoff)”, “Dede Korkut Etiği (Michael E. Meeker)”, “Derkut Kitabı’nın Şamanlık Temeli (Bi Xun)”, “Dede Korkut, İlyada ve Odysseia’da Kadın ve Aşk (Mohammedreza Barzegar Khaleghi-Roghiyeh Neysari Tabrizi)”, “Oğuz Türkleri ve Özbeklerin Kahramanlık Destanları Arasında Metinlerarasılık: Bamsı Beyrek ve Alpamış Destanları Üzerine Bir Karşılaştırma (Eunkyung Oh)”.

I.3.2. Diğer Çeviri ve Aktarma Kitapları

Bu kısımda ele alacağımız Fikret Türkmen’in hazırladığı veya kaleme aldığı 2 kitap bulunmaktadır.

I.3.2.1. Az i Ya. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, 1992.

Olcas Süleyman tarafından kaleme alınan “Az i Ya” adlı eser Natık Seferoğlu tarafından Rusçadan çevrilmiş, Kamil Veli Nerimanoğlu, Fikret Türkmen ve Mustafa Öner tarafından yayına hazırlanmıştır. Kitap 1992 yılında Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı tarafından yayınlanmış ve 288 sayfadan oluşmaktadır.

Kitabın “Eser Hakkında” (ss.7) kısmı Fikret Türkmen ve Kamil Veli Nerimanoğlu tarafından yazılmıştır. Bu kısımda öncelikle Olcas Süleyman’ın tarih ve edebiyat konusundaki görüşleri kendi kaleminden verilmiştir. Ardından eserle ilgili bilgiler verilmiş ve eserin isminin anlamı, ortaya çıkış süreci, içeriği, Sovyetler Birliğindeki tesirleri üzerinde durulmuştur.

I.3.2.2. Halk Bilimi Yöntemi. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1996.

Bu kitap Tarihi-Coğrafi Fin Kuramının kurucuları Julius Krohn ve Kaarle Krohn tarafından yazılmıştır. Eserin orijinal adı “Folklor Methodology”dir. Eser Türkçeye “Halk Bilimi Yöntemi” adıyla çevrilmiştir. Tarihi-Coğrafi Fin Kuramının temel görüşlerini içeren kitabın Türkçe çevirisi Günsel İçöz tarafından yapılmış, yayına Fikret Türkmen tarafından hazırlanmıştır. Eser 1996 yılında Türk Dil Kurumu tarafından yayınlanmış ve 134 sayfadan oluşmaktadır.

Kitabın “Ön söz” (ss.V) kısmı Fikret Türkmen tarafından yazılmıştır. Türkmen bu kısımda bu eserin yayınlanmasının halk bilimi çalışmalarındaki önemi ve kitabın

hazırlanış süreci hakkında bilgi aktarmıştır. Kitabın “Sunuş” (ss.VII) kısmında yine Fikret Türkmen tarafından kaleme alınmıştır. Bu kısımda ise Türkmen, Avrupa’da yapılan halk bilimi çalışmaları hakkında genel bir bilgi vermiş, ardından Tarihi-Coğrafi Fin yöntemini açıklamıştır. Kitapta Fikret Türkmen’e ait “Ön söz” ve “Sunuş” bölümleri yer almaktadır.

I.4. Makalelerden Oluşturulmuş Kitapları

Bu başlık altında Prof. Dr. Fikret Türkmen’in makalelerinden oluşan kitapların ismini ve bu kitaplar hakkında kısa bilgi vereceğiz. Fikret Türkmen’in bu türde 3 kitabı bulunmaktadır.

I.4.1. Türk Halk Edebiyatının Ermeni Kültürüne Tesiri. İzmir: Akademi Kitabevi, 1992.

Prof. Dr. Fikret Türkmen’in kaleme aldığı “Türk Halk Edebiyatının Ermeni Kültürüne Tesiri” adlı çalışma 1992 yılında Akademi Kitabevi tarafından yayınlanmıştır. Eser toplamda 88 sayfadan oluşmaktadır. Kitap, “Ön söz” ve Prof. Dr. Fikret Türkmen’in Türk ve Ermeni kültür ilişkileri hakkında yazmış olduğu bildirilerden oluşmaktadır. Kitapta, Fikret Türkmen’e ait toplam 8 bildiri yer almaktadır.

“Ön söz” (ss.V) kısmında kısaca Türk-Ermeni ilişkilerinin tarihçesinden bahsedilmiştir. Kitapta bu konuyla ilgili yer alan bildiriler şunlardır; “Tarih Boyunca Türk-Ermeni Kültür İlişkileri” (ss.1), “Türk-Ermeni Halk Edebiyatı Münasebetleri” (ss.14), “Türk-Ermeni Âşık Edebiyatı İlişkileri” (ss.24), “Köroğlu’nun Özbek ve Ermeni Varyantları” (ss.34), “Türkçe Söyleyen Ermeni Aşugları” (ss.44), “Ermeni ve Gürcü Yazılı Kaynaklarında Köroğluna Ait Şiirler” (ss.54), “Ermeniler Arasında Türk Halk Hikâyeleri” (ss.66) ve “Ermeni Harfleri ile Basılmış Bir Meddah Hikâyesi: Kapucubaşı” (ss.73). Burada isimlerini verdiğimiz bildiriler aşağıda “III. Bölüm: Fikret Türkmen’in Bildirileri” adlı bölümde değerlendireceğimizden dolayı bu bildirilerle ilgili kısımda ayrıntılı değerlendirme yapmayı uygun bulmuyoruz.

I.4.2. Karacaoğlan Araştırmaları. Ankara, 2009.

Bu kısımda değerlendireceğimiz eser “Karacaoğlan Araştırmaları” adını taşımaktadır. Eser 2009 yılında yayınlanmış olup, 58 sayfadan oluşmaktadır. Kitap, “Ön söz” ve Karacaoğlan ile ilgili, Fikret Türkmen’e ait 5 makaleden oluşmaktadır.

Kitabın “Ön söz” (ss.3) kısmında Karacaoğlan’ın önemi, Karacaoğlan ile ilgili ilk çalışma yapan bilim insanları, Türkiye’de bu konu üzerinde çalışma yapan bilim insanları

gibi konular hakkında bilgi verilmiştir. Kitapta yer alan makalelerin isimleri şunlardır; “Karacaoğlu’nın Sanat Evreni” (ss.5), “Türkiye Dışında Karacaoğlu” (ss.16), “Balkanlarda Karacaoğlu ve Şiirlerinin Estetik Özellikleri” (ss.28), “Türkmenistan ve Anadolu Arasında İki Destan” (ss.42), “Türkmen Edebi Geleneğinde Yunus Emre, Karacaoğlu, Mahdumkulu Çizgileri” (ss.48). Burada isimlerini verdiğimiz ve kitapta yer alan makaleler “II. Bölüm: Fikret Türkmen’in Makaleleri” bölümünde ayrıntılı olarak inceleneceği için ayrıca bir değerlendirme yapmayı uygun bulmuyoruz.

I.4.3. Türkmenistan Kültürü Araştırmaları. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2010.

Bu kısımda ele alacağımız kitap Atatürk Kültür Merkezi Yayınları tarafından 2010 yılında yayımlanmıştır. Kitap, Pınar Fedakâr tarafından yayına hazırlanmıştır. 198 sayfadan oluşan kitap “Ön söz”, “Giriş”, “Prof. Dr. Fikret Türkmen’in Türkmenistan ve Türkmenlerle İlgili Çalışmaları” kısımları ve Fikret Türkmen’in Türkmenistan kültürüyle ilgili makale ve bildirilerinden oluşmaktadır. Kitap, Fikret Türkmen’e ait toplam 14 makale ve bildiriden oluşmaktadır.

Kitabın “Ön söz” (ss.VII) kısmı Pınar Fedâkar tarafından yazılmış, bu kısımda Türkmenistan sözlü geleneği ve Türkmen şair Mahtumkulu hakkında bilgi verilmiştir.

Eserin “Giriş” (ss.1) kısmında öncelikle günümüz Türkmenistan Cumhuriyeti tanıtılmıştır. Hemen ardından “Türkmen” kelimesi etimolojik olarak incelenmiş, Türkmen edebiyatının kısa bir tarihçesi verilmiş ve Türkmenlere ait maddi ve manevi kültür ürünlerine değinilmiştir.

“Prof. Dr. Fikret Türkmen’in Türkmenistan ve Türkmenlerle İlgili Çalışmaları” (ss.5) adlı kısımda Fikret Türkmen’in Türkmenistan kültürü üzerine yapmış olduğu çalışmaların önemi, Türkmenlerle ilgili ne türde çalışmalar yapmış olduğu, kurucusu olduğu ve Ege Üniversitesi bünyesinde yer alan Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü’nde yetiştirilen Türkmen öğrenciler, Türkmenistan ve Türkmenlerle ilgili yönettiği yüksek lisans ve doktora tezleri gibi konularda bilgi verilmiştir.

Kitapta yer alan, Fikret Türkmen’e ait makale/bildiriler şunlardır; “Köroğlu Hikâyelerinin Anadolu ve Türkmen Varyantları” (ss.11), “Anadolu’da Türkmen Destanı Yusup-Ahmet’in Bir Varyantı” (ss.19), “Dede Korkut Hikâyelerinde Ara Sözler (Digressions)” (ss.25), “Kazan’da Bulunan Yeni Bir Oğuznâme Nüshası Üzerine”

(ss.37), “Anadolu Halk Şairlerinin Şiirlerinde Türkmenler” (ss.45), “Günümüz Türkmen Şiirinin Önemli Temsilcilerinden Biri: Berdinazar Hodaynazarov” (ss.61), “Mahdumkulu ve Tasavvuf Anlayışı” (ss.79), “Göktepe Savaşları ve Bunların Türkmenistan Halk Şiirindeki Akisleri” (ss.93), “Türkmen Edebiyatındaki Alevî Öğeler Üzerine Bir İnceleme” (ss.115), “Mehmed Emin Efendi’nin Seyahatnamesine Göre Eski Bir Türk Şehri: Dehistan” (ss.133), “İki Dil Öğreticisi ve Folklor Derleyicisi Kaşgarlı Mahmut’un Yöntemi Hakkında” (ss.143), “Sultan Sencer’den Türkmenbaşı’na” (ss.151), “Türkmen ve Anadolu Halılarındaki Ortak Motifler” (ss.161), “Necmüddin Kübrâ’nın Zühd ve Tevekkül Hakkındaki Görüşlerinin Türkmenistan ve Anadolu Tasavvufi Halk Edebiyatına Tesirleri” (ss.179). Bu kitaptaki makale ve bildirileri aşağıda “II. Bölüm: Fikret Türkmen’in Makaleleri” ve “III. Bölüm: Fikret Türkmen’in Bildirileri” adlı bölümlerde inceleyecek olmamız sebebiyle burada yer alan makale ve bildiriler hakkında bilgi vermeyi uygun bulmuyoruz.

II. BÖLÜM: FİKRET TÜRKMEN'İN MAKALELERİ

II.1. Mitoloji ile İlgili Yazılmış Makaleleri

Prof. Dr. Fikret Türkmen'in mitolojiyle ilgili tespit etmiş olduğumuz yalnızca bir makalesi bulunmaktadır. Bu kısımdaki incelemeye geçmeden önce mit ve mitoloji üzerinde genel bilgileri sunmak istiyoruz.

Mitler çeşitli özelliklerinden dolayı tanımlaması güç bir tür olarak karşımıza çıkmaktadır. Mit kelimesi birçok sözlükte uydurulmuş söz olarak geçmektedir. Ancak mitin en önemli özelliklerinden biri inanç ile ilgili olan yapısıdır. Mit dışında kalan halk bilgisi ürünlerinde de mit ile ilgili kalıntılar görmekteyiz. Herhangi bir halk bilgisi ürünü, masal, destan, efsane, vb. gibi incelendiğinde mitik unsurların bu türler içinde de yer aldığı görülür. Bu yüzden mitler diğer türlerle karıştırılmış ve bazen efsane, bazen masal ile aynı tür olarak kabul edilmiştir. Bu konuda William R. Bascom'un nesir türler arasındaki ilişki tablosu konunun açıklanması açısından önemli bir yer tutmaktadır. Mitler kaostan kozmosa geçişi anlatır. Mitler kozmosu bir bütün olarak anlatabileceği gibi, kozmosun bir parçasını da anlatabilir. Miti tanımlamayı zorlaştıran en önemli özelliklerden biri de mitin içerik ve sınıflandırma açısından çok geniş özelliklere sahip olmasından kaynaklanır. Farklı toplumlarda farklı konularda mitler yer almaktadır. Her milletin kutsal olarak kabul ettiği unsurlar değişkenlik gösterebilmektedir. Bu yüzden, eğer bir mit tanımlamak gerekirse bu tanımda sadece mitin temel özellikleri yer almalıdır. Mitlerin temel özelliklerinin ne olduğu konusuna gelince, mitler başlangıç öyküsünü ve kutsalı anlatır. Ayrıca mitlerin içinde olağanüstü varlıklar yer alır. Mircea Eliade mitleri şu şekilde tanımlamaktadır:

Mit kutsal bir öyküyü anlatır; en eski zamanda, “başlangıçtaki” masallara özgü zamanda olup bitmiş bir olayı anlatır. Bir başka deyişle mit, doğaüstü varlıkların başarıları sayesinde, ister eksiksiz olarak bütün gerçeklik, yani kozmos olsun, isterse onun yalnızca bir parçası (sözelimi bir ada, bir tür bitki türü, bir insan davranışı, bir kurum) olsun, bir gerçekliğin nasıl yaşama geçtiğini anlatır. Demek ki mit, her zaman bir “yaratılış”ın öyküsüdür: Bir şeyin nasıl yaratıldığı, nasıl var olmaya başladığı anlatılır. Mit ancak gerçekten olup bitmiş, tam anlamıyla ortaya çıkmış olan şeyden söz eder. Mitlerdeki kişiler doğaüstü varlıklardır. (Eliade, 2018: 17)

Mitler konusunda son dönemde önemli araştırmaları bulunan Fuzuli Bayat mitlerle hakkında şunları söylemektedir:

Mit; değerler paradigmasında dünyayı algılama, şekillendirme, sembolleştirme, kısaca ifade etmek gerekirse hayatın ve olayların genelleştirilmiş modelidir. Anlam paradigmasına göre mit, bir düşünce tarzı, bir şuur ve bilinç nevidir. Şu halde mit, dünya hakkındaki gerçekliğin ta kendisidir ve diyalektik mantığın sonucu olarak meydana çıkar. (...) Mit herhangi bir şeyin veya varlığın sebep ve sonuç açısından varoluşunu anlatmakla birlikte işlevini de önemser. Bu açıdan baktığımızda mitler bir mantık sistemidir, çünkü olayları her ne kadar doğüstü ve kutsal olarak değerlendirmiş olsa da gerçekçi bir mantığa bağlamaya çalışır. Buradan da mitolojinin bir idrak mekanizması olduğu ortaya çıkmış olur. (Bayat, 2005: 3)

II.1.1. Oğuzların İdari Yapı ve Boy Teşkilatlarında Dikotomik Özellik. Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, 2011.

Prof. Dr. Fikret Türkmen'in 2011 yılında yayımlanmış olduğu bu makalesinde Türklerin evren anlayışının Oğuzların idari yapı ve boy teşkilatlarına nasıl yansıdığını ortaya koymaktadır. Gökçe Emeç Türklerdeki dikotomik yapıyla ilgili şunları aktarmaktadır: *“Türklerde evren anlayışı iki prensibe dayanmaktadır. Bu iki prensibe göre evren, ‘gök ve yer’ ikiliğinde temsil edilmektedir. Gök ve yer birbirine zıt ve aynı zamanda birbirini tamamlayan iki evrensel yapıdır.”* (Emeç, 2019: 88)

Prof. Dr. Fikret Türkmen bu makalesinde, Oğuzlardaki dikotomik yapılar incelenmeden önce Türklerde genel olarak dikotomi anlayışının ne olduğu hakkında bilgi verilmiştir. Dikotomik evren yapısı anlayışının “proto-Türk” olarak kabul edilen Çulardan önceye dayandığını, dikotomik düşünce yapısının tarihte çeşitli Türk devletlerinde uygulandığını ve İrani inanç sistemlerindeki düalist görüşten farklı olduğunu belirtmiştir. Bu bilgiler ışığında Oğuzların idari yapı ve teşkilatlanmalarında görülen dikotomik yapılanmalara örnekler vermiştir. Türklerin evren anlayışının kendi devlet yapılanmalarında nasıl bir etki bıraktığını açıklamıştır. Bu makale Türk devlet teşkilatlarındaki temel özellikleri açıklaması bakımından son derece önemli bir makaledir.

II.2. Destanlar ile İlgili Yazılmış Makaleleri

Bu kısımda Prof. Dr. Fikret Türkmen'in destanlar hakkında yazmış olduğu makaleleri değerlendirmeye çalışacağız. Prof. Dr. Fikret Türkmen destanlarla ilgili tespit edebildiğimiz 13 makale yazmıştır. Destan türüyle ilgili genel bilgileri “I. Bölüm”de verdiğimiz için burada bu türle ilgili bilgi vermeden, Prof. Dr. Fikret Türkmen'in konuyla ilgili makalelerini değerlendirmeyi uygun buluyoruz.

II.2.1. Garaoğlu Destanı. Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, 1982.

Azad Nebiyev'in derleyip yayımladığı Garaoğlu Destanı 1982 yılında Prof. Dr. Fikret Türkmen tarafından incelenmiştir. Prof. Dr. Fikret Türkmen Garaoğlu Destanını Köroğlu Destanı ve Dede Korkut Kitabı'ndaki anlatmalarla ilişkisi bakımından ele almıştır. Garaoğlu destanının hem Köroğlu'ndan hem de Dede Korkut Kitabı'ndaki anlatmalardan etkilendiğini ve benzer özellikler gösterdiğini belirtmiştir. Bu benzerlikleri makalede incelemiş ve Garaoğlu destanı metnine makalenin son bölümünde özet olarak yer vermiştir.

Türk boyları arasındaki benzer halk bilgisi ürünlerinin ortaya koyulması bu boylar arasındaki ilişkiyi ve ortak kültür bilincini göstermesi açısından önem taşımaktadır. Bu makalede bu konu üzerinde durulmuş ve benzerlikler hakkında bilgi verilmiştir.

II.2.2. Ermeni ve Gürcü Yazılı Kaynaklarında Köroğlu'na Ait Şiirler. Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, 1983.

1983 yılında yayımlanan bu makalede ilk olarak komşu milletlerin yazılı kaynaklarında Türk kültürü ile ilgili birçok bilgi bulunduğu belirtilmiş, bu komşu milletler içerisinde Ermeni ve Gürcülerin başı çektiği vurgulanmıştır. Bu bilgilerden hareketle 18. yüzyılda Ermeni Elyas Muşegyan tarafından kaleme alınmış olan "Nağmeler" adlı eser ve Muşegyan hakkında bilgi verilmiştir. Ermeni alfabesiyle Türkçe yazılmış bu eserde yer alan Köroğlu şiir örnekleri makalede yer almaktadır.

Bu makale Türk kültürü ve özellikle Türk halk şiirinin Ermeni kültürüne etkisinin gösterilmesi bakımından önemlidir.

II.2.3. Köroğlu'nun Orta Asya Arapları ve Tacikler Arasındaki Varyantları. Mehmet Kaplan'a Armağan, 1984.

1984 yılında yayımlanmış olan bu makale Köroğlu Destanı'nın Orta Asya Arapları ve Tacik varyantlarının tanıtımı ve incelenmesi açısından Türkiye'de yapılmış ilk çalışma olarak karşımıza çıkmaktadır.

Makalede ilk olarak Köroğlu Destanı'nın yayılma sahaları, teşekkülü hakkında bilgi verilmiş ve makalenin konusunun önemi üzerinde durulmuştur. Köroğlu hakkında genel bilgilerden sonra, Orta Asya Arapları arasında "Guroğlu" adıyla bilinen Köroğlu Destanı dil ve şekil özellikleri yönünden değerlendirilmiş ve konusu özet olarak sunulmuştur.

Orta Asya Arapları arasındaki Köroğlu varyantlarının değerlendirilmesinden sonra, Tacik varyantlarının konusu ve  ekil  zellikleri bakımından değerlendirilmiş, Tacik varyantları arasındaki farklar verilmiştir.

Makale, Türkiye’de Köroğlu’nun Orta Asya Arapları ile Tacik varyantları konusuna ilk kez değinen bir makale olması ve Köroğlu Destanı’nın başka milletler arasındaki yayılımını göstermesi açısından değerlidir.

II.2.4. Köroğlu Hikâyelerinin Yayılma Sahaları ve Men e Meselesi. Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, 1985.

Prof. Dr. Fikret Türkmen’in 1985 yılında yayımlamış olduğu bu makale Köroğlu hakkında yapılan yayınlar ve incelemeler hakkında kapsamlı bilgi sunmaktadır. Köroğlu varyantlarını Doğu-Batı versiyonları (daireleri) olarak ikiye ayıran Fikret Türkmen, yayınları da yine bu sınıflandırmayla de erlendirmi tir.

Makalede ilk olarak Köroğlu’nun Batı versiyonları arasında yer alan Türkiye, Bulgaristan, Azerbaycan ve Gürcü varyantları üzerinde duran Fikret Türkmen, coğrafi sınırlar içinde bu bölgelerde Köroğlu hakkındaki yapılan yayınları kısaca tanıtmıştır. Yine Batı versiyonları içerisinde yer alan Ermeni varyantı ve Doğu versiyonları arasında yer alan  zbek varyantı hakkında yapılan yayınlar ise yukarıda de erlendirmi  olduğumuz “Köroğlu’nun  zbek ve Ermeni Varyantları” adlı makalede yer aldığı için burada ayrıca bilgi verilmemiştir.

Batı versiyonlarından sonra Doğu versiyonlarına geçen Fikret Türkmen, bu kısımda Köroğlu’nun Türkmen,  zbek, Kazak, Tobol-Tatar varyantları hakkında yapılmış çalışmaları kısaca tanıtmıştır. Doğu versiyonları içinde yer alan Orta Asya Arapları ve Tacik varyantları “Köroğlu’nun Orta Asya Arapları ve Tacikler Arasındaki Varyantları” adlı makalede de erlendirildi i için bu başlık altında ayrıca de erlendirilmemi tir.

Prof. Dr. Fikret Türkmen bu varyantlarla ilgili yayınlar hakkında verdiği ayrıntılı bilgilerden sonra, Köroğlu’nun menşei konusunda da değerlendirmeler yapmıştır.

Köroğlu’nun menşei hakkında çeşitli araştırmacıların görüşlerine yer verdikten sonra, Fikret Türkmen kendi görüşünü açıklamış ve Köroğlu’nun men einin ortaya çıkarılması için varyantların kar ıla tırılmasını yani Tarihi Coğrafi-Fin Kuramının Köroğlu üzerinde kullanılmasını teklif etmiştir. Fikret Türkmen makalenin son

bölümünde son dört beş yıldır yaptığı karşılaştırmalar sonucunda Köroğlu'nun bir destan kahramanı olduğunu vurgulamıştır.

Bu makale Köroğlu'nun menşei ve kaynakları sorununu ele alması bakımından önem taşımaktadır.

II.2.5. Anadolu'da Türkmen Destanı Yusup-Ahmet'in Bir Varyantı. Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, 1989.

Fikret Türkmen'in 1989 yılında yayımladığı bu makale bir destanın hem incelemesini hem de tanıtımını yapan önemli bir makaledir. Fikret Türkmen ilk olarak, Yusup-Ahmet destanının yayılma sahası ve destan hakkında yapılmış olan çalışmalar hakkında bilgi vermiştir. Makalede inceleme konusu olarak Yusup-Ahmet destanının Anadolu'daki tek sözlü varyantı olan “Yusuf Şah” anlatması seçilmiştir. Yusuf Şah anlatmasının özetini veren Fikret Türkmen, destanda yer alan ortak geleneksel motifleri ve epizotları tespit etmiştir. Yusup-Ahmet destanı ve Dede Korkut Kitabı'ndaki “Kam Püre Oğlu Bamsı Beyrek” anlatması arasında benzerlik ilişkisi üzerinde durmuş, bu ilişkiden bahseden iki bilim insanının görüşlerine de makalede yer vermiştir.

Bu bilgiler ışığında Yusup-Ahmet destanının Anadolu varyantı Yusuf Şah üzerinde çeşitli değerlendirmeler yapmış olan Fikret Türkmen, destanın kökeni ve Anadolu varyantında oluşan değişiklikleri ve sebeplerini değerlendirmiştir.

Bu makale Orta Asya menşeli bir destan olan Yusup-Ahmet destanının Anadolu'ya gelirken ne tür değişikliklere uğradığını göstermesi, bu değişikliklerin sebeplerinin açıklanması, ortak motiflerin tespit edilmesi ve diğer anlatmalarla ilişki kurulması bakımından son derece dikkat çekici bir destan inceleme makalesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

II.2.6. Türkmenistan ve Anadolu Arasında İki Destan. Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, 1989.

Prof. Dr. Fikret Türkmen'in 1989 yılında yayımlamış olduğu bu makale 1990 yılında Fransızca “Deux Epopées Entre Türkmenistan et Anatolie” ismiyle yayımlanmıştır. Makale Türkmenistan ve Anadolu arasındaki sözlü kültür ürünleri ilişkisini “sözlü kültür yolu” açısından değerlendirmektedir. Türkmen kökenli bir destan olan Yusup Ahmet Destanı'nın Anadolu'da bulunan varyantını ve Anadolu kökenli Karacaoğlan Destanı'nın ise Türkmenistan varyantını makalede değerlendirmiştir.

Makalenin ilk bölümünde Yusup Ahmet destanı, ikinci bölümünde ise Karacaoğlan destanı incelenmiştir. İki destanın üzerinde yapılan çalışmalar, diğer halk bilgisi ürünlerinden eklenen motif ve epizotlar, destanların “sözlü kültür yolu” ile yayılması sürecinde ortaya çıkan değişiklikler başarılı ve ayrıntılı bir şekilde makalede değerlendirilmiştir.

Bu makale Türkmenistan ve Anadolu sahasındaki ilişkiyi göstermesi bakımından önemlidir. Bu iki saha arasındaki iletişim iki farklı destan üzerinden ele alınmış ve bu ilişki ortaya koyulmuştur.

II.2.7. Kazan’da Bulunan Yeni Bir Oğuznâme Nüshası Üzerine. Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, 1993.

Prof. Dr. Fikret Türkmen tarafından ilk olarak 1993 yılında yayımlanan bu makale Türkmen’in önemli makaleleri arasında yer almaktadır. Fikret Türkmen bu makale ile Kazan Oğuznamesini ilk defa bilim dünyasına tanıtmıştır. Makalede öncelikle Türk destan geleneği hakkında kısa ve genel bir bilgi veren Türkmen, genelden özele giden bir yapıyla elde bulunan Oğuznamelerin varyantları üzerine yapılmış çalışmalar hakkında bilgi vermiştir.

Fikret Türkmen, bu bilgilerden sonra, asıl konuya geçmiş ve Kazan Oğuznamesi hakkında bilgi vermiştir. İlk olarak yazmanın şekil özellikleri, yazılış yeri gibi konuları incelemiş, ardından yazmanın muhteva özellikleri hakkında bir inceleme yapmıştır. Muhteva hakkında yapılan incelemede yazmadan örnekler sunmuş ve Ebu’l Gazi Bahadır Han’ın eseri Şecere-i Terâkime ile kıyaslamalar yapmıştır.

Oğuznameler, Türklerin kültürü ve tarihi açısından büyük önem taşımaktadır. Böyle önem taşıyan bir yazmanın Fikret Türkmen tarafından bilim dünyasına tanıtılması ve muhtevası hakkında ilk defa bilgi vermiş olması makaleyi son derece önemli kılmıştır.

II.2.8. Dede Korkut Hikâyelerinde Ara Sözler (Digressions). Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten, 1998.

1998 yılında Prof. Dr. Fikret Türkmen tarafından yazılan bu makalede “ara sözler” konusu genelden özele giden bir çerçevede incelenmiştir. Makalede ilk olarak ara sözlerin ne olduğu, hangi amaçla kullanıldığı, fonksiyonlarının ne olduğu gibi sorulara cevap veren Fikret Türkmen, daha sonra bu konuda yapılmış olan çalışmalardan kısaca bahsetmiştir. Ara sözlerin sınıflandırılması konusunda ise İlhan Başgöz’ün yazmış olduğu

ve Metin Ekici tarafından Türkçeye çevrilen “Sözlü Anlatımda Ara Söz: Türk Hikâye Anlatıcılarının Şahsi Değerlendirmelerine Ait Bir Durum İncelemesi” (Halk Biliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar I, 2006) adlı makalede yer alan sınıflandırma verilmiş ve bu sınıflandırmaya uygun örnekler Dede Korkut Kitabı’ndaki anlatmalardan seçilerek verilmiştir.

Daha sonra Dede Korkut Kitabı’nda yer alan 12 anlatma incelenmiş ve bu inceleme sonucunda tespit edilen ara sözlerin hangi anlatmada yer aldığı bilgisiyle birlikte verilmiştir. İncelenen 12 anlatmadan 10 tanesinde ara söz örnekleri tespit edilirken, 2 tanesinde ara söz bulunmadığı belirtilmiştir. Bu bilgi ışığında makalenin son bölümünde Fikret Türkmen konuyla ilgili sorularını sormuş ve ihtimaller üzerinde durmuştur.

Hem sözlü gelenekte hem de romanlarda karşımıza çıkan ara sözler konusunda ayrıntılı bilgi veren bu makale, ara sözlerin tanımı, tasnifi ve işlevi konusunda dikkat çekici bilgiler içermektedir. Ara sözler hakkında verilen detaylı bilgiler ışığında Dede Korkut Kitabı’nda yer alan ara sözlerin tespiti ve incelenmesi makaleyi konuyla ilgili olarak önemli bir yere getirmektedir. Ara söz tespit edilemeyen destanların olması Dede Korkut Kitabı ile ilgili çeşitli soruların sorulmasına sebep olmuştur.

II.2.9. Osmanlı Döneminde Anadolu’da Teşekkül Eden Destanlar. Osmanlı Devleti ve Bozok Sancağı, 2000.

2000 yılında yayımlanan bu makalede destanların oluşum süreci ve Türklerde mitik dönemden itibaren tarihsel çizgideki gelişim Osmanlı İmparatorluğu devri kapsamında incelenmiştir.

Makalede ilk olarak tarihsel çizgide insanlığın hayatı anlamlandırma dönemleri üzerinde durulmuş ve bu dönemler; “mitik”, “epik”, “epico-mythique” ve “epico-romanesque” olarak tanımlanmıştır. Destanların insanlığın epik döneminde ortaya çıktığı görüşünde olan Prof. Dr. Fikret Türkmen, destanların oluşumu hakkında bilgi sunmuştur. Bu dönemler itibariyle Osmanlı İmparatorluğu devrini değerlendirmiş ve Osmanlı devrinin Anadolu sahasındaki destanlar için yazıya geçirme dönemi olduğu görüşünde olduğunu belirtmiştir.

Destanların oluşma süreci Türk Halk Bilimi çalışmalarında üzerinde sıklıkla durulan bir konu olmuştur. Bu makalede hem destanların oluşum süreci hem de Osmanlı devrinde bu destanların yazıya geçirilmesi hakkında değerli bilgiler bulunmaktadır.

II.2.10. Tatar Destanı Çora Batır’ın Buryatlar Arasındaki Varyantları Üzerine (Altay Kavimleri Arasındaki Kültürel Etkileşim Üzerine Bir Deneme). Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi, 2004.

Burada inceleyeceğimiz makale Prof. Dr. Fikret Türkmen’in 2004 yılında Altay kavimleri arasındaki kültürel etkileşim hakkında yazdığı bir makaledir. Fikret Türkmen bu etkileşimi göstermek amacıyla Çora Batır destanını seçmiş ve bu destan üzerinden bu etkileşimi ortaya koymayı amaçlamıştır. Türkmen makalede ilk olarak Çora Batır destanının konusu ve farklı Türk boylarındaki değişik adlandırmaları hakkında bilgi vermiştir. Hemen ardından destanın politik bir malzeme olarak nasıl kullanıldığını ve yayımlanma süreci gibi konular üzerinde durmuştur. Destan hakkında verdiği bu bilgilerden sonra, destanın özetini veren Türkmen, destanın birçok varyantı olduğunu söylemiş ve Buryat varyantını ele almıştır. Buryat varyantının kökeni ve derlenme süreci gibi konulara değinmiş ve bu varyantın da özetine makalede yer vermiştir.

Türk kültür bilinci etrafında ortaya çıkmış olan destanların Türk boylarında çeşitli varyantları yer almaktadır. Kültürel etkileşimle birlikte farklı isimlerle de olsa aynı duygu ve düşüncelerle bu tarz halk bilgisi ürünleri var olmuş veya yayılmıştır.

Bu makale; bir halk bilgisi ürününün kültürel etkileşimle Türk boyları arasında varyantlar halinde yayılmasını ve halk bilgisi ürünlerinin birçok alanda önemli rol oynadığını göstermesi açısından önemli bir makaledir.

II.2.11. Er Töştük Destanındaki Stereotip Motiflerin Analizi. Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, 2005.

Prof. Dr. Fikret Türkmen’in 2005 yılında yayınlanan bu makalesinde “Er Töşti” adlı Kırgız destanını stereotip motifler açısından ele almıştır. Makalede öncelikle stereotip kavramının ne olduğunu açıklamıştır. Stereotip kavramını öncelikle sosyologların bakış açısı üzerinden vermiş ve daha sonra destanlarda stereotip kavramından ne anlaşılması gerektiği üzerinde durmuştur. Stereotip kavramının bir halk bilgisi ürünüde nasıl kullanıldığını açıklamıştır.

Prof. Dr. Fikret Türkmen stereotip kavramını açıkladıktan sonra “Er Töştük” destanı hakkında tanıtıcı bilgi vermiştir. Destan hakkında kısa bir bilgiden sonra okuyucunun konu üzerindeki hakimiyetini arttırmak amacıyla destanın olay örgüsünü 10 madde halinde okuyucuya sunmuştur.

Destanda tespit edilen stereotipler P.N. Boratav ve W. Eberhard’ın “Typen Turkischen Volksmarchen”, A. Aarne-S. Thompson’un “The Types of Folktale” ve S. Thompson’un “The Motif Index of Folk Literature” eserlerinden yararlanılarak dünya masalları ile karşılaştırılmıştır.

Prof. Dr. Fikret Türkmen’in bu makalesi, daha çok sosyoloji alanında kullanılan stereotip kavramının bir halk bilgisi ürünü olan “Er Töştük” destanının incelenmesinde kullanılmasının gösterilmesi ve edebi eserlerin farklı işlevlerini değerlendirmesi bakımından önemlidir.

II.2.12. Firdevsî-i Rûmî’nin Süleymân-Name İsimli Eserinin Yazılışı ve Nüshaları. Edebiyat ve Dil Yazıları, 2007.

Prof. Dr. Fikret Türkmen 2007 yılında yayımladığı bu makalede ilk olarak Firdevsî-i Rûmî’nin kaynaklarda geçen hayatıyla ilgili bilgi vermiştir. “Süleymân-Name” hakkındaki çalışmaları değerlendirmiştir. Bu genel bilgileri takriben eserin cilt sayısı hakkında bilgi vermiştir. Makalenin son kısmında eserin nüshaları üzerinde duran Türkmen, kendi çalışmalarıyla “Süleymân-Name”nin tespit ettiği nüshalarını bir liste halinde vermiştir.

Bu makale, Süleymân-Name adlı eserin tanıtılması ve bu eserle ilgili Prof. Dr. Fikret Türkmen’in tespit ettiği nüshaları içermesi bakımından değerlidir.

II.2.13. Dede Korkut’ta Halk Hukuku Unsurları. Bilig: Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi, 2011.

Prof. Dr. Fikret Türkmen 2011 yılında yazdığı bu makalede, Türkler için bir hazine değerine sahip olan Dede Korkut Kitabı’nda yer alan halk hukukuyla ilgili unsurları tespit ve inceleme konusu etmiştir. Makalede öncelikle halk hukukunun ne anlam ifade ettiği konusunda açıklamalarda bulunan Türkmen, bu açıklamaları yaparken resmi hukuk ve halk hukuku arasındaki farkları da ortaya koymaktadır. Dede Korkut Kitabı’ndaki anlatılarda yer alan örneklere geçmeden önce konunun daha iyi

anlaşabilmesi amacıyla Türklerde hükümdarlara bakış açısı, Türklerde devlet teşkilatı, bu teşkilat sisteminin İslam ile nasıl bir değişime uğradığı gibi konulara yer vermiştir.

Halk hukukunun önemini vurgulamak amacıyla günümüzde kullanılan Türk Medeni Kanunu ve Ticaret Kanunun örf ve adetlerle olan ilgisine dikkat çeken Fikret Türkmen, kullanılan resmi hukuk kurallarında da örf ve adetin nasıl önemli bir yer tuttuğuna dikkat çekmiştir. Fikret Türkmen bu makalede ele aldığı konu üzerinde çok fazla çalışma olmadığını belirtmiş ve az sayıda da olsa bu konuya değinen bilim insanlarının isimlerini vermiştir. Verilen bu bilgilerden sonra, Dede Korkut Kitabı'ndaki destani anlatmalarda yer alan hukukî olgulardan örnekler vermiştir. Fikret Türkmen, Dede Korkut anlatmalarında yer alan ceza hukuku üzerinde durmuş ve ceza hukuku üzerinden örnekler vermiştir. Bu açıdan baktığımızda makalenin başlığına göre daha özel bir içerik olduğunu söyleyebiliriz. Dede Korkut'tan makalede yer alan ve örnek olarak kullanılan anlatmalar şu şekildedir; “Dirse Han Oğlu Boğaç Han”, “Kazan Bey Oğlu Uruz Bey'in Esir Olduğu Destan”, “Begil Oğlu Emren” ve “Kam Püre'nin Oğlu Bamsı Beyrek”dir.

Günlük yaşantımızda uygulanan birçok uygulama ve ritüeller Türklerin eski inançlarında yer alan bazı inanmalardan kaynaklanmaktadır. Bu makale Dede Korkut Kitabı'ndaki halk hukuku konusunda verdiği bilgiler ve günümüzde uygulanan kuralların örf ve adetlerle ilişkisini göstermesi bakımından önemlidir.

II.3. Masallar ile İlgili Yazılmış Makaleleri

Prof. Dr. Fikret Türkmen'in masal türü hakkında yazdığı makale çalışmalarına baktığımızda bu konuyla ilgili bir makalesini tespit ettik. Makalenin incelemesine geçmeden önce masal türü hakkında kısaca bilgi vermek istiyoruz.

Masal türü konusunda önde gelen araştırmacılardan biri olan Pertev Naili Boratav masalı şöyle tanımlamaktadır:

“Masal, nesirle söylenmiş, dinlik ve büyüklük inanışlardan ve törelerden bağımsız, tamamıyla hayal ürün, gerçeğe ilgisiz ve anlattıklarına inandırmak iddiası olmayan kısa bir anlatı.” (Boratav, 1969, 80)

Masal türü hakkında son dönemde yapılmış önemli bir bilimsel çalışmanın araştırmacısı olan Prof. Dr. Selami Fedakâr ise masal ile ilgili şu bilgileri vermektedir:

“Halkın ve anlatıcıların hayal gücüne bağlı olarak kurmaca temelinde ilk örnekleri sözlü, sonradan hem sözlü hem de yazılı olarak yaratılan; çeşitli seviyelerde anlatma yeteneğine sahip anlatıcılar tarafından aktarılan; anlattıklarına inandırmak iddiası olmamakla birlikte, toplumun farklı kesimlerinden oluşan dinleyicilerde gerçek etkisi yaratabilen; kahramanları insan, hayvan veya olağanüstü varlıklar olan, bazı örneklerinde yaşanması mümkün olmayan olağanüstü olayları, bazı örneklerinde ise yaşanması muhtemel gerçekçi olayları konu edinen, anlatılan olaylar bakımından gerçeküstü, fakat ifade ettiği anlam bakımından hayatın gerçekliğiyle yakından ilgili; başında, ortasında ve sonunda kalıp ifadelerle yer verilen, dinleyenleri eğlendirmek, eğitmek, öğüt vermek ve kıssadan hisse çıkarmak işlevleri olan bir anlatı türüdür.” (Fedakâr, 2011, 74)

II.3.1. “Tilkinin Kâbe’ye Gidişi” Adlı Türkmen Masalının Çocuğa Görelik İlkesine Göre İncelemesi. Uluslararası Hakemli İnsan ve Sanat Araştırmaları Dergisi, 2021.

Prof. Dr. Fikret Türkmen ve Doç. Dr. Soner Sağlam tarafından yazılan bu makale 2021 yılında yayınlanmıştır. Türk halk bilgisi ürünleri içinde değerli bir yere sahip olan masallar anlatıldığı topluma bir mesaj vermeyi ve toplumu eğitime amacı taşımaktadır. Bu açıdan bakıldığında masallar topluma önemli dersler veren, örnek olaylar üzerinden toplumu ve özellikle çocukları eğitmeyi hedefleyen bir sözlü kültür ürünüdür.

Makalenin “Giriş” kısmında genel olarak masalların işlevleri ve özellikleri konusu üzerinde durulmuş, bu konu hakkında çeşitli araştırmacıların çalışmalarından örnekler sunulmuştur. Makalede inceleme konusu edilen Türkmen masalına geçmeden önce Türkmen masallarının özellikleri ve konuları hakkında kısaca bilgi verilmiştir. İncelemeye konu olan masalın hayvan masalı olması sebebiyle Türkmen halk edebiyatında hayvan masallarının yeri, önemi ve etkileri anlatılmıştır. Makalenin başlığında da yer alan “çocuğa görelik ilkesi” hakkında bilgi veren Türkmen ve Sağlam daha sonra masalı incelerken kullandıkları yöntemi açıklamışlardır. “Belge tahlili” yöntemiyle incelenen masal; “konu”, “kahramanlar”, “dil ve anlatım”, “ileti” başlıkları altında “çocuğa görelik ilkesi” temelinde incelenmiştir. Makaleye konu olan “Tilkinin Kâbe’ye Gidişi” adlı masal bu 4 başlık içerisinde de “çocuğa görelik ilkesine” uygun bulunmuştur. Makalenin son kısmında masalın Türkmen Türkçesi ve Türkiye Türkçesine aktarılmış metinlerine yer verilmiştir.

Yukarıda da söylemiş olduğumuz gibi masallar özellikle çocukları eğitmeyi hedeflemektedir. Bu bakımdan çocuklara anlatılan masalların tahlil edilmesi önem

taşımaktadır. Bu makale masal anlatıcıları tarafından bir masalın tahlil edilmesinde kaynak olarak kullanılabilmesi açısından önemlidir.

II.4. Halk Hikâyeleri ile İlgili Yazılmış Makaleleri

Bu kısımda Prof. Dr. Fikret Türkmen tarafından halk hikâyeleri konusunda yazılmış olan 7 makaleyi değerlendireceğiz.

II.4.1. Azerbaycan’da Halk Hikâyeleri Çalışmaları Hakkında Notlar. Türk Kültürü, 1973.

Prof. Dr. Fikret Türkmen’in 1973 yılında yazdığı bu makalede, Azerbaycan’da halk hikâyeleri hakkındaki çalışmalar ile ilgili bilgi verilmiştir. Anadolu sahasında bilinen hikâyelerin Azerbaycan sahasıyla ortak olması Fikret Türkmen’i bu alanda çalışmaya yöneltmiştir.

Yazıldığı dönemin siyasi ve sosyal durumları değerlendirildiğinde Azerbaycan’da yer alan çalışmalar hakkında bilgi vermesi açısından bu makale önemli bir yayındır.

II.4.2. Erzurum’da Halk Hikâyeciliği. Türk Edebiyatı Dergisi, 1974.

Prof. Dr. Fikret Türkmen’in 1974 yılında yayımlanmış olduğu bu makale 2 sayfadan oluşmaktadır. Makalede Erzurum şehri özelinde halk hikâyeciliği geleneği tanıtılmıştır. Makalede ilk olarak halk hikâyeciliğinin kısa tarihçesi, anlatıcıları, masal ve destan türlerinden farkları hakkında bilgi veren Fikret Türkmen, buradan hareketle halk hikâyelerinde mekân olarak Erzurum’un yer alışı, Erzurum’da yetişen âşıklar ve Erzurum’da hikâyeciliğin yaşatıldığı kahvehaneler hakkında bilgi vermiştir. Makalenin yazıldığı 1974 yılında Erzurum’daki hikâyecilerin kahvehanelerde hikâye anlatma geleneği hakkında bilgi de makalede yer almaktadır.

Bu makale Prof. Dr. Fikret Türkmen’in halk hikâyeleri konusunda yaptığı ilk yayınlardan olmasına rağmen geleneği bütüncül şekilde tanıtması bakımından değerlidir.

II.4.3. Ermeniler Arasında Türk Halk Hikâyeleri. Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Araştırma Dergisi, 1976.

Türk ve Ermeni ilişkileri yıllar boyunca siyasi kaygılar sebebiyle gerçek dışı yorumlara sebep olmuş, günümüzde hassasiyetini korumaya devam eden önemli bir konudur. 1976 yılında Prof. Dr. Fikret Türkmen Türk-Ermeni ilişkilerini edebi yönden incelemiş, bu incelemede örneklem olarak halk hikâyelerini kullanmıştır.

Makalede ilk olarak batıda ve Beyrut'ta Ermenilerin hikâyeleriyle ilgili olarak neşredilmiş eserler hakkında bilgi vermiştir. Ermenilere ait olan Sasonlu Davit hikâyesinin öncelikle konusunu kısaca özetlemiş, bu hikâyede yer alan Türk tesirlerini incelemiştir.

Ermeni aşuglarının icra ettiği hikâyeler üzerindeki Türk tesirini üç başlık altında toplamış olup, bunlar; “Türk Halk Hikâyelerinin Tesiri ile Aşugların Yarattığı Orijinal Hikâyeler”, “Türk Halk Hikâyelerinin Adaptasyonu ile Meydana Getirilen Hikâyeler”, “Türk Halk Hikâyelerinin Aynen Alınması Sonucu Ortaya Çıkan Hikâyeler” adlarını taşımaktadır. Bu başlıklar altında Ermeni hikâyeleri üzerindeki Türk tesirini başarılı bir şekilde ortaya koymuştur.

Kültürümüzün yapı taşlarından biri olan halk hikâyelerinin farklı toplumlarda yarattığı tesiri örneklerle etkin bir şekilde göstermesi ve başka toplumların kendilerine mâl ettikleri halk bilgisi ürünlerinin kökeni hakkında bilgi vermesi açısından son derece kıymetli bir makaledir.

II.4.4. Ermeni Harfleri ile Basılmış Bir Meddah Hikâyesi Kapucubaşı. Türk Folklor Araştırmaları Yıllığı, 1977.

Prof. Dr. Fikret Türkmen'in 1977 yılında yayımladığı bu makale meddahlık geleneğinin genel özelliklerinin tanıtılması, Kapucubaşı hikâyesinin sahibi Meddah Kız Ahmet'i tanıtmak ve Kapucubaşı hikâyesini okuyucuya sunma amacı taşımaktadır.

Makalede ilk olarak meddah kelimesinin etimolojik bir incelemesi yapılmış ve meddahlık geleneğinin özellikleri hakkında bilgi verilmiştir. Meddah hikâyelerinde yer alan giriş formelleri, bitiş formelleri ve hikâyelerin içerikleri gibi özellikler hakkında da makalade bilgi yer almaktadır. Meddahlık geleneği hakkında verilen genel bilgilerden sonra, makalenin asıl konusuna geçilmiş ve Ermeni harfleriyle yazılmış bir meddah hikâyesi olan Kapucubaşı hikâyesi yapı ve içerik bakımından incelenmiştir. Kapucubaşı hikâyesinin sahibi ve o dönemde Kız Ahmet diye anılan meddah hakkında çeşitli kaynaklarda yer alan bilgiler aktarılmıştır. Makalenin son bölümünde ise Kapucubaşı hikâyesinin tam metni verilmiştir.

Bu makale, genel olarak Türk kültüründe önemli bir gelenek olan meddahlık geleneği hakkında değerli bilgiler içermesi ve özelde bir meddahı ve meddah hikâyesini tanıtmaya bakımından değerlidir.

II.4.5. Türk-Ermeni Âşık Edebiyatı İlişkileri. Osmanlı Araştırmaları, 1982.

Prof. Dr. Fikret Türkmen 1982 yılında yayımlanmış bu makalede ilk olarak Türk-Ermeni edebiyat ilişkileri üzerine 1900'lü yıllardan itibaren yapılmış çalışmalar hakkında bilgi vermiş ve bu çalışmalar ile ilgili değerlendirmede bulunmuştur. Makalenin ana konusu Türk-Ermeni aşık edebiyatı arasındaki benzerlikler üzerinedir. Bu benzerlikler verilirken Türk aşıkların, Ermeni “aşuglar” üzerindeki etkisi göz önünde tutulmuştur. Makalede Ermeni “aşug”ların Ermeni harfleriyle yazmış olduğu Türkçe şiirlerden örnekler bulunmaktadır.

Fikret Türkmen bu örneklerden sonra Ermeni “aşugların” neden Türkçe yazdığıyla ilgili başka araştırmacıların değerlendirmelerine yer vermiş ve bu değerlendirmeleri kısaca incelemiştir. Makalenin son bölümünde Türk ve Ermeni halk hikâyeleri arasındaki ilişki konusuna değinmiştir.

II.4.6. Türkçe Söyleyen Ermeni Aşugları. Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, 1985.

Prof. Dr. Fikret Türkmen 1985 yılında yayımlanan bu makalesinde Türk-Ermeni ilişkilerindeki Türk tesirini âşıklık geleneği üzerinden incelemiş ve Türkçe söyleyen Ermeni aşuglar hakkında ayrıntılı bilgi sunmuştur.

Prof. Dr. Fikret Türkmen makalede ilk olarak Türk-Ermeni ilişkileri üzerinde durmuş ve bu ilişkilerde kültür açısından en önemli yeri aşık edebiyatının belirtmiştir. Âşık ve aşugların tarihsel süreçte isimlendirilmesi hakkında da bilgi veren Türkmen, Ermeni aşugların Türk tesiriyle “Aşug” adını kullandıklarını ifade etmiştir. Bu bilgilerden sonra tarihsel süreçte Türkçe söylemiş Ermeni aşugların adları belli bir sırayla verilmiş ve bu aşuglar hakkında kısa bilgi verilmiştir. Ermeni aşuglar hakkında verilen bilgilerden sonra, bu aşugların söylediği Türkçe şiir örnekleri de makalede yer almaktadır.

II.4.7. Tahir ile Zühre Hikâyesinin Anadolu ve Özbek Varyantları. Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten, 1988.

Prof. Dr. Fikret Türkmen, Tahir ile Zühre hikâyesinin iki varyantı arasındaki ilişkiyi değerlendirme amacı taşımaktadır. bu makalede öncelikle halk hikâyelerinin tarihsel süreçte konu ve şekil bakımından ne tür değişikliklere uğradığı hakkında genel bir bilgi vermiştir.

Halk hikâyelerinin gelişim sürecini kısaca açıkladıktan sonra “Tahir ile Zühre” hikâyesi üzerinde durmuştur. Hem Anadolu hem de Özbek sahalarından “Tahir ile Zühre” hikâyesinin birer varyantını ele almış ve karşılaştırmalı olarak incelemiştir. Başlangıç epizotundan itibaren iki varyantı karşılaştırmıştır. Bu karşılaştırmayı yaparken hikâyede yer alan motifleri de ele almıştır. Motifleri ele alırken her bir motifin tarihsel süreçteki eski örneklerini ve Stith Thompson’un “Motif Index of Folk-Literature” adlı eserindeki motif numaralarını vermiştir. Anadolu ve Özbek varyantlarının karşılaştırılmasından sonra, iki varyant arasındaki benzerlikleri 10 madde halinde sıralamıştır. Konu bakımından ele alınıp benzerlikleri maddeler halinde ortaya koyduktan sonra, iki varyant içinde geçen formel ifadeler ve şiirler arasındaki ilişki hakkında bilgi vermiştir.

Bu makale karşılaştırmalı edebiyat incelemeleri için önemli bir örnek olma özelliği taşımaktadır.

II.5. Fıkra ve Mizah ile İlgili Yazılmış Makaleleri

Bu başlık altında Prof. Dr. Fikret Türkmen tarafından fıkra ve mizah üzerine kaleme alınan makaleleri inceleyeceğiz. Prof. Dr. Fikret Türkmen’in bu konuda yazdığı 5 makalesini tespit ettik. Fıkra ve mizah türü konusunda genel bilgileri “Kitaplar” başlığı altında verdiğimiz için bu tür hakkında bu kısımda bilgi vermeye gerek duymuyoruz.

II.5.1. Nasreddin Hoca Fıkralarının Yayılma Sahaları. Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, 1984.

Prof. Dr. Fikret Türkmen tarafından 1984 yılında yayımlanmış olan makale Fikret Türkmen’in profesörlük unvanını almış olduğu ve “Kitaplar” kısmında incelemiş olduğumuz “Nasreddin Hoca Latifelerinin Şerhi (Burhaniye Tercümesi)” adlı kitabında “Giriş” bölümünde yer alan bilgileri içermektedir.

Prof. Dr. Fikret Türkmen bu makalesinde öncelikle Nasreddin Hoca’nın Türk dünyası için önemi üzerinde durmuştur. Türkiye’de, Batı’da ve Doğu’da Nasreddin Hoca’nın tanınma sürecini kronolojik olarak vermiştir. Nasreddin Hoca fıkralarının yer aldığı yazmalar Türkiye ve Avrupa olarak iki coğrafi bölgede sınıflandırmıştır. Türkiye dışındaki Türk boyları arasındaki yazmalar hakkında yeterli bilgi olmadığına dikkat çekmiştir.

Yazmalar hakkındaki bilgilerden sonra Nasreddin Hoca fıkraları hakkında basılmış eserleri değerlendirmiş ve bu eserleri değerlendirirken Türkiye, Türkiye

dışındaki Türkler, Müslüman ülkeler, Ermeniler, Balkanlar ve Batı şeklinde bir sınıflandırma ile eserleri tanıtarak kısaca bunları incelemiştir.

Bu makale Türk kültürünün ortak değerlerinden biri olan Nasreddin Hoca'nın geniş bir coğrafyada yaşadığını göstermesi ve hakkında yapılan çalışmaların tanıtılması bakımından önemlidir.

II.5.2. Anadolu Mizahında Bazı İran ve Arap Kökenli Mizah Tipleri. Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, 1996.

Coğrafi olarak bir köprü ve geçiş noktasında olmasından dolayı Anadolu tarihsel süreçte birçok değişik kültürün tesirine uğramış ve farklı kültürlerin Anadolu coğrafyasında harmanlanmasından doğal olarak halk bilgisi ürünleri de etkilenmiştir. Prof. Dr. Fikret Türkmen'in 1996 yılında kaleme aldığı bu makalede farklı devirlerin yarattığı bu etki fıkra ve mizah bağlamında inceleme konusu edilmiştir.

Makalede öncelikle Anadolu sahası çeşitli kültür tesirleri açısından ele alınmış ve Anadolu Türk kültürünün bu tesirleri kendi içinde nasıl harmanladığı açıklanmıştır. Bu açıklamadan sonra sırasıyla Arap ve İran mizahları hakkında bilgi verilmiştir. Arap ve İran mizah tiplerinde tespit edilen benzerlikler okuyucuya sunulmuştur. Bu bilgiler ışığında Arap mizah tiplerinden Çuha, Behlül ve Ebu Nuvas; İran mizah tiplerinden ise Telhek ve Daho seçilmiştir. Seçilen mizah tipleri üzerinden Anadolu mizahı üzerindeki Arap ve İran tesirleri ele alınmış ancak Telhek tipinin Anadolu mizahına tesiri hakkında ayrıntı verilmemiştir.

Prof. Dr. Fikret Türkmen'in bu makalesi Anadolu Türk kültürünün diğer kültürlerle olan ilişkisini ve bu ilişki sonucunda Anadolu Türk kültürünün yarattığı sentezi mizah tipleri üzerinden çeşitli örneklerle açıklayan önemli ve mizah konusunda kaynaklık eden dikkat çekici bir makaledir.

II.5.3. Doğu ve Batı Dünyasında Mizah Anlayışları. Türk Kültürü Araştırmaları, 1996.

Prof. Dr. Fikret Türkmen'in 1996 yılında yazdığı bu makale Doğu ve Batıda mizah araştırmaları ve tanımları hakkında ayrıntılı bilgi sunmaktadır. İlk olarak çeşitli bilim dallarının gülme hakkında yaptığı yorumlar hakkında bilgi vermiştir. Makalede Doğuyu inceleyen bilim insanlarının görüşlerine yer veren Prof. Dr. Fikret Türkmen

gölme hakkında Doğu filozofların görüşlerini değerlendirmiş ve İslamiyet'te gülme konusunun farklı algılanma süreçleri hakkında bilgi sunmuştur.

Batı dünyasında bilim insanların görüşlerine Platon'dan başlayarak çeşitli batılı filozofların ve araştırmacıların gülme ve mizah çevresinde ortaya çıkan teoriler hakkındaki görüşlerini aktarmıştır. Doğu ve Batı dünyasındaki mizahı tanımlama süreçlerini aktarırken Doğu ve Batıdaki ortak noktaları tespit etmiştir. Mizahın anahtar unsurunun insan olduğunu söyleyen Türkmen, mizah konusunun halen tartışmalı ve nedenlerinin tam olarak açıklanamadığını belirtmiştir.

Fıkra ve mizah birçok bilim alanında hakkında çalışmalar yapılan bir konudur. Gülmenin neden kaynaklandığı sorusu yüzyıllardır incelenmiş ancak net bir cevap bulunamamıştır. Bu makale gülme hakkında yapılan çalışmaları değerlendirmesi ve bu çalışmaların ortak yönlerini tespit etmesi açısından önemlidir.

II.5.4. Kıbrıs Türk Edebiyatında Yer Alan Mizahi Şiirler Üzerine Bir Değerlendirme. Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, 2008.

Prof. Dr. Fikret Türkmen'in 2008 yılında Doç. Dr. Mustafa Yeniasır ile kaleme aldığı bu makale Kıbrıs Türkleri arasında yer alan mizahi şiirleri ele almaktadır. Makalede öncelikle mizahın işlevleri hakkında genel bir bilgi verilmiştir. Mizah hakkında çeşitli tanımlamalara yer verildikten sonra, mizahı tanımlama ve sınıflandırma konusunda çeşitli sorunlar olduğunu vurgulamıştır. Bu sorunlar hakkındaki çözüm için Fowler'ın ortaya koyduğu ve Prof. Dr. Fikret Türkmen'in tekrar gözden geçirerek hazırladığı mizah tablosu sunularak bir çözüm oluşturulmaya çalışılmıştır.

Makalede mizah hakkında yapılan genel değerlendirmelerden sonra, genelden özele bir geçiş yapılmış ve Kıbrıs Türk mizahı ele alınmıştır. Bu kısımda Kıbrıs Türk mizahı üzerindeki Osmanlı etkisi ve Kıbrıs Türk mizahının sözlü gelenekten yazılı geleneğe geçiş dönemi hakkında bilgi verilmiştir. Kıbrıs Türk edebiyatında dikkat çekici bir hiciv geleneği olmasından dolayı öncelikle hiciv türü hakkında bilgi verilmiştir. Bu değerlendirmelerden hareketle Kıbrıs Türk edebiyatı şairlerinden Harid Fedai, Âşık Kenzî, Özker Yaşın, Ahmet Tevfik Efendi, Mahmut İslamoğlu ve Bener Hakkı Hakeri'nin hicivle ilgili şiirlerinden örnekler verilmiştir. Verilen şiirler üzerinden mizahın toplumsal aksaklıkları düzeltme işlevinin önemi vurgulanmıştır.

Prof. Dr. Fikret Türkmen tarafından yazılan bu makale mizahı tanımlama ve sınıflandırma konusunu Fowler'ın mizah tablosu üzerinden değerlendirmesi ve bu tablonun Prof. Dr. Fikret Türkmen'in tekrar hazırlaması bakımından mizah çalışmalarında önemli bir yere sahiptir.

II.5.5. Türkmenistan'da Mizah Tipleri. Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, 2009.

Fıkralar, Türk halk bilgisi ürünleri içinde çok önemlidir. Milletler, yaşadıkları duyguları, sıkıntıları mizah yolu ile dışa vurmuşlardır. Bu açıdan bir milletin fıkralarına ve mizah tiplerine bakarak neler yaşadığına dair fikir sahibi olabiliriz. Milletlerin iç dünyasının dışa vurumu olması açısından mizah ve mizahın yansıtıldığı fıkraların incelenmesi gayet ciddi bir meseledir.

Prof. Dr. Fikret Türkmen 2009 yılında yazdığı bu makalede Türkmenistan fıkralarının ve mizah tiplerinin tanıtılmasını amaçlamıştır. Öncelikle Türkmenistan'da fıkra kelimesi yerine geçen terimleri ele almıştır. Bu terimler arasından “şorta söz” ve “yomak” terimlerini açıklamıştır. Türkmenistan “şorta sözlerini” ait oldukları şahıslara göre iki gruba ayıran Türkmen, ilk olarak sadece Türkmenistan'a ait olan fıkra ve mizah tiplerini incelemiştir. Bu kısımda çeşitli Türkmen mizah tipleri hakkında bilgi vermiş, bazı mizah tiplerinin “şorta sözleri” örnek olarak sunmuştur. İkinci grupta ise, farklı Türk boylarındaki ortak fıkralar ve fıkra tiplerini incelemiştir. Bu tür fıkraların en yaygın tipi olan “Ependi” hakkında bilgi vermemiş ancak okuyucunun bu tip hakkında bilgi sahibi olabileceği kaynakları sunmuştur.

Makalede ele alınan fıkralar ve mizah tipleri sınırlı sayıda olduğu için doğal olarak tüm Türkmen mizahını incelemek için yeterli değildir. Ancak makalede ele alınan mizah tipleri ve fıkralar Türkmenlerin duygularını, düşüncelerini, dünyaya bakış açılarını değerlendirmek bakımından önemlidir.

II.6. Halk Şiiri ve Şairleri ile İlgili Yazılmış Makaleleri

Çalışmamızın bu kısmında Prof. Dr. Fikret Türkmen tarafından halk şiiri ve şairleri ile ilgili yazılmış olan 8 makale değerlendirilecektir.

II.6.1. Halk Şiirinde Az Kullanılan Nazım Şekilleri ve Türleri. Türk Kültürü, 1985.

Prof. Dr. Fikret Türkmen 1985 yılında yayımlanan bu makalesinde ilk olarak halk şiirinin oluşum süreci ve halk şiirinde kullanılan nazım şekillerinin yüzyıllara göre değişimi konularında bilgi vermiştir. Makalenin asıl konusunu ise 17. yüzyıldan sonra

halk şiirinde ortaya çıkan nazım şekilleri oluşturmaktadır. 17. yüzyıldan sonra ortaya çıkmış ve az bilinen nazım şekilleri hakkında öncelikle kısa bir açıklama yapmış, ardından açıklama yapılan nazım şekliyle yazılmış şiir örneklerine yer vermiştir.

Makale, Türk halk şiirinde çok fazla bilinmeyen veya az kullanılan türlerin gün yüzüne çıkarılması ve araştırmacıların çalışmalarında bu hususlara dikkat etmelerini sağlaması bakımından değerlidir.

II.6.2. Günümüz Türkmen Şiirinin Önemli Temsilcilerinden Biri: “Berdinazar Hudaynazarov”. Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi, 1997.

Prof. Dr. Fikret Türkmen 1997 yılında yayımladığı bu makalesinde Türkmen şair Berdinazar Hudaynazarov’un şiirlerini Türkiye Türkçesine aktararak vermiştir. Makalenin başında Berdinazar Hudaynazarov’un kısa bir biyografisini vermiş ve daha sonra Berdinazar Hudaynazarov’a ait 7 şiiri Türkmen Türkçesi ve Türkiye Türkçesine aktarılmış biçimde sunmuştur. Makalede yer alan şiirler şunlardır; “Ak Gün Depemizden Sallanıp Dursun”, “Sancara Seredip Yazılan Goşgular”, “Medine”, “Nesihat”, “Duyduruş”, “Logika”, “Gül Barada, Pul Barada”.

Prof. Dr. Fikret Türkmen Türk dünyasındaki önemli kişiler ve önemli yerler hakkında birçok makale yazmıştır. Bu makalede Türkmen şiirinde önemli bir isim olan Berdinazar Hudaynazarov hakkındadır. Türk dünyasındaki önemli şairlerden birini tanıtmayı bakımından önemli bir makaledir.

II.6.3. Anadolu Halk Şâirlerinin Şiirlerinde Türkmenler. Türk Dili, 1997.

Fikret Türkmen 1997 yılında yayımlamış olduğu bu makalede, ilk olarak Türklerin tarihsel süreçte yaşadığı kültür etkileşimini ele almıştır. Orta Asya’dan Anadolu’ya kültür akışının nasıl gerçekleştiği hakkında bilgi veren Fikret Türkmen, bu kültür etkileşiminin ortaya çıkardığı sonuçlara değinmiştir. Kültür etkileşimi edebiyatta da tesirini göstermiştir. Bu etkileşimin sonuçlarından birini de Anadolu Türkmen şairlerinin şiirlerinde görmekteyiz. Makalede Karacaoğlu, Mehmet İlbars, Karalı İbrahim, Mehmet Cihangiroğlu, Dadaloğlu, Mahtumkulu, Annagılıç Meteci, Dövmemmed Balgızıl’ın şiirlerinden parçalar yer almaktadır.

Makalede yer alan bu şiir bölümleri, Anadolu sahasında yaşayan Türkmen şairlerin şiirlerinde Türkmen geleneklerine ve hayat tarzlarına dair yansımaların nasıl yer aldığını göstermesi bakımından önemlidir.

II.6.4. Halk Edebiyatında Ali Şir Nevayî ile İlgili Yaratmalar. Sosyal Bilimler Dergisi, 2002.

Ali Şir Nevayi Türk edebiyatı çalışmalarında önemli bir yere sahiptir. Ali Şir Nevayi sadece edebiyata kattıklarıyla değil kişiliğiyle de halkın hafızasına kazınmıştır. Ali Şir Nevayi hakkında sözlü kültürde birçok halk bilgisi ürünü ortaya çıkmıştır. Fikret Türkmen de 2002 yılında yayımladığı bu makalede Ali Şir Nevayi'yi halk kültürüne yansımaları yönüyle ele almıştır.

Fikret Türkmen makalede öncelikle Ali Şir Nevayi'nin biyografisi ve doğduğu dönemin ona sunduğu fırsatları anlatmıştır. Ali Şir Nevayi'nin hayatıyla ilgili verdiği bilgilerden sonra Türkmen, ilk olarak Ali Şir Nevayi'nin hayatı hakkında teşekkür etmiş olan “Ali Şir ile Gül” adlı halk hikâyesinden bahsetmiş, bu hikâyenin bulunuş süreci ve özetini vermiştir. Bu örnekten sonra, Ali Şir Nevayi'nin mütevazı kişiliği üzerinde durmuş ve bu mütevazı kişiliğin onun hakkında birçok rivayet ve kıssaların oluşmasına neden olduğunu belirtmiştir. Bu bilgi ışığında Ali Şir Nevayi hakkında ortaya çıkmış 4 anlatmanın adını vermiştir.

Makale, Ali Şir Nevayi'nin halkın zihnindeki önemini göstermesi bakımından değerlidir.

II.6.5. Osmanlı Dönemindeki Önemli Olayların Âşık Şiirindeki Akisleri. Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, 2005.

Halk bilimi ve diğer bilim dalları ile sıkı bir ilişki içerisinde. Halk biliminin ilişki içerisinde olduğu bilim dallarından biri de tarihtir. Halk bilimi ve tarih birbirlerinden birçok yerde faydalanmış ve halen faydalanmaktadır. Abdülkadir İnan tarih ve folklor arasında ilişki hakkında şunları söylemiştir: “*Yazılı vesikalarla halledilmesi güç olan bazı meseleler, etnografya ve folklor bakımından tetkik edildiği zaman aydınlatılabilir.*” (Sakal, 2008: 51)

Bu bilgiler ışığında bakıldığında Prof. Dr. Fikret Türkmen'in ele aldığımız makalesi 2005 yılında yayımlanmıştır. Prof. Dr. Fikret Türkmen makalesinde öncelikle tarih ve folklor arasındaki ilişkiyi ele almış ve tarih kaynaklarında ulaşamadığımız bazı bilgilere halk bilgisi ürünleriyle nasıl ulaşabileceğimiz konusunda bilgi verilmiştir. Osmanlı Dönemi hakkında halk bilgisi ürünlerinden alacağımız tarihsel bilgilere örnek

vermek amacıyla Ali Ufkî'nin "Mecmua-ı Saz ü Söz" adlı eserini seçmiştir. Bu eser ile ilgili şu bilgiler bulunmaktadır:

"17. yüzyıla ait bu mecmû'a 16. ve 17. yüzyıllara ait pek çok sözlü ve çalgısal eseri içerir. Türk müzik târihî adına çok önem taşıyan bir belge olup, Türk müziğine ait kıymetli verileri günümüze ulaştırabilen, şu ana kadar bilebildiğimiz yegâne târihî eser olması nedeniyle ayrıca paha biçilmez bir değere sahiptir. (Cevher, 1995: 21).

Bu eserden seçilmiş olan 4 şiir okuyucuya sunulmuştur. Bu şiirlerde Ali Ufkî'nin kendi dönemiyle ilgili çeşitli konuları bu şiirlerde nasıl yansıttığı okuyucuya gösterilmiş ve şiirler makalenin sonunda tam metin olarak verilmiştir.

Prof. Dr. Fikret Türkmen tarafından yazılan bu makale, halk bilgisi ürünlerinin tarihsel olayların ortaya çıkarılmasındaki etkisini göstermesi açısından önemli bir makaledir.

II.6.6. Türk Dünyasının Büyük Şairi-Bəxtiyar Vahabzadə. Yeni Azərbaycan, 2009.

Bu makale Güney Azerbaycan'ın, İran Türklerinin ünlü şairi Bahtiyar Vahabzade'nin vefat ettiği 2009 yılında kaleme alınmıştır. Prof. Dr. Fikret Türkmen'in Bahtiyar Vahabzade'nin ölümünden duyduğu üzüntüyü dile getirdiği bu makalede Cengiz Aytmatov'un romanları ve Bahtiyar Vahabzade'nin şiirleri arasında konu bakımından benzerlikleri ortaya koymuştur. Bahtiyar Vahabzade'nin sanatçı kişiliği ve Türkiye'de bu şaire karşı bakış açısı başarılı bir şekilde açıklanmıştır.

Bu makale, Türk dünyasındaki önemli şairlerden Bahtiyar Vahabzade'yi hem kişilik hem de sanatsal yönüyle tanıtmaya bakımından değerli bir makaledir.

II.6.7. Karacaoğlan'ın Sanat Evreni. Karacaoğlan Araştırmaları, 2009.

Prof. Dr. Fikret Türkmen 2009 yılında yayımlanan bu makalesinde Karacaoğlan şiirlerini Platon'un sanat ve sanatçı üzerine görüşleri ve Karacaoğlan'ın şiirlerinde kullandığı mekanlar üzerinden değerlendirmiştir.

Makalede ilk olarak sanat nedir? sorusu sorulmuş ve bu sorunun cevabı Platon'un "Devlet" adlı eserinden bir diyalog ile verilmiştir. Bu diyalogdan hareketle Platon'un sanat ve sanatçı hakkındaki görüşlerini değerlendiren Prof. Dr. Fikret Türkmen, Karacaoğlan'ın şiirlerini bu bakış açısı ile değerlendirmiştir. İnsanlık için 4 farklı çevre olduğunu bilgisini vermiş, Karacaoğlan'ın açık-dar çevrede yer aldığını belirtmiştir. Buna

göre Karacaoğlan köy, kasaba çevresinde yaşamaktadır ve şiirlerinde bunları yansıtmaktadır. Bu bilgiye dayanarak Karacaoğlan'ın şiirlerinden örnekler vermiş ve bu şiirler üzerinde çeşitli değerlendirmeler yapmıştır.

Bu makale, Türk dünyasının ortak değerlerinden biri olan Karacaoğlan'ın şiirlerini Platon'un görüşleri kapsamında değerlendirmesi bakımından önem taşımaktadır.

II.6.8. Ermeni Mezaliminin Anadolu Halk Şiirindeki Akisleri. Yeni Türkiye Dergisi.

Prof. Dr. Fikret Türkmen'in bu makalesinde günümüzde hala büyük tartışmalara yol açan Türk-Ermeni ilişkilerine sözlü anlatmalar üzerinden farklı bir bakış açısıyla bakmamızı sağlamaktadır.

Makalede “milleti-î sâdıka” olarak adlandırılan Ermenilerin Türklere ve Müslümanlara karşı yaşadıkları değişimin sebepleri açıklanmıştır. Ermenilerin soykırım olarak adlandırdıkları 1915 olaylarının gerçekleri hakkında tarihsel bilgiler veren Prof. Dr. Fikret Türkmen, bu olayların sadece yazılı tarih açısından incelendiğini, sözlü tarihin de tarihi konuları aydınlatmada son derece önemli bir rolü olduğunu vurgulamıştır. Bu bilgi ışığında o dönemdeki olayları halk şiirleri açısından incelemiştir. Ermenilerin Türklere yaptıkları zulüm hem Ermeni aşıkalarının şiirlerinden hem de Türklerin bu zulüm karşısında yaktıkları ağıtlar ile anlatılmıştır.

Prof. Dr. Fikret Türkmen'in bu makalesi, yıllardan beri bir propaganda malzemesi olarak kullanılan Türk-Ermeni ilişkilerini farklı şekilde incelemesi ve bu konuyla ilgili gerçekleri o dönemi yaşamış kişilerin halk bilgisi ürünlerinde vermesi bakımından son derece önemlidir.

II.7. Tekke-Tasavvuf Edebiyatı ile İlgili Yazılmış Makaleleri

Bu kısımda Prof. Dr. Fikret Türkmen'in tekke-tasavvuf edebiyatı üzerine kaleme almış olduğu 5 makaleyi değerlendirmeye çalışacağız.

Azmi Bilgin tasavvuf edebiyatının konuları hakkında şu bilgileri vermektedir; “*Türk Tasavvuf şiirinin ana kaynağı tasavvuftur. Mutasavvıf şairler vahdet-i vücud anlayışı doğrultusunda görüş ve düşüncelerini eserlerinde anlatmışlardır. Bir kısmı doğrudan vahdet-i vücudun içerisinde de mütalaa edilebilecek olan, yaratılış, Allah'ın varlığı ve birliği, tekvin, varlığın hakikati, Hz. Peygamber'e, sahabe ve velilere duyulan sevgi,*

tarikât adap ve erkânı, tasavvuf büyükleri ve bunların manevî halleri, ilahî aşk, vecd, insanın değeri, insan-ı kâmil tasavvuru, dünyanın faniliği, nefis terbiyesi, güzel ahlak, velayet, keramet, zikir, sohbet, halvet gibi konular ise tekke şiirinde en çok işlenen konulardandır. (Bilgin, 2014, 4)

II.7.1. Yunus Emre'nin Hûmanizması. Palandöken, 1994.

Prof. Dr. Fikret Türkmen'in 1994 yılında yayımladığı bu makalede Yunus Emre'nin insan sevgisi değerlendirilmiş ve çeşitli şiir örnekleriyle bu hûmanizma desteklenmiştir. Yunus Emre'nin asırlardır geçmeyen tesirinin inanç, halk dili ve hûmanizm unsurlarının şiirlerinde yer almasından kaynaklandığını belirten Prof. Dr. Fikret Türkmen, Yunus'un Doğu ve Batı hûmanizmasını sentezleyerek eserlerini verdiğini belirtmiştir. Yunus Emre hûmanizminin ortaya çıkışında dönemin şartlarının etkili olduğunu vurgulamıştır. Makalede bu genel bilgiler ışığında Yunus Emre'nin şiirlerindeki hûmanizma örnek seçilen şiirlerinden alınmış parçalarla ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır.

Bu makale, Türk dünyasının önemli ortak şahsiyetlerinden biri olan Yunus Emre'nin yüzyıllardır geçmeyen etkisinin sebebi üzerinde durulması ve bu etkinin sebebinin örneklerle ortaya koyulmasından dolayı dikkat çekicidir.

II.7.2. Mahtumkulu ve Tasavvuf Anlayışı. Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, 1996.

Türkmen Türklerinin önemli mutasavvıf şairlerinden olan Mahtumkulu ve onun tasavvuf anlayışını inceleyen Fikret Türkmen makaleyi 1996 yılında yayımlamıştır. Makalede öncelikle Mahtumkulu'nun yaşadığı devir sosyal ve siyasi açıdan incelenmiştir. Fikret Türkmen, Mahtumkulu'nun şiirlerinde işlediği temel konular hakkında kısa bilgi vermiş ve bu bilgileri şiirlerle örneklendirmiştir. Daha sonra şiirlerde verilen mesajlar ve yaşadıkları çevre açısından Yunus Emre ile Mahtumkulu arasında benzerlikler olduğunu belirtmiştir.

Mahtumkulu'nun tasavvuf anlayışı hakkında bilgi verip değerlendirme yapan Türkmen, Mahtumkulu'nun şairlik gücünü elde edişi sonrasında Mahtumkulu'nun "Sevmişim Seni" ve "Boldum Giryani" şiirleri üzerinden onun tasavvuf anlayışı hakkında ayrıntılı değerlendirmeler yapmıştır.

Makalede Mahtumkulu'nun tasavvuf anlayışının şiirlerinden örnekler ile anlatılması, diğer mutasavvıf şairler ile ilişkilendirilmesi, bu ilişki üzerinden örnekler verilmesi somut bir değerlendirme olmasını sağlamış ve okuyucunun kolayca anlamasını sağlamıştır.

II.7.3. Türkmen Edebi Geleneğinde Yunus Emre, Karacaoğlan ve Mahtumkulu Çizgisi. Milli Folklor, 2009.

Prof. Dr. Fikret Türkmen 2009 yılında yayımladığı bu makalede Türkiye ve Türkmenistan sahalarında ortak şahsiyetler olan Yunus Emre, Karacaoğlan ve Mahtumkulu çizgisini çeşitli şiir örnekleriyle incelemiştir.

Makalede ilk olarak Türkiye, Azerbaycan ve Türkmen sahaları arasında hiç kesilmemiş edebi ve kültürel ilişki olduğu değerlendirilmesi yapılmıştır. Bu bilgiden hareketle Yunus Emre, Karacaoğlan ve Mahtumkulu'nun şiirlerindeki benzerlikler; içerik, söyleyiş tarzı ve şekil yönünden değerlendirilmiş ve örneklerle desteklenmiştir.

Bu makale, Türk dünyasındaki kültürel ilişkinin yüzyıllar boyunca devam ettiğini Türk dünyasındaki üç önemli şahsiyetin şiirleri bakımından ispatlamasından dolayı çok değerlidir.

II.7.4. Anadolu'daki Zühdi Halk Edebiyatının Ahmet Yesevî ile İlişkisi. Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, 2016.

Prof. Dr. Fikret Türkmen 2016 yılında yayımladığı bu makalede, tasavvufî halk edebiyatının, kendi deyimiyle “üzerinde pek durulmayan”, zühdi edebiyatı temsilcisi Hoca Yesevi üzerinden ele almıştır. Tasavvufî halk edebiyatındaki edebi anlayışın belli dönemlerde değişmeye uğradığı ve bu değişme dönemlerinden birinin de zühdi edebiyat dönemi olduğu belirtilmiştir.

Fikret Türkmen zühdi edebiyat dönemi hakkında bilgi vermeden önce Yunus Emre ile başlayıp 16. yüzyıla kadar süren tasavvuf anlayışının etkisi hakkında bilgi vermiştir. 16. yüzyıldan itibaren anlayışta yaşanan değişim sonucunda tasavvufî halk edebiyatı değişime uğramıştır. Prof. Dr. Fikret Türkmen bu değişimi Üftade'nin hazırladığını, ancak anlayışın yerleşmesinin Aziz Mahmud Hüdayî tarafından sağlandığını belirtmiştir. Bu bilgilerden sonra Hüdayî'nin şiirlerindeki bakış açısı Ahmet Yesevi etkisi üzerinden değerlendirilmiş, Ahmet Yesevi ve Hüdayî'nin paralellik gösteren bakış açıları açıklanmıştır. Bu bilgilere örnek olması amacıyla birbiriyle

paralellik gösteren Üftade, Hüdâyî ve Ahmet Yesevi'nin şiirlerinden belli bölümler seçilerek verilmiştir.

II.7.5. Yunus'tan Azadi'ya veya Anadolu'dan Türkmenistan'a.

Prof. Dr. Fikret Türkmen'in bu makalesinin konusunu Mahtumkulu'nun babası Dövlətmemmet Azadi'nin şiirlerindeki Yunus Emre etkisi ve bu etkinin sebepleri oluşturmaktadır.

Makalede ilk olarak Yunus Emre'nin yaşadığı dönem hakkında bilgi veren Prof. Dr. Fikret Türkmen, Yunus Emre'nin Türkmenistan'da etkili olmasının sebepleri hakkında da değerlendirmelerde bulunmuştur. Bu bilgilerden sonra Dövlətmemmet Azadi'nin yaşadığı dönemdeki sosyal ve siyasi hayatı değerlendirmiş, Yunus Emre'nin yaşadığı dönemle Azadi'nin hayatı arasındaki benzerlikleri ortaya koymuştur. Bu benzerlikler ve Yunus Emre'nin Türkmenistan coğrafyasında etkisiyle Dövlətmemmet Azadi'nin şiirlerinde Yunus Emre tesirinin açıkça görüldüğünü ifade eden Prof. Dr. Fikret Türkmen, bu tesirleri örnek şiirlerle göstermiştir.

Bu makale, Türk dünyasındaki kültürel iletişimi Yunus Emre ve Azadi örnekleminden yararlanarak vermesi açısından önem taşımaktadır.

II.8. Halk İnanışları ve Uygulamaları ile İlgili Yazılmış Makaleleri

Halk inanmaları bir toplumun erken dönemden itibaren oluşturduğu başta doğa ve evrenle ilgili olayları ve bu olayları belirtmek üzere yaptığı uygulamalar ve söylemlerin tamamına verilen addır. Halk inanmalarının belli bir kısmı ise insan yaşamının başlangıcından sonuna kadar olan ve genel olarak “Hayatın Geçiş Dönemleri” olarak adlandırılan önemli zamanlarla ilgili olup, doğum, evlenme ve ölüm bu geçiş dönemlerinin başlıcalarıdır.

Biz de çalışmamızın bu kısmında Prof. Dr. Fikret Türkmen'in çeşitli halk inanma ve uygulamaları, gelenek ve görenekleri incelediği makaleleri değerlendireceğiz. Prof. Dr. Fikret Türkmen halkın geliştirmiş olduğu çeşitli inanmalarla ilgili tespit edebildiğimiz 10 makale yazmıştır. Bu kısımda tespit edilen makaleler değerlendirilecektir.

II.8.1. Erzurum'da Düğün Adetleri ve Düğün Türküleri. Türk Kültürü, 1977.

Prof. Dr. Fikret Türkmen'in 1977 yılında yazmış olduğu bu makale Erzurum evlenme adetlerini anlatmaktadır. Erkeğin evlenme isteğini belirttiği ilk aşamadan, damadın eşiyle beraber kayınpederine gittiği son aşamaya kadar gerçekleştirilen

uygulamalar sırasıyla verilmiştir. Çeşitli uygulamalar gerçekleştirilirken söylenen türküler de makale içinde verilmiştir.

Makale, Erzurum'daki evlenme gelenekleri hakkında birçok bilgi içermesi açısından önemlidir. Makalenin içeriğinde evlenme aşamaları sırasıyla verilmesine rağmen başlıkta sadece düğün adetleri ifadesi geçmektedir. Düğünü evlenme aşamalarından sadece bir tanesi olarak görmenin daha uygun olacağını düşünmekteyiz. Ayrıca Erzurum'daki evlenme gelenekleri hakkında tespit edilen bilgilerin alındığı kaynak kişi hakkında bir bilgi makalede yer almamaktadır.

II.8.2. Ege'de Efe Hikâyeleri. Milli Kültür, 1987.

Bu makale, Prof. Dr. Fikret Türkmen'in efe hikâyelerinden hareketle halk inanmalarında efelerin nasıl bir yere sahip olduğunu açıkladığı kısa bir makaledir. Makalede ilk olarak makalenin yazılmış olduğu 1987 yılına kadar efelerin kıyafetleri, oyunları ve müziği hakkında yapılmış çalışmalar hakkında bilgi verilmiştir. Efelerin sadece Ege'ye ait olmadığı, başka ülkelerde de Zeybek adlı köylerin olduğu bilgisi sunulmuştur.

Efelerle ilgili hikâyelerden devlet-halk ilişkisinde halkın efelere tanımladığı rol üzerinde durulmuş, diğer halk bilgisi ürünlerinden efeler ile ilgili örnekler verilmiştir. Makalede ayrıca efe hikâyelerinin Köroğlu ve Dede Korkut anlatımlarıyla benzerliğine de değinilmiştir. Makalenin son bölümünde Türk kültüründe kıymetli bir yere sahip olan efelerle ilgili çalışmaların azlığına dikkat çekilmiş, çalışmaların artması durumunda kültürümüzün önemli bir unsurunun aydınlatılacağı vurgulanmıştır.

Prof. Dr. Fikret Türkmen tarafından yazılan bu makale efelik geleneği hakkında verdiği önemli bilgiler sayesinde bu konuya dair ilginin artmasını sağlaması bakımında oldukça değerlidir.

II.8.3. Anadolu'da Yaşayan Bazı Eski Türk İnançları ve Adetleri Üzerine. Türk Kültürü, 1987.

Prof. Dr. Fikret Türkmen tarafından 1987 yılında yazılan bu makale o dönemde yürütülen "Ege Bölgesi Sözlü ve Yazılı Kültür Ürünlerinin Derlenmesi" projesi sırasında tespit edilen eski inanç ve gelenekleri tanıtmış ve değerlendirmiştir.

Makalede ilk olarak Türklerin İslamiyet'i kabul etmesi tarihsel bir süreç olarak kısaca verilmiş, eski Türk inançları ve geleneklerinin günümüzde İslam'a uyarlanarak

devam ettiği söylenmiştir. Proje sürecinde Manisa ve Yozgat'ta tespit edilen yaşayan ritüeller ve bu ritüellerin Türklerin eski inanç dönemlerinde ne ifade ettikleri belirtilmiştir. Buradan hareketle tespit edilen ritüellerin Türklerin eski inanç sisteminde yer aldığı ve günümüzde halen devam ettiği sonucuna varılmıştır.

Makalede eski Türk inançlarının günümüze kadar canlı kalma sebeplerinin neler olduğu konusu da incelenmiştir. Bu makale yaşayan geleneklerin Ege bölgesindeki durumunu göstermesi bakımından değerlidir.

II.8.4. Anadolu Halk Kültüründe Devlet ve İktidar Anlayışı. Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, 1993.

Prof. Dr. Fikret Türkmen'in 1993 yılında yazmış olduğu bu makalede halk kültüründe devletin ifade ettiği anlam halk bilgisi ürünleri aracılığıyla değerlendirilmiştir. Makalede ilk olarak devlet kelimesinin anlamı ve Türklerde bu kelimenin kullanım biçimi üzerinde durulmuştur.

Devlet kavramıyla hakkında verilen genel bilgiden sonra, deyimler ve atasözleri üzerinden devlet anlayışı açıklanmış ve halk kültüründe devlet anlayışının değişimi ortaya koyulmuştur. Türk halk kültüründe ortak bir hükümdar tipinin nasıl olduğu sorusuna makalede cevap aranmış ve Prof. Dr. Fikret Türkmen'in arşivinde yer alan 40 halk hikâyesinin döşeme kısımları incelenmiş, bu incelemelere göre halk kültüründeki ortak bir hükümdar tipi ortaya çıkarılmıştır. Makalenin son bölümünde ise halkın devlet hakkındaki görüşleri fıkralar üzerinden değerlendirilmiştir.

Prof. Dr. Fikret Türkmen bu makalesinde Türklerdeki devlet kavramının önemini halk bilgisi ürünleriyle açıklamıştır. Halk bilgisi ürünlerindeki birçok yapının kaynaklarını göstermesi bakımından değerli bir makaledir.

II.8.5. Türk Düğünlerinde Saçı Geleneği. 1997.

Prof. Dr. Fikret Türkmen bu makalesinde Türk düğün geleneklerinin önemli bir parçası olan saç geleneğini Türk dünyası bağlamında değerlendirmiştir. 1997 yılında yazılan bu makalede Türk dünyasındaki saç geleneği ayrıntılı olarak incelenmiştir. Türk dünyasının çeşitli bölgelerinde saç geleneğinin uygulanma şekli hakkında bilgi verilmiş, bu ritüeller sırasında kullanılan malzemeler yine coğrafi dağılımlarına göre anlatılmıştır.

Bu makale Türk dünyası ortak kültür unsurlarından birini tanıtan önemli bir çalışma olarak dikkat çekicidir.

II.8.6. Manisa’da Mesir Bayramı. Manisa Dergisi, 2004.

Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi çerçevesinde UNESCO-SOKÜM İnsanlığın Temsili Listesine Türkiye adına kaydettirilmiş olan “Mesir Macunu Festivali” adlı unsurun ele alındığı bu makale Prof. Dr. Fikret Türkmen’in bu konuyu erken dönemde ele alması bakımından değerlidir. 2004 yılında yayımlanmış bu makalede Manisa’da her yıl düzenlenen “Mesir Macunu Festivali” halk bilgisi unsurları yönünden değerlendirilmiştir. Makalede ilk olarak mesir kelimesi etimolojik olarak incelenmiştir. Sonrasında mesir bayramının Türklerde ortaya çıkışı çeşitli rivayetler üzerinden aktarılmıştır. Mesir Bayramını İslam kültürü, Anadolu kültürü, Batı kültürü ve Orta Asya Türk Kültürü’nün bir sentezi olarak yorumlayan Prof. Dr. Fikret Türkmen, makalede bu bayramda dağıtılan macun hakkında halkta oluşmuş inanmaları da 7 madde olarak okuyucuya sunmuştur.

Bu makale Manisa Mesir Macunu Festivalinin içerik ve işlev özellikleri bakımından değerlendiren önemli bir makaledir.

II.8.7. Kazakistan’daki Bazı Önemli İnanç Merkezleri ve Bunların Yeniden Keşfedilmesi. Prof. Dr. Abdurrahman Güzel’e Armağan, 2004.

Prof. Dr. Fikret Türkmen 2004 yılında yayımladığı bu makalede Kazak Türklerine yönelik olarak yüzyıllar boyunca uygulanan asimile politikası sonucunda meydana gelmiş çeşitli inanç merkezleri hakkında bilgi vermiştir.

Makalede ilk olarak Rusların, Kazak Türklerine uygulamış oldukları asimilasyon politikası üzerinde duran Prof. Dr. Fikret Türkmen, bu asimilasyon politikasının en önemli sonuçlarından birinin Hristiyanlaştırma olduğunu ifade etmiştir. Hristiyanlaştırmaya yönelik faaliyetleri Bolşevik İhtilaline kadar detaylı olarak incelemiştir. Makalenin ikinci kısmında Bolşevik İhtilaline geçiş döneminde Türklere verilen sözlerin yerine getirilmemesi, Türklere karşı uygulanan politikalar ve Hristiyanlaştırma politikasının tesirini sayılarla birlikte ifade etmiştir. Hristiyanlaştırma politikaları hakkında detaylı bilgiler verdikten sonra, bu politikalar sonucunda efsaneleştirilerek ortaya çıkmış kişiler ve yerler olduğu bilgisini vermiştir. Bu kişiler ve yerler sırasıyla şu şekilde verilmiştir:

- Ahmet Yesevî
- Töle Biy, Kazıbek Biy ve Ayteke Biy

- Eset Han Türbesi
- Ukaşa Ata
- Arıştan (Arslan) Baba Türbesi
- Gevher Ana Türbesi
- Bakırgani (Hâkim Ata) Türbesi

Yüzyıllar boyunca süren Hristiyanlaştırma politikalarına rağmen, ortaya çıkan efsaneleştirilmiş kişiler ve yerlerin dikkat çekici olduğunu söyleyen Prof. Dr. Fikret Türkmen, bu kişi ve yerlerin toplumların asimile olmamalarını sağlayan en önemli unsurlar olduğunu ifade etmektedir.

Prof. Dr. Fikret Türkmen'in bu makalesi, Kazakistan'da ata mekanların asimilasyon politikalarına karşı duruşta nasıl bir etki oluşturduğunu göstermesi bakımından son derece değerlidir.

II.8.8. Azerbaycan'daki Koç Şekilli Mezar Taşlarının Folklorik Açidan Değerlendirilmesi. Prof. Dr. Ahmet Bican Ercilasun Armağanı, 2008.

Prof. Dr. Fikret Türkmen 2008 yılında yayımladığı bu makalede Azerbaycan'da bulunan koç heykelli mezar taşlarını Türklerin eski inanç sistemi çerçevesinde değerlendirmektedir. Makalede ilk olarak koyun sembolünün Türklerin İslamiyet öncesi inanç sistemlerinde önemi üzerinde durulmuş, Oğuz Kağan Destanından koyun sembolüyle ilgili alıntılar yapılmıştır. Azerbaycan'da özellikle güneyden kuzey batıya doğru gidildikçe koç şeklinde heykelli mezarların arttığını ifade eden Türkmen, bu heykellerin öbür dünyada kişiye yardımcı olması amacıyla yapıldığını belirtmiştir. Azerbaycan'da İslamiyet'in kabulüyle beraber mezar taşlarındaki koç şeklindeki heykellerin azaldığını, ancak bazı heykellerde İslamiyet'in etkisiyle çeşitli değişiklikler yapıldığı bilgisini vermiştir. Makalenin son bölümünde 9 adet koç şekilli mezar taşı fotoğrafı yer almaktadır.

Bu makale Türklerin eski inanç sistemlerini belli değişikliklere uğrasa bile nasıl devam ettiğini göstermesi bakımından önemlidir.

II.8.9. Türk Kültüründe Tarihi Gelişim İçinde Hayvan ve Bitkilerin “Ölçü Birimi” Olarak Kullanılması Hakkında. Milli Folklor, 2012.

Prof. Dr. Fikret Türkmen 2012 yılında yazdığı bu makalede, hayvan ve bitkilerin Türklerin yaşamını tarih boyunca nasıl etkilediğini çeşitli örneklerle anlatmıştır. İlk

olarak hayvan ve bitkilerin Türklerin yaşamına etkisi üzerinde durmuş, göçebelik ve yerleşik hayat düzeni, hayvan ve bitkinin kullanım amacını tamamen etkileyen unsurlar olduğunu vurgulamıştır. Fikret Türkmen de önce bu konuyu incelemiş, hayvan ve bitkilerin belli dönemlerde Türkler için ne ifade ettiği sorusuna cevap aramıştır.

Genel olarak hayvan ve bitki ile Türklerin tarih boyunca ilişkisini inceledikten sonra Türklerin zaman kavramını hayvanlarla nasıl ilişkilendirdiği konusuna geçen Fikret Türkmen, bu konuda 12 hayvanlı Türk takvimi hakkında bilgi vermiştir. 12 hayvanlı Türk takviminin meydana gelişi, takvimde kullanılan hayvanların hangi sebeple kullanıldığı konularını ayrıntılı olarak açıklamıştır. Makalede on iki hayvanlı Türk takvimi çevresinde farklı Türk boylarında oluşan çeşitli efsanelere de değinmiştir. Zaman kavramının ölçülebilir hale getirilmesinin önemi üzerinde de duran Türkmen, başka medeniyetlerden de benzer örnekler vermiştir.

Bu makale Türklerin tarih boyunca hayat düzenlerine göre hayvan ve bitkileri algılama biçimlerini göstermesi ve bu unsurların Türklerin yaşamındaki önemini göstermesi bakımından değerlidir.

II.8.10. Türk Kültüründe “Ev” ve “Evlenmek” Fiili Üzerine.

Prof. Dr. Fikret Türkmen bu makalesinde ilk olarak evlilik kurumu ve bu kurumdaki kavramları etimolojik olarak incelemiştir. Makalede evlenmenin Türkler tarafından algılanması hakkında bilgi veren Türkmen, evlenmek fiilinin ev kelimesinden türetilmesinin bu kuruma Türklerde sosyal bir olgu gözüyle bakıldığı değerlendirmesini yapmıştır. Bu algının Türklere özgü olduğunu söylemiş ve Arapça, İngilizce, Fransızca, Rusça dillerinde evlenme anlamına gelen sözcükleri de etimolojik olarak incelemiştir. Türklerdeki evlilik kurumunun nasıl algılandığı açıklandıktan sonra bu kuruma ait güvey, gelin, düğün, saç geleneği ve darısı başına kelimeler etimolojik ve kültürel bağlamda değerlendirilmiştir.

Bu makale Türklerdeki evlenmenin ne ifade ettiği konusunda değerli bilgiler içermektedir. Evlilik kurumunun Türklerde ev kelimesinden türetilmiş olduğunu ifade etmesi bu kavramın Türklerdeki önemi hakkında bilgi vermektedir.

II.9. Türk Dünyasındaki Önemli Kişi ve Yerler ile İlgili Makaleleri

Bu kısımda Prof. Dr. Fikret Türkmen’in Türk dünyası için önemli şahsiyetler ve yerler hakkında yazmış olduğu 13 makaleyi değerlendireceğiz.

II.9.1 Prof. Dr. Harun Tolasa. Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, 1983.

Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi kurucu öğretim üyelerinden olan Prof. Dr. Harun Tolasa 1983 yılında vefat etmiştir. Prof. Dr. Fikret Türkmen, Harun Tolasa'nın ölümünün ardından onunla ilgili kısa bir makale yazmıştır. Bu makalede Prof. Dr. Harun Tolasa'nın kısa bir biyografisi, kitap ve makale listeleri yer almaktadır.

Makale bir meslektaşına duyulan saygıyı ve bilim dünyasına katkısını gösterme bakımından değerlidir.

II.9.2. Sultan Galiev, Sırat Köprüsü ve Rinat Muhammedi. 1993.

1993 yılında yayımlanan makale o dönemde Türkçeye çevrilen Sırat Köprüsü adlı kitabı ve iki önemli insanı tanıtmaya amacını taşımaktadır. Makalede ilk olarak Mirsaid Sultangaliyev'in biyografisi yer almaktadır. Mirsaid Sultangaliyev'in siyasi ve fikri mücadelesi, biyografisiyle beraber makalede yer almaktadır. Sultangaliyev'in tanıtılmasından sonra Sultangaliyev'in mücadelesini anlatan bir kitap olan Sırat Köprüsü'nün yazarı Rinat Muhammedi'nin edebi ve siyasi hayatı hakkında bilgi verilmiştir. Sovyetler Birliği döneminde yapılan haksızlıklar ve Sırat Köprüsü adlı kitabın içeriği makalede tanıtılmıştır.

Prof. Dr. Fikret Türkmen'in bu makalesi, Sovyetler Birliği döneminde uygulanan politikaları ve bu politikalara karşı edilen mücadele hakkında bilgi vermesi bakımından değerlidir.

II.9.3. M. Emin Resulzâde'nin Özel Defterindeki Türk Şairlerinden Seçtiği Şiirler. Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi, 1996.

1996 yılında yayımlanmış olan bu makale tesadüf olarak Prof. Dr. Fikret Türkmen'in eline geçen M. Emin Resulzâde'ye ait evrakın içinde yer alan defterdeki şiirler üzerinden Resulzâde'yi anlama amacı taşımaktadır. Prof. Dr. Fikret Türkmen'e göre toplumların hayatında önemli yer tutan kişileri tanımak son derece önemlidir. M. Emin Resulzâde'yi bu tip insanlar arasına koyan Türkmen, onu anlamanın en iyi yolunun kendi yazdıklarından geçtiğini belirtmiştir.

Prof. Dr. Fikret Türkmen'in eline geçen bu defterler içinde 2 numaralı defterde M. Emin Resulzâde'nin kendi el yazısıyla yazmış olduğu Türk şairlerinden 34 şiir bulunmaktadır. Bu defterde yer alan şiirler Prof. Dr. Fikret Türkmen tarafından konularına göre 4 gruba ayrılmış, 6 şiir ise gruplar içine katılmamıştır. Buradaki şiirler

üzerinden M. Emin Resulzâde'nin ruh yapısı ve düşünceleri yorumlanmış, fikirlerinin daha iyi anlaşılması amaçlanmıştır.

Azerbaycan'ın ilk Cumhurbaşkanı olan M. Emin Resulzade hakkındaki bu makalede Resulzade'nin düşünce yapısı hakkında önemli değerlendirmeler bulunmaktadır.

II.9.4. 75. Ölüm Yıl Dönümünde Türk Soylu İlk Türkolog Nikolay Feodoroviç Katanov. Türk Dili, 1997.

Prof. Dr. Fikret Türkmen'in 1997 yılında yayımladığı bu makalesi, biyografik bir makale özelliği taşımaktadır. Prof. Dr. Fikret Türkmen, Nikolay Feodoroviç Katanov'un derlemelerini derleme yaptığı bölgenin içinde yaşamış olmasından dolayı W. Radloff ve Ignace Kunoş'un derlemelerinden daha değerli bulmaktadır. Makalenin devamında Nikolay Feodoroviç Katanov'un hayatı, eğitimi ve çalışmaları değerlendirilmiştir.

Kafkasya coğrafyasında yaşamış bir Türkolog'u ayrıntılı bir şekilde tanıtan bu makale oldukça önemlidir.

II.9.5. Mehmet Emin Resulzâde'nin Bilinmeyen Evrakı Arasında Bulunan “Hâkanî” Adlı Makalesi. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, 1998.

Prof. Dr. Fikret Türkmen'in 1998 yılında yayınladığı bu yazı aktarma niteliğini taşımaktadır. Yukarıda “M. Emin Resulzâde'nin Özel Defterindeki Türk Şairlerinden Seçtiği Şiirler” adlı makalede de bahsettiğimiz gibi Resulzâde'nin bazı evrakları Fikret Türkmen'in eline geçmiştir. Bu evraklardan bir tanesi de Mehmet Emin Resulzâde tarafından yazılan “Şirvanlı Hâkanî” adlı makaledir. Fikret Türkmen bu makaleyi sadeleştirmiş ve açıklayıcı notlar ekleyerek yayımlamıştır.

II.9.6. “Ruhname”-Çağı Yakalamanın Aydınlik Yoludur. Yeni Avrasya Dergisi Stratejileri, 2001.

2001 yılında yayınlanan bu makale Türkmenistan eski Cumhurbaşkanı Saparmurat Türkmenbaşı'nın yazmış olduğu “Ruhname” adlı kitabı tanıtmaktadır. Makale içerisinde Ruhname kitabı tanıtılmış, kitapta yer alan bilgiler Türkmenlerin tarihi ve kültürüyle beraber değerlendirilmiştir. Saparmurat Türkmenbaşı'nın Türkmenler açısından önemi makalede yer verilen konular arasındadır.

Makale hem Türkmen tarihi ve kültürüyle ilgili hem de “Ruhname” adlı kitap hakkında içerdiği bilgiler bakımından önemlidir.

II.9.7. Atatürk ve Milli Kültür. Türk Kültürü, 2001.

Prof. Dr. Fikret Türkmen 2001 yılında yayımlamış olduğu bu makalesinde Mustafa Kemal Atatürk’ün Türk kültürüne ve milli bilince verdiği değeri kendi sözleriyle açıklamıştır.

Makalede öncelikle kültür kavramı hakkında genel bilgiler veren Prof. Dr. Fikret Türkmen, millet-kültür ilişkisinin önemini değerlendirmiştir. Atatürk’ün kişiliğinin en önemli unsurunun Türk milli kültürü olduğunu söyleyen Türkmen, Atatürk’ün kültür ve milli bilinç üzerine söylemiş olduğu sözleri makale içerisinde kullanmış ve bu sözler üzerinden Atatürk’ün kültüre verdiği önemi açıklamıştır.

Prof. Dr. Fikret Türkmen’in yazmış olduğu bu makale, Türkiye Cumhuriyeti kurucusu Mustafa Kemal Atatürk’ün kültüre verdiği önemi göstermesi ve bu sayede Türk kültürünün değerinin anlaşılmasını sağlaması bakımından son derece dikkat çekicidir.

II.9.8. Azerbaycan’da Eğitim Sistemine “Milli Kimlik Kazandıran Şair Abdulla Şaik’te Halk Edebiyatı Geleneği. 21. Yüzyılda Türk Dünyası Jeopolitiği, 2003.

Prof. Dr. Fikret Türkmen tarafından 2003 yılında yayımlanan bu makalede Azerbaycanlı şair, yazar ve öğretmen Abdulla Şaik’i halk edebiyatı yönünden incelemesine konu etmiştir. Makalede ilk olarak Abdulla Şaik’in ilk çalışmalarında seçtiği konular ve bu konuların nasıl ortaya çıktığına dair bilgi verilmiştir. Abdulla Şaik’in sanatı iki ayrı dönemde incelenmiş ve bu dönemlerde kullandığı konu ve şekillere değinilmiştir.

Makalenin ikinci kısmında halk edebiyatı yönünden incelenen Abdulla Şaik’in halk bilgisi ürünleriyle ilk teması hakkında bilgi verilmiştir. Abdulla Şaik’in halk edebiyatına bakış açısı onun yazmış olduğu makaleler üzerinden açıklanmıştır. Abdulla Şaik’in halk diline verdiği öneme dikkat çeken Prof. Dr. Fikret Türkmen, Şaik’in dil ile ilgili görüşlerini aktarmıştır. Abdulla Şaik’in halk edebiyatına ayrı bir önem vermesinin sebeplerinin ne olduğu makalede incelenen konulardandır.

Bu makale Azerbaycan sahasındaki önemli şahsiyetlerden biri olan Abdulla Şaik’in halk edebiyatı hakkındaki görüşlerini ve verdiği önemi göstermesi bakımında önemlidir.

II.9.9. Türkmenbaşı, Türkmenistan ve Ruhnâme. Türk Dünyası Kültür ve Sanat Dergisi, 2007.

2007 yılında yayımlanan bu makale, 2006 yılında vefat eden Türkmenistan eski Cumhurbaşkanı Saparmurat Türkmenbaşı'nın fikirlerini açıklama ve tanıtma amacı taşımaktadır.

Makalede ilk olarak Saparmurat Türkmenbaşı'nın kısa bir biyografisi yer almaktadır. Sapar Türkmenbaşı'nın Türkmenistan ve tüm Türk dünyasında önemli bir lider olduğu dile getirilmiş, onun fikirlerinin tüm Türk dünyasında bilinmesi gerektiği vurgulanmıştır. Saparmurat Türkmenbaşı'na ait bir eser olan “Ruhname” ile ilgili bilgi sunan Türkmen, Saparmurat Türkmenbaşı'na ait “Ruhname” adlı kitapta yer alan görüşleri açıklamış ve bu görüşlerin önemini vurgulamıştır. Makalenin son kısmında Saparmurat Türkmenbaşı döneminde Türkiye ve Türkmenistan ilişkileri hakkında kısaca bilgi verilmiştir.

Prof. Dr. Fikret Türkmen'in bu makalesi, Türk dünyası açısından görüşlerine son derece önem verdiği Saparmurat Türkmenbaşı'nın görüşlerini açıklaması ve tanıtması bakımından değerlidir.

II.9.10. Mehmet Emin Efendi'nin Seyahatnamesine Göre Eski Bir Türk Şehri: Dehistan. Bilig, 2009.

Prof. Dr. Fikret Türkmen'in 2009 yılında yayımlanmış olan bu makalesi Dehistan isimli eski bir Türk şehrini tanıtma amacı taşımaktadır. Makalede ilk olarak bu şehirle ilgili tarihi kaynaklarda yer alan bilgiler sunulmuş, ardından Mehmet Emin Efendi hakkında bilgi verilmiştir. Mehmet Emin Efendi'nin seyahatnamesinden Dehistan şehri hakkında bilgiler verdiği kısımdan bilgiler nakledilmiştir. Makalenin son bölümünde Dehistan şehrinden 10 adet fotoğraf yer almaktadır.

II.9.11. Sultan Sencer'den Türkmenbaşı'na (Türkmenistan'ın Devlet ve Hukuk Yapısı Hakkında Ruhnâme'de Yer Alan Görüşler). Türkmenistan Kültürü Araştırmaları, 2010.

Prof. Dr. Fikret Türkmen'in 2010 yılında yayımlanan bu makalesi, Türkmenistan eski Cumhurbaşkanı Saparmurat Türkmenbaşı'nın eseri “Ruhnâme”de yer alan devlet görüşlerini açıklamaktadır.

Makalede ilk olarak Türkmenlerin tarihi hakkında kısaca bilgi verilmiştir. Selçuklu sultanlarından Sultan Sencer'in hayatı ve siyasi faaliyetleri hakkında da bilgi sunan Prof. Dr. Fikret Türkmen, Türkmenlerin tarihi boyunca bağımsızlığın onlar için çok değerli olduğunu ifade etmiş ve Türkmenlerin tarihi hakkında bilgi verdikten sonra Saparmurat Türkmenbaşı ve Ruhnâme'nin Türkmenler ve Türk dünyası açısından önemi üzerinde durmuştur. Ruhnâme'deki devlet anlayışının son derece önemli olduğunu dile getirmiş ve eserdeki devlet anlayışını 7 madde olarak sınıflandırıp, açıklamıştır.

Prof. Dr. Fikret Türkmen'in bu makalesi, Türkmenlerin devlet anlayışını ve bağımsızlığa verdikleri değeri iki önemli şahsiyet üzerinden tarihsel süreçte göstermesi bakımından değerlidir.

II.9.12. Küçük Deniz'den Bir Büyük İsim: Anar.

Bu makalede Azerbaycanlı yazar Anar Rızayev eserleri açısından kısaca değerlendirilmiştir. İlk olarak Anar Rızayev'in sanatçı kişiliğinin oluşmasında etkili olan faktörleri inceleyen Prof. Dr. Fikret Türkmen, Anar Rızayev'in başarılı bir edebi kişilik olmasının çeşitli sebepleri olduğunu belirtmiş ve bunlar arasında insan unsurunu sanatının merkezine taşımış olmasının ise en önemli faktör olarak değerlendirmiştir. Anar Rızayev'in romanlarındaki karakterler, eserlerindeki bakış açıları gibi konular makalede kısaca değerlendirilmiştir.

Bu makale Azerbaycanlı bir yazarın Türkiye sahasında tanıtılması ve sanatçı kişiliğinin tahlil edilmesi bakımından önemlidir.

II.9.13. Abdullah Tukay'ın (1886-1913) Yetiştği Çevre ve Halk Kültürü. Milli Folklor, 2012.

Prof. Dr. Fikret Türkmen'in 2012 yılında yayımlamış olduğu bu makale, Tatar şair ve yazar Abdullah Tukay'ın eserlerindeki psikolojiyi ve buna bağlı olarak Tatar toplumunun yaşadıklarını ortaya koyma amacı taşımaktadır.

Makalede ilk olarak herhangi bir yazar veya şairin toplumuyla bütünleştiği sürece o toplumun yazarı veya şairi olabileceği belirtilmiş, Abdullah Tukay'ın Tatar toplumuyla bütünleşmiş bir şair ve yazar olduğu vurgulanmıştır. Sanatçılar için yaratıcılığın 4 farklı çevrede gelişmiş olduğunu söyleyen Türkmen, bu çevreleri açık-geniş çevre, açık-dar çevre, kapalı-geniş çevre ve kapalı-dar çevre olarak sınıflandırmıştır. Abdullah Tukay bu çevreler üzerinden değerlendirilmiş, ömrünün ilk döneminde açık-dar çevrede, sonra ise

kapalı-dar çevrede yaşadığı belirtilmiştir. Bu bilgiler ışığında Abdullah Tukay'ın eserlerindeki değişik ruh hali durumları incelenmiş, bu değişimler sebepleriyle birlikte açıklanmıştır.

Bu makale, Abdullah Tukay'ın Tatar edebiyatının oluşumundaki önemini, eserlerindeki tesirleri ve halk kültürüne verdiği önemi kendi ifadeleriyle örneklendirilerek göstermesi bakımından değerlidir.

II.10. Diğer Konulardaki Makaleleri ve Diğer Yazıları

Bu kısımda Prof. Dr. Fikret Türkmen'in makalelerin konu ve tür dağılımı hakkında yaptığımız sınıflandırma dışında kalan ve Prof. Dr. Fikret Türkmen'in çeşitli konularda yazdığı 9 makaleyi değerlendireceğiz.

II.10.1. Türk Ortak Yazı Dili Problemi. Avrasya Etüdleri, 1994.

1994 yılında yayımlanan makalede Türk ortak yazı dilinin önemi hakkında değerli bilgiler yer almaktadır. Makale giriş ve iki ayrı kısımdan oluşturulmuştur. Giriş kısmında Türk dilinin en eski kaynaklarından başlayarak kısa bir tarihçesi yer almaktadır. Makalenin ilk kısmında ise 19. yüzyıldan itibaren Türk dünyasında Türk diline yönelik tahribatlar, Türk aydınlarının bu tahribata karşı verdikleri mücadele, ortak yazı dili için yapılan faaliyetler ve konferanslar hakkında bilgi verilmiştir.

Makalenin ikinci kısmında Türk dünyasında ortak yazı dilinin şu anki durumu değerlendirilmektedir. Bu değerlendirme yapılırken ortak Türk yazı dilinin oluşmasında karşılaşılabilecek zorluklar ve çözümleri hakkında bilgi verilmiştir.

Tarihsel ve güncel bir sorunu değerlendiren bu makale Türk dünyası için büyük bir sorun hakkında bilgi veren ve çözüm sunan önemli bir makaledir.

II.10.2. Dil ve Milli Kültür. Palandöken Dergisi, 1996.

1996 yılında yayımlanan bu makale dil kullanımıyla ilgili çeşitli uyarılar taşımaktadır. Günümüze baktığımızda makalenin yazıldığı günden bugüne 27 yıl geçmiş olsa da benzer sorunlar halen devam etmektedir. Makalede ilk olarak dilin kültür ile ilgisi ve öneminden bahsedilmiş ve bu konuda örnekler verilmiştir. Makalenin takip eden kısmında eğitimde, günlük hayatta, radyo ve televizyonlarda, dergilerde Türkçenin yanlış kullanımı üzerinden duran Prof. Dr. Fikret Türkmen, bunun büyük bir tehlike olduğunun altını çizmekte ve bu tehlikeye karşı yapılabilecek çözüm önerilerini sunmaktadır.

Türkçenin korunması ve doğru kullanımı hakkında bu makale son derece önem taşımaktadır.

II.10.3. Yozgat'ın Kültür Tarihimizdeki Yeri. Sıla Dergisi, 1996.

Prof. Dr. Fikret Türkmen 1996 yılında yayımlanmış olduğu bu makale ile Yozgat'ın kültürel değerlerini tanıtmış ve önemini belirtmiştir. Hayatı kısmında belirttiğimiz gibi Prof. Dr. Fikret Türkmen Yozgat'ın Boğazlıyan ilçesinde doğmuştur. Makalede memleketini uzmanlık alanı kültürel değerler üzerinden tanıtmıştır.

Fikret Türkmen bu makalesinde ilk olarak Yozgat'ın coğrafi konumundan dolayı kültür tarihi açısından önemi üzerinde durmuştur. Yozgat ve çevresindeki halk bilgisi ürünlerini inceleyen Türkmen, bu bölgedeki halk şairleri ve şiiirleri, halk hikâyeleri, atasözleri, tekerlemeleri değerlendirmiştir. Bu değerlendirmeler dışında, yine Yozgat ve çevresindeki mutfak kültürü, bitki ve hayvanlarla ilgili inanmalar, halk oyunları, çocuk oyunları gibi konuları değerlendirmiş ve tanıtmıştır. Makalede Yozgat ve çevresine ait birçok kültürel değer yer almaktadır.

Prof. Dr. Fikret Türkmen'in kendi doğduğu şehre ve kültürüne yönelik bu makalesi onun kendi kültürüne verdiği önemi yansıtmaları bakımından değerlidir.

II.10.4. Doğulu Konuların Rus Edebiyatında İşlenmesi Meselesi. Türkoloji Araştırmaları, 2007.

Prof. Dr. Fikret Türkmen 2007 yılında yayımlanan bu makalesinde, Rus edebiyatında Doğu dünyasına bakışı Rus şair ve yazar Aleksandr Sergeyeviç Puşkin'in şiiirleri ve romanları üzerinden değerlendirmiştir.

Makalede ilk olarak tarihsel süreçte Rusların Doğu'ya bakış tarzı hakkında bilgi sunan Türkmen, Rusların her zaman Doğu'yu Batı'dan daha yakın gördüklerini ifade etmiştir. Rus edebiyatında Doğu'ya dair bakış açılarının önemli şair ve yazarlar tarafından verildiğini belirtmiş, bu konudaki önemli isimlerin Puşkin, Tolstoy ve Mihail Yureviç Lermantov olduğunu ifade etmiştir. Makalede doğu kavramını gerçekçi çizgilerle işlenmesi ve köken olarak bir doğulu olan Puşkin'in eserlerinden hareketle doğu kavramını incelemiştir.

Makalede Puşkin'in yaşamı ve edebi hayatı hakkında kısaca bilgi veren Türkmen, öncelikle Puşkin'in şiiirleri üzerinde durmuştur. Puşkin'in şiiirlerindeki doğu ve İslam etkisinin açıkça görüldüğünü söylemiş, Puşkin'e ait şiiir örneklerine yer vermiştir.

Şiirlerindeki doğuyu anlattığı örneklerden sonra, Puşkin'in "Erzurum'a Yolculuk" adlı eserindeki gözlemleri hakkında bilgi vermiştir.

Prof. Dr. Fikret Türkmen'in bu makalesi farklı bir bakış açısından Doğu'ya yönelik fikirleri göstermesi bakımından değerlidir.

II.10.5. Mukayeseli Edebiyat ve Mukayeseli Folklor Çalışmaları Üzerine Görüşler. Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, 2008.

Prof. Dr. Fikret Türkmen tarafından 2008 yılında yayımlanan makale mukayeseli folklor çalışmalarını genel bir çerçevede göstermektedir. Fikret Türkmen bu makalesinde genelden özele giden bir yöntem kurgulamış, bu yönteme göre ilk olarak "Edebiyat" teriminin tanımıyla ilgili yapılmış ve kabul edilmiş tanımları vermiş ve bu tanımlarda yer alan sıkıntılardan söz etmiştir. Edebiyat hakkındaki görüşlerden sonra "Karşılaştırmalı Edebiyat" terimine yüklenen anlamlar üzerinde durmuş, bu görüşlere yöneltilen eleştirileri de okuyucuya sunmuştur. Türkmen, edebiyat ve mukayeseli edebiyat hakkındaki değerlendirmelerini takriben mukayeseli edebiyatın alt dalı olarak gördüğü mukayeseli folklor alanı hakkındaki düşüncelerini açıklamıştır.

Mukayeseli folklor alanında yapılmış olan çalışmalara değinen Fikret Türkmen, Tarihi-Coğrafi Fin Kuramı hakkında detaylı bilgi vermiştir. Karşılaştırmalı folklor yönteminin Türk folklorundaki etkisini ele alan Türkmen, bu konuda Türk folkloru araştırmaları içinde yapılmış olan çalışmaları yabancı bilim insanlarının yaptığı çalışmalar ve Türk bilim insanlarının yaptığı çalışmalar şeklinde sınıflandırarak vermiştir.

Makale, mukayeseli edebiyat ve mukayeseli folklor çalışmalarını başlangıçtan günümüze kadar özetlemesi, mukayeseli folklor metoduyla incelenmiş Türk halk bilimi çalışmalarını değerlendirmesi bakımından önemlidir.

II.10.6. Kök-Türk Âbidelerinde Millî Kimlik Hassasiyeti. Milli Folklor, 2013.

Köktürk abideleri Türk dili ve kültürü açısından çok önemli bir yere sahiptir. Türklerin yaşam biçimi, dünya görüşü gibi konularda bilgi veren yazıtlar, hala üzerinde düşünmeyi gerektirmektedir.

Fikret Türkmen 2013 yılında yayımladığı bu makalede abidelerdeki Türk milli kimliği ile ilgili örnekler üzerinde durmuştur. Köktürk devletinin kısa bir tarihçesinin verilmesiyle başlayan makalede abidelerdeki millî kimlik olgusu ve vurgusu beş başlık altında incelenmiştir:

1. “Millî bir Tanrı yani Türklerin tanrısı”
2. “Bilgili ve cesur kağan”
3. “İle ve Töre’ye saygı”
4. “Entrikalara kanmama”
5. “Ana yurdu hiçbir şekilde terk etmeme”

Fikret Türkmen bu başlıklar altında abidelerde milli kimlik konusunda geçen örnekleri açıklamıştır. Bu makale Köktürk abidelerinde kullanılan dil ve abidelerin günümüzde hala önemini nasıl koruduğuna dair önemli bilgiler içermektedir.

II.10.7. Türkiye ile Rusya Federasyonundaki Türk Toplulukları Arasındaki Kültür Bağları.

Prof. Dr. Fikret Türkmen bu makalesinde Rusya’da yaşayan Türk toplulukları hakkında değerlendirmeler yapmıştır. Makalede, Atatürk döneminde Türkçülük fikrinin oluşumundan sonra bu fikre uygun olarak yapılan çalışmalara yer vermiştir. Atatürk döneminde ve sonrasında Rusya’da yaşayan Türk topluluklarının eserleriyle ilgili yapılan çalışmalar, açılan kurumlar gibi konularla ilgili bilgi vermiştir. Yine makalede bizim daha önce değerlendirdiğimiz, Prof. Dr. Fikret Türkmen başkanlığında gerçekleştirilmiş olan “Türk Dünyası Destanlarının Tespiti, Türkiye Türkçesi’ne Aktarılması ve Yayınlanması” projesi hakkında bilgiler verilmiştir.

Bu makale, Rusya’da yaşayan Türk boylarının kültür hazinesini tanıtması ve bu hazine üzerine yapılan çalışmaların değerini anlatması bakımından dikkat çekicidir.

II.10.8. Altay Türklerinin Dil, Edebiyat ve Kültürleri Üzerinde Türkiye’de Yapılan Çalışmalar.

Prof. Dr. Fikret Türkmen’in bu makalesi Altay Türkleri hakkında yapılan çalışmaların bibliyografyasını ortaya koyan bir makaledir. Makalede ilk olarak Altayistik çalışmalarının başlangıcı hakkında bilgi verilmiştir. Bu çalışmaların başlangıcından bugüne kadar yapılmış çalışmalar, “1. Kitaplar”, “2. Tez Çalışmaları”, “3. Makaleler ve Bildiriler”, “4.Kitap Bölümleri”, “Altay Türkçesi Üzerine Ansiklopedi, Antoloji vb. genel kitaplardaki ilgili maddeler” şeklinde sınıflandırılmış ve listele halinde verilmiştir.

Prof. Dr. Fikret Türkmen’in bu makalesi Altayistik çalışmalarının bibliyografyasını kendi dönemine kadar ayrıntılı bir şekilde incelemesi bakımından önemlidir.

II.10.9. Telefon Mesajlarında Folklorlaşma Kıbrıs Örneği

Prof. Dr. Fikret Türkmen bu makalesinde ilginç bir konuya dikkat çekmiş ve telefon mesajlarının folklorlaşması, bir başka deyişle anonimleşmesi ve anonim olan türlerin çeşitli varyantlar oluşturması konusuna değinmiştir.

Makalede Mustafa Gökçeoğlu'nun "Telefonun Ucundaki Sevdâ Sözleri" adlı kitabı değerlendirme konusu olarak seçilmiş ve bu kitapta bulunan mesajlardan örnekler kullanılmıştır. Çeşitli şairlerin şiirlerinin telefon mesajlarında kullanıldığını ifade eden Prof. Dr. Fikret Türkmen, mesajlarda kullanılan şiirlerde şiirin kime ait olduğunu ifade edilmediğini, genellikle şiirlerin bir bölümünün seçilerek karşı tarafa yollandığına dikkat çekmiştir. Şiirlerin bu şekilde kullanımının belli bir süre sonra "folklorizasyon"u ortaya çıkaracağını ve bu şiirlerin anonimleşeceği belirtilmiştir. Yine telefon mesajlarında atasözü, deyim ve türkü gibi anonim türlerin kullanıldığını söyleyen Türkmen, bu türlerin değiştirilerek ya da eksik şekilde kullanıldığını, bunun da ileride varyantlaşmayı ortaya çıkaracağını ifade etmiştir.

Bu makale, günlük hayatımızda sıkça kullandığımız telefon mesajlarını halk bilimi yönünden incelemesi ve halk biliminin güncelliğini göstermesi bakımından son derece değerlidir.

III. BÖLÜM: FİKRET TÜRKMEN'İN BİLDİRİLERİ

III.1. Mitoloji ile İlgili Bildirileri

Prof. Dr. Fikret Türkmen'in bibliyografyasında mitolojiyle ilgili sunmuş olduğu iki bildiri bulunmakta olup, bu kısımda bu iki bildiri değerlendirilecektir.

III.1.1. Eski Türklerin İnançlarında Tabiat Kültü. 41.PIAC Kongresi, 1998.

1998 yılında 41. PIAC Kongresi'nde sunulan bu bildiri Türklerin tabiat kültürleri ile ilgili inanışları ve bu inanışlar çerçevesinde oluşturulmuş ritüellerden örnekler içermektedir. Türklerin inanç sistemlerinde tabiat ayrı bir değere sahiptir. Tabiata büyük saygı duyulmakla beraber korku da bu inanç içinde yer almaktadır.

Bildiride Türklerin tabiat anlayışı ilk olarak Orhun Yazıtları ve Oğuz Kağan Destanı'ndan hareketle verilmektedir. Daha sonra dağ, su ve ağaç kültürlerinin Türklerde ifade ettiği anlam konusu değerlendirilmiş, yine gökyüzüyle ilgili kavramlar, deprem, sel gibi doğa olaylarının Türklerdeki anlayışı verilmiştir. Bu kültürler ve doğa olayları çerçevesinde gelişen ritüellerle ilgili çeşitli örnekler sunulmuş, bu ritüel örnekleri genellikle Kırgızlardan seçilmiştir.

Bu bildiri, Türklerin tabiata verdiği değeri tabiat çevresinde gelişen ritüellerle örneklendirerek göstermesi bakımından önemlidir.

III.1.2. Türk Kültüründe ve Azerbaycan Mezar Taşlarında Su Kültü. KIBATEK Uluslararası Türk Kültüründe Deniz ve Deniz Edebiyatı Sempozyumu Bildirileri, 2008.

Prof. Dr. Fikret Türkmen, 2008 yılında sunduğu bu bildiride, Türk kültüründe su kültürü çevresinde oluşturulan inanmalar ve ritüeller hakkında ayrıntılı bilgi vermiştir. Bildiride genelden özele giden bir yöntem kullanmış ve ilk olarak çeşitli din ve milletlerde suyun anlamı hakkında bilgi vermiştir. Suyun dikotomik yapısına dikkat çeken Türkmen, suyla ilgili dikotomik unsurlara değinmiştir.

Bildirinin ilk kısmında Türklerde suyun önemi konusunu detaylıca incelemiş Türk kozmogonisinden, Dede Korkut Kitabı'ndan, Dîvânü Lugâti't-Türk'ten ve Kutadgu Bilig'den su kültürüyle ilgili çeşitli örnekler vermiştir. Bu örnekler dışında, Kırım'dan derlenen bir halk inanması da yer almaktadır. Su kültüründen hareketle Türklerde deniz ve okyanus anlayışı hakkında da bilgi veren Türkmen, Türklerde deniz ve okyanus anlayışının çok net olmadığını ifade etmektedir. Makalenin kısmında Anadolu ve

Azerbaycan’da su kültü çevresinde mezar taşlarıyla ilgili oluşturulan inanç örneklerine yer vermiştir. Azerbaycan’daki mezar taşı örnekleri resimlerle desteklenmiştir.

Bu makale, Türkler için ilk inanç sistemlerinden itibaren son derece önemli bir yer tutan su kültünü tarihsel süreçte değerlendirmesi bakımından önemlidir.

III.2. Destanlar ile İlgili Bildirileri

Prof. Dr. Fikret Türkmen’in Türk destanlarıyla ilgili sunmuş olduğu 8 bildiri bulunmakta olup, bu kısımda bu bildiriler değerlendirilecektir.

III.2.1. Köroğlu’nun Özbek ve Ermeni Varyantları. Köroğlu Semineri Bildirileri, 1983.

Prof. Dr. Fikret Türkmen 1983 yılında yayımlanan bu bildirisinde Köroğlu’nun Özbek ve Ermeni varyantlarını içerik ve yapı bakımından değerlendirmiş ve diğer varyantlardan farkları tespit etmeye çalışmıştır.

Bildiride ilk olarak Köroğlu anlatmalarının Türk dünyasında en yaygın destani anlatma olduğu bilgisini veren Prof. Dr. Fikret Türkmen, Köroğlu varyantlarının çok zengin olduğunu belirtip, öncelikle Köroğlu’nun Özbek varyantı üzerinde durmuş, bu varyantla ilgili çalışmalar hakkında bilgi vermiştir. Özbek varyantında yer alan mitolojik unsurlar, kadın kahramanlar, dini unsurlar, motifler ve Köroğlu’nun Batı versiyonlarından farkı hakkında değerlendirme yapmıştır. Bu kısımdan sonra Ermeni varyantını incelemiş ve bu varyant üzerine yapılan çalışmaları, varyantın konusunu, şekil özelliklerini ve Türk boylarına ait varyantlardan farklarını incelemiştir.

Bu bildiri, Türk dünyasındaki en önemli anlatmalardan biri olan Köroğlu’nun Özbek ve Ermeni varyantlarını tanıtmaları ve bu varyantlardaki değişik unsurların tespiti bakımından son derece önemlidir.

III.2.2. Les Variantes Anatoliennes et Turkmenes Des Recits de Köroğlu. 31.PIAC Kongresi, 1988.

Bu kısımda Prof. Dr. Fikret Türkmen’in 1988 yılında gerçekleştiren 31.PIAC kongresinde Fransızca olarak sunmuş olduğu ve Türkçeye “Köroğlu Hikâyelerinin Anadolu ve Türkmen Varyantları” adıyla çevrilen bildirisini değerlendireceğiz.

Bildiride ilk olarak Köroğlu’nun Batı ve Doğu versiyonları hakkında bilgi veren Fikret Türkmen, inceleme konusu olarak Batı versiyonundan Anadolu varyantını, Doğu versiyonundan ise Türkmen varyantını ele almıştır. Köroğlu’nun Anadolu ve Türkmen

varyantlarında yer alan epizotlar, şiirler ve motifler ortak ve farklı yönleri bakımından incelenmiştir.

Prof. Dr. Fikret Türkmen'in bu bildirisi, Türk dünyasının en yaygın anlatmalarından olan Köroğlu Destanı'nın iki farklı varyantını incelenmesi ve bu varyantlar arasındaki ortak yönleri tespit etmesi bakımından değerlidir.

III.2.3. Dede Korkut Hikâyelerinin Anadolu ve Rumeli'nde Yaşayan Kolları. I.

Sovyet-Türk Kolokyumu, 1988.

Bu başlık altında inceleyeceğimiz bildiri 1988 yılında gerçekleştirilen I. Sovyet-Türk Kolokyumu'nda sunulmuştur.

Bildiride konu olarak Dede Korkut Kitabı'ndaki anlatmalardan en yaygın olarak bilinen Bamsı Beyrek ve Tepegöz anlatmaları seçilmiştir. İnceleme konusu edilen iki Bamsı Beyrek anlatması Anadolu'dan, iki Tepegöz anlatması ise Dobruca'dan derlenmiştir. Bildiride ilk olarak sözlü gelenekten derlenen iki Bamsı Beyrek anlatması değerlendirilmiştir. Bu iki anlatmada yer alan formeller, eksik olan formeller, formellerde meydana gelen değişiklikler, anlatmalara yeni giren unsurlar ve motifler üzerinde durulmuştur.

Bamsı Beyrek anlatmalarının incelenmesinden sonra Dede Korkut Kitabı'ndaki anlatmalardan ikinci en yaygın anlatma olarak görülen Tepegöz anlatmaları incelenmiştir. Bu incelemeye iki Tepegöz anlatması dahil edilse de derlenen ikinci Tepegöz anlatması tamamen değişik bir konuya sahip olduğu için sadece motifleri verilmiştir. Birinci Tepegöz anlatmasında yer alan mekân ve tip eksiklikleri üzerinde durulmuştur. Yapılan bu içerik ve yapı incelemelerinden sonra inceleme konusu anlatmaların metinleri bildirinin sonunda incelenmiştir.

Bu bildiri, Dede Korkut Kitabı'ndaki anlatmalardan iki farklı bölgeden alınan iki anlatmanın seçilmesi ve bu iki anlatmanın karşılaştırılmalı olarak incelenmesi bakımından değerlidir.

III.2.4. Manas Destanı ve Anadolu Halk Hikâyeleri. International Symposium

Epos Manas, 1995.

Prof. Dr. Fikret Türkmen tarafından 1995 yılında sunulan bu bildiride aynı sözlü gelenekten beslenen iki Türk boyunun sözlü kültür ürünleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Bildiride ilk olarak “Mitik, Epic ve Epico romanesque” kavramları

açıklanmış ve epik bir eser olan Manas Destanı ve epico romanesque türünde eserler olan Anadolu halk hikâyeleri arasında benzerlikler olduğu belirtilmiş ve motifler ve epizotlar bakımından Manas Destanı ve Anadolu halk hikâyelerinin benzer noktaları gösterilmiştir. Bu benzerlikler arasında Manas Destanından seçilmiş örnekler de bildiride sunulmuştur.

Dönemleri ve türleri bakımından farklı olan eserler arasında bu tür benzerlikler bulunması, ortak sözlü bir kültür geleneğinin her iki Türk boyunda tür olarak farklı olsa da devam ettiğini göstermesi bakımından önemli bir yer tutmaktadır.

III.2.5. Romanya Tatarları Arasında Yaşayan Ortak Destan ve Hikâyelerimiz.

Tatarların Geçmişi, Şimdiki Durumu, Geleceği ve Türk Dünyasındaki Yeri, 1998.

Prof. Dr. Fikret Türkmen'in 1998 yılında sunmuş olduğu bu bildiride Dobruca Türkleri arasındaki 6 anlatma incelenmiştir. İncelenen anlatmalar üzerinden Anadolu sahasındaki varyantlar ile arasındaki paralellikler tespit edilmiştir.

Romanya'da yaşayan üç Türk grup olduğunu ifade eden Prof. Dr. Fikret Türkmen, bu gruplardan Dobruca Türkleri diğer adıyla Dobruca Tatarları arasında yaşayan ve daha önce tespit edilip yayımlanmış 6 anlatmayı değerlendirmiştir. “Baybörü ulı Beyrek Batır”, “Tepegöz”, “Arız man Kamber”, “Yusuf man Zuleyha”, “Şay Sımayıl” ve “Tayır man Zöre” adlı anlatmaları inceleme konusu olarak seçmiştir. Bu anlatmaları sırasıyla epizot ve motifler yönünden detaylı olarak incelemiştir. Epizot ve motif incelemesinden sonra Anadolu varyantlarıyla aralarındaki benzerlikleri vermiş ve varyantlar arasındaki bazı farkların ortak yapıya zarar vermediğini, bu farkların çeşitli sebeplerle anlatmaya giren “mahallileştirme” olayından kaynaklı olduğunu ifade etmiştir.

Bu bildiri, Türk boyları arasındaki anlatmalarda oluşan farklarının sebeplerinin neler olabileceği konusunda verdiği bilgiler bakımından değerlidir.

III.2.6. Türk Destanları ve Halk Hikâyelerinde Ölümden Sonra Dirilişin İfade Ediliş Şekilleri. 43. PIAC Kongresi, 2000.

Prof. Dr. Fikret Türkmen'in 2000 yılında 43. PIAC Kongresi'nde sunduğu bu bildiride Türklerde ölümden sonra dirilme inancı çeşitli yönlerden incelenmiştir. Bildirinin başında Türklerde ölüm kavramı tarihsel süreçte değerlendirilmiştir. Ölümden sonra diriliş inancının Türk destan ve halk hikâyelerinde nasıl yer aldığı sorusuna cevap verilmeden önce bu inancın Bektaşilik ve tasavvuf dairesi içerisinde yer alışı örneklerle ortaya koyulmuştur.

Bu kısımdan sonra ölümden sonra dirilişin yer aldığı Türk destanlarından örnekler verilmiş, bu inancın destanlarda İslam öncesi ve sonrası olarak ikiye ayrılmış biçimde değişkenlik gösterdiği vurgulanmıştır. Destanlardan sonra bu inanç halk hikâyeleri bakımından değerlendirilmiş, bu inancın yer aldığı halk hikâyelerinden örnekler verilmiştir.

Türk boylarındaki ortak inanmalar ve ritüeller çeşitli halk bilgisi ürünlerinde görülmektedir. Bu bildiride ölümden sonra diriliş inancının farklı Türk boylarında ve farklı halk bilgisi ürünlerinde nasıl yer aldığını göstermesi bakımından önemlidir.

III.2.7. Karakalpakistan’da Destan Çalışmaları. Son Elli Yılda Türkiye Dışındaki Türk Halk Kültürü Çalışmaları Seksiyon Bildirileri, 2001.

Prof. Dr. Fikret Türkmen tarafından 2001 yılında sunulmuş bu bildiride Karakalpakistan’da bugüne kadar yapılan destan çalışmaları başlangıcından itibaren detaylı olarak incelenmiştir.

Bildiride Karakalpakistan’ın siyasi durumu, coğrafyası, nüfusu hakkında genel olarak bilgi verilmiştir. Bu bilgiden sonra Karakalpakistan destanlarının ilk tespit edilme süreçleri incelenmiştir. Karakalpakistan destanları hakkında o güne kadar yapılmış çalışmalar ve derlenen destanlar hakkında ayrıntılı bilgi sunulmuştur.

Bu bildiri, Karakalpakistan destanları hakkında yapılmış çalışmaları tanıtması, bu çalışmaları değerlendirmesi bakımından bir bibliyografya özelliği taşımakta olup, bu alanda çalışacak araştırmacılara yardımcı olması bakımından önemlidir.

III.2.8. Türk Destanlarında ve Halk Hikâyelerinde Şahıslara, Kabilelere ve Yerlere Ad Verilmesi. V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri, 2004.

Prof. Dr. Fikret Türkmen’in 2004 yılında sunmuş olduğu bu bildiride, destanlar ve halk hikâyelerinde ad almanın önemi üzerinde durmuş, özellikle destanlardaki ad alma örneklerini ayrıntılı olarak incelemiştir.

Ad alma konusu üzerinde duran Prof. Dr. Fikret Türkmen, öncelikle Abdülkadir İnan’ın bu konudaki görüşlerini aktarmıştır. Ad alma motifinin destanlarda ortak bir motif olduğu bilgisinden hareketle Oğuz Kağan Destanı ve Dede Korkut Kitabı üzerinde değerlendirmeler yapmıştır. İki destanda geçen ad alma motifini örneklerle değerlendirmiştir. Daha sonra, halk hikâyelerinde ad alma konusuna değinen Türkmen,

destandan halk hikâyesine geçişte ad alma motifinin uğradığı değişiklikler hakkında bilgi vermiştir.

Prof. Dr. Fikret Türkmen'in bu bildirisi, Türk halk bilgisi ürünlerindeki ortak bir motif olan ad alma motifini ayrıntılı olarak incelemesi ve destandan halk hikâyesine geçişte bu motifin uğradığı değişiklikleri göstermesi bakımından değerlidir.

III.3. Halk Hikâyeleri ile İlgili Bildirileri

Prof. Dr. Fikret Türkmen'in halk hikâyeleri konusunda sunmuş olduğu 2 bildiri bu kısımda değerlendirilecektir.

III.3.1. Türk Halk Hikâyelerinde Gökyüzü ile İlgili Allegoriler. I. Uluslararası Türk Folklor Semineri, 1973.

Prof. Dr. Fikret Türkmen sunmuş 1973 yılından sunmuş olduğu bildiriye Türk halk hikâyelerinde geçen gökyüzü ile ilgili sembollerin tespitini yapmıştır. Türklerin Şamanist dönemde gökyüzüyle ilgili geliştirmiş olduğu inançları değerlendirmiştir. Daha sonra Türklerin İslami dönemde gökyüzüyle ilgili yazdıkları edebi ve bilimsel yazılardan örnekler sunmuştur.

Prof. Dr. Fikret Türkmen, 4 hikâye üzerinden gökyüzüyle ilgili allegorileri örneklendirmiştir. “Hurşit ile Mahmihi”, “Şehzade Sanuber”, “Tahir ve Zühre”, “Hilâl ile Seherhan” hikâyelerini değerlendirmiştir. Bu hikâyelerin özetini veren Fikret Türkmen, daha sonra hikâyelerde yer alan gökyüzü allegorileri tespitlerini açıklamıştır. Bahsi geçen 4 hikâye dışında gökyüzü allegorileri içeren farklı halk hikâyelerinin de bulunabileceğini vurgulamıştır.

Bu bildiri, Türklerdeki gökyüzü anlayışını halk hikâyeleri kapsamında değerlendirmesi ve tespit edilen halk hikâyeleri dışındaki hikâyelerde de bu allegorilerin olabileceğini vurgulaması bakımından değerlidir.

III.3.2. M. Yu. Lermontov ve Âşık Garip Hikâyesi. X. Uluslararası KIBATEK Türk Edebiyatı Şöleni Bildirileri, 2005.

Prof. Dr. Fikret Türkmen'in 2005 yılında sunduğu bildiri Rus şair ve yazar Mihail Yuryeviç Lermontov hakkında detaylı bilgi ve onun yarım kalan bir eseri olan Âşık Garip Hikâyesi hakkında bilgiler içermektedir.

Bildiriye Lermontov'un detaylı bir biyografisi yer almaktadır. Lermontov aldığı eğitimler, sosyal hayatı ve psikolojik durumu açısından ayrıntılı olarak incelenmiş, şairin

edebi yönü tespit edilmeye çalışılmıştır. Lermontov'un "Âşık Garip" ve "Kafkasyalı" adlı eserlerinin tamamlanamamış olduğu dile getirilmiş ve "Âşık Garip" eserinin özetine yer verilmiştir. Eser hakkında makalenin başında verilen biyografiden hareketle kısa bir değerlendirme yapılmış ve Lermontov'a ait şiir örnekleri verilmiştir.

Bu bildiri, Âşık Garip Hikâyesinin bir Rus şair tarafından nasıl algılandığını göstermesi ve bu şair hakkında değerlendirme yapması bakımından önemlidir.

III.4. Fıkra ve Mizah ile İlgili Bildirileri

Bu kısımda, Prof. Dr. Fikret Türkmen tarafından mizah teorileri ve fıkralarla ilgili sunulan 7 bildirinin değerlendirmesini yapacağız.

III.4.1. Söz Sanatlarına ve Kelime Oyunlarına Dayalı Nasreddin Hoca Fıkraları Üzerine. Uluslararası Türk Dili Kongresi, 1988.

Prof. Dr. Fikret Türkmen'in 1988 yılında Uluslararası Türk Dili Kongresi'nde sunmuş olduğu bu bildiri, Fowler'ın Mizah Tasnifi tablosuna göre Nasreddin Hoca fıkralarını değerlendirme amacı taşımaktadır. Tezimizin "Kitaplar" bölümünde "Nasreddin Hoca Latifelerinin Şerhi (Burhaniye Tercümesi)" adlı kitap değerlendirmesinin "Nasreddin Hoca Fıkralarında Söz ve Hareket Komîği, Hoca'ya Ait Fıkraların Ayırtedilmesi İçin Bir Metod Denemesi" adlı alt başlığında bu konuyu değerlendirdiğimiz için burada ayrıca incelemeyi uygun bulmuyoruz.

III.4.2. Nasreddin Hoca Fıkralarında Söz ve Hareket Komîği, Hoca'ya Ait Fıkraların Ayırtedilmesi İçin Bir Metod Denemesi. I. Milletlerarası Nasrettin Hoca Sempozyumu, 1989.

Bu bildiri 1989 yılında Ankara'da gerçekleştirilen I. Milletlerarası Nasrettin Hoca Sempozyumu'nda Prof. Dr. Fikret Türkmen tarafından sunulmuştur. Bildiride genel olarak Nasreddin Hoca fıkralarının mizah teorilerine göre incelemesine yer verilmiştir. Yukarıda "Kitaplar" bölümünde incelemeye aldığımız "Nasreddin Hoca Latifelerinin Şerhi (Burhaniye Tercümesi)" adlı kitap incelemesinde bu bildiride yer alan bilgileri ayrıntılı olarak değerlendirdiğimizden dolayı bu bildiri hakkında daha fazla bilgi vermeyi uygun bulmuyoruz.

III.4.3. Fıkra Teorileri ve Nasreddin Hoca Fıkraları. Türk Halk Edebiyatı Bilgi Şöleni, 1995.

1995 yılında Türk Halk Edebiyatı Bilgi Şöleni'nde sunulan bu bildiride, Prof. Dr. Fikret Türkmen'in mizah konusunda en çok üstünde durduğu isim olan Nasreddin Hoca'nın günümüz mizah teorilerine göre bir değerlendirmesi yer almaktadır. Bu bildiride Nasreddin Hoca fıkraları Fowler'ın mizah teorisi açısından değerlendirilmiştir. Bu konu hakkında daha önce değerlendirme yaptığımız için bu kısımda tekrar değerlendirmiyoruz.

III.4.4. Modern Mizah Teorilerine Göre Nasreddin Hoca Fıkralarının Yorumu. Uluslararası Nasreddin Hoca Bilgi Şöleni (Sempozyumu), 1996.

Prof. Dr. Fikret Türkmen 1996 yılında sunduğu bu bildiride Nasreddin Hoca fıkralarını Rahatlama ve Uyumsuzluk teorileri üzerinden değerlendirmiştir. Bildiride yer alan bilgileri “Kitaplar” bölümünde “Nasreddin Hoca Latifelerinin Şerhi (Burhaniye Tercümesi)” adlı kitap incelemesinin “Modern Mizah Teorilerine Göre Nasreddin Hoca Fıkralarının Yorumu” adlı alt başlığında incelemiş olduğumuzdan ayrıca bilgi vermiyoruz.

III.4.5. Mizahta Üstünlük Teorisi ve Nasrettin Hoca Fıkraları. V. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi, 1996.

1996 yılında sunulan bu bildiri, modern mizah teorisi bakımından Nasreddin Hoca fıkralarının değerlendirmesini içermektedir. Bildirideki amaç, modern mizah teorilerinden biri olan mizahta üstünlük teorisi bakımından Nasreddin Hoca fıkralarını açıklamak ve bu fıkraların evrensel yapısını ortaya koymaktır. “Nasreddin Hoca Latifelerinin Şerhi (Burhaniye Tercümesi)” adlı kitabında Nasreddin Hoca fıkralarını modern mizah teorilerine göre detaylı olarak inceleyen Türkmen, bu bildirisinde fıkraları sadece üstünlük teorisi bakımından değerlendirmiştir.

Bildiride ilk olarak çeşitli bilim insanların gülme ve üstünlük teorisi hakkında yapmış olduğu tanımlar sunulmuştur. Verilen bilgiler ışığında çeşitli Nasreddin Hoca fıkra örnekleri seçilmiş ve bu fıkra örnekleri üstünlük teorisi açısından değerlendirilmiştir.

Prof. Dr. Fikret Türkmen'in bu bildirisi, Nasrettin Hoca fıkralarının evrensel bir kuram olan Üstünlük Teorisi ile açıklamasıyla bu fıkraların evrenselliğini göstermesi bakımından dikkat çekidir.

III.4.6. Osmanlı Döneminde Türk Mizahı. Osmanlı Ansiklopedisi Kültür-Sanat, 1999.

Prof. Dr. Fikret Türkmen'in ansiklopedi maddesi olarak hazırladığı bu yazıda Osmanlı Dönemindeki mizahı çeşitli yönlerden değerlendirmiş ve bu dönemle ilgili detaylı bilgiler sunmuştur. Yazıda ilk olarak mizah teorileri hakkında bilgi veren Prof. Dr. Fikret Türkmen, Üstünlük Teorisi, Uyumsuzluk Teorisi ve Rahatlama Teorisi hakkında açıklamalar yapmıştır. Bu açıklamalardan sonra Fowler'in Mizah Tablosuna yer vermiş ve Türk fıkralarında tablodaki tüm özelliklerin bulunduğu bilgisini vermiştir. Osmanlı Dönemindeki mizah konusuna geçmeden önce fıkraların sosyal hayattaki işlevi üzerinde durmuş, Türklerde İslamiyet öncesi ve sonrası fıkranın adlandırma süreci hakkında bilgi vermiştir.

Osmanlı Dönemindeki mizahı çeşitli yönlerden değerlendiren Prof. Dr. Fikret Türkmen, Osmanlı mizahını sadece İstanbul olarak görmemek gerektiğini, Osmanlı Döneminde halk içinde ve Anadolu'da yaşayan son derece önemli bir halk mizahı olduğunu belirtmiştir. Osmanlı Dönemi mizahını temel özellikleri ve tiplerine göre sıralamıştır. Bu dönemdeki mizahın en önemli özelliğinin dil olduğunu dile getiren Türkmen, bu dönemdeki mizah ile ilgili çalışmaların sayısının yeterli olmadığını ifade etmiştir. Yazının son bölümünde ise Osmanlı Dönemindeki fıkra tiplerini değerlendirmiştir.

Prof. Dr. Fikret Türkmen'in kitaplarında, makalelerinde ve bildirilerinde sıklıkla üstünde durduğu mizah konusu Osmanlı özelinde incelenmiştir. Bu yazıda Osmanlı Dönemindeki mizah hakkında ayrıntılı bilgiler yer almaktadır.

III.4.7. Gülme Teorileri ve Bursa Yöresi Yörük Fıkralarının Analizi. I. Bursa Halk Kültürü Sempozyumu, 2002.

Prof. Dr. Fikret Türkmen 2002 yılında sunduğu bu bildiride ilk olarak mizah ve gülmeyi tanımlamanın zorluğu üzerinde durmuştur. Gülme üzerinde yapılan çalışmaların az olduğundan bahseden Prof. Dr. Fikret Türkmen, mizah ve folkloru tanımlanmalarının zor olması yönünden birbirine benzetmiştir.

Yörük fıkralarının analizine geçmeden önce 4 mizah teorisi listelenmiş, bu 4 teoriden üstünlük teorisiyle ilgili ayrıntılı bilgi vermiş ve çeşitli bilim insanlarının üstünlük teorisi hakkındaki görüşlerini aktarmıştır. Prof. Dr. Fikret Türkmen'in kendi arşivinden ve Prof. Dr. Mustafa Cemiloğlu'nun derlemelerinden seçilmiş toplamda 8 fıkra makalede yer almıştır.

Bu bildiri, Yörük fıkralarını öncelikle metin olarak vermesi ve her fikranın altında başta üstünlük teorisiyle olmak üzere mizah teorileri bakımından önemli değerlendirmeler içermektedir.

III.5. Halk Şiiri ve Şairleriyle ile İlgili Bildirileri

Bu kısımda Prof. Dr. Fikret Türkmen'e tarafından yayımlanan halk hikâyeleri ve halk şiiri ve şairleriyle ile ilgili tespit etmiş olduğumuz 5 bildiri değerlendirilecektir.

III.5.1. Türkiye Dışında Karacaoğlan. III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi, 1985.

Prof. Dr. Fikret Türkmen 1985 yılında sunmuş olduğu bu bildiride, Karacaoğlan isminin başka aşıklarda kullanımıyla ilgili bilgi vermiş ve Karacaoğlan ile ilgili yapılan yayınları ayrıntılı olarak değerlendirmiştir. Batı'daki Karacaoğlan şiirlerinin yayılmasının yazılı kaynaklar aracılığıyla olduğunu belirten Fikret Türkmen, İran, Azerbaycan ve Türkmenistan'da ise bu yayılmanın sözlü bir yayılma olduğunu vurgulamıştır.

Bu bilgidен hareketle Karacaoğlan'ı Azerbaycan ve Türkmenistan özelinde değerlendirmiş, Azerbaycan'da ve Türkmenistan'da Karacaoğlan ilgili yapılan çalışmaları sunmuştur.

Bu bildiri, Karacaoğlan'ın Azerbaycan ve Türkmenistan'da tespit edilen şiirleri, bu şiirlerin yayılma yolu hakkında ayrıntılı bilgi vermesi ve Karacaoğlan'ın Türkmenistan'daki bakışlar üzerindeki etkisini şiir örnekleriyle değerlendirmesi açısından dikkat çekicidir.

III.5.2. Göktepe Savaşları ve Bunların Türkmenistan Halk Şiirindeki Akisleri. XII. Türk Tarih Kongresi, 1994.

1994 yılında gerçekleştirilen XII. Türk Tarih Kongresi'nde sunulan bu bildiri, Türkmenistan halk şairleri bakışların şiirleriyle tarihsel bir olayı dile getirmelerini

anlatmaktadır. Türkmenlerin kısa bir tarihçesini veren Fikret Türkmen, Türkmenlerin tarih boyunca yaşadıkları zorlukları ve mücadelelerini anlatmıştır.

Bildirinin asıl konusunu ise Türkmenlerin Ruslara karşı verdikleri mücadele olan Göktepe savaşları oluşturmaktadır. I. Göktepe ve II. Göktepe savaşları olarak tarihe geçen bu savaşlarda, Türkmenler Ruslar tarafından birçok zulme uğratılmışlardır. Bu zulümler birçok bakış tarafından dile getirilmiş, adeta tarihsel bir gerçeği anlatmışlardır. Prof. Dr. Fikret Türkmen, bildiride I. Ve II. Göktepe savaşları hakkında verdiği bilgiden sonra Türkmen bakışlarından tespit edilen 12 şiire bildiride yer vermiştir.

Prof. Dr. Fikret Türkmen'in bu bildirisi, bildiride değerlendirilen şiirlerin tarihçiler tarafından incelenmesi ve bu konunun ayrıntılı olarak araştırılmasından sonra Göktepe savaşları hakkındaki önemli gerçekleri ortaya çıkarabilmesi bakımından son derece önemlidir.

III.5.3. Yazılı Kaynaklardaki (Cönklerdeki) Bektaşî Şairlerin Şiirlerinde Görülen Yeni Şekiller. I. Türk Kültürü ve Hacı Bektaşî Veli Sempozyumu, 1998.

1998 yılında sunulmuş olan bildiride halk edebiyatı ve divan edebiyatından doğan sentezin Bektaşî şairleri ve şiirleri üzerindeki etkisi incelenmiştir. Bildiride Türk edebiyatının tarihsel gelişimi hakkında genel bilgi verilmiş, dünyadaki şiirin oluşumu konusuna değinilmiş ve buradan hareketle Türk şiirinin oluşumu değerlendirilmiştir.

Halk şiiri ve divan şiiri üzerinde duran Prof. Dr. Fikret Türkmen, bu iki şiir türünü kıyaslamış, halk şiirinin itibar kaybını değerlendirmiştir. Divan şiirine eleştirilen yöneltirken, halk şiirinin divan şiirinden etkilendiği yönleri 7 maddede vermiştir. İki şiir türünün etkileşimiyle yeni bir sentez oluştuğunu söyleyen Türkmen, bu sentezden Bektaşî şairlerinin etkilendiği yönleri ve şiirlerinde meydana gelen değişiklikleri incelemiştir. Bildirinin son bölümünde Bektaşî edebiyatına ait harfnâme, yaşnâme, günnâme ve aynâmelerden örnekler yer almıştır.

Bu bildiri, halk şiiri ve divan şiirini ayrıntılı olarak incelemesi ve bu iki şiir türündeki etkileşimi değerlendirmesi bakımından kıymetlidir.

III.5.4. XIX. Yüzyıl Anadolu Halk Şiiri ve Âşık Kemalî. II. Kastamonu Kültür Sempozyumu Bildirileri, 2003.

2003 yılında Kastamonu Kültür Sempozyumu'nda sunulan bu bildiri, çok bilinmeyen bir âşık olan Âşık Kemalî hakkında değerlendirmeler içermektedir. Bildirinin

başında divan şiiri ve halk şiiri hakkında değerlendirmelerde bulunan Türkmen, divan şiiri hakkında dikkat çekici benzetmelerde bulunmaktadır.

Prof. Dr. Fikret Türkmen, 19. yüzyıl halk şiirinin durumunu değerlendirmiş ve bu bilgilerden hareketle 19. yüzyıl dönemi şairlerinde olan Âşık Kemalî'nin kısa bir biyografisini, şiirlerinde seçtiği konuları, etkilendiği şairleri ve çırakları gibi konular hakkında değerlendirmeler yapmıştır. Bildiride Âşık Kemalî'nin şiirlerinden bazı bölümlere de yer vermiştir.

Bu bildiri, eski bir âşığın tanıtılması ve bu âşık hakkında çeşitli değerlendirmeler içermesi bakımından önemlidir.

III.5.5. Balkanlarda Karacaoğlan ve Şiirlerinin Estetik Özellikleri. XVII.

Uluslararası Balkan Sempozyumu, 2008.

Prof. Dr. Fikret Türkmen 2008 yılında sunmuş olduğu bu bildiride, XVI. yüzyılda Balkanlarda yaşadığı düşünülen ve Karacaoğlan geleneğini devam ettiren bir şairi ve Karacaoğlan geleneğini içinde yaratılan şiirleri çeşitli yönlerden değerlendirmiştir.

Prof. Dr. Fikret Türkmen, Karacaoğlan isminin birçok şairin kullandığını, Güney Anadolu'da yaşayan Karacaoğlan'ın halkın hafızasında yer ettiğini ve diğer şairlerin söyledikleri şiirleri ona mâl ettiğini vurgulamıştır. Bu konuyla ilgili çeşitli araştırmacıların görüşleri ve eserleri hakkında bilgi de sunmuştur. Araştırmaların XVI. yüzyılda Balkanlarda da Karacaoğlan adlı bir şairin olduğunu göstermekte olduğunu ifade eden Prof. Dr. Fikret Türkmen, bu şairin şiirlerinden hareketle hayatı hakkında kısaca bilgi vermiştir.

Karacaoğlan geleneğinin çeşitli Türk boylarında var olması bu gelenekte ortak bir yapı meydana getirmiştir. Bu bildiri, Karacaoğlan şiirlerindeki bu yapının incelenmesi ve Karacaoğlan geleneğinde yer alan şiirlerin ortak içerik, şekil, motifler, formel ifadeler, tasvirler, söz sanatları ve üslup yönünden değerlendirmesi bakımından son derece önemlidir.

III.6. Tekke-Tasavvuf Edebiyatı ile İlgili Bildirileri

Prof. Dr. Fikret Türkmen'in tekke ve tasavvuf edebiyatıyla ilgili tespit ettiğimiz 6 bildirisi bulunmaktadır. Bu kısımda tespit edilen altı bildiri değerlendirilecektir.

III.6.1. Yunus Emre'nin Anadolu'nun İslamlaşmasındaki ve Türkleşmesindeki Rolü. IV. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri, 1991.

Prof. Dr. Fikret Türkmen, bu bildiriye 1991 yılında sunmuştur. Bildiride ilk olarak Yunus Emre'nin yaşadığı dönemde Anadolu'nun sosyal ve siyasi durumunu ele almıştır. Verilen genel bilgidен hareketle Yunus Emre'nin Anadolu'nun İslamlaşmasındaki rolü hakkında bilgi veren Fikret Türkmen, Yunus'un göçebe zümreye şiirleriyle İslam hakkında verdiği bilgileri, toprağa ve yerleşik hayata verdiği önemi ve halkta yarattığı yaşama sevinci hakkında değerlendirmeler yapmıştır.

Yunus Emre'nin dil kullanımıyla Türkleşme konusundaki faydalarını açıklayan Türkmen, Yunus'un şiirlerinde Türkçe kullanması, Arapça ve Farsça tamlamalar kullansa bile bunları Türkçeleştirilmiş olanlardan tercih etmesi gibi konulara değinmiştir. Yunus Emre'nin kendi döneminden sonra gelen tarikat ve zümreleri de etkilediğini, Yunus'un etkisini gören tarikat ve zümrelerin Türkçe kullandığını ifade etmiştir.

Bu bildiri, Yunus Emre hakkında ayrıntılı bilgi içermesi ve Yunus Emre'nin Anadolu'daki faaliyetlerin yararlarını değerlendirmesi bakımından önemlidir.

III.6.2. Türk ve Dünya Edebiyatında Yunus Emre'nin Yeri. Uluslararası Yunus Emre Sempozyumu, 1991.

Prof. Dr. Fikret Türkmen'in 1991 yılında sunduğu bildiri Yunus Emre'nin önemini ve diğer araştırmacıların gözünden dünyadaki yerini göstermeyi amaçlamaktadır. Prof. Dr. Fikret Türkmen, Yunus Emre'nin dil ve kültür açısından gösterdiği önem hakkında bilgi sunmuştur. Yunus Emre'nin konu olarak yüzyıllardır işlenen insanı anlattığı ancak bunu yaparken eski Türk inanç sistemi ile İslamiyet'i sentezlediğini ve Yunus'un farkının tam olarak burada ortaya çıktığını vurgulamıştır.

Yunus Emre'nin şiirlerinde etkisini dil üzerinden açıklamıştır. Kendi döneminde ve sonrasında Yunus Emre'nin Türkçeyi getirmiş olduğu önemli nokta hakkında bilgi vermiştir. Yunus Emre'nin dünya edebiyatındaki yerini 1971 yılında gerçekleştirilen "Uluslararası Yunus Emre Semineri"nde Prof. Dr. Annemarie Schimmel, Prof. Dr. Belma Ötüş ve Prof. Dr. Andreas Tietze tarafından sunulmuş olan 3 bildiriden alıntılar yaparak değerlendirmiştir.

Türk tasavvufunda değerli bir yere sahip olan Yunus Emre hakkında ayrıntılı bilgi içeren bu bildiri, Yunus Emre'nin hem Türk dünyasındaki hem de dünyadaki etkisini göstermesi bakımından değerlidir.

III.6.3. Ahmet Yesevî ve Anadolu Halk Edebiyatı. III. Uluslararası Türk Kültürü Kongresi, 1993.

1993 yılında Uluslararası Türk Kültürü Kongresi'nde sunulmuş olan bildiride Ahmet Yesevi Türk-İslam sentezi üzerinden ele alınmıştır. Bildiride Türklerin tarih boyunca girmiş olduğu “medeniyet daireleri” konusuna değinilmiştir. Ahmet Yesevi'nin Anadolu halk edebiyatında bulunduğu rol üzerinde çeşitli değerlendirmeler yapılmıştır.

Prof. Dr. Fikret Türkmen bildirisinde Ahmet Yesevi'yi kısaca epik ve mistik düşüncelerinin birleştiricisi olarak görmektedir. Bildirinin başında dile getirilen “medeniyet daireleri” bakımından Ahmet Yesevi Bozkır ve İslam medeniyeti arasında görülmüştür. Ahmet Yesevî'nin şiirlerinde epik ve mistik unsurların bir arada görmenin mümkün olduğu ifade edilmiş ve Yesevi'nin okumuş zümre ve halk arasında bir köprü görevi gördüğü belirtilmiştir.

III.6.4. Şah İsmail Hataî'nin Anadolu Alevî Bektaşîliği ve Alevî Bektaşî Edebiyatı Üzerindeki Etkileri. I. Uluslararası Şah İsmail Hatayi Sempozyumu, 2003.

Prof. Dr. Fikret Türkmen tarafından 2003 yılında sunulan bildiride Şah İsmail'in edebiyat ve inanç açısından etkisi iki ayrı başlık altında incelenmiştir. Bildiride ilk olarak Şah İsmail'in Anadolu üzerindeki etkisinin anlaşılması amacıyla Türklerin İslamiyet'i kabul ettikleri dönem ve Safevîlerin devletleşmeden önceki süreçleri hakkında bilgi verilmiştir.

Bu bilgilerden hareketle Şah İsmail'in Alevî Bektaşî edebiyat üzerindeki etkisi incelenmiştir. Bu incelemede Şah İsmail etkisi 4 maddede açıklanmıştır. Bu konuda örneklendirmeye gidilmiş ve Şah İsmail'in etkisini gösteren Bektaşî şiirleri sunulmuştur. İkinci olarak Anadolu Alevî Bektaşîliği üzerinde durulmuş ve cem törenlerinde gerçekleştirilen inanmalar üzerinden Şah İsmail etkisi değerlendirilmiştir.

III.6.5. Azîz Mahmud Hüdâyî ve Zühdî Halk Edebiyatı. Azîz Mahmud Hüdâyî Uluslararası Sempozyum Bildirileri, 2005.

2005 yılında sunulan bu bildiride zühdî edebiyat yönünden Hüdâyî'nin önemi üzerinde durulmuştur. Bildiride Hüdâyî'nin şiirlerinde seçtiği konular, etkilendiği kişiler

gibi konular değerlendirilmiştir. Hüdayî Üftade'nin yolundan gitmiş, onun şiirlerini daha estetik bir hale getirmiş ve zühdi edebiyatın kalıcılışmasında önemli rol oynadığı ifade edilmiştir. Hüdayî'nin Ahmet Yesevi ile konu ve söyleyiş bakımından benzerliklerine de değinilmiş, bu konuda Hüdayî'nin şiir örnekleri verilmiştir.

Bu bildiri, Azîz Mahmud Hüdayî'nin zühdi edebiyat açısından önemini ve Hoca Yesevi ile ilişkisini değerlendirmesi bakımından önemlidir.

III.6.6. Necmüddin Kübrâ'nın “Zühd” ve “Tevekkül” Hakkındaki Görüşlerinin Türkmenistan ve Anadolu Tasavvufî Halk Edebiyatlarına Tesirleri. Necmüddin Kübrâ Sempozyumu, 2008.

2008 yılında sunulan bu bildiride 12. Ve 13. yüzyıllarda Orta Asya'da yaşamış bir mutasavvıf olan Necmüddin Kübrâ'nın detaylı biyografisi, “zühd” ve “tevekkül” hakkındaki düşünceleri, görüşlerinin ve tarikatının Anadolu ve Türkmenistan sahasındaki tesirleri değerlendirilmiştir.

Necmüddin Kübrâ'nın “zühd” ve “tevekkül” kavramları hakkındaki görüşleri kendi eserinden alıntılar yapılarak verilmiş, bu iki kavram hakkında değerlendirmeler yapılmıştır. Anadolu ve Türkmen sahalarında çeşitli tasavvufî zümrelerin oluşmasında etkili olan Necmüddin Kübrâ ve Kübrevilik'in Mevlana'nın tasavvufî düşüncesi üzerinde etkili olduğu belirtilmiştir. Yunus Emre ve Hacı Bektaş-i Veli üzerinde de doğrudan veya dolaylı olarak Necmüddin Kübrâ etkisinin olduğu bilgisi yine bu bildiride değerlendirilmiştir.

III.7. Halk İnanışları ve Uygulamaları ile İlgili Bildirileri

Prof. Dr. Fikret Türkmen'in Türklerde çeşitli sebeplerle oluşturulmuş inanmalar üzerine sunmuş olduğu 6 bildiri bu kısımda değerlendirilecektir.

III.7.1. Batı Anadolu'da Doğumdan Ölüme Bazı İnanmalar Üzerine. 33. PIAC Kongresi, 1990.

1990 yılında gerçekleştiren 33. PIAC Kongresi'nde sunulmuş olan bu bildiri Batı Anadolu'yu Manisa ve İzmir özelinde inanmalar bakımından değerlendirmektedir. Bildiride ilk olarak 1984 yılında başlayan “Ege Bölgesi Sözlü ve Yazılı Kültür Ürünlerinin Derlenmesi” adlı projenin bu bildirinin hazırlanmasındaki katkısından bahsedilmiştir.

Bildiride Manisa ve İzmir’de tespit edilmiş inanmalar doğum öncesi ve ölüm olarak iki grupta sınıflandırılmış, doğum öncesi ve doğumla ilgili inanmalar hakkında yapılan çalışmaların isimleri verilmiştir. Daha sonra Manisa ve İzmir’de doğumla ilgili tespit edilmiş olan dört halk inanması sunulmuştur. Burada verilen inanmalar Türklerin Şamanist dönemden kalma inançları bakımından değerlendirilmiş, Manisa ve İzmir’de gerçekleştirilen inanmalar genel olarak Anadolu inanmalarıyla kıyaslanmıştır.

Doğumla ilgili inanmalar değerlendirildikten sonra Batı Anadolu’da gerçekleşen ölümle ilgili inanmalar değerlendirmiştir. Bu kısımda da öncelikle ölümle ilgili yapılan çalışmaların isimleri verilmiştir. Batı Anadolu’dan tespit edilmiş iki inanma sunulmuş, bu iki inanma tüm Anadolu inanmaları açısından değerlendirilmiştir.

Prof. Dr. Fikret Türkmen sunduğu bu bildiride, doğum ve ölüm hakkında oluşturulmuş inanmalar hakkında önemli değerlendirmelerde bulunmuştur. Bu inanmaların Türklerin Şamanistik dönemden kalma inançlarıyla beraber değerlendirmesi makalenin önemini arttırmaktadır.

III.7.2. Bursa Yöresinde Evlilikle İlgili Olarak Kullanılan Bazı Terim ve Kavramların Kültürel Analizi. II. Bursa Halk Kültürü Sempozyumu, 2005.

Prof. Dr. Fikret Türkmen 2005 yılında sunmuş olduğu bu bildiride evlilikle ilgili kavramları etimolojik ve kültür açısından incelemiştir. Bildiri başlığında Bursa yöresi ifadesi kullanılsa da sadece Bursa’ya yönelik değil genel olarak Türk dünyasındaki evlenmeyle ilgili kavramları incelemiştir.

Bildiride “evlenmek”, “düğün”, “güvey”, “gelin”, “darısı başına” gibi kelimeler etimolojik olarak incelenmiştir. Etimolojik incelemeye dayalı olarak bu ifadelerin kültürümüzde tam olarak ifade ettiği anlamlar değerlendirilmiştir. Terimler incelenirken çeşitli Türk boyları incelemeye dahil edilmiştir.

Bu bildiride, Türk boylarındaki evlenme hakkında kullanılan kelimeler ve bu kelimelerin ifade ettiği anlamlar değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmeler yapılırken farklı Türk boylarının da değerlendirme içine alınması evlenme konusunda Türk boyları arasındaki ortaklığı göstermesi bakımından değerlidir.

III.7.3. Yörükler Arasındaki Bazı İnançlar Üzerine. I. Yörük Türkmen Kurultayı, 2005.

Prof. Dr. Fikret Türkmen 2005 yılında sunmuş olduğu bu bildiride Türklerin şamanistik inanç sisteminde var olan ve çeşitli şekillerde günümüzde yaşatılan inançları ele almıştır.

Bildirinin konusunu 1984 yılında yapılan “Ege Bölgesi Sözlü ve Yazılı Kültür Ürünlerinin Değerlendirilmesi” adlı projede tespit edilen inanmalar oluşturmaktadır. Türklerin İslamiyet’i kabul ettikten sonra eski inançlarını İslamize ederek ya da olduğu gibi koruduğunu vurgulayan Prof. Dr. Fikret Türkmen, bu proje kapsamında yörükler arasında derlenen ağaç kültüyle ilgili inanmalar, evlenme ile ilgili inanmalar, doğum ile ilgili inanmalar, kurt ve yılan ile ilgili inanmaları değerlendirmiştir.

Bu bildiri, Türklerin eski inanç sistemlerindeki inanmaları günümüzde devam ettirme şekillerini göstermesi bakımından önemlidir.

III.7.4. Türkmen ve Anadolu Halılarındaki Ortak Motifler. I. Uluslararası Türk Dünyası Kurultayı, 2006.

Prof. Dr. Fikret Türkmen 2006 yılında gerçekleşen I. Uluslararası Türk Dünyası Kültür Kurultayı’nda sunmuş olduğu bu bildiride, Türk dünyasının ortak kültür değerlerinin halılardaki motiflerde yer almasını değerlendirmektedir.

Bildiride ilk olarak Türklerin en eski halısı olarak kabul edilen “Pazırık Halısı”nı tanıtan Türkmen, bu halıyla beraber Türklerdeki halıcılık geleneğinin tarihsel gelişimini değerlendirmiştir. Prof. Dr. Fikret Türkmen, Türkmen ve Anadolu halıları arasındaki ortak motiflerin Türk kimliğini yansıttığını vurgulamıştır. Türkmen halıcılığındaki halı isimleri, şekilleri ve motifleri hakkında bilgi veren Türkmen, bu isimlerin Anadolu’ya nasıl geçtiği ve Anadolu’da hangi motiflerin kullanıldığı sorularını cevaplamıştır. Türkmen halılarında kullanılan ejder, kartal, at ve hayat ağacı motiflerinin Türk kültürü açısından ayrıca üzerinde durulması gerektiğini ifade etmiş ve bu motifleri ayrı olarak Türklerin Şamanist inanç sistemi bakımından detaylı olarak değerlendirmiştir. Bildiri içerisinde söz edilen halıların ve motiflerin fotoğraflarına da yer vermiştir.

Bu bildiri, Anadolu ve Türkmen halılarındaki ortak motifler ile Türklerin eski inanç sistemlerinden kalan birçok inanmanın yaşatıldığını göstermesi bakımından dikkat çekicidir.

III.7.5. Comparasion of the Rituals from Child's Birth to Beginning School in the Karaites and Anatolian Turks. 2007.

Prof. Dr. Fikret Türkmen ve Dr. Öğr. Üyesi Ferah Türker'in 2007'de yayımlanan bu ortak bildirisi Anadolu Türkleri ve Karay Türklerinin doğumdan sonra gerçekleştirdikleri ritüellerin bir değerlendirmesidir. Bildiride Türklerde doğumun ifade ettiği anlam hakkında bilgi veren Türkmen ve Türker, bu bilgileri Dede Korkut Kitabı'ndaki Dirse Han Oğlu Boğaç Han anlatmasından örneklerle destekler.

Bildiride, Anadolu Türkleri ve Karay Türklerinde doğumun önemi anlatılmış, özellikle erkek çocuğa verilen değer konusunda örnekler sunulmuştur. Bu bilgiden sonra hem Türkiye Türklerinde hem de Karay Türklerinde doğum sonrasında yapılan uygulamalar ve ritüeller detaylı olarak değerlendirilmiştir.

Bu bildiri, doğumdan sonra getirilen hediyeler, göbek bağı uygulaması, tuzlama, beşik ritüeli, kırlama, sünnet ve ad koyma uygulamalarını ayrıntılı olarak değerlendirmesi bakımından önemlidir.

III.7.6. Azerbaycan Mezar Kültüründe At. XIV. KIBATEK Edebiyat Sempozyumu, 2007.

Prof. Dr. Fikret Türkmen'in 2007 yılında KIBATEK Edebiyat Sempozyumu'nda sunmuş olduğu bildiri at figürünün Türklerdeki önemini ve Azerbaycan'da bu önemin yansımaları olarak mezar taşlarında yer almasını anlatmaktadır. Makalede atın dünyadaki halklarda genel olarak ifade ettiği anlamlar üzerinde duran Fikret Türkmen, atın tüm halklarda önemli bir sembol olduğunu ifade etmiştir.

Tüm halklar için önemli bir figür olan atın Türkler için de ayrı bir öneme sahip olduğunu söylemiştir. Türklerde ata verilen önemin tam olarak anlaşılması için dünyada atı ilk ehlileştiren milletin Türkler olduğunu savunan Altaylı Teorisi hakkında kısaca bilgi vermiştir. Türklerin Şamanistik dönemden beri ata verdikleri önemden dolayı at çevresinde çeşitli inanmalar ortaya çıkmıştır. Buradan hareketle Prof. Dr. Fikret Türkmen farklı Türk boylarında atla ilgili ortaya çıkmış inanmalardan örnekler vermiştir.

Bu bildiri, Prof. Dr. Fikret Türkmen "Azerbaycan'daki Eski Mezar Taşlarının Türk Kültürü, Sanatı, Tarihi ve Halk Bilimi Açısından İncelenmesi Projesi" adlı proje kapsamında 2006-2007 yıllarında Azerbaycan'da at heykelli veya at resimli tespit ettiği mezar taşlarını tanıtmaları ve değerlendirmesi bakımından önemlidir.

III.8. Türk Dünyasındaki Önemli Kişi ve Eserleri ile İlgili Bildirileri

Prof. Dr. Fikret Türkmen'in Türk dünyasındaki önemli şahsiyetler ve bu şahsiyetlerin eserleri hakkında değerlendirmeler bu kısımda incelenecektir. Bu kısımda 3 bildiri değerlendirilecektir.

III.8.1. Türk Çocuk Edebiyatında Denizlili Bir Yazar: Hasan Kallimci.

Uluslararası Denizli ve Çevresi Tarih ve Kültür Sempozyumu, 2006.

2006 yılında Prof. Dr. Adem Öger ile sunulan bildiride Hasan Kallimci isimli yazar ve eserleri tanıtılmaktadır. Öncelikle Türk çocuk edebiyatının ortaya çıkışı ve tarihsel çizgide gelişimiyle ilgili bilgiler sunulmuştur. Çocuk edebiyatında önemli bir yazar olarak nitelendirilen Hasan Kallimci'nin biyografisi verilmiş, yazarın “Destan Romanlar Serisi” adının taşıyan 16 eseri olduğu söylenmiş ve bu eserlerin bizim daha önce bilgi verdiğimiz Prof. Dr. Fikret Türkmen yönetiminde gerçekleşen “Türk Dünyası Destanlarının Tespiti, Türkiye Türkçesine Aktarılması ve Yayınlanması” adlı projedeki destanların romanlaştırılmış şekli olduğu açıklanmıştır. Romanlaştırılmış bu destanlar bildiride içerik, dil, şekil yönünden incelenmiştir. Hasan Kallimci'nin çocuklara yönelik yazmış olduğu diğer eserlerden de bahsedilmiş, bu eserlerin çocuklarda Türk kültür bilincini oluşturmada yardımcı olduğu vurgulanmıştır.

Çocukların Türk masalları, Türk destanları gibi Türk halk bilgisi ürünlerini öğrenerek büyümesi kültür çekirdeğinin devamı açısından büyük önem taşımaktadır. Bu bildiride, bu konu hakkında önemli çalışmaları bulunan bir yazarın tanıtılması ve eserlerinin önemini belirtmesi bakımından önem taşımaktadır.

III.8.2. Başkurt Asıllı Abdülkâdir İnan'ın Türk Folkloru ve Halk Edebiyatı ile İlgili Görüşleri ve Çalışmaları. Professor Dj. G. Kiebaev i Problemi Sovremennoy Tyurkologii-Materiali Vserossiyskoy Hauçnoy Konferentsii, 2006.

Prof. Dr. Fikret Türkmen'in 2006 yılında sunmuş olduğu bu bildiri önemli bir bilim insanı olan Abdülkadir İnan'ın halk bilimi üzerine yapmış olduğu çalışmaların bibliyografyasını içermektedir. Abdülkadir İnan'ın kısa bir biyografisiyle başlayan bildiride İnan'ın folklor çalışmalarına başlama süreci ve seçmiş olduğu sahalarda hakkında bilgi verilmiştir.

Değerlendirme konusu olarak Abdülkadir İnan'ın “Makaleler ve İncelemeler I-II” ve “Tarihte ve Bugün Şamanizm-Materyaller ve Araştırmalar” adlı eserleri seçilmiştir ve

bu eserlerden Abdülkadir İnan'ın çalışmaları destan çalışmaları, folklor çalışmaları ve Şamanizm çalışmaları olarak sınıflandırılmış, bu konularda yapılmış olan çalışmaların bibliyografyası verilmiştir.

Bu bildiri, Türk Halk Bilimi alanında önemli şahsiyetlerden biri olan Abdülkadir İnan'ın halk bilimi çalışmalarını tanıtmayı ve değerlendirmesi bakımından değerlidir.

III.8.3. İki Dil Öğreticisi ve Folklor Derleyicisi Kaşgarlı Mahmut'un Yöntemi Hakkında. VI. Uluslararası Türk Dili Kurultayı, 2008.

Prof. Dr. Fikret Türkmen 2008 yılında sunmuş olduğu bu bildiride Kaşgarlı Mahmut'un Dîvânu Lugâtî't Türk adlı eserinde dil öğretmede kullandığı yöntemleri ve kültür aktarımı yaparken kullandığı teknikleri değerlendirmiştir.

Bildiride, Türklerin İslamiyet'i kabullerinden sonra yaşadıkları süreç hakkında bilgi vermiş ve Arapların Türklere karşı bakış açısı ve Kaşgarlı Mahmut'un Türklere İslam dünyasında nüfuz kazandırma gayretlerini değerlendirmiştir. Kaşgarlı Mahmut'un Dîvânu Lugâtî't Türk'te Türkçe öğrenmeyi İslam emri haline getirmesini ve Araplara Türkçeyi öğretmede kullandığı yöntemlerin günümüz dil öğretme yöntemleriyle benzerlikleri hakkında incelemeler yapmıştır. Kaşgarlı Mahmut'un Türkçe öğretirken aynı zamanda kültür aktarımı yaptığını da ifade eden Prof. Dr. Fikret Türkmen, kaynak kişilerden topladığı bilgilerde bu bilginin kaynağını mümkün olduğu kadar eskiye götürerek en doğru bilgiye ulaşmayı çabalayan Kaşgarlı Mahmut'un folklor açısından bu prensibi ilk uygulayan kişi olduğunu ifade etmiştir.

Prof. Dr. Fikret Türkmen, bu bildirisinde Kaşgarlı Mahmut'un Dîvânu Lugâtî't Türk eseriyle amaçladığı konular hakkında ayrıntılı bilgi vermiştir. Bildiride Kaşgarlı Mahmut'un halk bilimi açısından değerlendirmesi de son derece dikkat çekicidir.

III.9. Diğer Konulardaki Bildirileri ve Diğer Yazıları

Prof. Dr. Fikret Türkmen'in çeşitli konularda sunmuş olduğu ve bizim sınıflandırmamızın dışında kalan 9 bildiri ve yazı bu kısımda değerlendirilecektir.

III.9.1. Türk-Ermeni Halk Edebiyatı İlişkileri. IV. Milli Türkoloji Kongresi, 1981.

Prof. Dr. Fikret Türkmen 1981 yılında İstanbul'da gerçekleştirilen IV. Milli Türkoloji Kongresi'nde Türk-Ermeni Halk Edebiyatı İlişkileri adlı bildirisini sunmuştur. Bu bildiride ilk olarak Türk-Ermeni ilişkilerini kronolojik olarak 3 kısımda sınıflandıran Fikret Türkmen, bu safhalar hakkında kısaca bilgi vermiştir. Türk Halk Edebiyatı ve

Ermeni Halk Edebiyatı ilişkilerindeki benzerlikler bildirinin ana konusu olmuştur. Ermenilerin “guşan” daha sonrasında “aşug” adını verdiği aşıkların Türkçe kaleme almış oldukları şiirler olduğunu söylemiş ve bu şiirlere örnekler vermiştir.

Ermeni araştırmacısı G. Levonyan tarafından Ermeni Aşık Mektepleri 3 kısımda sınıflandırılmıştır. Prof. Dr. Fikret Türkmen bu mektepler ve temsilcileri hakkında kısa bir bilgi vermiştir.

Ermeni “aşug”ların sadece şiir yönünden değil aynı zamanda halk hikâyeleri yönünden de Türklerden etkilendiği konusuna değinmiş ve bazı Ermeni “aşug”ların Türk halk hikâyelerini tercüme veya yeniden yaratma yoluyla Ermeni Halk Edebiyatı’na aktardığını ve bu sayede ün kazandıklarını vurgulamış, bu “aşug”lara ve bu tür hikâyelere örnekler vermiştir. Ermeni Halk Edebiyatı ürünlerinden olan Aslan Ağa hikâyesi ile Dede Korkut Kitabı’nda yer alan Duha Koca Oğlu Deli Dumrul anlatması arasındaki benzerlikleri anlatmaların konularını vererek incelemiştir. 20. yüzyıl Ermeni araştırmacılarına tepki gösteren Prof. Dr. Fikret Türkmen Ermeni Halk Edebiyatı üzerindeki Türk etkisinin sebeplerini 8 madde olarak sıralamıştır.

Bu bildiri, Ermeni halk bilgisi ürünlerindeki Türk etkisini göstermesi bakımından önem taşımaktadır.

III.9.2. Tarih Boyunca Türk Ermeni Kültür İlişkileri. Türk Tarihinde Ermeniler Sempozyumu, 1983.

Prof. Dr. Fikret Türkmen’in 1983’te Türk Tarihinde Ermeniler Sempozyumu’nda sunmuş olduğu bu bildiri Ermeni kültür ürünleri üzerindeki Türk tesirini Ermeni araştırmacılar gözünden vermektedir. Bildirinin ilk bölümünde tarihsel süreçte Türk Ermeni ilişkileri üzerine yapılmış çalışmalar hakkında bilgi verilmiş ancak bu çalışmaların yetersiz olduğu söylenmiştir. Türkler ve Ermeniler arasındaki ilişki öncelikle Türkçe’nin Ermenice üzerindeki açısından değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme yapılırken Ermeni dilci H. Acaryan’ın Türkçenin Ermenice üzerindeki tesiriyle ilgili vermiş olduğu örnekler bildiride yer almıştır. Dille ilgili verilen örnekten sonra Ermeni kültüründeki Türk tesiri halk bilgisi ürünleriyle desteklenmiştir. Bu kısımda Ermeni fıkra, atasözleri, masal, bilmece gibi halk bilgisi ürünlerinde var olan Türk tesiri ortaya koyulmuştur. Prof. Dr. Fikret Türkmen tarafından Türk-Ermeni ilişkilerinde “en

orijinal” ve “en dikkat çeken” olarak tanımlanan âşık edebiyatı hakkında da Türk tesirini açıkça gösteren örnekler sunulmuştur.

Prof. Dr. Fikret Türkmen siyasi kaygılar sebebiyle yıllar boyunca çarpıtılan Türk-Ermeni ilişkilerindeki Türk tesirini Ermeni araştırmacılar gözünden vererek önemli bir çalışmaya imza atmıştır.

III.9.3. Ortak Yazı Dilinin Oluşmasında Yazarların Rolü. II. Türk Dünyası Yazarlar Kurultayı Bildirileri, 1994.

Prof. Dr. Fikret Türkmen bu bildiriye 1994 yılında gerçekleşen II. Türk Dünyası Yazarlar Kurultayı’nda sunmuştur. Bildiride yer alan bilgiler bizim “Makaleler” bölümünde değerlendirmiş olduğumuz “Türk Ortak Yazı Dili Problemi” adlı makaledeki bilgilerle büyük oranda benzerlik göstermektedir. Bu yüzden bu bildiriye detaylıca incelemeyecek, sadece adı geçen makaleden farklı yönlerini değerlendireceğiz.

Bildiride, Türk ortak yazı dilinin tarihsel sürecinde yaşananlar ve günümüzde yaşananlar ele alınmıştır. Değerlendirdiğimiz makaleden farklı olarak ise günümüzde ortak yazı dilinin oluşturulmasında yapılacak olanlar 10 madde halinde sıralanmıştır.

III.9.4. Orta Asya ile Anadolu Arasındaki Kültürel İlişkiler ve Güneydeki Sözlü Kültür Yolu. İpek Yolu Uluslararası Halk Edebiyatı Sempozyumu, 1993.

1993 yılında gerçekleştirilen İpek Yolu Uluslararası Halk Edebiyatı Sempozyumu’nda sunulmuş olan bu bildiri Orta Asya ve Anadolu arasındaki kültür akışı hakkında değerli bilgiler içermektedir. Bildiride ilk olarak kültürün ortaya çıkışı ve kültürün yayılma şekilleri hakkında araştırmacıların görüşleri verilmiştir.

Türklerin Orta Asya’dan Anadolu’ya göçleriyle birlikte farklı kültürel dairelerin etkisine girdiğini ve buradan çeşitli kültür sentezlerinin ortaya çıktığını ifade eden Türkmen, bu tesirlere rağmen Türklerin Anadolu’ya geldikten sonra Orta Asya kültürünü nasıl devam ettirdikleri sorusuna cevap aramıştır. Orta Asya kültürünün Anadolu’da yaşamasının dışında Anadolu kültürünün de Orta Asya’ya aktarıldığını söylemiş, bu konunun ispatı açısından tarihsel belgelerden ve halk bilgisi ürünlerinden yararlanmıştır.

Bu bildiri Türkler arasındaki kültür akışının devamı ve bunun gerçekleşme süreci hakkında değerli bilgiler içermektedir.

III.9.5. Dil ve Geleneksel Kültür. Radyo ve Televizyon Yayınlarında Türk Dilinin Kullanımı Tebliğler, 1998.

Prof. Dr. Fikret Türkmen'in 1998 yılında sunmuş olduğu bu bildiri dilin geleneksel kültüre tesiri hakkında bilgiler içermektedir. Bildiride halk bilgisi ürünlerinin dil ile gelecek kuşaklara aktarılabilceği konusu üzerinde durulmuş ve çeşitli örneklere yer verilmiştir. Özellikle ebeveynlerin çocuklara dil ile verdikleri eğitimin aslında bir kültür eğitimi olduğu vurgulanmıştır.

Bu bilgilerden sonra mutfak kültürü, eğitim sistemi ve basın yayın organlarında dil ve kültür ile ilgili yozlaşma örneklerine değinilmiştir. Bu yozlaşmanın düzeltilmesi açısından basın yayın organlarının önemli bir yer tuttuğu ve bunun için basın yayın organlarının yapabilecekleri dört madde halinde belirtilmiştir.

Prof. Dr. Fikret Türkmen'in bu bildirisi dil ve kültür arasında kurduğu ilişki ve bu ilişki çerçevesinde basın yayın organlarına düşen görevleri hakkında bilgi vermesi bakımından önemlidir.

III.9.6. 1926, Bakü I. Türkoloji Kongresi ve Akisleri. III. Uluslararası Türk Dili Kurultayı, 1996.

1996 yılında sunulmuş olan bu bildiride Prof. Dr. Fikret Türkmen 1926 yılında Bakü'de gerçekleştirilen I. Türkoloji Kongresini Türkiye açısından değerlendirmiştir. Bildiride harf inkılabı hazırlıkları ve kongrenin Türkiye'deki yankılarını ele almıştır. Kongre gerçekleşmeden önce Türkiye'de Latin alfabesine geçiş sürecinde yaşanan tartışmalar ve durumlar hakkında kısa bilgi vermiş ve 1926 yılında gerçekleştirilen kongrenin temel atılma süreci, kongreden önce Türkiye'de kongreye yönelik eleştiriler, Türkiye'den kongreye katılanlar, fikirleri ve Türk devletinin kongreye bakışı hakkında bilgiler sunmuştur.

1926 yılında gerçekleştirilen bir kongre hakkında sunulmuş olan bu bildiri, kongre dönemindeki dil konusunda yaşanan tartışmaları ve süreci göstermesi bakımından değerlidir.

III.9.7. Türkiye'deki Altayistik Çalışmaları Üzerine Bazı Görüşler. I. Ahi Evranı Veli ve Ahilik Araştırmaları Sempozyumu, 2002.

Prof. Dr. Fikret Türkmen'in 2002 yılında sunmuş olduğu bu bildiri Altayistik çalışmalarının son elli senelik bibliyografyasını içermektedir.

Bildiride ilk olarak Altay Dilleri Teorisi ve Altayistik hakkına genel bir bilgi sunan Prof. Dr. Fikret Türkmen, Altay Dilleri Teorisi'nin ortaya çıkışı hakkında da bilgi sunmuştur. Buradan hareketle Türkiye'deki Altayistik çalışmalarının ortaya çıkışına değinmiştir. Son elli sene içinde Altayistik ile ilgili çalışmaları;

A.) Kitaplar,

B.) Makaleler,

C.) Çeviriler şeklinde sınıflandırmıştır. Kitaplar bölümünde bildiride yer alan kitaplar hakkında kısaca bilgi vermiş, makale ve çeviri çalışmaları ise sadece isim olarak bildiride yer almıştır.

Prof. Dr. Fikret Türkmen'in bu bildirisi, 2002 yılına kadar Altayistik çalışmalarıyla ilgili bibliyografyayı içermesi ve bu konuda çalışma yapacak araştırmacılara önemli kaynaklar sunması bakımından değerlidir.

III.9.8. Şamanizmden Günümüze Temel Değerlerimiz ve Ahilik. I. Ahi Evran-ı Velî ve Ahilik Araştırmaları Sempozyumu, 2004.

Prof. Dr. Fikret Türkmen ve Prof. Dr. Mehmet Temizkan tarafından 2004 yılında sunulan bu bildiri ahilik teşkilatının farklı yönlerini eski Türk inanç sistemi üzerinden değerlendirmiştir.

Bildiride ahî kelimesinin etimolojisi üzerinde durulmuş, kelimenin kökenine dair iki farklı görüş değerlendirilmiştir. Bildiride ahilik konusunda aynı şeylerin tekrarlanmaması gerektiği dile getirilmiş ve ahiliğin farklı özellikleri incelenmiştir. Bu özellikler şu şekildedir.

1. Şeyhe Bağlılık
2. Eğitim-Terbiye
3. Cömertlik
4. Misafirperverlik
5. Danışmanlık Hizmeti
6. Devlet Endişesi

Bu özelliklerin ahilik sisteminde nasıl kullanıldığı açıklanmış ve bu özelliklerin Şamanistik dönemden beri Türklerin milli kimliklerinde olduğu ifade edilmiştir. Türklerin milli kimliklerinde bu özelliklerin olduğu Orhun Abideleri, Dede Korkut,

Dîvânu Lugati't Türk, Oğuz Kağan Destanı gibi eserlerden alınan örnekler ile ispatlanmaya çalışılmıştır.

Prof. Dr. Fikret Türkmen'in bu bildirisi ahilik teşkilatını daha önce üzerinde çok durulmayan yönleriyle incelemesi ve bu özellikleri Türklerin eski inanç sistemi çevresinde değerlendirmesi bakımından son derece önemlidir.

III.9.9. Türkmen Edebiyatındaki Alevî Öğeler Üzerine Bir İnceleme. 2.

Uluslararası Türk Kültür Evreninde Alevilik ve Bektaşilik Bilgi Şöleni Bildiri Kitabı, 2007.

Prof. Dr. Fikret Türkmen'in 2007 yılında yayımlanan bu bildirisi Prof. Dr. Mehmet Temizkan ile ortak bir çalışmadır. Bildiri, Türkmen edebiyatındaki "Ehl-i Beyt" ile ilgili yazılı ve sözlü kaynaklardaki bilgileri içermektedir.

Bildiride Türklerin Hz. Ali'ye karşı duydukları sevginin sebepleri üzerinde durulmuş ve bu sevginin en büyük sebeplerinden birinin Hz. Ali'nin kahramanlıkları olduğu ifade edilmiştir. Bu sevgiden kaynaklı Türkler arasında Hz. Ali'nin efsaneleştirildiği bilgisi verilmiş, efsaneleştirmenin sadece Anadolu sahasında değil Türkmen sahasında da gerçekleştiği belirtilmiştir. Türkmenlerin "Ehl-i Beyt" tasavvurunda Yunus Emre, Fuzuli ve Nesimi etkilerinin açıkça görüldüğü söylenmiştir. Bu bilgilerden hareketle Türkmen edebiyatındaki Alevi öğeler üzerinde durulmuş, bu öğeler; A.) Yazılı Edebiyat Eserlerinde, B.) Folklor Ürünlerinde şeklinde sınıflandırılmıştır. A.) Yazılı Edebiyat Ürünlerinde alt başlığında Andalıp, Mahtumkulu, Magrupı gibi Türkmen şairlerin şiirlerinde ve hikâyelerinde yer alan öğeler incelenmiştir. B.) Folklor Ürünlerinde alt başlığında ise Köroğlu'nun Türkmen varyantı içerisinde yer alan Alevî öğeler incelenmiş ve çeşitli örnekler sunulmuştur.

Bu bildiri, Türkmen edebiyatında yer alan Alevi unsurların sınıflandırılarak verilmesi bakımından önemlidir.

SONUÇ

Prof. Dr. Fikret Türkmen'in yukarıda ayrıntılı olarak değerlendirdiğimiz çalışmalarına genel olarak baktığımızda, Türk Halk Bilimi alanında önde gelen bilim insanlarından biri olduğu görülür.

Prof. Dr. Fikret Türkmen'in yaptığı bilimsel çalışmaları üç grupta incelemek mümkündür. Bunlardan birincisi "Bilimsel Kitap Çalışmaları", ikincisi "Bilimsel Makaleleri" ve üçüncüsü de "Bilimsel Bildirileri". Bu çalışmaları genel olarak kendi içlerinde de alt gruplara ayırarak değerlendirdik.

Bunlardan ilk grupta yer alan kitap çalışmaları arasında Türk Halk Hikâyeleri hakkında yaptığı ve yayınladığı bilimsel çalışmalar son derece önemli çalışmalar olup aynı zamanda bu çalışmalar akademik kariyer bakımından da Prof. Dr. Fikret Türkmen'in hayatında da önemli bir yere sahiptir.

Prof. Dr. Fikret Türkmen'in halk hikâyeleri üzerine yaptığı çalışmalar kendi döneminde ve sonraki dönemlerde çığır açıcı çalışmalardır. Türk halk hikâyeleri hakkında yaptığı ve yayınladığı iki önemli bilimsel kitap çalışması bulunmakta olup bu çalışmalarda inceleme konusu ettiği halk hikâyesinin mümkün olan çok sayıda sözlü ve yazılı varyantını derlemiş ve bunları karşılaştırmalı olarak şekil, yapı ve içerik bakımından incelemiştir.

Prof. Dr. Fikret Türkmen, Âşık Garip Hikâyesi ve Tahir ile Zühre Hikâyesi hakkındaki bu inceleme çalışmalarında öncelikle anlatmaların temel yapısının tespit edilmesi, bu yapının epizot esaslı olarak belirlenmesi ve her epizota bağlı motiflerin incelenmesini esas almıştır. Bunların yanında, bir hikâyenin her varyantında yer alan şiirlerin yerini ve sayısını tespit edip bunları içerik bakımından inceleyerek bu şiirlerin varyantlara göre dağılımı ve söylendiği yerler ve de sayılarında meydana gelen değişimleri tespit ederek içerik bakımından da değerlendirmiş olması bu çalışmaların kendi dönemleri için bu türle ilgili yapılan çalışmalar arasında son derece yenilikçi ve önemli olmasını sağlamıştır. Yine sözlü ve yazılı gelenek arasındaki ilişkinin de inceleme konusu metinler çerçevesinde değerlendirmesi önemli bir yenilik olarak dikkat çeker.

Prof. Dr. Fikret Türkmen, her iki hikâye incelemesinde de esas itibarıyla, halk bilimi kuram ve yöntemlerinden Fin Folklor okulunun ürettiği Tarihi-Coğrafi kuram ve yöntemi uygulamış, ancak bu yöntemin temel esaslarını, uygulama yöntemini ve sonuçta

ulaşmak istediği hedefleri eserlerinde belirtmemiştir. Bu durumu bir eksiklikten ziyade, kuram ve yöntemin uygulanışından tam olarak haberdar olmasa da çalışmalarında uygulamış olmasını bir yenilik ve kendi devri için olduğu kadar sonraki dönemlerde bu konuda yapılacak çalışmalar için yol gösterici ve yenilikçi bir yaklaşım olarak belirtmekte yarar vardır. Prof. Dr. Fikret Türkmen'in halk hikâyesi konusunda yaptığı çalışmalar bu özellikleriyle hem kendi dönemindeki hem de kendinden sonraki halk hikâyesi çalışmalarının seyrini değişirmiştir.

Prof. Dr. Fikret Türkmen'in bilimsel kitap çalışması yaptığı ikinci önemli tür fıkra türü ve bu türün de içinde yer aldığı mizah konusudur. Çalışma konusu olarak kendisine seçtiği Nasrettin Hoca yazması, onun yazılı kaynaklardan halk edebiyatı metinleri araştırma ve derleme konusuna verdiği önemi gösterdiği gibi, bu yazılı kaynağın aynı zamanda sözlü gelenekteki son derece önemli bir anlatı türü olan fıkralar ve onun içinde de Türk dünyasının ortak fıkra tipi olan Nasrettin Hoca hakkında olması çalışmasını son derece önemli kılmıştır. Nasrettin Hoca fıkralarını incelemede de halk bilimi çalışmalarında yeni yöntem arayışlarında olduğunu bir kez daha gösteren Prof. Dr. Fikret Türkmen, zellikle Nasrettin Hoca'ya ait fıkraların tespit edilmesinde ve fıkraların yapısal özelliklerinin belirlenmesinde mizah teorilerine yönelmiş ve Fowler'in mizah tablosunu Nasrettin Hoca fıkralarına uygulamak suretiyle Türkiye'de hem mizah çalışmaları hem de Nasrettin Hoca çalışmalarında yeni bir kapı aralamıştır. Çünkü bu çalışmada kullanılan yöntem daha sonra hem kendisi hem de başka araştırmacılar tarafından birçok Türk fıkrası hakkındaki değerlendirmelerde kullanılmıştır. Burada şu hususu da belirtmek gerekir ki, Prof. Dr. Fikret Türkmen'in fıkralar konusunda yaptığı bu çalışma sırasında mizah teorilerine yönelmesi hem kendisi için hem de genç kuşak halk bilimciler için bir yenilik daha getirmiş, bu çalışma sonrasında fıkra araştırma ve incelemelerinde mizah teorileri de halk bilimciler tarafından yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır. Başka bir ifadeyle söylemek gerekirse, bu çalışmayla başlatılan Türk fıkralarının mizah teorileriyle değerlendirilmesi kendi dönemi ve sonrasında önemli bir etki yaratan nc çalışma olmasını sağlamıştır. "Nasreddin Hoca Latifelerinin şerhi (Burhaniye Tercümesi)" adlı çalışmasından hareketle fıkra ve mizah konusunda birçok makale ve bildiri yayımlayan Türkmen, bu alanda kaynak olarak kullanılan pek çok

makale ve bildiri de yayınlamış ve bu çalışmalar son derece yeni ve önemli bilimsel çalışmaların ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Prof. Dr. Fikret Türkmen'in bilimsel inceleme yaptığı üçüncü konu ise Türk halk şiiri konusudur. Bu konuda yayınladığı 1 kitap çalışması bulunmakta olup bu çalışma “Türkmen Şiir Antolojisi” adını taşımaktadır. Bu kitap çalışması Türkmen edebiyatı hakkında ayrıntılı bilgi sunmuş ve daha sonra bu konuda yapılan çalışmalarda yararlanılan bir kaynak haline dönüşmüştür. Türkmen şiirleriyle beraber şairlerin de kitapta tanıtılarak değerlendirilmesi ve şairlerle ilgili daha önce yapılmış çalışmalar hakkında bilgi verilmesi, bu kitap çalışmasının Türkmen edebiyatı ve şiiriyle ilgili yapılan çalışmalardaki önemini daha da arttırmıştır.

Prof. Dr. Fikret Türkmen'in “bilimsel inceleme kitapları” başlığı altında değerlendirdiğimiz kitaplarının; bilimsel çalışmada kaynak tespitinin nasıl yapılması gerektiği, sözlü ve yazılı kaynaklar arasındaki ilişkinin belirlenmesi ve tespit edilen halk edebiyatı metinlerinin incelenmesinde kullanılacak yeni yöntem ve kuramsal yaklaşım arayışında olması ve bunları son derece özgün şekilde uygulaması dikkat çekici özelliklerdir. Söz konusu çalışmalar bu özellikleri bakımından kendilerinden sonraki bilimsel çalışmaları yönlendirici çalışmalar olmuştur.

Prof. Dr. Fikret Türkmen'in kitap çalışmaları arasında yer alan ikinci gruptaki çalışmaları ise “Derleme Çalışmaları”dır. Bu grupta ilk olarak derleme çalışmasının nasıl ve nedenleriyle ilgili münhasır ve ders notu niteliğindeki çalışması yanında, son dönemde çeşitli bilimsel çalışma grupları oluşturup bu ekiplerle yaptığı derleme çalışmaları hem Türk destanları projesine önemli bir katkı sağlamış hem de Prof. Dr. Fikret Türkmen'in âşıklardan derlemiş olduğu halk hikâyelerini kitap şeklinde yayınlaması Türk halk hikâyeleri alanına çok değerli hikâye metinlerini kazandırmıştır. Bu derleme çalışmalarına baktığımızda, bu çalışmalarda halk hikâyeleri metinlerinin tespiti yanında, bu hikâyelerin kaynak kişisi olan ve artık bugün hayatta olmayan birçok aşığın sanatçı özellikleri bakımından değerlendirildiğini ve böylece metin ve icracı ilişkisinin belli seviyede ortaya konduğu görülür. Bu derleme çalışmalarıyla elde edilen ve yayınlanan halk hikâyeleri sadece metin olarak değerlendirilmemiş, bunların kaynak kişiliğini yapmış olan âşıkların dil ve üslup özellikleri de bu çalışmalarda incelenmiştir. Bu açıdan bakıldığında, bu çalışmaların Türk halk hikâyesi geleneğine hem metin derleme hem de

kaynak kişilere göre metinlerde meydana gelen değişimlerin tespit edilmesine imkân vermesi bakımından çok önemli katkılar sunduğunu söyleyebiliriz.

Prof. Dr. Fikret Türkmen'in kitap çalışmalarının üçüncü grubunu "Çeviri-Aktarma Kitapları" oluşturmaktadır. Bu çalışmalarına baktığımızda, bunların bir kısmının "Türk Dünyası Destanlarının Tespiti, Türkiye Türkçesine Aktarılması ve Yayınlanması" adlı projeden önce ama önemli bir kısmının bu proje kapsamında yapılmış çalışmalar olduğu görülür. Bu projede Türkiye'den ve Türk Cumhuriyetleri ve de özerk Türk bölgelerinden pek çok bilim insanının bir araya getirildiğini, proje kapsamında yayınlanan 60 ciltlik destan külliyyatının geniş bir ekip çalışmasının eseri olduğunu öncelikle belirtmek gerekir. Bu tür bir bilimsel ekip oluşturma ve ekip üyelerinin birlikte çalışmasını sağlamanın son derece zahmetli ve yorucu olduğu da aşîkardır. Bunu belirtmek suretiyle dikkat çekmek istediğimiz nokta, Prof. Dr. Fikret Türkmen'in usta bir koro şefî tarzıyla farklı bilimsel kurumlarda çalışmalarını yürüten araştırmacıları bir araya getirerek sonuçta nasıl mükemmel bir eser üretme kapasitesinde olduğunu vurgulamaktır. Bir araya getirilen bu geniş bilimsel ekibin yaptığı çalışmalar sonucunda, çeşitli Türk boylarının destancılık geleneklerine ait birçok Türk destanı Türkiye Türkçesine aktarılmıştır. Bunların yanında bu destanlar hakkında Türk dünyası dışındaki bilim insanlarının batı dillerinde yazdığı pek çok makale de Türkçeye çevrilerek yayınlanmış ve Türk destancılık geleneği hakkındaki teorik bilgi evrenimiz de genişlemiştir. Prof. Dr. Fikret Türkmen'in yaptığı ve yaptırdığı aktarma ve çevirilerin genç Türk halk bilimcilerin hem yeni metinlere sahip olmasını hem de Türk destan ve hikâyeciliği konusundaki teorik alanın da son derece zenginleştiğini belirtmek gerekir.

Prof. Dr. Fikret Türkmen'in mitoloji hakkında yayınladığı 1 makale bulunmaktadır. Bu makalede Türklerin eski inanç sistemlerindeki çeşitli inanmalar ve ritüeller hakkında değerlendirmeler yapılmıştır.

Prof. Dr. Fikret Türkmen'in Türk destanlarıyla ilgili yayınlarına baktığımızda 13 makalesi olduğunu görmekteyiz. Destanlar hakkındaki makalelerini incelediğimizde bu çalışmaların genel olarak farklı Türk boylarındaki destanların varyantları hakkında değerlendirmeler olduğu söylenebilir. Destanların varyantları dışında yine çeşitli Türk destanları hakkında yapılmış yapısal incelemeler de bu çalışmalar içinde yer almaktadır. Bu çalışmaların Türk destanlarının varyantlarının tespit edilmesi ve bu varyantlarda yer

alan benzerliklerin değerlendirilmesi sayesinde çeşitli Türk boylarındaki ortak Türk kültürünün ortaya çıkarılmasına fayda sağladığını söyleyebiliriz.

Prof. Dr. Fikret Türkmen'in Türk masalları konusunda tespit ettiğimiz 1 makalesi bulunmaktadır. Masal hakkındaki tek çalışması Türkmen sahasına ait bir masal incelemesidir. Bu çalışmada Türkmen sahasındaki masallar hakkında değerli bilgiler verilmiştir. Bir halk bilgisi ürünü olan masallar özellikle çocuk eğitiminde büyük önem taşımaktadır. Fikret Türkmen bu çalışmasında bir Türkmen masalını çocuklara uygunluk açısından değerlendirmiştir.

Halk hikâyeleri konusunda Prof. Dr. Fikret Türkmen'e ait 7 makale bulunmaktadır. Prof. Dr. Fikret Türkmen yukarıda da belirttiğimiz gibi Türk halk hikâyeleri konusunda kitap çalışması olarak oldukça değerli yayınlar hazırlamıştır. Makale olarak bu konuda yaptığı yayınları incelediğimizde, genel olarak Türk halk hikâyelerinin Ermeni hikâyeleri üzerindeki etkisini değerlendirdiğini görmekteyiz. Bunun dışında halk hikâyelerinin varyantları, halk hikâyeleri hakkında farklı bilim insanları tarafından yapılan çalışmaları ve halk hikâyelerinin mekân ve içerik değerlendirmelerinin bu yayınlar içinde olduğunu söyleyebiliriz. Prof. Dr. Fikret Türkmen'in halk hikâyeleri konusunda yazdığı makalelerin farklı milletlerde var olan halk hikâyelerindeki Türk etkisini göstermesi ve önemli değerlendirmeler içermesi bakımından bu konuya oldukça katkı sağlamıştır.

Prof. Dr. Fikret Türkmen'in fıkralar konusunda yayımlamış olduğu 5 makalesi bulunmaktadır. Bu makaleleri incelediğimizde bunların çeşitli Türk boylarındaki mizah anlayışı, fıkra tipleri ve mizahın kökeni hakkında değerlendirmeler içeren makaleler olduğu görülmektedir.

Prof. Dr. Fikret Türkmen'in halk şiiriyle ilgili olarak yayınladığı 8 makalesi bulunmaktadır. Bu konudaki çalışmalarını incelediğimizde bu çalışmaların Türk dünyası halk şiirindeki şekil özellikleri, halk şiirinde yer verilen konular ve önemli halk şairleri hakkında değerlendirmeler içerdiğini görmekteyiz. Bu çalışmalar Türk halk şairleri üzerinden Türk dünyasının bütünlüğünü göstermesi ve Türklerin yaşadığı olaylar karşısında duygularını halk şiirindeki ifade etme şekli hakkında değerlendirmeler yapması bakımından Türk halk şiiri çalışmalarına önemli katkılar sağlamıştır.

Prof. Dr. Fikret Türkmen tekke-tasavvuf edebiyatı konusunda 5 makalesi bulunmaktadır. Bu konuda yapılan makale şeklindeki çalışmaları incelediğimizde bu çalışmaların önemli mutasavvıflar ve bu mutasavvıfların tasavvuf edebiyatındaki etkileri hakkında olduğunu görmekteyiz. Bu çalışmalarda özellikle Yunus Emre, Ahmet Yesevî ve Mahtumkulu üzerinden tasavvuf edebiyatı hakkında önemli değerlendirmeler yapılmıştır.

Prof. Dr. Fikret Türkmen'in halk inanışları ve uygulamaları konusunda makale şeklinde 10 yayını bulunmaktadır. Bu yayınları incelediğimizde Türklerde evlenme ve ölüm hakkında oluşmuş inançlar, Şamanistik dönemden kalan ve Türk boylarında devam ettirilen uygulamalar ve çeşitli inanmalar çevresinde oluşturulmuş mekânlar gibi konularda değerlendirmeler yapıldığını görmekteyiz. Bu konuda yapılmış yayınlar uyguladığımız birçok inanç ve ritüelin Türklerin eski dönemlerinden kalmış olduğunu göstermesi ve Türk boyları arasındaki ortak inanmalar hakkında önemli değerlendirmeler yaparak, bu konuda yapılmış ve yapılacak çalışmalara önemli faydalar sağlamaktadır.

Prof. Dr. Fikret Türkmen'in Türk dünyasındaki önemli kişi ve yerler hakkında yazmış olduğu 13 makale bulunmaktadır. Bu makalelerdeki kişilerin çeşitli Türk boylarındaki önemli şahsiyetler olduğu görülmektedir. Bu makalelerde Türk kültürüne hizmet etmiş bilim insanları, siyasetçiler, yazarlar ve şairler hakkında değerlendirmeler yapılmıştır.

Prof. Dr. Fikret Türkmen'in mitolojiyle ilgili sunmuş olduğu 2 bildirisi bulunmaktadır. Bu bildirilerde genel olarak Türklerin eski inanç sistemlerindeki inanma ve ritüellerin günümüz Türk dünyasında yaşayış biçimleri incelenmiştir. Bu yayınlarda Türklerdeki evren anlayışı ve günlük inanma biçimlerinde Türk mitolojisinin ortaya çıkışı hakkında değerli bilgiler verilmiştir.

Prof. Dr. Fikret Türkmen'in destanlar ile ilgili bildirilerine baktığımızda bu konuyla ilgili 8 bildirisinin olduğunu görmekteyiz. Bu bildirileri incelediğimizde genel olarak Türk destanlarının farklı Türk boylarındaki varyantlarının karşılaştırılması, Türk destan ve halk hikâyelerindeki ortak motif ve epizotların tespiti, destanlarda yer alan halk inanmaları ve farklı Türk boylarındaki destan çalışmaları gibi konuları içerdiğini görmekteyiz. Bu bildiriler ortak Türk dünyası destan geleneğini hakkında önemli bilgiler içermektedir.

Prof. Dr. Fikret Türkmen halk hikâyeleri konusunda sunmuş olduğu 2 bildiri bulunmaktadır. Bu iki bildiride genel olarak Türk halk hikâyelerinde yer alan mitolojik unsurların ve Âşık Garip Hikâyesi üzerine yapılan bir çalışmanın değerlendirildiğini görmekteyiz.

Prof. Dr. Fikret Türkmen'in fıkra ve mizah hakkında sunmuş olduğu 7 bildirisi bulunmaktadır. Bu bildirileri incelediğimizde bunların büyük bir çoğunluğunun Nasrettin Hoca fıkraları hakkında değerlendirmeler içerdiğini görmekteyiz. Fıkra hakkındaki bildirilerde genel olarak Nasrettin Hoca fıkraları modern mizah teorilerine göre incelenmiş ve bu konuda öncü yayınlar ortaya koyulmuştur.

Halk şiiri ve şairleriyle ilgili bildirileri incelediğimizde bu konuda 5 çalışma olduğunu görmekteyiz. Bu bildirilerde genel olarak Karacaoğlan hakkında yapılan çalışmalar ve şiirlerindeki şekil özellikleri, farklı Türk boylarının halk şiirindeki konular hakkında değerlendirmeler yapıldığı görülür.

Prof. Dr. Fikret Türkmen'in tekke ve tasavvuf edebiyatıyla ilgili sunmuş olduğu 6 bildiri bulunmaktadır. Bu bildirilerin konularını genel olarak Türk mutasavvıfların konu ve söyleyişlerindeki benzerlikler ve Türk mutasavvıfların çeşitli Türk boylarındaki tesirleri oluşturmaktadır.

Prof. Dr. Fikret Türkmen'in halk inanışları ve uygulamalarıyla ilgili sunmuş olduğu 6 bildiri bulunmaktadır. Bu bildirilerde çeşitli Türk boylarındaki eski inanç sisteminden kalan doğum, evlenme ve ölüm hakkındaki inanmaları değerlendirdiği görülmektedir.

Prof. Dr. Fikret Türkmen'in Türk dünyasındaki önemli kişi ve yerler hakkında sunmuş olduğu 3 bildiri bulunmaktadır. Bu 3 bildiride genel olarak Türk dünyasına hizmet etmiş ve Türk kültürüne önemli faydalar sağlamış isimler tanıtılmış ve çalışmaları değerlendirilmiştir.

Prof. Dr. Fikret Türkmen'in kitap, makale ve bildirilerden oluşan yayınları ve yapmış olduğu projelerde ve de kurucusu olduğu kurumlarla birlikte genel bir değerlendirme yapmak gerekirse Türk kültüründe sürekli yenilik arayan ve bunları hayata geçirmeyi başarmış bir bilim insanı olduğu görülür. Bilimsel çalışmalarında yeni kuramsal yaklaşımlar kullanarak yaptığı metin tespiti ve derlemeleri bu konuda öncü bir bilim insanı olduğunu gösterir. Proje hazırlama ve ekip çalışmasıyla bu projeleri yürütme

konusundaki başarıları da bilimsel çalışmalarının bireysel olduğu kadar grup çalışması olarak da başarılı bir şekilde tamamlanmasını sağlamıştır. Bilimde yenilik arayışı ve hayata geçirme kapasitesi ile genç kuşaklara rol model olarak gösterilebilir.

Prof. Dr. Fikret Türkmen'in kurumsal alanda da yenilikçi ve etkin olduğu görülür. Türk dünyasına hizmet sunmak için yaptığı çalışmalar da son derece önemlidir. Ege Üniversitesi Türkçe Öğretim Birimi ve Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü gibi önemli kurumları kurması kendi bilimsel alanında olduğu kadar, mensubu olduğu üniversite ve genel olarak Türk dünyasına hizmet eden bir kültür ve devlet adamı olarak da kabul edilmesini sağlayacak niteliktedir. Bütün bu çalışmaları için kendisine genç kuşak olarak teşekkürlerimizi arz etmek de bizim görevimizdir.

KAYNAKÇA

- Aktulum, K. (2000). Metinlerarası İlişkiler. Ankara: Öteki Yayınları.
- Akmataliyev, A. & Kırbayev, K. (2007). Kırgız Destanları-3 Kocacaş Destanı. (çev. F. Türkmen, G. Uzun, B.B. Hança). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Artun, E. (2011). Çukurova Halk Kültüründe Yerel Fıkra Tipi: Abdal Fıkraları.
- Alptekin, A.B. (2016). Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Bayat, F. (2019). Mitolojiye Giriş, İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Bilgin, A. (2014). Türk Tasavvuf Edebiyatının Mahiyeti. Türkiyat Mecmuası, 24, 1-13.
- Boratav, P.N. (1969). 100 Soruda Türk Halk Edebiyatı. Gerçek Yayınevi.
- Boratav, P.N. (1984). Köroğlu Destanı. İstanbul: Adam Yayıncılık.
- Cevher, M.H. (1995). Ali Ufki Bey ve Haza Mecmü'a-i Saz ü Söz (Transkripsiyon, İnceleme), (Doktora Tezi). Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Duymaz, A. (2014). 120. Yılında Halk Hikâyesi Araştırmaları Tarihine Bir Bakış. Akademik Kaynak, 2(3), 1-23.
- Elçin, Ş. (2004). Halk Edebiyatına Giriş. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Eliade, M. (2018). Mitlerin Özellikleri. Alfa Yayınları.
- Ekici, M. (2016). Halk Bilgisi (Folklor) Derleme ve İnceleme Yöntemleri. Ankara: Geleneksel Yayıncılık.
- Emeç, G. (2019). Uygur Türklerinde Gök ve Gök Cisimleriyle İlgili Efsanelerin İncelenmesi. Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi, 13, 87-100.
- Garriyev, B.A. (2007). Türk Dünyasında Köroğlu Anlatımları. (Çev. F. Türkmen, M. Duranlı, F. Rahmankul). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Fedakâr, S. (2011). Özbek Sözlü Geleneğinde Masallar. Egetan Yayınları.
- Köprülü, M.F. (1980). Türk Edebiyatı Tarihi. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

- Krohn, J. ve Krohn, K. (1996). Halk Bilimi Yöntemi. (Çev. G. İçöz). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kanat, N.D. (2017). Mizah Teorileri Bağlamında Bektaşî Fıkraları, (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Kültür Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Musayev, S. ve Akmatallyev, A.A. (2007). Kırgız Destanları 6-Manas Destanı. (Çev. F. Türkmen ve Ş. Uraimova). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Morreall, J. (1997). Gülmeyi Ciddiye Almak. İstanbul: İris Yayıncılık.
- Oğuz, M.Ö., vd. (2014). Türk Halk Edebiyatı El Kitabı. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Oğuz, M.Ö. (2018). Halk Hikâyeleri. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Oğuz, M.Ö. (2020). Türk Halk Edebiyatı El Kitabı (17.Baskı). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Süleyman, O. (1992). Az i Ya. (Çev. N. Seferoğlu). İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.
- Sakal, F. (2008). Folklor Ürünlerinin Tarih Araştırmalarında Kaynak Olarak Kullanılması. Milli Folklor, 20(77), 50-60.
- Sever, M. (2013). Türk Halk Şiiri. Ankara Üniversitesi Yayınevi.
- Şahin, H.İ. (2010). Bektaşî Fıkraları ve Gülme Teorileri. Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, 55, 255-268.
- Yıldırım, D. (1998). Türk Bitiği Araştırma/İnceleme Yazıları. Ankara: Akçağ Yayınları.

FİKRET TÜRKMEN BİBLİYOGRAFYASI

- Boğazlıyan'da Çiğdem Pilavı.** *Türk Folklor Araştırmaları*, 12(242), 5389-5390, 1969.
- Âşık İshak Kemali'de Öldü.** *Türk Folklor Araştırmaları*, 13(262), 5970-5971, 1971.
- Azerbaycan'da Halk Hikâyeleri Çalışmaları Hakkında Notlar.** *Türk Kültürü*, XI (128), 648-651, 1973.
- Erzurum'da Halk Hikâyesi ve Masal Anlatma Geleneği.** Atatürk Üniversitesi 50. Yıl Armağanı, (I), 237-244, 1974.
- Erzurum'da Halk Hikâyeciliği.** *Türk Edebiyatı Dergisi*, 3(34), 33-34, 1974.
- Türk Halk Hikâyelerinde Gökyüzü ile İlgili Allegoriler, I.** *Uluslararası Türk Folklor Semineri Bildirileri*, 159-164, 1974.
- Ermeniler Arasında Türk Halk Hikâyeleri.** *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Araştırma Dergisi*, (7), 17-23, 1976.
- Erzurum'da Düğün Adetleri ve Düğün Türküleri.** *Türk Kültürü*, XV(177), 565-572, 1977.
- 101 Anadolu Efsanesi.** *Türk Folklor Araştırmaları*, 17(335), 8017, 1977.
- Ermeni Harfleri ile Yazılmış Bir Meddah Hikâyesi Kapucubaşı.** *Türk Folklor Araştırmaları Yıllığı*, 277-295, 1977.
- Türk-Ermeni Halk Edebiyatı İlişkileri. IV.** *Milli Türkoloji Kongresi*, 1981.
- Garaoğlu Destanı.** *Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, I, 47-59, 1982.
- Türk-Ermeni Âşık Edebiyatı İlişkileri.** *Osmanlı Araştırmaları Dergisi*, (III), 13-20, 1982.
- Ermeni ve Gürcü Yazılı Kaynaklarında Köroğlu'na Ait Şiirler.** *Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, Prof. Dr. Harun Tolasa Özel Sayısı, 174-182, 1983.
- Prof. Dr. Harun Tolasa.** *Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, Prof. Dr. Harun Tolasa Özel Sayısı, 2-4, 1983.

Tarih Boyunca Türk-Ermeni Kùltür İlişkileri. *Türk Tarihinde Ermeniler Sempozyumu Bildirileri*, 57-67, 1983.

Köroğlu'nun Özbek ve Ermeni Varyantları. *Köroğlu Semineri Bildirileri*, 83-90, 1983.

Türk Halk Geleneğinde İbn-i Sina. I. Uluslararası İbn-i Sinâ Kongresi Bildirileri. Milli Kütüphane Yayınları, 201-206, 1983.

Türk Halk Hikâyeleri ile İlgili Bir Araştırma: Elif ile Mahmut, *Türk Folklor Araştırmaları*, 55-84, 1984.

Köroğlu'nun Orta Asya Arapları ve Tacikler Arasındaki Varyantları. *Mehmet Kaplan'a Armağan*, 266-274, 1984.

Nasreddin Hoca Fıkralarının Yayılma Sahaları. *Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, (III), 141-152, 1984.

Halk Şiirinde Az Kullanılan Nazım Şekilleri ve Türleri, *Türk Kùltürü*, XXIV(270), 358-366, 1985.

Köroğlu Hikâyelerinin Yayılma Sahaları ve Menşe Meselesi. *Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, (IV), 9-19, 1985.

Türkçe Söyleyen Ermeni Aşugları. *Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, IV, 1-9, 1985.

Les Aires d'Expansion des Anecdotes de Nasreddin Hoca. *Makedonsky Folklor*, XIX, S. 38, 23-31, 1986.

Tahir ile Zühre Hikâyesinin Anadolu ve Özbek Varyantları. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, 34, 83-88, 1986.

Mehmet Akif'te Halk Edebiyatı Unsurları. *Milli Şair Mehmet Akif Ersoy'u Ölümünün 50. Yıl Dönümünde Anma Törenleri*, 1986.

Anadolu'da Yaşayan Bazı Eski Türk İnaçları ve Adetleri Üzerine. *Türk Kùltürü*, XXV(294), 50-53, 1987.

Ege’de Efe Hikâyeleri. *Milli Kültür*, (56), 38-40, 1987.

Türkiye Dışında Karacaoğlan. *III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri* (İzmir 23–28 Haziran 1985), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, C. II, Ankara 1987, 387–394, 1987.

Dede Korkut Hikâyelerinin Anadolu ve Rumeli’nde Yaşayan Kolları. *I. Sovyet-Türk Kolokyumu*, 1988.

Les Variantes Anatoliennes et Turkmènes Des Recits de Köroğlu. *31. PIAC Kongresi*, 1988.

Söz Sanatlarına ve Kelime Oyunlarına Dayalı Nasreddin Hoca Fıkraları Üzerine. *Uluslararası Türk Dili Kongresi*, 1988.

Köroğlu’nun Özbek Varyantları. *Milli Folklor*, Türk Dünyası Özel Sayısı, 1989.

Anadolu’da Türkmen Destanı Yusup-Ahmet’in Bir Varyantı. *Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, (V), 1-5, 1989.

Türkmenistan ve Anadolu Arasında İki Destan. *Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, V, 1-9, 1989.

Nasreddin Hoca Fıkralarında Söz ve Hareket Komîği, Hoca’ya Ait Fıkraların Ayırdedilmesi İçin Bir Metod Denemesi. *I. Milletlerarası Nasrettin Hoca Sempozyumu*, 1989.

Batı Anadolu’da Doğumdan Ölüme Bazı İnanmalar Üzerine. *33. PIAC Kongresi*, 1990.

La Conception d’etat et de puissance dans la culture populaire Anatolienne, *34. PIAC Kongresi*, 1991.

Türk ve Dünya Edebiyatında Yunus Emre’nin Yeri. *Uluslararası Yunus Emre Sempozyumu*, 1991.

Yunus Emre’nin Anadolu’nun İslamlaşmasındaki ve Türkleşmesindeki Rolü. *IV. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri*, 105-109, 1991.

- Türk Halk Edebiyatının Ermeni Kültürüne Tesiri.** İzmir: Akademi Kitabevi, 1992.
- Sahada Folklor Derleme Teknikleri.** İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1992.
- Ahmet Yesevî ve Anadolu Halk Edebiyatı. III. Uluslararası Türk Kültürü Kongresi,** 1993.
- Anadolu Halk Kültüründe Devlet ve İktidar Anlayışı, Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi,** (VII), 1-6, 1993.
- Kazan’da Bulunan Yeni Bir Oğuznâme Nüshası Üzerine. Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi,** VII, 7-18, 1993.
- Orta Asya ile Anadolu Arasındaki Kültürel İlişkiler ve Güneydeki Sözlü Kültür Yolu. İpek Yolu Uluslararası Halk Edebiyatı Sempozyumu Bildirileri,** 1993.
- Sultan Galiev, Sırat Köprüsü ve Rinat Muhammedi. Yeni Forum,** 14(293), 62-64, 1993.
- Yunus Emre’nin Keçege Mehebbete. Kazan Utları Dergisi,** S. 10, 173-177, 1993.
- Yeni Bir Oğuzname Yazmasında Cengiz Han ile İlgili Rivayetler. Türk Kültürü Araştırmaları (Prof. Dr. Zeynep Korkmaz’a Armağan),** XXXII, 343-362, 1994.
- Türk Ortak Yazı Dili Problemi. Avrasya Etüdleri,** (I), 81-86, 1994.
- Yunus Emre’nin Hümanizması. Palandöken,** (9), 20-23, 1994.
- Göktepe Savaşları ve Bunların Türkmenistan Halk Şiirindeki Akisleri. XII. Türk Tarih Kongresi,** 1994.
- Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Halkbilimi Anabilim Dalında Yapılan Bilimsel Çalışmalar. I. Türk Halk Kültürü Araştırma Sonuçları Sempozyumu,** 1994.
- Fıkra Teorileri ve Nasreddin Hoca Fıkraları. Türk Halk Edebiyatı Bilgi Şöleni,** 1995.
- Manas Destanı ve Anadolu Halk Hikâyeleri. International Symposium Epos Manas,** 241-252, 1995.

Manas Destanı ve Anadolu Halk Edebiyatı. *Bozkırdan Bağımsızlığa Manas*, 110-115, 1995.

Manas Destanı ve Anadolu’da Yaşayan Bazı Âdet ve İnanmalar ile İlişkileri. *Manas Destanı ve Etkileri Uluslararası Bilgi Şöleni Bildirileri*, 259-268, 1995.

Manas Destanı. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 1995.

Türkmen Şiiri Antolojisi. Ankara: Türksöy Yayınları, 1995. (G. Geldiev ile birlikte)

Türkmen Şairi Dana Ata’nın Halk Şiiri Tarzındaki Oğuznamesi. *Uluslararası Halk Kongresi*, 1995.

Yeni Teoriler ve Metotlar Işığında Nasreddin Hoca Fıkraları. *30. Geleneksel Türkiye Âşıklar Bayramı ve TBMM’nin 75. Yılı Toplantısı*, 1995.

1926, Bakü I. Türkoloji Kongresi ve Akisleri. *III. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri*. 1175-1180, 1996.

Anadolu Mizahında Bazı İran ve Arap Kökenli Mizah Tipleri. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, (I), 1-7, 1996.

Dil ve Milli Kültür. *Palandöken Dergisi*, (11), 3-5, 1996.

Doğu ve Batı Dünyasında Mizah Anlayışları. *Türk Kültürü Araştırmaları*, XXXIV, 173-186, 1996.

M. Emin Resulzâde’nin Özel Defterindeki Türk Şairlerinden Seçtiği Şiirler, *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, (1), 67-75, 1996.

Mahtumkulu ve Tasavvuf Anlayışı. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 1(1), 9-23, 1996.

Üstünlük Teorisi ve Nasrettin Hoca Fıkraları. *V. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Seksiyon Bildirileri*, 263-270, 1996.

Modern Mizah Teorilerine Göre Nasreddin Hoca Fıkralarının Yorumu. *Uluslararası Nasreddin Hoca Bilgi Şöleni (Sempozyumu)*, 47-52, 1996.

Yozgat’ın Kültür Tarihimizdeki Yeri. *Sıla Dergisi*, (3), 1996.

75. Ölüm Yılı Dönümünde Türk Soylu İlk Türkolog Nikolay Feodoroviç Katanov.

Türk Dili, (545), 483-490, 1997.

Günümüz Türkmen Şiirinin Önemli Temsilcilerinden Biri: “Berdinazar Hudaynazarov”. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, (3), 20-32, 1997.

Kırk Kız Destanında Görülen Bazı Motifler Üzerine. *Halık Aralık İlim ve Teori Konferansı*, 1997.

Halk, Halk Bilimi ve Halk Kültürü Üzerine. IV. Uluslararası Türk Kültürü Kongresi, 1997.

Türk Düğünlerinde Saçı Geleneği. *Miras Dergisi*, (4), 44-50, 1997.

Anadolu Halk Şâirlerinin Şiirlerinde Türkmenler. *Türk Dili*, (546), 529-545, 1997.

Dede Korkut Hikâyelerinde Ara Sözler. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, 46(1), 153-160, 1998.

Bayramî Melamiliği ve Balıkesirli Şeyh Lütfullah Efendi. I. Balıkesir Kültür Araştırmaları Sempozyumu, 1998.

Dil ve Geleneksel Kültür. Radyo ve Televizyon Yayınlarında Türk Dilinin Kullanımı Tebliğler, 173-176, 1998.

Mehmet Emin Resulzâde’nin Bilinmeyen Evrakı Arasında Bulunan “Hâkanî” Adlı Makalesi. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 28, 505-509, 1998.

Alfabe Değişikliğinin Türk Dünyası Boyutu. 75. Yılında Cumhuriyet ve Sosyal Bilimler Sempozyumu, 1998.

Ortak Yazı Dilinin Oluşmasında Yazarların Rolü. II. Türk Dünyası Yazarlar Kurultayı Bildirileri, 228-232, 1998.

Yazılı Kaynaklardaki (Cönklerdeki) Bektaşî Şairlerin Şiirlerinde Görülen Yeni Şekiller. I. Türk Kültürü ve Hacı Bektaşî Veli Sempozyumu, 1998.

Eski Türklerin İnançlarında Tabiat Kültü. 41. PIAC Kongresi, 1999.

- Osmanlı Döneminde Türk Mizahı.** *Osmanlı Ansiklopedisi Kültür-Sanat*, 162-168, 1999.
- Türkleşme ve İslamlaşma Sürecinde Anadolu'da Teşekkül Eden Destanlar.** *Osmanlı Dünyası ve Türk Dünyası Paneli*, 1999.
- Günümüz Halk Şiirinde Kullanılan Şekil ve Türlerin Dîvanü Lûgati't Türk'teki İlk Örnekleri.** *Dîvânü Lûgati't Türk Bilgi Şöleni Bildirileri*, 30-35, 1999.
- Bamsı Beyrek Hikâyesi'nin Yeni Bulunan Kahire Nüshası ile Türk Dil Kurumu Kütüphanesindeki Eksik Yazma Nüshası Hakkında.** *Uluslararası Dede Korkut Bilgi Şöleni Bildirileri*, 1999.
- Dede Korkut Kitabı'nın Türk Kültürü Bakımından Önemi.** *Uluslararası Dede Korkut Sempozyumu*, 1999.
- Dede Korkut'un Kültür Hayatımızdaki Yeri.** *1300. Yılında Oğuz'un Destanı Dede Korkut Sempozyumu*, 1999.
- Türk Destanları Üzerine Bir Araştırma Projesi: Derleme, Yayın Karşılaştırma.** *Barış ve İnsanlığın Birliği İçin Dünya Halklarının Destanları Uluslararası Konferansı*, 1999.
- Türkmenlerin Göktepe Direnişi ve Bunun Halk Şiirindeki Akisleri.** *XII. Türk Tarih Kongresi* (12–17 Eylül 1994), TDK Basımevi, 1999, s. 385–416.
- Osmanlı Döneminde Anadolu'da Teşekkül Eden Destanlar.** *Osmanlı Devleti ve Bozok Sancağı*, 653-656, 2000.
- Osmanlı Döneminde Halk Nesrinin Dili.** *Osmanlı Türk Yazı Dili Bilgi Şöleni*, 2000.
- Dede Korkut Hikâyelerinin Sözlü Kaynaktan Yazıya Geçirilmiş Kolları Üzerine.** *Kitab-ı Dede Korkut Törenleri*, 7-9 Nisan, Bakü-Azerbaycan, 2000.
- Yazılı ve Sözlü Türk Halk Edebiyatı Ürünlerinin Karşılıklı Geçişlerinde Digression (Ara Söz): Bey Böyrek Hikâyesi'nin Kahire Yazması Üzerine.** *Uluslararası Türk Dünyası Halk Edebiyatı Kurultayı*, 2000.

Türk Destanları ve Halk Hikâyelerinde Ölümden Sonra Dirilişin İfade Ediliş Şekilleri. 43. PIAC Kongresi, 2000.

Kerem ile Aslı Hikâyesinin Türkmenistan ve Türkiye Varyantları ve Bakış Açılarının Yansımaları. *Türkmenistan'ın Kültürel Mirası: İç Kökenleri ve Günümüzdeki Bakış Açıları Uluslararası Konferansı*, 2000.

Orhun Yazıtlarındaki Bazı İfade Kalıpları Üzerine. 4. *Uluslararası Türk Dili Kurultayı*, 2000.

Türk Destanları Üzerindeki Çalışmalara Genel Bir Bakış. II. *Balıkesir Kültür Araştırmaları Sempozyumu*, 2000.

Atatürk ve Milli Kültür. *Türk Kültürü*, 39(1), 321-326, 2001.

Romanya Tatarları Arasında Yaşayan Ortak Destan ve Hikâyelerimiz. *Tatarların Geçmişi, Şimdiki Durumu, Geleceği ve Türk Dünyasındaki Yeri* (7-10 Ekim 1998), *Türk Dili*, 600, 698-706, 2001.

Ruhname-Çağı Yakalamanın Aydınlik Yoludur. *Yeni Avrasya Dergisi Stratejileri*, *Ruhname ve Türkmenistan Özel Sayısı*, 21-29, 2001.

Kırgızistan'da Atalar Kültü ve Sosyal Hayattaki Roller. *Uluslararası Türk Dünyası İnanç Önderleri Kongresi*, 2001.

Gülme Teorileri ve Bursa Yöresi Yörük Fıkralarının Analizi. I. *Bursa Halk Kültürü Sempozyumu Bildiri Kitabı*, C.II, 367-375, 2002.

Halk Edebiyatında Ali Şir Nevayî ile İlgili Yaratmalar. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 23-33, 2002.

Karakalpakistan'da Destan Çalışmaları. *Son Elli Yılda Türkiye Dışındaki Türk Halk Kültürü Çalışmaları Sektör Bildirileri*. 269-275, 2002.

Türk Destanlarına Göre Alplık, Alp-Erenlik ve Erenlik. V. *Uluslararası Türk Kültürü Kongresi*, 2002.

Türk-Hint Folkloru Arasındaki Etkileşim. *Tarihte Türk-Hint İlişkileri Sempozyumu*, 2002.

Azerbaycan’da Eğitim Sistemine “Milli Kimlik” Kazandıran Şair Abdulla Şaik’te Halk Edebiyatı Geleneği. *21. Yüzyılda Türk Dünyası Jeopolitiği*, IV, Muzaffer Özdağ’a Armağan, 95-100, 2003.

XIX. Yüzyıl Anadolu Halk Şiiri ve Kastamonulu Âşık Kemalî. *II. Kastamonu Kültür Sempozyumu Bildirileri*, 2003.

Kazakistan’daki Bazı Önemli İnanç Merkezleri ve Bunların Yeniden Keşfedilmesi. *Prof. Dr. Abdurrahman Güzel’e Armağan*, 649-658, 2004.

Manisa’da Mesir Bayramı. *Manisa Dergisi*, (28), 9-14, 2004.

Şah İsmail Hataî’nin Anadolu Alevî Bektaşîliği ve Alevî Bektaşî Edebiyatı Üzerindeki Etkileri. *I. Uluslararası Şah İsmail Hatayi Sempozyumu Bildirileri*, 317-328, 2004.

Şamanizmden Günümüze Temel Değerlerimiz ve Ahîlik. *I. Ahi Evran-ı Velî ve Ahilik Araştırmaları Sempozyumu*, 921-930, 2004.

Tatar Destanı Çora Batır’ın Buryatlar Arasındaki Varyantları Üzerine (Altay Kavimleri Arasındaki Kültürel Etkileşim Üzerine Bir Deneme). *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, (18), 103-109, 2004.

Türk Destanlarında ve Halk Hikâyelerinde Şahıslara, Kabilelere ve Yerlere Ad Verilmesi İnanç. *V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri*, II, 2985-2991, 2004.

Türkiye’deki Altayistik Çalışmaları Üzerine Bazı Görüşler. *International Conference On Altaic Studies* (17-19 Ağustos 2002), Zeynep Korkmaz Armağanı, 407-414, 2004.

Halkbilim Müzeciliği ve Destanlarımız. *Somut Olmayan Kültürel Mirasın Müzelenmesi Sempozyumu*, 2004.

Türk Destanlarında Düşman Tipler ve Milletler. *37. ICANAS Kongresi*, 2004.

- 17. Yüzyılda Notaya Alınmış Köroğlu Türküleri Üzerine.** *Ortak Türk Geçmişinden Ortak Türk Geleceğine. II. Uluslararası Folklor Sempozyumu*, 2004.
- Azîz Mahmud Hüdâyî ve Zühdi Halk Edebiyatı.** *Azîz Mahmud Hüdâyî Uluslararası Sempozyum Bildirileri*, I, 359-364, 2005.
- Bursa Yöresinde Evlilikle İlgili Olarak Kullanılan Bazı Terim ve Kavramların Kültürel Analizi.** *II. Bursa Halk Kültürü Sempozyumu Bildirileri*, II, 391-399, 2005.
- Er Töştük Destanındaki Stereotip Motiflerin Analizi.** *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, VI(1), 235-239, 2005.
- M. Yu. Lermontov ve Âşık Garip Hikâyesi.** *X. Uluslararası KIBATEK Türk Edebiyatı Şöleni Bildirileri*, 137-142, 2005.
- Osmanlı Dönemindeki Önemli Olayların Âşık Şiirindeki Akisleri.** *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, V (2), 293-298, 2005.
- XIX. Yüzyıl Anadolu Halk Şiiri ve Âşık Kemalî.** *II. Kastamonu Kültür Sempozyumu Bildirileri*, 149-153, 2005.
- Yörükler Arasındaki Bazı İnançlar Üzerine.** *I. Yörük Türkmen Kurultayı*, 2005.
- Başkurt Asıllı Abdülkâdir İnan'ın Türk Folkloru ve Halk Edebiyatı ile İlgili Görüşleri ve Çalışmaları.** *Professor Dj. G. Kiebaev i Problemi Sovremennoy Tyurkologii-Materialı Vserossiyskoy Hauçnoy Konferentsii*, 169-177, 2006.
- Türkmen ve Anadolu Hahlarındaki Ortak Motifler.** *I. Uluslararası Türk Dünyası Kurultayı Bildiri Kitabı V*, 2161-2184, 2006.
- Azerbaycan Mezar Kültüründe At.** XIV. KIBATEK Edebiyat Sempozyumu (Gagauz Kültürü ve Edebiyatı), 247-256, 2007.
- Kazak Destanları-4 Kırım'ın Kırk Batırı.** Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2007, (M. Arıkan ile birlikte)

Comparasion of the Rituals from Child's Birth to Beginning School in the Karaites and Anatolian Turks, 2007.

Doğulu Konuların Rus Edebiyatında İşlenmesi Meselesi. *Türkoloji Araştırmaları*, Osman Nedim Tuna Armağanı, 680-689, 2007.

Firdevsî-i Rûmî'nin Süleymân-Name İsimli Eserinin Yazılışı ve Nüshaları. *Edebiyat ve Dil Yazıları Mustafa İsen'e Armağan*, 591-597, 2007.

Türk Çocuk Edebiyatında Denizlili Bir Yazar: Hasan Kallimci. *Uluslararası Denizli ve Çevresi Tarih ve Kültür Sempozyumu Bildirileri*, II, 416-420, 2007.

Türkmenbaşı, Türkmenistan ve Ruhname. *Türk Dünyası Kültür ve Sanat Dergisi*, 22, 25-29, 2007.

Azerbaycan'daki Koç Şekli Mezar Taşlarının Folklorik Açıdan Değerlendirilmesi. *Prof. Dr. Ahmet Bican Ercilasun Armağanı*, Akçağ Yayınları, 503-511, 2008.

Kıbrıs Türk Edebiyatında Yer Alan Mizahi Şiirler Üzerine Bir Değerlendirme. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, VIII (1), 179-187, 2008.

Mukayeseli Edebiyat ve Mukayeseli Folklor Çalışmaları Üzerine Görüşler. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, VIII(2), 111-116, 2008.

Türk Kültüründe ve Azerbaycan Mezar Taşlarında Su Kültü. *KIBATEK Uluslararası Türk Kültüründe Deniz ve Deniz Edebiyatı Sempozyumu Bildirileri*, 108-115, 2008.

İki Dil Öğreticisi ve Folklor Derleyicisi Kaşgarlı Mahmut'un Yöntemi Hakkında. *VI. Uluslararası Türk Dili Kurultayı*, 2008.

Necmüddin Kübrâ'nın "Zühd" ve "Tevekkül" Hakkındaki Görüşlerinin Türkmenistan ve Anadolu Tasavvufî Halk Edebiyatlarına Tesirleri. *Necmüddin Kübrâ Sempozyumu*, 2008.

Balkanlarda Karacaoğlan ve Şiirlerinin Estetik Özellikleri. *XVII. Uluslararası Balkan Sempozyumu*, 2008.

Karacaoğlan Araştırmaları. İzmir, 2009.

Mehmet Emin Efendi'nin Seyahatnamesine Göre Eski Bir Türk Şehri: Dehistan.
Bilig, 49, 205-220, 2009.

Türk Dünyasının Büyük Şairi-BƏxtiyar Vahabzadə. *Yeni Azərbaycan*, 2009.

Türkmenistan'da Mizah Tipleri. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, IX(2), 191-196, 2009.

Mevlüt İhsanî'den Derlenen Halk Hikâyeleri. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2009, (M. Cemiloğlu ile birlikte)

Âşık Şevki Halıcı'dan Derlenen Halk Hikâyeleri. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2009, (M. Cemiloğlu ile birlikte)

Türk Halk Tiyatrosunda Hareket Komîğine Bağlı Mizahi Unsurlar. *Milli Folklor*, 21(82), 2009, (P. Fedakâr ile birlikte)

Türkmen Edebi Geleneğinde Yunus Emre, Karacaoğlan, Mahtumkulu Çizgisi. *Milli Folklor*, 21(84), 18-22, 2009.

Karacaoğlan'ın Sanat Evreni. *Karacaoğlan Araştırmaları*, 5-15, 2009.

Türkmenistan Kültürü Araştırmaları. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2010.

Sultan Sencer'den Türkmenbaşı'na (Türkmenistan'ın Devlet ve Hukuk Yapısı Hakkında Ruhnâme'de Yer Alan Görüşler). *Türkmenistan Kültürü Araştırmaları Makaleler*, 2010.

Folklor ve Turizm (Folklorik Ürünlerin Turizmde Kullanılması Meselesi). I. *Uluslararası Nevşehir Tarih ve Kültür Sempozyumu*, 2011.

Dede Korkut'ta Halk Hukuku Unsurları. *Bilig: Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 58, 245-256, 2011.

Oğuzların İdari Yapı ve Boy Teşkilatlarında Dikotomik Özellik. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, XI (1), 11-14, 2011.

Oğuzların İdari Yapı ve Boy Teşkilatlarında Dikotomik Özellik. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, XI/1, 11-14, 2011.

Kazak Destanları-8 Alpamış ve Kambar Batır. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2011, (M. Arıkan ile birlikte)

Âşık Lütfi Hayatı, Sanatı ve Hikâyeleri. Kars: Kars Belediyesi Kültür Sanat Yayınları, 2011.

Abdullah Tukay'ın (1886-1913) Yetiştği Çevre ve Halk Kültürü. *Milli Folklor*, 12(93), 35-41, 2012.

Türk Kültüründe Tarihi Gelişim İçinde Hayvan ve Bitkilerin “Ölçü Birimi” Olarak Kullanılması Hakkında. *Milli Folklor*, 24(95), 96-102, 2012.

Kök-Türk Abidelerinde Millî Kimlik Hassasiyeti. *Milli Folklor*, 25(97), 31-38, 2013.

Nasreddin Hoca Lâtifeleri Burhaniye Tercümesi. İstanbul: Büyüyenay Yayınları, 2013.

Yer, yer değilken; su, su idi. *Geleneksel Türk Sanatında ve Edebiyatımızda Su*, 13-21, 2013.

Geleneklerde ve İnançlarda Demir. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 14(1), 1-8, 2014, (F. Türker ile birlikte)

Türkolojinin Bugünü ve Geleceği. *Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi*, (3), 153-155, 2014.

Ermeni Mezaliminin Anadolu Halk Şiirindeki Akisleri. *Yeni Türkiye Dergisi*, 60, 1-9, 2014.

Tahir ile Zühre (İnceleme-Metin). Ankara: Atatürk Kültür Merkezi, 2015.

Anadolu'daki Zühdi Halk Edebiyatının Ahmet Yesevî ile İlişkisi. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 16(2), 1-8, 2016.

Âşık Garip Hikâyesi (İnceleme-Metin). Ankara: Akçağ Yayınları, 2018.

Türkmen Edebiyatındaki Alevî Öğeler Üzerine Bir İnceleme. 2. *Uluslararası Türk Kültür Evreninde Alevilik ve Bektaşılık Bilgi Şöleni Bildiri Kitabı*, 1139-1153, 2007, (M. Temizkan ile birlikte)

Âşık Şeref Taşlıova Halk Hikâyeleri. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2020, (M.M. Taşlıova ve N. Tan ile birlikte)

Korkut Bitig-Dünyada Dede Korkut Araştırmaları. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2021, (G. Pehlivan ile birlikte)

“Tilkinin Kâbe’ye Gidişi” Adlı Türkmen Masalının Çocuğa Görelik İlkesine Göre İncelenmesi. *Uluslararası Hakemli İnsan ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, X(XX), 231-242, 2021, (S. Sağlam ile birlikte)

Yunus Emre ve Ali Şir Nevâyî’de Ortak Nasihatler: Sabır ve Kanaat Örneğinde. *Uluslararası Türkçenin Anadolu Yazı Dili Oluşu Sempozyumu*, 529-536, 2021.

Kazakistan’da Hayvan Kültü ve 12 Hayvanlı Halk Takvimi. *Folklor Akademi Dergisi*, 5(1), 41-47, 2022, (G. Karimova ile birlikte)

Telefon Mesajlarında Folklorlaşma Kıbrıs Örneği.

Türk Kültüründe “Ev” ve “Evlenmek” Fiili Üzerine.

Altay Türklerinin Dil, Edebiyat ve Kültürleri Üzerinde Türkiye’de Yapılan Çalışmalar.

Türkiye ile Rusya Federasyonundaki Türk Toplulukları Arasında Kültür Bağları.

Yunus’tan Azadı’ya veya Anadolu’dan Türkmenistan’a.

Küçük Deniz’den Bir Büyük İsim: Anar.

TEŞEKKÜR

Doğduğum günden beri olduğu gibi tez dönemimde de desteklerini yakından hissettiğim, her zaman yanımda olduklarını bildiğim annem Pınar YENİCE, babam Birol YENİCE ve kardeşim Yağız YENİCE'ye çok teşekkür ederim.

Hayatıma girdiğinden beri bana her şeyi başarabileceğimi düşündüren, benim için her şeyin zorlaştığı zamanlarda hep yanımda olan, varlığıyla 10 senedir dünyanın en şanslı insanı olduğumu hissettiren Şeyma BABACAN'a teşekkür ederim.

Yüksek lisans dönemimde hiçbir zaman yardımlarını esirgemeyen Prof. Dr. Muvaffak DURANLI'ya, ihtiyacım olduğu anda yanına gidebildiğim ve tez yazım sürecine farklı bir şekilde bakmamı sağlayan Doç. Dr. Pınar FEDAKAR'a, tezimle ilgili kaynaklara ulaşmamda bana büyük yardımlarda bulunan ve benim için bu süreci kolaylaştıran Dr. Öğr. Üyesi Ferah TÜRKER'e, tüm yüksek lisans dönemi boyunca her konuda bana yardımcı olan Arş. Gör. Gökçe EMEÇ'e teşekkür ederim.

Yüksek lisansa başladığım ilk günden beri akademik bilgilerini ve hayata dair tecrübelerini paylaşan, tezimi büyük bir titizlikle okuyan, her zorluk yaşadığımda kapısını rahatça çalabildiğim, öğrencisi olmaktan gurur duyduğum sayın hocam Prof. Dr. Metin EKİCİ'ye teşekkür ederim.